ELİF ŞAFAK

MAHREM

roman

metis

ELİF ŞAFAK
MAHREM

Görmeye ve görülmeye dair bir roman

gözbebeği: İnsanlarda yuvarlak, hayvanların çoğunda ise dikine elips biçiminde olan gözbebeğinin çapı, irise gelen ışığın miktarına göre değişir. Karanlık ve uzaklık büyütür gözbebeğini; aydınlık ve yakınlık küçültür. Yani bu kararsız çember, ışık varsa küçülür, ışık yoksa büyür. Yakına bakarken de küçüldüğüne göre, yakın olan aydınlıktır, aydınlıktadır. Uzağın payına karanlık düşer. Zaten karanlığı kimse yakınında görmek istemez.

Âşık olunca da büyür gözbebeği; demek ki âşık olunan hep uzaktadır. Aradaki mesafenin verdiği acıyı azaltmak için, maşuka "gözbebeğim!" diye hitap edilir. – ELİF ŞAFAK

Metis Edebiyat
ISBN-13: 978-975-342-285-7

9 789753 422857

Metis Yayınları
www.metiskitap.com

Elif Şafak

MAHREM

Elif Şafak, 1971, Strasbourg doğumlu. ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi, yüksek lisansını aynı üniversitede Kadın Çalışmaları Bölümü'nde, doktorasını ise Siyaset Bilimi alanında tamamladı. "Bektaşi ve Mevlevi Düşüncesinde Kadınsılık-Döngüsellik" konulu yüksek lisans tezi Sosyal Bilimler Derneği'nce ödüllendirildi. İlk öykü kitabı *Kem Gözlere Anadolu* 1994 yılında yayımlandı. İlk romanı *Pinhan* ile 1998 yılı Mevlana Büyük Ödülü'nü aldı. Bunu *Şehrin Aynaları* ve yazara 2000 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü'nü kazandıran *Mahrem* izledi. Bu romanıyla geniş bir okur kesimince tanınan yazar, diğer romanları gibi Metis Edebiyat dizisinde yayımlanan *Bit Palas* (2002) ve *Araf*'ı (2004) yazdı. Kadınlık, kimlik, kültürel bölünme, dil ve edebiyat konulu yazılarını *Med-Cezir*'de (2005) bir araya getirdi. Elif Şafak Avrupa ve ABD'de çeşitli gazete ve dergilere yazmaktadır. Michigan Üniversitesi'nde ve Arizona Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. 2006'da yayımladığımız *Baba ve Piç* yılın en çok ilgi gören kitabı oldu ve 2007 başında dünyanın önde gelen yayınevlerinden Viking/Penguin tarafından İngilizcesi yayımlandı.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com

Metis Edebiyat
MAHREM
Elif Şafak

© Metis Yayınları, 2000

İlk Basım: Ağustos 2000
On İkinci Basım: Ağustos 2007

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Tasarımı: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003

ISBN-13: 978-975-342-285-7

ELİF ŞAFAK

MAHREM

Görmeye ve Görülmeye
Dair Bir Roman

metis

B.C. için

Her kafes ardında mütecessis gözler vardır; denilebilir ki, kafeslerin her bir deliği baklava biçimi bir casus gözüdür; binlerce tahta çerçeveli göz mahalleyi bekler.

Refik Halid
Üç Nesil-Üç Hayat

İSTANBUL-1999

RÜYAMDA bir uçan balon görüyordum. Rengini seçemiyordum ama gökyüzü gıpgri, bulutlar bembeyaz, güneş de sapsarı olduğuna göre, gıpgri, bembeyaz ya da sapsarı dışında bir renk olmalıydı muhakkak. Aksi takdirde onu göremezdim. Rüyamda gördüğüm uçan balon görüldüğü müddetçe var, görülmediği anda yoktu.

Uçan balon usul usul ağıyor, bembeyaz bulutlar nazlı nazlı süzülüyor, gıpgri gökyüzü katre katre kararıyor, sapsarı güneş sessiz sedasız batıyordu ki, şiddetli bir rüzgâr çıktı aniden. Aniden çıkan rüzgârın şiddetiyle sarsıldık hep birden. Kireç, katran ve balçık; çalı çırpı, börtü böcek ve toz toprak yağıyordu üzerimize. Tufan gördüklerime kaçmasın diye, iki gözümü birden kapatmaya mecbur kaldım. Kirpiklerim kirpiklerime değdiğinde, suyla temas eden kızgın yağın çıkardığı sese benzer bir ses duyuldu. Balon hava kaçırıyordu; gözden ırak kaldığı her saniye için bir tutam boşluk püskürtüyordu boşluğa. Kusuyordu balon, şimdiye değin yediği ne varsa. Telaşla gözlerimi açtım. Geç kalmıştım. O yoktu artık. Ben vardım. Uyanmıştım.

Be-Ce karyolanın ucuna oturmuş, kaşlarını çatmış, kızgın kızgın bakıyordu.

"E pes yani! Deminden beri dürtüklüyorum, bir türlü uyandıramadım. Amma da ağır uykun varmış."

Cevap vermeme fırsat bırakmadan, üzerimdeki battaniyeyi hoyratça çekip aldı. Battaniye gidince, suları aniden çekilen bir denizde, dertop olmuş ağlarıyla birlikte cascavlak ortada kalan bir sandala ben-

zedi vücudum. Artık suların ılık karanlığından yoksundum. Günışığına çıkıyordum bana korkutucu, Be-Ce'ye kifayetsiz gelen bir hızla. Ben uyurken, rasgele oraya buraya saçılmanın ve battaniyenin altında gözden ırak olmanın keyfini süren tüm uzuvlarım şimdi telaşla bir araya gelmeye çalışıyordu. Be-Ce'nin ısrarcı çağrısı, mıknatıs gibi kendine çekiyordu onları.

"Dışarıda yer yerinden oynuyor, kızılca kıyamet kopuyor, hanfendi hâlâ horul horul. Hadi kalk! Kalk da curcunayı seyret."

Teras kapısı ardına kadar açıktı ve püfür püfür rüzgâr doluyordu içeriye. Perdeler, filmlerdeki hayaletli evlerin perdelerine has dehşetengiz bir kıvraklıkla bir oraya bir buraya savruldukça, aradaki boşluktan gökyüzü görülüyordu. Yıldızsız, bulutsuz, aysız bir gece; ışık gözlerimizi kamaştırmasın diye takılmış, simsiyah bir filtre.

Ben pencereden uzak durdum.
Gördüklerimi Be-Ce'nin gözünden gördüm.
Pencereden uzakta,
Be-Ce'nin gözünden bakınca görülen şuydu:

Yokuşun başında/ elli yaşlarında/ etine dolgun/ yüzü solgun/ tonton mu tonton/ bir kadın/ geceliği pazen/ terlikleri ponpon/ fırlamış sokağa/ sokak lambasının altında/ lambaya üşüşen/ ışığı kesen/ sineklere bakmakta/ her neyse kaybettiği/ böyle gece vakti/ belli ki aramakta/ sineklerin kanatlarında

Elli yaşlarında/ elli pare top atışıyla/ sızım sızım/ acısını kutlamakta/ her parede şıkıdım şıkıdım/ göbek atmakta/ evli barklı/ üç çocuk anası/ susuz limonlar gibi memeleri/ erken kurudu rahmi/ oysa sevmezdi kanını/ aklının ucundan geçmezdi/ özleyebileceği/ ama çabuk kabullendi/ zaten o hep böyleydi/ hep munis/ ve de suspus/ kimse ondan âlâ pişiremezdi/ ıspanaklı kol böreğini/ bir kaşığa dokuz mantı sığdırırdı/ kalem inceliğinde sarardı/ yaprak sarmasını/ inci gibiydi yazısı/ okuldayken yani/ o zamanlar her şey ne iyiydi/ ılık bir süt misali/ boğazından aşağı iniyordu hayat/ içini ısıtarak/ o zamanlar/ herkes etrafında pervane/ emrine amade/ sonradan kocası olacak hergele/ en çok da o/ nasıl da dolanırdı peşinde/ "hergele lafı az bile/ bunca seneden sonra/ hiç utanmadan/ yaşına başına bakmadan/ sen kalk da/ mis gibi yuvanı/ gül gibi karını/ boyunca çocuklarını/ et feda/ hem de

kimin uğruna/ kızı yaşındaymış valla/ yosmanın teki/ hevesi geçince/ parasını yiyince/ haydi yallah/ kışkışlayacak bizimkini/ sık dişini/ zaten erkek kısmının/ aklı sonradan gelir başına/ dayan çocukların hatırına/ hem, tek sen misin sanki/ hepimiz geçtik bu yollardan/ az ceviz kırmadı rahmetli baban/ hiç ses çıkardım mı bunca zaman/ farzet ki/ kızılcık şerbeti/ geçecek elbet/ geçmeli/ her şey gibi/ bu da geçip gidecek/ elbet dönecek/ diz çöküp af dileyecek/ senden âlâ kim yapabilir ki/ ıspanaklı kol böreğini/ hem kim sığdırabilir/ dokuz mantıyı bir kaşığa/ o şırfıntı mutfağın yolunu bilir mi sanki/ onun mahareti başka/ öylelerinin kadınlığı kibrit ateşi/ sönüverir yataktan çıkınca/ oysa sen/ senin kadınlığın dillere destan/ hem..."

geceliği pazen/ terlikleri ponpon/ aksiliği tutsa da bazen/ her daim tonton/ ılık bir süt misali/ boğazından aşağı inerken/ hayat/ içini ısıtarak/ usul usul kayıp giderken/ aniden/ berbat bir tad/ belki de süt bayat/ telaşla çıkardı/ o iğrenç yapışkanlığı/ sütün kaymağıydı/ midesi bulandı

ponponlardan biri/ iyice gevşemiş/ dudaktan yırtılan ölü deri gibi/ kendi etini/ kuş evini/ ait olduğu yeri/ terk etmeye yeltenmiş/ sallanıyor/ belli ki kopacak/ belli ki gidici/ peki ya öteki/ ya sağlam olan ponpon/ sağlam mı acaba/ yoksa sağlam rolü mü yapıyor/ olmadığı bir şeye öykünüyor/ anlamak için hakikati/ ponpona kuvvetlice asılmalı/ ama ya koparsa/ hem de sağlam olduğu halde/ göz göre göre/ en iyisi/ hiç kalkışmamak/ ama merak işte/ bilmek istiyor/ ve görmek/ gözlerinin görebileceklerini/ çıkarıyor terliğini/ sağlam ponponlusunu/ sinekler çok uzakta/ leş peşinde akbabalar gibi/ kara kara didikliyorlar ışığın etini/ tıpatıp aynı hepsi/ ama kadın gayet iyi biliyor/ hangisini gözüne kestireceğini

"Orospu sinek! Orooospuu! Orospu sineeeek!"

Kadının sesi böldü biçti havayı.

"Orossspuuu sineekkkğğmmm, Orooospu Sineeem!"

Pencereden uzakta,

Be-Ce'nin gözünden bakınca gördüğüm şuydu:

Gecenin bir hayli geç bir saatinde, İstanbul'un iki yakasından birinde, mazbut ailelerle zındık bekârların iç içe oturduğu tarrakası bol bir semtte, çıkması zor inmesi zor bir yokuşun tepesinde, muhtemelen

elli yaşlarında üç çocuk anası bir kadın, sokak lambasına konan sinek Sinem'den kocasını geri istiyordu bağıra çağıra. Köpekler uluyor, kapılar açılıyor, ışıklar yanıyor, bebekler ağlıyor, dedikodu tuşları tıkır tıkır yazıyordu gelecek günlerin gözde konusunu. Konu komşu balkonlara, pencerelere üşüşmüş; sokağa doluşmuştu. Şaşkınlıktan faltaşı gibi açılmış gözleri, kopan kıyametin kızıllığında ışıl ışıl parlıyordu. Bir gecede, bütün kış yetecek kadar mevzu çıkmıştı mahalleliye. Herkes coşkuyla küpünü dolduruyordu.

Herkes dediysem, ev ahalisi hariç!

Ev ahalisi neye uğradığını şaşırmış yalın ayak peşinden fırlamış çocuklar kızkardeşler yeğenler enişte bey üzerlerinde pijamalar gecelikler yüzlerinde kremler saçlarında bigudiler kadının etrafını sarmışlar çimdire çimdire çekiştire çekiştire yalvar yakar eve sokmaya çalışıyorlar eve gidelim de orada ne yaparsa yapsın istediği kadar ağlasın bağırsın çağırsın eve sokalım ki konu komşu görmesin duymaları mühim değil yeter ki görmesinler

ev ahalisinin yüzlerinden ele güne rezil olmanın dehşeti damlıyor şıpır şıpır ailenin en küçüğü bu hengâmeden en az nasibini alan henüz beş yaşında sevimli kerata şıpır şıpır damlayan dehşetleri ipe dizmiş kolye yapmış boynuna asmış hoplayıp zıpladıkça şıngır şıngır yeni dehşetlerin peşinde çocuk aklı ne bilsin işte hevesle topluyor dehşet damlalarını büyükler ufaklığın ne yaptığının farkında değiller onlar cümbür cemaat kadını zaptetmeye çalışıyorlar ama kolay değil hiç kolay değil zaptedemiyorlar kiminin teyzesi kiminin ablası kiminin annesi olan kadını deli kuvveti gelmiş olmalı kırk tarak dayanmaz derler deli kısmının tek bir saç telini taramaya öyle kuvvet verirmiş delilik insana

Baktılar olacak gibi değil, baktılar hepten çıkmış zıvanadan, kadını derdest edip karga tulumba bir taksiye attılar. Kendi arabaları da vardı ama gene kaldırıma park edip, yolu kapatmıştı birileri. Gerçi önlerini tıkayan arabanın sahibi muhtemelen seyircilerin arasında olduğundan onu bulmak hiç de zor olmayacaktı ama en iyisi hiç uğraşmamaktı. En iyisi bir taksiye binip bir an evvel gitmekti buraya en yakın ve buradan en uzak hastaneye.

Taksi şoförü/ genç irisi/ yeni evli/ çocukları olana değin/ çalışması için/ karısına müsaade etti/ ileri görüşlü olmakla övünür/ zaten nişan, düğün derken/ boğazlarına kadar borçlandılar/ hanımın da çalışmasında fayda var/ taksi şoförü/ gençten bir adam/ gece ondan sonra alır arabayı/ sabaha kadar çalışır/ sabah oldu mu arkadaşına devreder/ ikisi beraber/ piyango zenginı bir herife çalışırlar/ herif sonradan görme/ kelle kulak yerinde/ varil gibi/ rüyalarında hâlâ yoksul görür kendini/ uyanınca şükreder/ yüksek sesle/ bir kuruşun hesabını yapar/ hesabını sorar/ alçak sesle/ Allah'ın kulağına gitmesin diye/ taksi şoförü ve arkadaşı/ kazansalar da kazanmasalar da/ hep aynı miktarı/ sayarlar patronun avucuna/ taksicinin arkadaşı ileri görüşlü değildir ama/ karısının çalışmasına müsaade etmez/ zaten etse bile kim işe alır ki öylesini/ kadın kadın değil hilkat garibesi/ boy boy beş çocuk doğurmuş/ beşini de kendine benzetmiş/ ağız burun yamulmuş/ çağanoz gibi her biri/ oysa bizimkinin karısı öyle mi/ fidan gibi/ incecik taze/ biraz boy fukarası/ o da olsa manken gibi kız valla/ harcanıyor butiklerde/ kendi söylediydi/ herifin teki dadanmış/ kazak, gömlek bahanesiyle/ her gün damlıyomuş dükkâna/ taksici yarın gidip el koyacak duruma/ karısı aklına gelince/ içi gıdıklanıyor bazen/ bir iki kez dayanamadı zaten/ çekti arabayı evin önüne/ bıyık altından gülümsedi mahalleli/ artık evin semtinden dahi geçmiyor/ kesintisiz çalışmalı/ çalışıyor da Allah için/ gerçi bu gece küçük bir kaçamak vardı aklında ama/ belki şunlardan kurtulduktan sonra/ dikiz aynasından arkadakileri seyrediyor/ "yazık" diyor içinden/ "fıttırmış zavallı/ kolay mı bu pahalılıkta/ her gün zam her gün zam"/ sırf bu sebepten/ gece çalışmaya başladı zaten/ gece müşterisi/ kalkıp gündüz müşterisi gibi/ taksicinin kazancını hesaplamaz/ gece müşterisi başka şey konuşur/ hani sanırsın ki/ insan ya ağır konuşur ya külliyen saçmalar ya/ gece müşterisi/ ağır konuşurken saçmalar/ saçmalarken ağır konuşur/ "geçenlerde mesela/ aynen böyle bir müşteri/ ağız burun yamulmuş/ dut gibi/ gün ağarmakta/ gecenin beşi/ herif tutturdu 'hadi!/ gidelim/ Fatih'in mezarını bulalım/ yakasına yapışalım/ ne demeye aldın sen bu şehri?/ kaydıraktan kaydır gemileri/ ver onca şehidi/ bunun için mi ulan hepsi?'/ sarhoşluk işte/ inat etmiş/ gaza gelmiş"/ taksici ses etmezdi gene de/ ama bi de baktı ki/ sarhoş çıkarmış kafayı camdan/ bas bas bağırıyor/ "Fatih Sultaaan!/ Sultan Fatiiih!/ Nerdesin?/ Kalk da bak!/ Bak ne

hallere koydular torununu!"/ imkânı yok susmuyor/ o saatte namaza giden ehl-i Müslüman/ dehşet içinde/ taksiye bakıyor/ taksici şaşkın/ baktı ki başa çıkamıyor/ çekti arabayı karakolun önüne/ bıraktı sarhoşu polislerin eline/ sonradan pişman oldu/ şeker sarhoştu Fatih'in torunu/ yaka paça/ götürülürken karakola/ dönüp sormuştu/ "kulağı küpeliymiş diyolar, doğru mu?"/ içine kurt düşmüştü taksicinin/ az kalsın birilerine soracaktı Fatih'in küpesini/ "kendine gel" dedi kendine/ "deli olma elin delisiyle/ olacak iş mi yani?/ koskoca Fatih!/ hem sana ne?/ her işin bitti de/ Fatih'in küpesi mi kaldı?"/ haberlerde izlemişti geçenlerde/ tımarhanelerin nüfusu/ epeyce/ artmış bu sene/ "belli arkadaki karı da tırlatmış/ ulan bu canım memlekette/ ya kudura kudura ölecez/ ya da delire delire!"

arkadakiler kadını teskin etmeye çabalarken, öndeki adam titreyen ellerle sigara tutuyor taksi şoförüne, daha iki üç nefeste duman doluyor taksiye, camlar sımsıkı kapalı, açmıyorlar, adam dert yanıyor bir yandan, "baldız bu benim baldız, evini terk etti bizim yanımızdaydı yazdan beri, tutturdu boşanacam diye, üç tane de çocuğu var boyu kadar, bu yaştan sonra nereye boşanacaksa kolaydı sanki, hayatlarında ev geçindirmemişler ki bunlar, hep kocalarının eline bakmışlar, kolay sanıyorlar ay sonunu getirmeyi, ne yiyip ne içecek boşanınca, bırak ne halleri varsa görsünler dedim benim karıya, anlatamadım, al işte böyle oldu, sabah akşam vıdı vıdı konuşurlar, baldız ağlar benimki ağlar benimki ağlar baldız ağlar, kaç defa söyledim, yapma dedim iyi etmiyosun, bak daha beter oluyo ablan, başka şeyler konuşun oyalansın biraz, çıkın gidin kaplıcalarda kalın ananızı da alın romatizmasına iyi gelir kadıncağızın, ne dediysem dinletemedim, sabahtan akşamlara kadar evde karılar kızlar, vıdı vıdı sürüsüne bereket, denizde kum bunlarda akraba, döne dolaşa, temcit pilavı gibi ısıta ısıta, kimse ikna edemedi, tutturmuş illa da boşanacam, en sonunda gitti avukata da başvurdu, bu sabah bir yazı gelmiş mahkemeden, iyi dedim muradına erdin herhal kına yak göbek at, yalanım varsa ne oluyum ekmek çarpsın gözlerini pörtletip öyle bi baktı ki bana, Allah dedim o vakit anladım karı deliriyo, ama benimkine söylesem bana inanmaz, ablasına toz kondurmaz, neyse dedim yarın ola hayrola, baktım baldız da sakinleşmiş bu arada, yemekten sonra bulaşıkları yıkayıp odasına çe-

kildi, en sevdiği dizi vardı halbuki, hiç kaçırmazdı, dönüp de bakmadı bile, midesi ağrıdığı için bardak bardak ılık süt içip erkenden yatmaya gitti, zaten rüya görmezmiş ta genç kızlığından beri, bizde de kafayı koymasıyla uyuması bir olurdu, en erken o kalkardı, kahvaltıyı hazırlardı noksansız kusursuz, yumurtaları hep kayısı kıvamında, yani çay bile daha güzeldi o yapınca, neme lazım doğruya doğru şimdi, öyle bi çekip çevirirdi ki evini mutfağını değme evhanımı su dökemez eline, ne gezer benimkinde böyle maharet, zerre kadar çekmemiş ablasına, ama maharet neye yarar insan bahtsız olduktan sonra, tabii benim bacanağın da kabahati büyük, bunca seneden sonra olacak iş değil yani, söylerken utanıyorum valla, kızı yaşında, resmen kapatmış dayalı döşeli ev tutmuş buna, kız pavyonda dansözmüş, adı da Sinem bacanak geçen sene tanıştırmıştı bizi, kendi halinde ufak tefek bi kızcağız, ses etmediydim kaçamaktır geçer diye, nerden aklıma gelir o zamanlar işlerin böyle sarpa saracağı, boşanmalara kadar varacağı, neyse uzatmıyım, dizi bitti uyumaya gittik biz de, ne bilelim baldızın uyumadığını, meğer bizim yatmamızı beklermiş, biz yatar yatmaz fırlamış yataktan, üstünde gecelik ayaklarında ponpon terlikler, kapıyı açıp sokağa atmış kendini, gören de sanır ki bizim evde esirdi, gürültü patırtıya kalktık, bi de baktık ki baldız sokak ortasında avazı çıktığı kadar bağırıyor, yetmezmiş gibi bir yandan da göbek atıyor, neye uğradığımızı anlamadık valla, nasıl böyle oldu, niye, at bizi en yakın hastaneye, rezil olduk elâleme, o telaşla para da almamışız yanımıza, kusura bakma kardeşim, böyle her şey bir anda olunca, böyle apar topar pijamalarla çıktık işte, cüzdanı da almamışım, akıl mı bıraktılar adamda, boşanacam valla ben de boşanacam, alsın deli ablasını romatizmalı anasını, ne bok yerlerse yesinler bundan sonra, ömrüm gitti be, inan olsun kuruş kuruş harcandı ömrüm bunların elinde,"

"Parayı dert etme abi, kaçmıyoruz ya! Hepimiz bu mahallenin insanıyız nasıl olsa," dedi taksi şoförü.

Renkler so-lu-yor, hareketler ya-vaş-lı-yor. Adam bir şeyler geveliyor ağzında. İstemeden dökülüyor kelimeler: "Sen hep bu mahalledesin de, bunca rezaletten sonra, biz burada kalabilecek miyiz acaba?"

Ardından sigara paketini çıkarıyor pijamasının cebinden. Suçluluk hissediyor birden. Şoföre anlatmak istiyor niye cüzdanını almadı-

ğı halde sigara paketinin yanında olduğunu. Konuşamıyor, boğazı kupkuru. Çakmağını bulamıyor cebinde. Takside düşürmüş olmalı. Yoksa... başından beri yok muydu? Bir önceki sigarayı nasıl yaktığını hatırlayamıyor bir türlü. Yoksa bu ilk sigarası mı? Daha da beter sıkılıyor canı. Arabanın çakmağının atmasını beklerken, yan gözle arkaya bakıyor. Artık bağırmıyor baldız; kesik kesik soluyor sadece. Bir de, yarası varmış gibi acıyla inliyor ara sıra. Dikiz aynasından gözlerini ayırmayan taksi şoförü kendi paketinden bir sigara yakıyor. Radyoyu açmak geçiyor içinden. Vazgeçiyor, yakışık almaz. Kadınlar ablalarına sarılmış sessizce ağlıyorlar. Katre katre ka-ra-rı-yor gece; adım adım sarp-la-şı-yor yol. Adamın göğsü sıkışıyor. Camı açıyor sonuna kadar. Havada kar soğuğu var. Takside biriken sigara dumanı, külrengi bir uçurtma olup kuyruğunu sallaya sallaya çıkıyor camdan.

Kesiliyor sesler, duruluyor rüzgâr.

Kesildi sesler, duruldu rüzgâr. Filmlerdeki hayaletli evlerin perdelerine has dehşetengiz bir kıvraklıkla bir oraya bir buraya savrulan perdeleri kapatırken, "yarın ilk işleri buradan taşınmak olur. Barınamazlar artık buralarda," dedi Be-Ce. Buruk bir tebessümle ekledi:

"Mahremiyetin gitti mi elden, sen de gitmelis in tez elden!"

MAHREM

"RÜYAMDA bir uçan balon görüyordum. Gıpgri gökyüzündeydi, bembeyaz bulutların arasında, sapsarı güneşin gölgesinde. Ben çatıya çıkmıştım. Aşağıdan uçan balona bakıyordum ki, şiddetli bir rüzgâr çıktı aniden. Aniden çıkan rüzgârın şiddetiyle sarsıldık hep birden. Simsiyah tozlar havalandı yerden. Uçan balon hızla sürükleniyordu. Onu gözden yitirmemek için vargücümle koşuyordum çatıların üzerinde. Ben koştukça kiremitler yuvarlanıyordu aşağıya. Eğilip baktım kiremitlerin düştüğü yere. Aşağıda, şehrin caddeleri ışıl ışıldı ve kalabalık. Yollara yuvarlanan kiremitler yüzünden arabalar kaza yapmıştı. Cart kırmızı, gıcır gıcır bir araba öfkeyle soluyordu yolun ortasında. Ön camını çatlatmıştı kiremitler. Çatlağın üzerine kocaman bir örümcek ağ kurmuştu. Değdikleri yere yapışan incecik, şeffaf iplikler uçuşuyordu etrafta. Arabanın sahibi beni arıyordu, aradığının ben olduğumu bilmeden. Gözünün önündeydim ama benden şüphelenmiyordu.

Bembeyaz kar yağıyordu simsiyah tozların üzerine. Kaldırımdan yürümeye başladım. İpliklere basmamak için gayet yavaş yürüyordum. Birdenbire ayaklarıma takıldı gözlerim. Ayaklarımda kuş desenli yün patikler vardı. Evden çıkarken ayakkabılarımı giymeyi unutmuş olmalıydım. Utandım. Kimse görmeden, bir yerlerden ayakkabı bulmalıydım. Mağazaların vitrinleri cıvıl cıvıldı. Bale pabuçları, içi kürklü çizmeler, sandaletler, bağcıklı botlar, ince topuklu kadın ayakkabıları, yumurta topuklu erkek ayakkabıları, cicili bicili çocuk ayakkabıları vardı vitrinlerde. Neli oldukları yazıyordu etiketlerinde. Bütün ayakkabılar dondurmadan yapılmıştı. Büyük mağazalardan birine girip, vitrindeki karışık meyveli botları satın aldım. Çıktığımda, ön

camı çatlamış arabanın sahibi gözlerini kısmış, dikkatle beni süzüyordu. Parmaklarımın ucuna basa basa geçtim önünden. Peşimden gelmedi. Kaldırımı döndüğümde, uçan balonu gördüm sapsarı güneşin gölgesinde. Gönülsüzce kıpırdadı yerinden. O çekilir çekilmez, sapsarı güneş açığa çıktı. Korkuyla baktım yeni ayakkabılarıma. Damla damla, damla damla..."

"Ya anne yaa, şuna bi şey söyle!"

Dizimin acısıyla sıçradım. Gene uyuyakalmıştım, gene olmadık bir yerde. Ter içindeydim. Toparlanmaya çalışırken, burnuma çalındı terimin kokusu. Başkalarının da kokuyu alıp almadığını anlamak için etrafıma bakındım. Minibüsteydim. Bindiğimde benden başka kimse yoktu. Öğleden sonra bu saatlerde bu istikamete giden pek nadir olduğundan, minibüsün kolay kolay dolmayacağını, dolmadan da kalkmayacağını biliyordum. O rahatlıkla uyuyakalmışım. Zaten öğlen yemeğini abarttığım yetmezmiş gibi, bir de üstüne iki porsiyon kazandibini cila çekince, adım atacak halim kalmamıştı. Epey uyumuş olmalıyım. Minibüs tamamen dolmuş. Bir kişi eksik sadece. O da gelsin, yola koyulacağız.

Yanımdaki kadın göz ucuyla beni izliyor. Muhtemelen ter kokusunun farkında. Kucağındaki kız çocuğunun, rengi ağdalanmış çilek reçelini andıran ayakkabısının pirinç tokası hâlâ dizime batıyor. Çocuğun bunu bilerek yaptığından şüphem yok. Sırf beni uyandırmak için, uyanayım da kenara kayayım diye. "Ya anne yaa, şuna bi şey söyle!" diye cırlayan da o. Gerçi ben de uyku rehavetiyle iyice yayılmışım. Derhal toparlanmalıyım. Bacaklarımı bitiştirip, pencereye yanaşıyorum. Sırt çantamı yan taraftan alıp, kucağıma koyuyorum. Çantayı kaldırınca, altından, baharatlı sarı leblebilerle dolu kesekâğıdı çıkıyor. Minibüs dolana kadar atıştırmak için almıştım, unutmuşum. Kesekâğıdını da kaldırınca, epeyce yer açılıyor onlara. Gene de memnun değiller. Bilhassa kadın, bir türlü rahat edemediğini gösteren abartılı hareketler yapıyor; bir sağ bacağı bir sol bacağı üste gelecek şekilde sık sık bacak bacak üstüne atıyor; haşır huşur sesler çıkartarak poşetlerini dizlerinin kâh altına, kâh üzerine yerleştiriyor; sanki bir yere gitmesi kabilmiş gibi "gel evladım" diyerek kucağında oturan çocuğu göğsüne bastırıyor; dönüp dönüp, endişeli gözlerle sağında

kalan daracık boşluğa bakıyor ve bütün bunları yaparken durmadan oflayıp pofluyor. Böylelerini iyi tanırım. Niye böyle davrandıklarını bilirim. Alışkınım. Böyle şeyler sık sık başıma gelir.

Tabii en iyisi taksiye binmek benim için, ya da boş bir otobüs yakalamak. Ama her yere taksiyle gitmek bütçemi aşar; otobüsleri boş bulmaksa, malûm, pek mümkün olmuyor. Zaman zaman, bineceğim otobüsün ilk durağına taksiyle gidiyorum. Ama her güzergâh buna elvermiyor. Eğer kalabalıksa, nadiren biniyorum otobüse. Zira ne zaman o yüksek basamakları hırıltılar arasında çıkıp, tıklım tıklım koridorda itiş kakış kendime yer açmak zorunda kalsam, bin pişman oluyorum bindiğime. İçimden bir ses derhal otobüsten inmemi, eve dönmemi söylüyor. Ne mümkün. Şoförün şirret talimatlarıyla arkalara doğru ilerleyen kalabalığın akıntısı beni çıkıştan, çıkışı benden uzaklaştırmakta gecikmiyor. Baktım ki kurtulamıyorum, hiç olmazsa gözlerle karşılaşmamaya çalışıyorum; merakla beni inceleyip, birbirlerine beni gösteren gözlerle. Yer veren çok oluyor gerçi. Ama bu işimi kolaylaştırmıyor. Ateş basıyor yüzümü her seferinde. Ter içinde zar zor oturuyorum boşalan yere. Zaten ben böyle anlarda hep terlerim. İster yaz olsun, ister kış, azıcık sıkılmayagöreyim, buz gibi soğuk terler boşalır sırtımdan. Yerime oturur oturmaz, eğer iki kişilik koltuktaysam yandakine, tek kişilik koltuktaysam ayaktakilere değmemek için azami gayret sarfettiğimden, baston yutmuşa benzerim. Bir yandan da, etrafımdakilerin ter kokusunu alıp almadıklarını anlamaya çalışırım. Hoş, alsalar da almasalar da elimden bir şey gelmez. Zaten ne zaman terlememeye gayret etsem, daha beter terlerim. Pencere kenarlarını severim. Pencereler sayesinde, varlığımın fazlasıyla farkında olan otobüs yolcularını değil, benden tamamen bîhaber olan dışarıdakileri seyrede seyrede yolculuk edebilirim.

Bazen de kimse yer vermez. Bazen camlara yaklaşmak da mümkün olmaz. İşte o zaman, gövdemi abluka altına alan bakışlardan kaçabilmek, pürdikkat beni süzenlerin akıllarından geçenleri tahmin etmek durumunda kalmamak için, ineceğim durağa gelene kadar rahat rahat, boş boş bakabileceğim bir nokta ararım. Kafaların arasından görebildiğim kadarıyla pencerelerin dışı, yolcuların ayakkabıları, bacaklar arasına sıkışmış alışveriş torbaları, birilerinin ellerindeki kitapların kapakları, otobüsün uyarı levhaları, otomatik kapının düğmeleri,

acil durumlarda kullanılacak çekiçler, katlanmış gazeteler, asacakları kavrayan ellerdeki yüzükler... işte bunlardır seçeneklerim. İçlerinden birini seçer ve ineceğim durağa gelene kadar gözlerimi ondan bir saniye bile ayırmadan yolculuk ederim. İster oturarak, ister ayakta olsun, bir hayli zordur benim için otobüsle bir yerden bir yere gitmek. Ama benim kadar şişmansanız eğer, minibüsler, otobüslerden daha da beterdir.

Ne zaman minibüse binmek zorunda kalsam, kendime göre çareler buluyorum ben de. Her şeyden önce karşımdakinden atak davranıyorum, minibüs şoförlerinin gözlerindeki o yarı alaycı bakış, iğneleyici bir lafa dönüşmesin diye. Onların içten içe söylemek istediklerini, ben sakınmadan dile getiriyorum. Ben buna, "bir sürahi basiretin kalorisi bir yudum musibetinkinden azdır" kuralı diyorum. Aslında, az buçuk arızası olan herkes bilir bu altın kuralı: "Baktın ki kem söz işiteceksin, evvela kendin dalga geç kendinle; hatta en çok sen dalga geç ki, başkalarına fırsat kalmasın. İsmini sen koy marazının; hatta davul zurnayla duyur ki merhamet yoksunu ismini, sana lakap takmaya yeltenenlerin hevesleri kursağında kalsın." Yani baktın ki başkaları seni hırpalamak üzere, kendi kendini hırpalamalısın kalkan niyetine.

Diyelim ki adam kör. Etrafındakiler pederane bir nezaketle mümkün mertebe "kör" kelimesini kullanmamaya, gerektiği takdirde "âmâ" demeye özen gösterirken, kör adam onlardan birkaç adım öne geçip körler hakkında merhametsiz fıkralar anlatmaya başlıyor. Ötekiler çarnaçar gülüyorlar fıkralara; kör bir adamın şappadak körlerle dalga geçebilmesinin ihtişamı karşısında şaşkın ve sıkkın. İşte aşağı yukarı böyle bir şeydir "bir sürahi basiretin kalorisi bir yudum musibetinkinden azdır" kuralı.

Tabii benim durumum bundan oldukça farklı. Zira her şeyden önce, insanların şişmanlara bakışıyla, körlere bakışı arasında epeyce fark var. Tıpkı sakatlık gibi körlük de insanın başına gelen bir felaket addedildiğinden, tıpkı sakatlar gibi körler de, insanlarda merhamet uyandırır. Bu sebepten, bir körün, acınası arazıyla dalga geçebilmesinde bir fevkaladelik vardır. Oysa şişmanlık, bazı insanların başına geliveren talihsiz bir olay ya da "kader" değil, bizzat şişmanların eseridir. Her şişman, kendi şişmanlığının başlıca müsebbibidir. Bir insanın şişmanlığı onun pisboğazlığının, açgözlülüğünün, tamahkârlığı-

nın tescilidir. Körlük ne denli ciddiye alınacak bir şeyse, şişmanlık da o denli dalga geçilebilecek bir şeydir. Hal böyle olunca da, şişman birinin şişmanlığıyla dalga geçebilmesi, kör birinin körlüğüyle dalga geçebilmesinin bıraktığı etkiyi bırakamaz, uyandırdığı saygıyı uyandıramaz. Bu sebepten işte, ben şişmanlığımı başkalarına açarken son derece ciddi davranırım. Alay konusu olageleni, gayet ciddi bir mevzuya çevirerek, altın kuralı kendi şartlarıma göre yontarım.

Bu sefer de altın kuralı uygulamıştım. Şoför minibüsün camlarını yıkıyordu geldiğimde. Oysa gökyüzünün gıpgri olduğuna bakılırsa, çok geçmeden yağmur boşalacaktı. Yanına gidene kadar beni fark etmedi. Sadece gökyüzünü değil, beni de görmeyecek kadar dalgındı. Herhangi bir şey söylemesine, hatta düşünmesine bile fırsat bırakmadan, iki kişilik para ödemeyi teklif ettim. İtiraz etmedi. Hiçbir şey söylemedi. Sessiz bir akid bu. Sonradan pürüz çıkmasın diye, vaktinde yapılmış bir müdahale. Oracıkta kapandı bu mesele. Ben de gayet rahat uyuyakalmışım. Uyandığımda, göz ucuyla beni izleyip kıpır kıpır rahatsızlığını haykıran kadının derdini hemen anladım. Ön tarafta, hâlâ boş olan yere oturmak istemediğinden, çaresiz benim yanıma ilişmişti. Elbette, o, benimle şoför arasındaki akidden tamamen habersizdi. Deminden beri abartılı hareketler yapıp, oflayıp poflamasının sebebi buydu. Aklınca, "üç kişi nasıl sığacağız buraya?" demeye getiriyordu. Daha fazla dayanamadım.

"Merak etmeyin hanımefendi. Ben iki kişilik para veriyorum."

Kadın bön bön bakıyor suratıma. Kucağında rahat durmayan çocuğu endişeyle kendine doğru çekip, "evladım dur bi dakka" diye söyleniyor, gözlerini benden ayırmadan.

"Bakın," diyorum elimle havada bölmeler çizerek. "Ben *bir* artı birim. Yani bir ve *iki*yim. Siz de *üç*sünüz. Bu koltuklar da üç kişilik. Demek ki yanınıza üçüncü bir kişi gelmeyecek. Çünkü siz ve ben, zaten üç kişi yapıyoruz. Dikkat edin çocuğu saymadım!"

Kendime haksızlık etmemeliyim. Bana kalsa, tam olarak iki kişilik yer kapladığım söylenemez. Gene de her halükârda, bir kişilik yerden çok daha fazlasını kapladığımı inkâr edecek değilim. Otobüste ya da takside o kadar mühim değildir bu ayırım; ama minibüste işler değişir. İşin aslı, televizyoncuları hoşnut edebilecek kadar şişman değilim. En azından şimdilik. Ama şişmanım. Hem de çok. Çocukluğum-

dan beri böyle. Çok daha küçükken, gayet zayıf sayılabilirdim aslında. Bulanık da olsa hatırımda. Çok sürmedi. Geçen her gün, biten her sene, ben biraz daha kilo aldım. Daha ortaokul bitmeden, görenleri hayrete düşürecek kadar şişmanlamıştım. Durmadım. Durmadı. Zaten artık istesem de duramazdım, durduramazdım. Ve şimdi, tam tamına iki kişilik olmasa bile, en iyimser tahminle bir buçukluk yer kapladığım ortada. Ve eğer bir buçukla iki arasında bir yerlerdeyseniz, küsûrat yuvarlamanın âdet olduğu bir memlekette, ikisiniz demektir. Bu da eder iki kişilik minibüs parası.

Neler yapmadım ki zayıflamak için. Doktor kontrolünde adım adım diyet programları, kafama göre koşaradım diyet programları, açlıktan öldürmeyen ama süründüren kalori hesapları, litre litre su, kibrit kutusu büyüklüğünde yağsız peynirler, kızarmış kepek ekmeklerin sayılı kırıntıları, aç açına geçen günler, gece terletsin diye yatmadan evvel giyilen tulumlar, karabasanların döktürdüğü terler, her birinden sekizer kere yapılması lazım gelen hareketler, uyanır uyanmaz aç karnına içilen karışımlar, iştah kesici haplar, selülit çözücü haplar, ishal yapan haplar, tatsız tuzsuz bulamaçlar, çık çık bitmeyen merdivenler, çevir çevir inceltmeyen çemberler, yosun banyoları, zayıflama çayları, meyve kürleri, sabah yürüyüşleri, paket paket diyet bisküvileri, saunalar, buhar makinaları, koşu bantları, aerobik salonları, aletli jimnastik, hipnozla tedavi, akapunkturla tedavi, grup terapileri, donuk psikologlarla donuk seanslar, oluk oluk akan paralar, azalmak şöyle dursun sinsice artan kilolar ve silbaştan yeni diyet programları... Baktım ki olmuyor ve olmayacak, ben de ipin ucunu koyverdim. Hiçbir zaman kavuşamayacağım bir görüntüye öykünmekten bıkmış usanmıştım. Nicedir canımın her istediğini yiyor, sonuçlarına katlanıyorum. Aslında bunun sonuçlarına benden ziyade, başkalarının katlandığını itiraf etmeliyim. Etrafına neşe saçan şu kırmızı yanaklı, dost canlısı, anaç ve lafazan tombiş kadınlardan biri değilim ben. Zaten böyleleri ekseriya kısacık boylu oldukları için, tüm kilolarına rağmen hâlâ ufak ve tostoparlak görünürler; dolayısıyla da sevimli sayılabilirler. Bana gelince, kilolarım kadar boyumun da normalin üzerinde olması, beni "tombiş" değil, "irikıyım" kılıyor. Her neyse, işin aslı şu ki, boyum kısa olsaydı bile gene de o kadınlardan biri olamazdım çünkü şişmanlık beni sinirli biri yapıyor.

Bir ara, en az iki beden incelmeyen müşterilerine paralarını iade etme garantisi veren bir aerobik merkezine devam ediyordum. Orada, kendi görüntümüzün dilinden kurtulamayalım diye dört tarafı aynalarla kaplanmış bir salonda yan yana dizilip, yüzünden gülücük, dilinden komut eksilmeyen tığ gibi aerobik hocasının her yaptığını tekrarlardık kan ter içinde. Azimli sayılırdım. Her hareketimde hırıl hırıl öten göğsümün şikâyetlerini duymamazlıktan gelecek kadar. Oysa gözlere karşı vurdumduymaz olamıyordum bir türlü. Oradaydılar, dört yanımda; kirpiklerle kuşatılmıştım, batıyorlardı etime, şerha şerha. Grubun her üyesi, bir yandan hocanın yaptıklarını tekrarlarken, bir yandan da aynalardan diğerlerini seyrederdi. Herkes herkesin en gizli rakibiydi. Herhangi birimizden eksilen her kilo, ağırlığınca taş olup başımıza yağacaktı sanki. En çok sevilenler, en şişman olanlardı. Çabuk zayıflayanlar çarçabuk dışlanıyorlardı. Şişmanların şiddeti, kırk batman ağırlığında kuş tüyü yorganla kaplanmıştı. Herkes herkesi yumuşacık eziyordu.

Ben grubumuzun gülüydüm. Bütün tombiş kadınlar ayrı bir alaka gösteriyordu bana. Azıcık geciksem, ya da bir gün gitmesem, telefona sarılıyorlardı içten bir merakla. Gözleri ışıldıyordu beni gördüklerinde. Seviliyor, el üstünde tutuluyordum. Her Allah'ın günü birileri beni tebrik edip, ne kadar zayıfladığımdan dem vuruyordu. Oysa bir gıdım eksilmemiştim. Niyetleri yapmacık bir nezaket göstermek değildi, ne de beni yalanlarla kandırmak. İflah olmaz şişmanlığımdan ötürü beni o kadar çok seviyorlardı ki, gözlerine sevecen bir filtre takılıyordu bana her bakışlarında. Öyle ki, ekmek mushaf çarpsın yemin edebilirlerdi zayıfladığıma. Ötekilerin aksine, benim gibi birinin kilo vermesi fikri kimseyi tedirgin etmiyordu.

Böyledir işte. Kimseye rakip olamayacak kadar şişmansanız eğer, zayıflamaya ahdetmiş bütün şişmanlar biricik dostunuz olmak için yarışır. Hatta içlerinden bazıları, aslında benim şişman değil, "balık etli" olduğuma gözlerini inandıracak kadar çok severdi beni. Bense nefret ediyordum sırf "şişman" dememek için sarfedilen onca kelimeden; vıcık vıcık. Bir de dokunuşlardan nefret ediyordum; mıncık mıncık. Böyledir işte. Şişman bir çocuksanız eğer, zayıflamadığınız takdirde, hiçbir zaman büyüme fırsatı bulamazsınız. Hangi yaşta olursanız olun, insanlar sizi mıncıklamaya bayılır. Küçükken, göbeğiniz-

den ve baldırlarınızdan makas alırlar durmadan; genç kızlığınızda, yanaklarınızdan ve gerdanınızdan. Yaşınız ilerlediğindeyse çimdiklenmekten kıpkırmızıdır kollarınız. Ve eğer benimki kadar beyazsa teniniz, her çimdikten geriye kalan kızarıklık tez zamanda morluğa dönüşür. Her neyse. Onca vıcık vıcık kelimenin, mıncık mıncık sevmelerin sonunda daha fazla dayanamayıp ayrıldım aerobik salonundan. Salonun müdiresi, hakkımdaki sevecen kanıdan payını almayı ihmal etmedi. Ayrılırken paramı geri vermedi.

Aslında ne kadar kızarsam kızayım, bu tür duyguların yabancısı sayılmam. Gayet iyi biliyorum ki, eğer bir hayli şişmansanız, ortalıkta sizden daha şişman birilerinin olması, ağır kokulu masaj yağları gibi teninizin üzerinden kayıp, siz farkına varmadan içinizi ferahlatacaktır. Kalabalığın içinde yürürken karşıdan şişman bir kadın geliyor diyelim, hemen o sizi, siz onu göz hapsine alırsınız. Her iki taraf da berikine bakmıyormuş gibi yapadursun, merak edilen soru ortaktır: "Acaba onun kadar şişman görünüyor muyum?" Cevapsa hemen hemen her zaman aynıdır: "Öteki daha şişmandır". Malûm, doğuştan başkalarına muhtaçtır sıfatlar; yalnızlıktan hazzetmezler. Ne dikine çizgiler, ne koyu renkler, ne de hatları örten kıyafetler... şişmanları ancak şişmanlar zayıf gösterebilir. Şişman şişmanın yegâne panzehiridir.

Nihayet minibüs doldu, eksik olan geldi. Genç bir adam. Öndeki tek koltuğa oturdu. Tamamız artık, kalkabiliriz. Aksi gibi, şimdi de şoför ağırdan alıyor. Hâlâ dışarıda, elinde bir bez, aynaları parlatmakla meşgul. Oysa şimdi daha da gri gökyüzü. Yağmur şimdi daha da yakın. Beklerken, baharatlı sarı leblebilerden atıştırıyorum. Yanımdaki kadınla çocuğa da ikram ettim ama istemediler. Galiba kadını hâlâ huzursuz ediyorum.

Tabii en önemlisi boğazına hâkim olmak. Yemeyeceksin. Bu kadar basit. Ne var ki, yaz sıcağında erimiş asfalttan sandaletine yapışmış sakıza benzer yemek yemek. Ya hiç bulaşmayacaksın, ya da çektikçe uzamasını yadırgamayacaksın. Rejim yaptığım zamanlarda, daha da beter olurdu. Yemeden geçirdiğim her anın acısını fazlasıyla çıkarırdım muhakkak. Hatta rejim yaptığım günlerden birinde o kadar çok yemiş, o kadar çok yemiştim ki, davul gibi şişen karnımın ızdırabı dinsin diye midemi yıkatmaya mecbur kalmıştım.

"Ne zaman yemek yiyorsun?" diye sormuştu midemi yıkayan doktor.

"Acıktığımda," demiştim sesimin titremesine mani olamadan. Ne zannediyordu ki? Ben de herkes gibi acıktığımda yemek yiyorum tabii ki. Tek mesele, sık sık acıkmam. Yani ben, heyheylerim tuttuğunda acıkıyorum ve sakinleşip durulduğumda; sıkıcı bir film izlediğimde acıkıyorum ve güzel bir filmden çıktığımda; güneşli bir günde kemiklerimi ısıtmanın tadını çıkarırken acıkıyorum ve sıcağa zerre kadar tahammül edemediğimde; olur olmadık şeylerden kaygılandıkça acıkıyorum ve kaygılarımın boşuna olduğuna ikna edildiğimde; uyandığımda acıkıyorum ve gözümü uyku tutmadığında; paradan yana sıkıntım olmadığında dilediğimi yiyebilecek olmanın keyfiyle acıkıyorum ve aysonunu nasıl getireceğimin derdine düştüğümde; banyo yapıp kirlerimden arındığımda acıkıyorum ve nasıl olsa gene ter kokacağımı kabullendiğimde; evden ayrılmak istemediğim halde dışarı çıkmam gerektiğinde acıkıyorum ve dışarıdan eve döndüğümde; lokantaların önünden geçerken acıkıyorum ve lokantaların önünden geçmemek için yolumu değiştirdiğimde; günboyu başkalarıyla birlikteyken acıkıyorum ve günün sonunda nihayet yalnız kalmayı başarabildiğimde; fazla yememeye gayret ettiğimde acıkıyorum ve nasıl olsa ipin ucunu kaçırıp gene fazla yediğimi gördüğümde... yani ben, acıktıkça yiyorum ve acıkınca sadece.

Ve sonra... kusuyorum.

Diyelim ki bir yaşpasta var. Şöyle, dışı kâğıt gibi incecik rendelenmiş çikolata parçalarıyla örtülmüş, kenarlarından erimiş karamel dökülmüş, üzeri kestane şekerleriyle süslenmiş, sarımtrak krema topaklarıyla bezenmiş, dantel dantel kıvrımlarının arasına rengârenk şekerlemeler yerleştirilmiş, tepesinden aşağı kar gibi pudra şekeri serpilmiş, ahçısının saatlerine malolmuş, seyrine doyum olmayan enfes bir yaşpasta. Cömert ve muntazam dilimler kesildiğinde, en az dışı kadar güzel olan içini görüyorum. Göğe meydan okuyan bir yapı gibi kat kat yükseliyor. Bir kat kek, bir kat krema, bir kat kek, bir kat krema... ve katmanların arasında, kestane şekerlerinden, vişne ezmelerinden kıtır kıtır, pütür pütür çizgiler. İştahım kabarıyor. Kırıntı bile bırakmıyorum geride.

Ve son lokma da bittiğinde, üçe kadar sayıyorum içimden. Solu-

ğu tuvalette alıyorum, beni neyin beklediğini, ne yapmak üzere olduğumu bile bile. Parmaklarımı ağzıma sokup, sabit gözlerle bakıyorum tuvaletin deliğine. Az sonra, dipten gelen bir dalga gibi yükseliyor midemin feryadı. Parmaklarımı geri çekip, yankısına yol veriyorum. Çok değil, daha az evvel gözkamaştırıcı renkleriyle içime aldığımı, koyu bir bulamaç halinde dışıma çıkartıyorum.

Tiksinmiyorum. Pastanelerin ağır kokulu, pislik yuvası tuvaletlerinde iki büklüm kusarken dahi, en ufak bir tiksinti duymuyorum. Tuvalet kapısının öbür tarafında, mırıl mırıl konuşan sevgilileri, harıl harıl çalışan garsonları, ışıl ışıl vitrinleri, mis kokulu pasta börekleri, tepsilerin arasına özenle yerleştirilmiş parlak süslemeleri, hoparlörlerden bangır bangır yükselen müzikleri, üzerleri sigara yanıklarıyla dolu, desenleri solmuş masa örtüleri ve her sayfasında birbirinden muhteşem tatlıların fotoğrafları olan duvar takvimleri ile beni bekliyor pastane. Kimse ne yaptığımı görmüyor. Gayet iyi biliyorum ki, işimi bitirip kapıyı açtığımda, masama oturup yeni bir çay, hatta ikinci bir yaşpasta ısmarladığımda, sadece benim görmüş olduğum bu nahoş sırrı elevermeyecek gözlerim. Huzurla kusuyorum. Biraz sonra acı su doluyor ağzıma. Ama oyuna gelmiyorum. Midenin mahzenlerinde saklanan bazı yiyecekler, önden acı suyu gönderip midenin tamamen boşaldığı kanısını uyandırarak kurtulabileceklerini sanırlar. Birer birer tespit edip yerlerini, yaka paça dışarı çıkartıyorum hepsini.

Gene de ne kadar uğraşırsam uğraşayım, yediğimden daha azını kusabiliyorum her zaman. Hep bir şeyler kalıyor geride, içimde, derinde. İster istemez, yediğim yaşpastanın en kalorili kısımlarının midemin derinliklerinden bana bakıp, kıs kıs güldüklerini düşünüyorum. Zorlamak fayda etmiyor. Acı sudan başka bir şey çıkmıyor bir süre sonra. Zamanı gelince, sifonu çekiyorum. Sular basıyor ortalığı, sular seller. Döne döne boğuluyor yaşpasta, bağıra çağıra kayboluyor tuvaletin deliğinde. Ortalığı iyice temizleyip, ağzımı çalkaladığımda artık yeniden bir şeyler yemeye hazır olduğumu düşünerek seviniyorum. Boğazımın acısına, midemin ağrısına, duyduğum pişmanlığa rağmen, ferahladığımı fark ediyorum. Belki de sırf bu sebepten... yani bozmak ve bozabilmek için yeniden. Yani belki de bir müddet sonra insan, kusursuz bir uyum ve nizam içinde kat kat yükselen yaşpastanın değil, çamurumsu enkazının müptelası olmaya başlıyor. Öylesi-

ne güzel ki yaşpasta, çirkinleştiği anın biricik şahidi olmanın hazzı her şeyin önüne geçiyor. Dışımdayken böylesine gözümü kamaştıranın, sırf içimden kovulduğu için sersefil, perperişan olduğunu görmek, kavruk bir keyif veriyor.

Kustuktan sonra fil gibi acıkıyorum.

Garson gülümsüyor: "Hay hay!" Son derece sevecen, siparişimi alırken. Diyelim ki yeni siparişim de bir yaşpasta. Bu seferki başka. Şöyle, dışı kıtır kıtır karbeyaz çikolata yapraklarıyla kaplanmış, üstü kivi, şeftali, çilek dilimleriyle süslenmiş, dilimlerinin üzerine vernik gibi incecik, uçuk pembe bir jöle eklenmiş, kenarlarına şütlükahvemsi kremadan büklüm büklüm hat çizilmiş ve ahçı hızını alamamış olmalı ki, dört bir tarafına ince ince çekilmiş fındık serpilmiş, iştah açan, nazar okşayan bir yaşpasta. Garson servisi yaptıktan sonra hemen uzaklaşmıyor masamdan. Neden bilmem, pek çok insan şişmanların yemek yiyişlerini seyretmekten hoşlanır. Peşpeşe iki yaşpasta yemenin bir izahı olması gerektiğini düşündüğümden, ertesi gün sıkı bir rejime başlayacağımı söylüyorum ona. "Madem öyle, bugün dilediğiniz kadar yemelisiniz," diyor gülümseyerek. Ağzım tıkabasa dolu olduğu için başımla onaylıyorum ben de; gülümsemeyi ihmal etmeden. Garson gidiyor, ben tabağımı bitiriyorum. Kırıntı bile kalmıyor geride.

Sonra... üçe kadar sayıyorum içimden.

Nihayet şoförümüz, silmedik cam, parlatmadık ayna kalmadığına karar vermiş olmalı ki, aramıza katıldı. Onun yerine geçip minibüsü çalıştırmasıyla birlikte, herkesi bozuk para denkleştirme telaşı sardı. Ben rahatım. İki kişilik ücret ödeyeceğim için, şoförün benden bozuk para beklemeyeceğini umuyorum. Araba sarsıla sarsıla çalışırken, yağmur damlaları vuruyor cama. Uzaklarda bir yerlerde şimşek çakıyor. Hazırız artık. Gök gürlüyor. Gidelim artık. Öndeki tek koltukta genç adam oturuyor. Şoförün arkasındaki üçlü koltukta, ben ve neyse ki artık, poşetlerini hışırdatıp oflayıp poflamaktan vazgeçmişe benzeyen kadınla çocuğu. Arkadaki dörtlü koltukta ise, sırasıyla, minibüse bindikleri andan itibaren bir saniye susmayıp, elinde avucunda ne varsa yitiren ortak ahbaplarını iflasa sürükleyen sebepleri bir bir ortaya döken orta yaşlarda iki ev hanımı; sürekli cep telefonuyla bir

yerleri arayıp talimat yağdırdığından ne iş yaptığını hepimizin öğrendiği sinirli, takım elbiseli, kelli felli, yaşlıca emlâkçı; ve cam kenarında, elinde çiçek demeti, buram buram parfümüyle belli ki önemli bir randevuya giden süzgün yüzlü, dalgın bakışlı adam. İşte aynen böyle dizilmişiz.

İşte aynen böyle dizilmiştik, aramıza fazladan bir yolcu katılana kadar.

Şoförün direksiyonu kırıp, minibüsün burnunu duraktan çıkarmasıyla, kapının telaşla açılması bir oluyor. Kıvırcık saçlarından sular damlayan ve formasından liseli olduğu anlaşılan bir genç kız, son derece çevik hareketlerle atlıyor minibüse. Anlaşılamaz bir biçimde, tam üç dakika boyunca şoför bu yeni yolcuyu fark etmemiş görünüyor. Ancak üç dakikanın sonunda, tam da ana caddeye açılan sokağın köşesine vardığımızda, hepimizi silkeleyecek kadar sert bir fren yapıp arkaya dönüyor ve minibüste yer olmadığını söylüyor. İşte o an, öyle kötü hissediyorum ki kendimi. Yağmur da hızlandı aksi gibi. Bu berbat havada, liseli bir genç kızın dışarıda kalmasına sebep benim. Onun oturacağı yeri kaplayan ben. Alev alev yanıyor yanaklarım. Baharatlı sarı leblebiler bilmiş bilmiş bakıyorlar kesekâğıdının dibinden.

Biliyorum, böyle bir anda yemeği düşünmek abes ama acıktığımı hissediyorum. Hani şu yan yana dizilip, yağlarını damlata damlata, belli belirsiz cızırtılar çıkarta çıkarta vitrinlerde dönen piliç çevirmeler geliyor gözümün önüne. Zaten ne zaman acıksam, illa da neyi yemek istediğimi bilirim. Sanki ben acıkmam da, belli bir anda belli bir yiyecek beni çağırır. İşte şimdi de, şöyle nar gibi kızarmış bir piliç çekiyor canım; yanında da kızarmış patates, birazcık hardal ve bolca turşu. Ben bunları kurarken, üçlü koltuğa bir göz atıp durumu hemencecik kavrayan liseli kız, hepimizi hayrete düşüren bir rahatlıkla atılarak, benden ve çocuklu kadından geriye kalan mini minnacık yere oturuveriyor.

"Fark etmez! Ben buraya sığarım!"

Nasıl sığabilir ki? Eminim kızının yarısı havadadır. Ama o adeta bir iyilik perisi. İliştiği kenarda kazağının kollarıyla saçlarını kurularken, hiç de şikâyetçi görünmüyor halinden. İtiraz etmediğine bakılırsa, şoför de memnun olmalı. Benimse kafam karışıyor. Şimdi ben iki

kişilik ücret ödeyeceğime göre, liseli kız da para verecek mi? İçimden bir ses duruma müdahale etmemi söylüyor. Biliyorum ki, bir buçukla iki arasında bir yerlerde olduğumu göstermek için cümle âleme, böyle bir fırsat kolay kolay geçmez bir daha elime. Ben bir buçuk kişilik ücret öderim, kız da yarım. Teklifimi dile getirmek için en münasip cümleyi bulmaya çalışırken, yaya geçidinden, elinde bastonu, peşinde bir sürü kediyle kör bir adam yürümeye başlıyor. Şoför çileden çıkıp, dat dat kornaya basıyor. Vazgeçiyorum.

Minibüs adım adım ilerlerken trafikte, yolcular aheste revan kayıyor kendi âlemine. Kısılıyor sesler, çözülüyor renkler. Öğleden sonraydı ben bu minibüse bindiğimde, şimdiyse akşam olmalı. Yolun tıkanıklığı, radyonun cızırtıları, arkadaki ev hanımlarının fısıltıları, işyerlerinin titrek ışıkları, cama vuran yağmur damlaları... her şey o kadar ılık, öylesine tanıdık ki, uykum geliyor yeniden. Ama uyumayacağım. Seyretmek istiyorum minibüsün dışını ve de içini. Ben gözkapaklarımla boğuşurken, liseli kız yanımdaki çocuğa şirinlikler yapıyor. Çocuğun annesi, bir müddet tebessümle izliyor olan biteni. Ardından, şikâyete başlıyor. "Hiç sorma. Pek yaramaz ablası." Ablası!... ablaları? Kadın birden soluna dönüp, beni şöyle bir süzüyor. Kaşlarımı nasıl çatmışsam, beni bu muhabbete dahil etmekten derhal vazgeçip, tekrar liseli kıza dönüyor.

Oysa benim kadar şişman bir kadınsanız eğer, nedense herkes çocuklarla çok iyi geçinmenizi bekler. Bu yakıştırma o kadar sık yapılır ki, alıştım sayılır. Benim gibilere çocuklarını gönül rahatlığıyla emanet eder anneler. Ama ben gene de çocuklarla anlaşabildiğimden emin değilim. Söylemiştim, şişmanlık beni sinirli biri yapıyor. Zaten şöyle bir düşünüyorum da, çocuklara düşkün bir şişman kadın tanıdığımı sanmıyorum. Hoş, kendimden daha şişman birini de tanımadım ya şimdiye kadar. Sadece çok eskiden... çok çok eskiden, çok çok şişman bir kadın tanımıştım. Ayakları öylesine etli, öylesine iriydi ki, ayakkabı giyemez, yaz kış terlikle dolaşırdı. Her biri bir çocuk enindeki bacaklarında, eflatunun tekmil tonlarından damarlar vardı. İşte o çok şişman bir kadındı; belki de ben çok küçüktüm o zamanlar... Her neyse, o da çocukları sevmezdi zaten. Değil çocukları, kimseyi sevmezdi. Gülümsediği bir tek anı bile hatırlamıyorum. Kimbilir, belki şişmanlık onu da sinirli biri yapıyordu.

Yanımdaki çocuk arkadan uzatılan paraları avucunda sımsıkı tutmuş, annesinin bütün ısrarlarına rağmen şoföre uzatmamakta inat ediyor. Hani şu, bir dediği iki edilmemiş, daha henüz bir ihtimalden ibaretken bebek odasının hazırlıkları noksansız tamamlanmış, bir hayli geç doğurulmuş, bir hayli zor doğurulmuş, uğruna adaklar adanıp dualar edilmiş, sosyetik kliniklerin kapıları aşındırılmış, meşhur doktorların her dediği harfiyyen yerine getirilmiş, nice menfi testten, pahalı tedaviden, usandırıcı tartışmadan, boşanmaların eşiğinden, "olmazsa evlat ediniriz" tesellilerinden sonra, hem de artık ümitlerin kesildiği bir anda nihayet başarılmış, daha bir kan pıhtısıyken varlığı kutlama sebebi addedilmiş, doğduğunda sülalenin hediye yağmuruna tutulmuş, bir an olsun annesinin gözünün önünden ayrılmamış, aklının hayalinin alabileceğinden daha fazla oyuncağı olmuş, her anının onlarca fotoğrafı çekilmiş, her gülücüğüne methiyeler düzülmüş, her latifesi defterlere kaydedilmiş, fotoğrafları bütün sülalenin albümlerini, çerçevelerini, cüzdanlarını süslemiş, pek pohpohlanmış, pek şımartılmış, hiç yalnız bırakılmamış, hiç yalnız olmamış çocuklardan biri. Bence çirkin bir çocuk bu. Üstelik gözleri de pörtlek. Gözlerinde kavanoz dibi gözlükler; hani şu insanın gözlerini en az üç kat daha iri gösterenlerden. Çocuk sık sık dönüp, bana bakıyor. İkimizin de yüzü kekremsi; ikimiz de her an sirkeleşebilecek bakışlarla inceliyoruz birbirimizi. Neyse ki, liseli kızın cıvıl cıvıl sesi aramıza giriyor.

"Aa, öyle deme annesi. Eminim uslu bir çocuktur o," diyor. Ardından, gene öyle içten gülümseyerek ekliyor: "Keşke ismini de bilseydim bu güzel kızın. Söyle bakalım, ismin ne?"

Pörtlek-gözlü-çirkin-çocuk beni hemen unuttu. Arkasını dönüp, liseli kızı dinlemeye koyuldu. Şimdi dudaklarını sımsıkı kapattığına, kaşlarını çatıp suratını daha da astığına bakılırsa ismini söylememekte ısrarlı. Oysa çocuğun bu beklenmedik direnişi harekete geçiriyor liseli kızı. Onu konuşturmanın bir yolunu bulmalı.

"Peki o zaman başka bir şey sorayım. Söyle bakalım, sayı saymayı biliyor musun?"

Pörtlek-gözlü-çirkin-çocuk hevesle başını sallıyor. Ama hâlâ dudaklarını aralamıyor.

"Yok, yoook!" diyor liseli kız. "Bilseydin hemen sayardın. Kocaman kız olmuşsun ama sayı saymayı bilmiyorsun demek. Yazık!"

Ani bir sessizlik oluyor minibüsün içinde. Biz bütün yolcular, liseli kızın ısrarına kilitlenmiş vaziyetteyiz. Arkadaki ev hanımları onu bunu çekiştirmeyi, sinirli emlâkçı da oraya buraya telefon etmeyi bıraktı; şoför hem radyoyu hem de camları kapattı; dışarıdan gelen sesler azaldı, yağmur bile daha sessiz yağmaya başladı.

"Yaaa!" diye çınlıyor çocuğun sesi. "Biliiiyoruuum!"

"Iıh! Bilmiyorsun."

"Biliyorum işte, biliyorum işte!"

Pörtlek-gözlü-çirkin-çocuk tepinmeye başlıyor. Çocuk tepindikçe, sütlaç beyazı çorapları, ayıcıklı kurdelaları, ağdalanmış çilek reçeli renginde ayakkabıları, sivrisinek ısırıklarıyla ve kabuk tutmaya hiç fırsat bulamamış eski ve yeni yaralarla dolu çöp gibi bacakları da bir ileri bir geri sallanıyor gözümün önünde.

"Biliyomuş, biliyomuş," diyor olan biteni deminden beri dikiz aynasından izleyen şoför.

"Öyleyse saysın da görelim," diyor liseli kız kurnazca.

Otobüslerden edindiğim alışkanlıkla, bu zorlu yolculuk boyunca rahat rahat, boş boş bakabileceğim bir yer aramaya başlıyorum. Nasıl olduysa daha önce farkına varmamışım. Dikiz aynasının altında, üzerinde sadece püskül püskül bir etek ve kafasında lime lime bir hasır şapka olan, lepiska saçları topuklarına kadar uzanan, bir eliyle dolgun memelerini kapatmaya çalışırken, öteki eliyle de bir sepet dolusu meyve taşıyan, çıplak ayaklı, boyalı dudaklı, şuh edalı bir oyuncak bebek asılı. Şoför aniden frene bastığında oyuncak bebeğin sol gözünde kırmızı bir ışığın yanmasıyla sönmesi bir oluyor. Aynı anda pörtlek-gözlü-çirkin-çocuk saymaya başlıyor.

"Biiiir, iiiiiki, üüüç..."

Ve birden susuyor. Biz hepimiz, dilimizin ucunda "dört" ile kalakalıyoruz. Şoför ve öndeki tek koltukta oturan genç adam, ben, çocuğun annesi ve liseli kız, arkadaki ev hanımları ve sinirli emlâkçı, gergin bir tebessümle bekliyoruz. En köşede cam kenarında oturan ve etrafına buram buram parfümle çiçek kokuları yayan adamsa, "dört" dercesine gayri ihtiyari öne doğru büzmüş dudaklarını, öylece duruyor. Şayet böyle yaparsa, rakamların arkası gelecek, o da mühim randevusuna daha çabuk yetişecek sanki. Bir müddet sonra, pörtlek-gözlü-çirkin-çocuk etrafına kaçamak bir bakış fırlatıp, minibüsteki

herkesin ilgi odağı haline geldiğinden tamamen emin olunca, sevinçle yaslanıyor annesine ve kaldığı yerden devam ediyor saymaya.

"Biiir, ikiiiii, üüüüç, biir ikii üüç, bir iki üç, bir ki üç...

Beynim zonkluyor. Rakamların cinleri, bellerinde fenerleri, ellerinde süpürgeleri, bit kadar her biri, dağdar edilmiş dilleri, mil çekilmiş gözleri, hoplaya zıplaya, vuruyorlar kapıya, tak tak, donk donk, burada kimse yok, duymuyorlar sesimi. Büzülüp camdan dışarı bakıyorum; baktığım yerde, gördüğüm nesne olmayı düşleyerek. Bu esnada çocuk giderek hızlanıyor; hızlandıkça açılıp, açıldıkça arsızlaşıyor. Herkesi kendine esir etmenin keyfini çıkarıyor.

"birikiüçbirikiüçbirikiüçbirikiüçbirikiüç"

İnmek istiyorum. İnip başka bir minibüse binmek. Yok hayır, başka bir minibüs olmaz. Otobüs de olmaz, taksi de. Hiçbirini çekemem şimdi. Gövdem ne kadar itiraz ederse etsin, en iyisi tabana kuvvet yürümek. Hem, yola koyulmadan önce, ayak üstü bir şeyler atıştırabilirim bir büfede. Şöyle ketçaplı, Rus salatalı bir sosisli sandviç iyi gelirdi sinirlerime. Yanında da limonata belki. Müsait bir yerde bu minibüsten kurtulabilirim. İnmek için geç değil hâlâ. Ama o zaman, adamakıllı karışacak hesaplar. İki-kişilik-ücret-ödeyen-bir-buçuk iken yolculuğum, iki-kişilik-ücret-ödeyen-sıfır olacak yokluğum. Üstelik ben bu minibüsten inersem, annesi, pörtlek-gözlü-çirkin-çocuğu benim yerime oturtacak muhtemelen. Vazgeçiyorum.

Acıktım. Oysa trafik tıkalı, yağmur hızlandı, yol uzun. Acıktım. Oysa çocuk çirkin, hem de pörtlek gözlü, rakamlar yaman. Acıktım. Ama abartmamalıyım. Topu topu birden üçe sayana kadar sürecek bu yolculuk; birden üçe varana kadar topu topu.

"Biiir, ikiii, üüüç, biir, ikii, üüç, bir, iki, üç, birikiüç, birikiüçbirikiüçbirikiüç...."

BİR
"YUM GÖZÜNÜ!"

PERA-1885

Akşam ezanından sonra, yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın batıya bakan kapısı kadınlar için açılırdı.

İşte o zaman kadınlar üçer beşer, beşer onar girmeye başlardı yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın batıya bakan kapısından içeri. Gürültülerini de beraberlerinde getirerek. Koca çadırın haremlik kısmı onlara tahsis edilmişti. Kucaklarında şişkin bohçaları yanlarında mızmız çocuklarıyla, birbirlerine sokulup feracelerine sarılarak geçerlerdi eşikten. Yüzlerce kadın gelirdi buraya; her tıynetten, her meşrepten. Hangi millete mensup oldukları, hangi dilde konuşup hangi dinde ibadet ettikleri mühim değildi. Kadın olmaları kâfiydi; bir de, birlikte gelmeleri. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi şart koşmuştu: kadın dediğin yalnız başına varmamalıydı bu çadıra.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi bilirdi ki, vişne rengi çadırın batıya bakan kapısı, ayın aydınlık yüzüydü.

Bir de tuhaf bir hikâye anlatırdı onun hakkında. Dediğine göre ayın aydınlık yüzü, sevilmemekten korkarmış en çok, bir de ağlarken tek başına olmaktan. Gümüş bir tarakla tararmış saçlarını. Tarağın savatlı dişlerine takılan ışıltılı saç tellerini özenle toplarmış. Sonra, her bir saç telini gizlice bir başka insanın omuzuna bırakırmış. Saçı kimdeyse, onun gözünde unutulmaz olacağına inanırmış. Haksız da sayılmazmış hani; omuzlarında ayın aydınlık yüzünün ışıltılı saç telleriyle dolaşanlar, gece olur olmaz yüreklerinin niçin böyle sıkıştığını bir

türlü anlayamayıp, endişelerinin gözbebekleriyle birlikte büyüdüğünü bilmeden dalgın dalgın bakarlarmış gökkubbeye. Aradıklarının orada olduğunu derinden hisseder ama hislerine tercüman olamazlarmış. Hatta içlerinden bazıları bu semavî sevdaya kendilerini kaptırıp, yemeden içmeden kesilirmiş. Neyse ki, ayın aydınlık yüzü çabucak sıkılırmış oyun arkadaşlarından. Gördüğü her sureti iki nefeste siler, bulduğu her muhabbeti tek yudumda içer, kurduğu her dostluğun dibine tez vakitte darı ekermiş. Hiç kimse yeterince acayip, hiçbir hikâye yeterince şairane değilmiş. Gene de vazgeçemezmiş insanlardan. Korkarmış çünkü; ölesiye korkarmış yalnız kalmaktan, ağlarken tek başına olmaktan.

Bir kuyuya eğilip, bakır bakraçtaki suda kendine bakmış bir zamanlar. "Ne kadar güzelim," demiş hayran hayran. "Öyleyse niçin çirkin biri kadar bile mutlu olamıyorum?" Kuyu homurdanmış, su bulanmış. "Ne kadar parlağım," demiş dalgın dalgın. "Öyleyse niçin yüreğimdeki karanlıktan kurtulamıyorum?" Bakır bakraç çatlamış, her çatlaktan ayrı ayrı su sızmış.

Ayın aydınlık yüzü o gün bugündür uzak durumuş kuyulardan. Cevapsız kalan soruları hatırına düştükçe, yanından hiç ayırmadığı gümüş pudralığını açıp, uzun uzun pudralanırmış. Her daim biricik olmak istermiş, eşsiz ve rakipsiz. Kendinden daha parlak bir dişiye tahammülü yokmuş; şayet bir gün böyle biri çıkarsa karşısına, onu ortadan kaldırmak için yapamayacağı şey de.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi bu hikâyeyi durduk yerde anlatmazdı. Zira gayet iyi bilirdi ki, kadınlar en çok birbirlerine düşmandı. Kadınlar ne vakit bir araya gelseler evvela tepeden tırnağa birbirlerini süzer, şıppadak birbirlerinin derdini tasasını keşfeder, ancak ondan sonra hal hatır sormaya geçerlerdi. Muhabbet koyulaştıkça, nerede bir yırtık yahut leke, karanlık oda yahut mezbele var ise, teker teker tespit edip özenle işlerlerdi hasıraltı defterlerine. Arkadaşlıkları tavşan uykusuna benzerdi. Yüzleri birbirlerine dönük uyurlardı, en ufak çıtırtıya kulak kabartarak. Sırdaşlıklarının harcı yumurta aklarına bulanmış vehimlerle karılmıştı. Yapı sağlamdı sağlam olmasına da, zangır zangır sallanırdı dipten vuran ilk kuruntuda. Oysa gümüş bir ayna olmadan, işini tam yapamazdı gümüş tarak. Bir ayna lazımdı

muhakkak. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi bilirdi ki, kadınlar birbirlerinin akislerinde çirkinleşirdi. Birbirlerine katiyyen arkalarını dönmemeli; yan yana, kol kola gelmelilerdi bu sebepten. Yokuşu birlikte çıkmalı, bir vişne ağacı kadar kalabalık olmalılardı batıya bakan kapıdan içeri girdiklerinde.

Kadınların bazıları zaten birbirlerinden ayrılmamayı huy edinmişti. Dost canlısıydı çoğu ya da öyle görünmek isterdi. Güle oynaya çıkarlardı yokuşu. Yokuşun dibinde cümbür cemaat başlattıkları yolculuğu, çadırın ağzında gene cümbür cemaat noktalayarak. Bazıları da, eninde sonunda bir araya gelmeleri gerektiğini gayet iyi bildikleri halde, mümkün olan en son adıma kadar ayrı ayrı, ayrı gayrı tırmanırlardı ilk merhaleyi. Soğuk nevaleydi çoğu ya da öyle görünmek isterdi. Yokuşun üzerindeki çeşme, onlar için dönemeçti. Çeşmeye vardıklarında, elmahkûm yaklaşırlardı birbirlerine. Kurum kurum kurulurdu çeşme; coştukça coşar, taşırırdı sularını. Kadınlar buz gibi suyla ağızlarını, alınlarını, boyunlarını ıslatırlardı. Oraya kadar bir başına gelmiş olanlar birer ikişer toplaşır, bu zaruri arkadaşlığa uysalca sokularak yollarına devam ederlerdi. Tanışma faslıyla geçerdi yokuşun ikinci kısmı. Bundan sonra birbirlerinden ayrılmamalılardı; bundan sonra yabancılar ahbap, ahbaplar ayakdaş sayılırdı. Her adımda herkes biraz daha ferahlar, biraz daha açılırdı. Hatta koldaşlarının kollarında korkularından arınanlar bile çıkardı. Oysa Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin emirleri katiydi; korkunun ta kendisi dahi olsa, hiçbir dişi dışlanmamalıydı çadıra sökün eden kadınlar güruhundan. İşte bu sebepten, akşam ezanından sonra, birbirlerine sokulup, feracelerine sarılarak; kucaklarında şişkin bohçaları, yanlarında mızmız çocukları ve peşlerinde kadim korkularıyla sürü sepet cümbür cemaat girerdi kadınlar, vişne rengi çadırın batıya bakan kapısından içeri.

Yayandı çoğu. Zira yokuşu faytonla çıkmakta ısrar edenlerin akıbeti, esrarengiz kazalara kurban gitmek olabilirdi. Bazen ters giden hiçbir şey olmaz; kan ter içinde de olsa, dik yokuşu çıkıp, tepeye varmayı başarırdı atlar. Bazen de hiç sebepsiz devriliverirdi fayton. Buzda kayarcasına, son sürat gerisin geri yuvarlanırdı içindekiler. Bu tür vakalar her daim, bire bin katıp, bine bir gıdım esrar tozu serperek nakledilirdi. Hal böyle olunca da, her gaflette bir musibet ve her musibette bir alamet tespit etmeye alışkın kadın kısmı, neme lazım yokuş

üstündeki evliyaları kızdırmaktansa, yokuşun başında faytonlarından inip, tabana kuvvet tırmanmayı yeğlerdi. Arada sırada, tahtırevanla gelenler de olurdu. Bu, kalburüstü ailelerin akça pakça kadınları, güçlü kuvvetli hizmetkârların omuzlarında, mağrur bakışlarla çıkardı yokuşu. Ama dünya hali; bazı bazı, onlar da devriliverirdi.

Yokuşun ikinci kısmının son adımında dönüp de geriye bakanlar, denizi görebilirdi. Mavi, masmaviydi deniz; rehindi duru durgunluğunda. Bazı kadınlar, bazı bazı, delice bir fikre kapılırdı. Deniz, birikmiş sütünü akıtacak ağız arayan bir meme ucu gibi pütür pütür kabarır, sızım sızım sızlar, usul usul çağırırdı uzaktan. Şimdi... ne geçmişe kederlenmek, ne geleceğe didinmek; sanki... sadece ve sadece gözler-kapalı-ağız-açık kendini salarak, şu anı kana kana emmekle mümkün olabilecekti zamana doyabilmek. Neyse ki alesta beklerdi sorumlulukların yumağı. Gevşeyen ip, hızla geri sarılırdı. Çocuklar annelerine, kaynanalar gelinlerine, ahbaplar birbirlerine sahip çıkar; aklı denizde kalanlara, hava kararmadan vişne rengi çadıra varmak zorunda oldukları hatırlatılırdı. İşe yarardı. Kim olduklarını hatırlatmak, tıpış tıpış geri getirirdi beyhude hayallere kapılanları. Zaten Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi sık sık söylerdi: kadın kısmının gemisi batsa batsa, sorumluluklar ambarında açılan gedikten azar azar su ala ala değil, beklenmedik bir anda hayaller mendireğine gümbür gümbür yağan güllelerden ötürü batardı.

Vaktiyle buraların bataklık olduğu söylense de, çadırı çevreleyen incir ve limon ağaçlarının baygın kokularını bir kez içine çekip, oya ağaçlarının eflatun tomurcuklarını görenin buna inanası gelmezdi. Burada serçeler neşeyle cıvıldaşır, tavus kuşları cakayla dolaşır, bülbüller görülmemiş güzellikte güllere nağmeler düzerdi. Kadınların kimine göre, eğer cennetten bir parçaysa vişne rengi çadırın etrafı, o dik yokuşa da olsa olsa sırat köprüsü olmak yakışırdı. Gene de kimse uzun uzun kafa yormazdı bu meselelere. Aslolan çadırın dışı değil, içiydi. Zaten işin doğrusunu bilse bilse Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi bilebilirdi.

Her meşrepten, her tıynetten kadına rastlamak mümkündü burada. Fıldır fıldır gözleriyle gelinlik çağında kız bakan çöpçatanlar, dudakları kıpır kıpır her şeye lanet okuyan huysuz kocakarılar, fırsattan istifade kafalayacak alıcı arayan ağzı bozuk bohçacılar, tepeden tırna-

ğa mateme bürünmüş dullar, vaktinden evvel kocamış bakır akçe yellozlar, yaşından büyük gösteren yüksek kıranta orospular, tenlerinin pembeliğinden bütün günü hamamda geçirdikleri anlaşılan tazeler, kimin derdine neyin şifa vereceğini bir bakışta çözen insan sarrafı ebeler, kesenin ağzı açılmadıkça değil raks, tebessüm dahi etmeyen kuğu boyunlu çengiler, Balat'ın sefil barakalarından yoksul Yahudi kadınlar, bebeklerini sırtlarında, sırlarını koyunlarında taşıyan çingene kadınlar, pembe tenli nazenin Çerkez kızlar, sürmeli gözlü abanoz saçlı Arap kadınlar, çadırı çevreleyen ağaçların dallarında ipek mendilleri uçuşan adaklılar, sedef kakmalı tahtırevanlarıyla arz-ı endam eden zengin Ermeni kadınlar, acımtrak baharat kokulu Acem kadınlar, kalburüstü ailelerin çocuklarına adab-ı muaşeret öğreten Fransız mürebbiyeler, zamanı gelince saraya hediye edilmek üzere yetiştirilmiş on parmağında on marifet cariyeler, karnı burnunda hamileler, kumpanyaların paylaşamadığı İtalyan aktrisler, torunlarının zoru, gelinlerinin dırdırıyla buraya sürüklenmiş dini bütün hacı nineler, Pera sosyetesinin olmazsa olmazları, Tatavla'nın hamarat Rumları, narin endamlı, süzgün bakışlı Rus kadınlar, sükse yapmış İngiliz dans hocaları, kocalarının her vurgununda yeni bir elbise daha diktiren tefeci karıları, Beyoğlu hastanelerinin fedakâr hemşireleri ve daha niceleri... genç yaşlı, çoluk çocuk, takım taklavat buradaydı.

Birbirlerini ne dualarında zikreden, ne de rüyalarına buyur eden bunca farklı kadının, burada, bu zorlu yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın batıya bakan kısmında buluşmalarının tek bir sebebi vardı: çirkinler çirkini, hilkat garibesi, cibilliyet vebali Samur Kız'ı görebilmek!

Her şey, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin başının altından çıkmıştı. Zaten ondan başkası da bütün bunları akıl edemezdi. Cin gibi adamdı Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi. Acayipliği doğuştan belliydi.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, bu âleme şöyle gelmişti:

Bir oğlan doğuramadığı takdirde son nefesini gözleri açık vereceğine inandığından, bu uğurda nice adaklar adayıp besili kurbanların kanını toprağa akıtan, kaç düzine kocakarıdan medet umup denemedik büyü bırakmayan anacığı, peşpeşe altı kız doğurup, bir o kadar da düşük yaptıktan sonra, nihayet bir gece rüyasında gördüğü saçsız sa-

kalsız dervişten öğrendiği üzere, bahçedeki karadut ağacının en ince dallarına saçlarından kestiği örükleri bağlayıp, etrafına da mumlardan halka içre halkalar örerek, yalvar yakar kocasını en içteki halkanın ortasında soyunmaya ikna edip, soğuktan değil utançtan tir tir titreyerek, gene de yaptığından dönmeden ve "konu komşu görür de rezil rüsva oluruz" demeden, oracıkta, o gecenin şafağında gebe kalmıştı Memiş'e. Kadıncağız, bebeğe bir şey olmasın diye değil ev işi yapmak, bir tek çöpü alıp şurdan şuraya koymadan tastamam ettiği dokuz ay on günün sonunda, rüzgârın çatıları uçurduğu bir sonbahar akşamında, yanık sesiyle ninniler söylediği ılık rahminden, ebeyi hayrete düşüren bir sükûnet ve metanetle çıkartıvermişti Memiş'i. Ahdetmişti. Doğacak oğlunun ismi Memiş olacaktı, tıpkı rüyasında gördüğü dervişinki gibi.

Gerçi derviş rüyada ismini bağışlamamıştı ama kadıncağız böyle gönlübol bir zata en çok yakışan ismin Memiş olduğundan son derece emindi. Adı üstünde, Memiş dediğin karıncayı dahi incitmezdi. Zaten Memiş bebek de bir "ah" bile dedirtmemişti annesine. Ablalarının aksine o, hamilelik boyunca annesinin ne durduk yerde gözyaşlarına boğulmasına, ne ismi işitilmemiş yemişlere aş ermesine, ne de sunturlu kâbuslar görmesine sebep olmuştu. Daha da tuhafı, doğumunun acısız olmasıydı. Doğmamıştı da kayıvermişti; kaymamıştı da akıvermişti adeta. Telaşsız ve umarsız akıvermişti bir kaptan bir başka kaba. Tek istediği kimseyi rahatsız etmeden hemen şuracığa ilişivermekmiş gibi, zahmetsiz, eziyetsiz kayıvermişti ebenin ellerine. Boy boy sıralanan altı kızdan sonra ilk erkek çocuk!

Kadıncağız o kadar emindi ki bu seferki evladının erkek olduğundan, bebek doğduğunda cinsiyetini sorma gereği bile duymadı. Başını yastığa gömüp, odadaki kesif kokuyu içine çekti. Alışık olmadığı bir koku vardı odada; yakınlarda bir yerlerde, tahtakurularını kaçırmak için içine envai çeşit ağaç kabuğu konmuş bir buhurdan tütüyordu sanki. "Tuhaf şey" diye düşündü. Bu odada hiç tahtakurusu olmadığını onlara söylemeliydi. "Uyanınca" dedi kendi kendine, "uyanınca söylerim." Som bir sevinçle tebessüm ederken sonuna, usulca kapattı gözlerini ve bir daha da açmadı.

Ebe bir türlü gözlerini bebekten ayıramadığı için, annenin aralarından ayrıldığını uzun müddet idrak edemeyecekti. Tedirgin edici

bir şeyler vardı bu mini mini oğlanda ama ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Allaha şükür, bebeğin vücudunda bir sakatlık falan yoktu; ağlamayışına gelince, küçük bir şaplakla bunu da halletmek mümkündü. Başka bir şey vardı bu bebekte; başka... bir... şey... Az sonra komşu kadınlardan biri içeri dalıp, kurban edilen koçun kanıyla dolu kâseyi ebeye uzattı. Ebe okuyup üfleyerek kâseye daldırdığı parmağını tam bebeğin alnına sürecekti ki, öylece kalakaldı. Nihayet, tedirginliğinin sebebini bulmuştu: bebeğin yüzü!

Memiş bebeğin yüzü adeta saydamdı. Ağzı-burnu-kaşı-gözü hem tastamamdı, hem de eksik. Ağzı-burnu-kaşı-gözü bizzat gelememişti de, yerlerine gölgelerini göndermişti sanki. Ebenin kaygısı odadakilere de sirayet etmiş olmalı ki, şimdi herkes pürdikkat eğilmiş, hiç ağlamayan, hiç kıpırdamayan, kendi saydam durgunluğunda öylece durarak ve sadece durarak, yeni tanıştığı bu âlemi kayıtsız bir nazarla selamlayan bebeğin yüzünü inceliyordu. İnceleyenlerin her biri, hem bu yüzü meydana getiren parçalarda hiçbir fevkaladelik bulamıyor, hem de parçaların meydana getirdiği yüzün fevkaladeliğinden gözlerini alamıyordu. Sanki bebeğin yüzünün her bir parçası gelişigüzel ortalığa saçılmıştı ama gene de gelişigüzelliğinde bir nizam saklıydı. Hal böyle olunca da, yüzünün neye benzediği tam olarak anlaşılamıyor, güzel mi yoksa çirkin mi olduğuna bir türlü karar verilemiyordu. Velhasıl bebeğin yüzü kafaları o kadar karıştırmıştı ki, uzadıkça uzayan bu kasvetengiz andan zerre kadar hoşlanmayan ebe aniden ayaklanıp, odadaki herkesi kışkışlamasa, kimsenin kundağın başından ayrılacağı yoktu.

Kundaktaki bebek ve yataktaki ölüyle başbaşa kaldığında, ebe lâhavle çekip, kendi kendine söylendi: "elbet vardır bu işte de bir keramet!" Böylece, Memiş bebeğin ismine, bir de Keramet eklenmiş oldu.

Ebeye kalsa, bu meseleyi daha fazla kurcalamaya lüzum yoktu. Zaten işin içine keramet girince, ötesine kafa yormak manasızdı. Ne var ki, bebeğin halası acar mı acar bir kadındı; pek de akıllı, hem de eli maşalı. O gün ortada ters giden bir şeyler olduğunu hemen sezinlemiş, ama el ayak çekilmeden dışarı çıkmak istemediğinden odasında oturup saatlerce Kur'an okuyarak alamet beklemişti. Nihayet ev sessizleştiğinde, kucağına alıp keskin gözleriyle süzdü kundaktaki bebeği. Keramet Memiş bebeğin doğmaktan çok aktığı hususunda öteki-

lerle hemfikirdi. Ama bu, öyle gececil nehirler gibi yatağını hınçla oyarak, delişmen şelaleler gibi gürül gürül çağlayarak, sürgit denizler gibi efkârla çalkalanarak, pejmürde sağanaklar gibi fütürsuzca boşalarak yahut bahar başında eriyen kar suları gibi daha ilk ılıklıkta galeyana gelerek akmaya pek benzemiyordu. Böylesine, akmaktan ziyade, damlamak demek daha doğruydu.

Üstelik mesele bu kadarla da kalmıyordu. Zira damlamaktan damlamaya fark vardı. Su da damlardı, kan da; yağ da damlardı, zaman da; bir de göz yaşı damlardı mesela. Ama her biri farklı farklı damlardı. Kimisi buhar olup göğe ağmanın hasretiyle kendi kendini kurutur, kimisi değdiği yerde âhıyla durur, âhıyla yuğulur; kimisi hangi kovuğa sokulursa sokulsun hemencecik üste çıkıp kurulur, kimisi sonrasızlığından çıkıp yola, öncesizliğinde son bulur; kimisi de geçtiği patikalarda hatıra bırakırdı elem tortusunu. Keramet Memiş bebeğe gelince, onun damlayışı bunlardan hiçbirine benzemiyordu. O, damladığı yerde, damladığı halde, öylece kalacağa benziyordu; yani, bir su ya da kan, yağ veya zaman, yahut göz yaşı damlasından ziyade, bir mum damlasına.

Hala, hâlâ hiç ağlamayan, hiç kıpırdamayan, sadece ve sadece olduğu yerde ve olduğu halde duran bebeği uzun uzun kokladı. Ve bebekten yayılan kesif kokunun mum kokusu olduğuna kesinkes kanaat getirdiğinde, korkuya kapıldı. Zira mum dediğin, sıcaklık kaynağından uzaklaşır uzaklaşmaz, aktığı yerde kalır ve kaldığı halde katılaşırdı. Mum dediğin, bağrından çıktığı sıcaklığa dönemedikçe, sıvılaşamazdı. Oysa Keramet Memiş bebeği dünyaya getiren sıcak rahim, çoktan soğumaya başlamıştı. Yakında, ışık kaynağı annenin vücudu buz gibi soğuduğunda, sıvı evvela katı, sonra kaskatı kesilecekti. Ve bir şey kaskatı kesildikten sonra mümkünü yok şekil almazdı. Oysa bebeğin yüzünün şekil almaya ihtiyacı vardı. Keramet Memiş bebeğin yüzü ile insanların arasında sanki mumdan bir perde çekilmişti, yarı şeffaf, yarı esrar. Kadıncağız işte o an anladı ki, aklını başına toplayıp derhal bir şeyler yapmalıydı.

Madem ki bu acayip bebek doğmaktan ziyade damlamıştı bu âleme, madem ki tıpkı bir mum damlası gibi anbean katılaşıyordu değdiği yerde ve düştüğü halde; ve madem ki onu tekrar ısıtıp avutacak, avutup eritecek sıcaklık kaynağından tamamen yoksundu, he-

men şimdi, şu anda müdahale edilmezse, bebeğin yüzü, şeffaf kıpırtısızlığında donakalacaktı. Velhasıl, elini çabuk tutmadığı takdirde, bir ömür boyu Keramet Memiş'in yüzü olmayacaktı.

Hala hemen bir parça fındık kabuğu alıp, ateşte kızdırdı. Sonra, bebeğin daha şimdiden katılaşmaya başlayan yüzüne şekil vermeye başladı. Fındık kabuğunun karasıyla ağız burun, kaş kirpik, çene alın, yanak şakak çizdi. Sıra gözlere geldiğinde, yataktaki ölü artık buz kesmek üzereydi. Yani, mum damlası bebeğin tamamen katılaşmasına ramak kalmıştı. Bu andan sonra katiyyen şekil almaz, maya tutmazdı. O kadar azdı ki vakit, telaştan eli ayağına dolanan hala, son bir gayretle atılıp, iki incecik ve kesik kesik çizgi çiziktirdi göz niyetine. Bebeğin gözleriyle daha fazla uğraşmaya vakit kalmamıştı.

O gün, halasının fındık kabuğuyla çizdiği çizgilerden geriye sadece bir yüz değil, bir de isim kaldı bebeğe: "Mumî!"

Ardından Keramet Mumî Memiş'i babasına gösterdiler. Adamcağız seneler sonra nihayet bir oğlu olduğunu öğrenince öyle sevindi, öyle sevindi ki, yedi mahallede tekmil fakir fukaranın karnını doyurmaya, ebe teknesinden beri su yüzü görmemiş kim varsa hamama sokup bitlerinden arındırmaya and içti. Ama daha lafını bitiremeden, ağulu bir yumru oturdu boğazına. Bir uğursuzluk hissetmişti. Kanadını kedi pençesine kaptırmış serçenin korkunç korkusuyla, yüreciği ağzında koşturdu karısının yattığı odaya. Gözlerini açmaya cesaret edemiyordu. Karanlıkta el yordamıyla buldu artık tamamen buz kesmiş vücudu. Karısının her daim ceviz ve tarçın ve karayel kokan saçlarına gömdü burnunu. Ama şimdi bütün bunlara başka bir koku eklenmişti sanki. Sanki... mum kokuyordu ortalık.

Keramet Mumî Memiş bebeği annesinin yanına yatırdı. Odadan çıkarken, bir kez olsun dönüp de bakmadı; ne anneye, ne bebeğe. İkisini birlikte, yan yana gömmüştü zihninde. Kapı ardından kapanırken, kendi kendine bir şeyler geveledi; belki de veda niyetine.

"Keşke!" dedi "keşke yaşasaydı da, gene kız doğursaydı."

Keramet Mumî Keşke Memiş işte böyle gelmişti bu âleme. Gerisi zamana kalmıştı. İleride, kalıbını büyüttüğünde, bir de Efendi eklenecekti mevcut isimlere.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi cin gibi adamdı. Kafasının içinde her akşam ayrı bir İblis tayfası sazlı sözlü cümbüş yapardı. Kimsenin cesaret edemediği dallara o tırmanır, aklına koyduğunu tez zamanda kotarır, kotardığından çabucak sıkılırdı. Yeter ki istesin, sinekten yağ çıkarır, feleği kendi çemberinde kıstırırdı. Sonra da bîçare feleği kendi çemberinde öylece bırakıp, münafık kuytularda zındık tutkulara kapılırdı. Adı çıkmış, namı yürümüş izbe evlere sık sık dadandığı herkesin malûmuydu. Söylediklerine göre, bu evlerin müdavimlerinin ve de sermayelerinin hikâyelerini dinlemeye bayılıyor; dinlediği her hikâyenin, tattığı her zevkin karşılığında çil çil altınlar saçıyordu.

Bir de ara sıra ava çıkardı. Avlanmaktan maksadı, öyle elinde yayla doludizgin at koşturmak olmadığından, bütün gününü binbir emekle hazırladığı tuzakları ince ince ayarlayıp asla fark edilmeyecek kuytulara yerleştirmekle geçirir; ama günün sonunda geri dönüp de tuzağa düşürdüklerini toplamaya üşendiğinden, avdan hep eli boş dönerdi. İstese, Karun kadar zengin, Süleyman kadar muktedir olmuştu çoktan. Olmuştu olmasına da, aklına esmeyegörsün, elinde avucundakini sebil edip dağıtır, beş kuruşsuz ortada kalırdı. Sonra, gene doğrulturdu belini. Yeter ki istesin, kargayı bülbül, merkebi düldül diye pazarlar; şeytana pabucunu ters giydirip, yedi mahalleyi seyrine toplardı. Hem insanları şaşırtmaya bayılır; hem de şaşılmayacak işlere şaşırdıkları için onlardan soğurdu. Ne var ki, maharetleri yahut zekâsı değildi Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'yi böylesine acayip kılan, gözleriydi.

Çocukken de böyleydi gözleri. Hep böyleydi.

Ne hissettiğini elevermezdi. Belki de bir şey hissetmezdi.

Çocukluğu da böyle geçmişti. Bir yanda ablaları vardı. Sırf o sıkılmasın diye her yeni gün, oynayacak yeni bir oyun bulan; giden annenin sıcaklığını aratmasın diye ahşap evin her köşesinde yaz kış, gece gündüz boy boy kandiller yakan; çocuğun cezalı olduğu akşamlarda gizlice odasında toplaşıp, kurdukları perdede sabahlara kadar hâyâl oynatan; en güzel masalları toplayabilmek için şehrin dört bir köşesine dağılıp, kapı kapı dolaşan ve hatta bu uğurda çeyizlerinin en gözde kısımlarını dağıtmaktan geri durmayan; içlerinden biri daha evvel hiç duyulmamış, hiç anlatılmamış bir masalla dönmeyegörsün,

kıskançlıktan yataklara düşen; birer birer evlenip çoluğa çocuğa karıştıktan sonra bile, kocalarının dayaklarına, evlatlarının sitemlerine rağmen en küçük kardeşlerini herkesten ve her şeyden çok sevmeye devam eden ablaları...

Beri yanda babası vardı. Akşamları hava karardığında oğlunu karşısında görmekten hoşlanmadığını saklamayan; son nefesine kadar karısının öldüğü yatakta yatıp, bir daha hiçbir kadına el sürmeyen; bazı geceler aniden ayağa fırlayıp, bağıra çağıra evdeki bütün kandilleri kıtır kıtır doğrayan; kızlarının bu küçük oğlana gösterdikleri alakaya her daim muhalefet eden; durduk yerde hiddetlenip, kızılcık sopasını çıkaran; ertesi gün kendine gelir gelmez ilk işi biricik oğlunu sormak olan; çocuğun morarıp çürümüş etlerini görünce pişmanlıktan kahrolup ondan af dileyen; ama aradan birkaç gün bile geçmeden daha beter hiddetlenip, daha beter döven; hiç durmadan içip, hiç durmadan küfreden; elinden hiçbir iş gelmeyen babası...

Çocukluğu işte bu zıtlıklar arasında yalpalamakla geçmişti. Bir yanda ablalarının daimi sevgisi, öte yanda babasının geçici hiddeti. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin acayipliği işte ta o zamandan belliydi. Zira ister el üstünde tutulup, baştacı edilsin, ister horlanıp eziyet görsün; ister yediği önünde yemediği ardında olsun, ister kuru ekmekle suya talim etsin; ister sevilsin, ister dövülsün, en ufak bir değişiklik olmazdı bakışlarında. Bir kez olsun ne hissettiğini ele vermezdi gözleri. İki kesik, iki incecik çizgi halinde çizilmiş çekik gözleri, sanki her türlü duygudan azadeydi. Çocukken de böyleydi, büyüdüğünde de. Gün geldi, altı ablasının altısının da münasip gördüğü bir kısmet bulundu. Evlenip, kısmetini karşısında gördüğünde bile, gözleri her zamanki gibi, her zamanki kadar dilsizdi.

İşte o zaman, dönmesi zor bir dönemece vardı. Gerdek gecesinde, yüzünü gösteren aynayı kırdı. Ve daha önce hiç bakmadığı gibi, hiç bakmadığı kadar kendine baktı.

Kırk yamalı tek iplikli şaman kisvesi gibiydi
ayna kırıklarındaki aksi
İpliği çekince dağılacaktı, dağıldığında bile bir aradaydı.
Gelişigüzel saçılmıştı,
gelişigüzelliğinde bir nizam vardı.

Sonsuzdu zaman, sınırsızdı mekân
Öyleyse bu kalıpta niçin sıkışıp kalmıştı?
Makası aldı ve
İsmiyle mühürlenmiş hikâyeyi kırptı;
kırpıkları zamanlara ve mekânlara saçtı.

Bir başka zamanda,
çok çok sonra ya da pek yakında,
Ve bir başka mekânda,
çok çok uzakta ya da hemen burada
Bir daha dönmek üzere bu dünyaya
hemen şimdi yok olmalıydı.

~

Yok olmak istediği halde hâlâ buralarda, bu kalıpta oyalandığını gördükçe birbirinden kötü günler geçirdi. Delikaçık bir kahkaha misali paramparçaydı. Ama yaşadı. Ve nice sonra, bir sabah alacasında yeniden çıktı sokaklara. Eskisi gibi değil ama, bir başkalık vardı sokağa çıkışında. Etrafa bakındı. Her zamanki gibi değil ama, bir başkalık vardı etrafa bakınışında. Bir iğne yastığıydı gözbebekleri. Işık çemberine batan kem gözlerden, bed sözlerden delik deşikti. Bazı bazı deliklerden su sızıyordu. O da böyle ağlıyordu.

O kadar uzun zaman olmuştu ki yürümeyeli, ne bacaklarının her adımda titremesine mani olabiliyor, ne de gideceği yönü tayin edebiliyordu. Her yön birdi sanki; her geçit aynı çıkmaza açılıyor, her sokak tıpatıp ötekine benziyordu. Galiba bıraktığı gibiydi hayat; Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin ne bunca zamandır ortalıkta olmadığından haberdardı, ne de geçirdiği buhrandan.

Bir kadın geçiyordu sokaktan; genç ve dinç, biraz da hoppa. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, su başını kesmiş harami gibi dikildi kadının karşısına.

"Nereye böyle?"

"Evime," dedi kadın. Sanki evi hemen oracıktaymış gibi, eliyle iki adım ötesini işaret ederek. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi

iyice yaklaştı kadına. Dudaklarını görmek, gördüğünü öpmek geçti içinden ama daha bunu düşünür düşünmez, şekerriz bir tad doldu ağzına.

"Ceviziçi," diye açıkladı kadın. "Cevizli baklava açmıştım. Şerbeti yapıştı kaldı üzerimde. Baklavaya benzedim zaar; yapış yapış. Güllaç gibi olacağım yakında; kırış kırış. Hiç istemezdim böyle olmayı."

"Peki nasıl olmak isterdin?" diye uzaklaşan kadının arkasından bağırdı Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi.

"Ah! Vitrindeki bonbonlar gibi olmak isterdim. Onlar rengârenk ve cıvıl cıvıl."

Başka şeyler de söyledi ama o kadar uzaklaşmıştı ki, artık ne dediği anlaşılmıyordu. Tam köşeyi dönüp gözden kaybolacaktı ki, burkulan ayağını oğuşturmak için durdu. İşte o zaman, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi son bir soru sorma fırsatı buldu.

"Peki nerede var böyle bonbonlar?"

Kadın eğilmiş bileğini ovarken, rüzgâr da muzipçe oynaşıyordu. Rüzgâr kâh sinsice önden yaklaşıp, kadının çarşafını üzerine sımsıkı yapıştırarak, vücudunun hatlarını ortaya çıkarıyor; kâh bir sağa bir sola savrularak, saçlarını açmaya çalışıyor; kâh uğultuyla arkadan esip, kalçalarını avuçluyordu. Bir an için kendini koyvermişti kadın; bir an için görünür kılınmıştı saklı kalan ne varsa. Hepsi hepsi göz açıp kapayıncaya kadardı; bir göz aldatmacasıydı topu topu. Kadının verdiği cevap yerine ulaştığında, o çoktan sırra kadem basmıştı.

"Pera'da! Pera'ya! Pera!"

İşte o zaman Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi anladı ki, memleketin kadınlarına bir haller olmuştu. Acaba o inzivadayken mi değişivermişti kadınlar; yoksa nicedir böylelerdi de, o mu geç kalmıştı görüleceği görmekte? Acaba hakikaten bıraktığı gibi miydi hayat; yoksa o evinde buhran geçirirken, çok şeyler mi değişmişti memlekette? Her halükârda, sokağa bir başka çıkıp, etrafa bir başka bakındığı o gün gayet iyi anlamıştı ki, bundan böyle, eski âdetlerin pabucu damlarda aranmalıydı. Artık revaçtaydı yeni ve Avrupai olan ne varsa. Belli ki sönük kalıyordu cevizli şerbetli baklava tepsileri, bonbonları sarıp sarmalayan rengârenk jelatinlerin çığırtkan cazibesiyle kı-

yaslandığında. Gani ganiydi baklava; bonbonlarsa tadımlık. Yiyip bitirmek içindi baklava; bonbonlarsa seyirlik. Tek başına bir keyifti bonbonlar; baklavaysa konu komşuya ikramlık. Bilinmeyendi bonbonlar; baklavaysa tanıdık. Tepsinin neresinden kesilirse kesilsin, hep aynı kalırdı baklavanın kalıbı ve tadı; oysa bonbonların birbirlerinden farklı oldukları, sarındıkları kâğıtların rengine bakar bakmaz anlaşılırdı. Baklava, bir kez yapışınca insanın üstünde kalan, tadı yavan olandı; bonbona gelince, o her daim peşinden koşulan, bir türlü tadına varılamayandı.

Biri mideye hitap ediyordu öncelikle; öteki ise göze.

Tek bir kadın, bir tek kadındır demedi Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi. Daha kaç kadın tanımalıydı ki, yeterince kadın tanımış olmak için? Kaç kitap okuyunca âlim, kaç diyar görünce gezgin, kaç hezimetten sonra bezgin olurdu insan? Kaç olunca çok, kaçta kalınca azdı rakamlar? Madem ki kırılmıştı ayna, bir yeterdi Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'ye. Biri bine böler; kıtlıkta kuraklıkta eksilte eksilte, bollukta berekette çoğalta çoğalta çarpardı bini birle. Zaten o, rakamlardan *Bir*'i fevkalade bulurdu.

İnsanın canı neresinden acırsa, kalbi orada atardı. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi parmaklarını gözlerine bastırdı. Faydasızdı. Durmuyordu. Kalbi gözlerinde atıyordu. Ve birden, perçinlendi parçalar. Kendi derdiyle, kadının derdini birleştirmenin yolunu bulmuştu. Çünkü her şey her şeyle bağlantılıydı.

Suda dağılıveren ebru misali kendi içine doğru şekil aldı düşünceleri. Madem ki küçüklüğünden beri bu kadar acayip olmasının yegâne sebebi gözleriydi, o da bundan böyle sırf gözlere hitap edecekti. Ne kaybettiyse kendi gözlerinin yüzünden, fazlasını devşirecekti başkalarının gözlerinden. Ve bunu başarabilmek için, memlekette esen rüzgârın yönünü kollayacaktı. Ne gazabından kaçacaktı rüzgârın, ne el etek öpmek için arkasından koşacak, ne de döküp saçtıklarını toplayacaktı. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin niyeti, dosdoğru rüzgârın üzerine gidip, gözlerinin içine bakmaktı.

Çünkü rüzgâr, ne vakit deli deli esse insanın yüzüne yüzüne, kireç, katran ve balçıktan; çalı çırpı, börtü böcek ve toz topraktan bir perde örülürdü açık gözlere. Öylesine acıtırdı ki perde, ona bakmaya yeltenen, gözlerini kapatmaya mecbur kalırdı. Bu sebeptendir ki her-

kes, rüzgârın gözle görülmez olduğuna inanırdı. Oysa Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin gözleri, yani acayipliğinin ve mutsuzluğunun sebebi olan gözleri, yani iki kesik, iki incecik çizgi halinde çekilmiş gözleri, yani zaten hiçbir zaman açılmamış olan gözleri, rahatlıkla rüzgâra bakabilirdi. Rüzgâra dosdoğru baktığında memleketin ahvalini seyran edip, gidişatını çözebilir ve bu gidişattan sebeplenmek için ne yapması lazım geldiğini keşfedebilirdi. Bu keşiften hareketle, şimdiye değin sadece mihnetini çektiği gözlerinin, şimdiden sonra semeresini görebilirdi.

Bile isteye aynayı kırdığı gerdek gecesinden bu yana, yaşamak için bir sebep bulmuştu ilk defa. İnsanın canı neresinden acırsa, kalbi orada atardı. Şimdiye değin Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin kalbi gözlerinde atmıştı. Ve şimdi gözleri yüzünden çektiği yalnızlığın acısını, binlerce insanı etrafına toplayarak çıkartacaktı. Gözlerinin yüzünden zehrolan hayatını, gözlerinin sayesinde ballandıracaktı. Başkalarının göremediklerini gördükçe gözleri, başarmanın şerefine kaldıracağı her kadehi, insanların bulaşıcı körlüğünün karanlık iksirinden damıtacaktı. Bu amaçla, evvela memleketin gidişatını kollayıp; mantar toplar gibi toplayacaktı gidişata körü körüne inananları.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi kararını vermişti. Madem ki artık neyin nasıl göründüğündeydi memalik-i Osmaniye kadınlarının aklı fikri, o da bundan böyle, bin kadına bir seyirlik dünya sunacaktı. Ve madem ki sorduğu sualin cevabıydı Pera, o da her ne yapacaksa orada yapacaktı.

~

Tiyatrolarda pınarın başı çoktan tutulmuş, rekabet adamakıllı kızışmıştı. Sıfırdan yola çıkıp da bir yerlere varabilmek hem zaman isterdi, hem zahmet. Oysa Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi yaptığı işin neticesini hemen görmeliydi. Kılık kıyafet işinde belli ki çok para vardı ama seyirlik bir dünya kurmaktan kastettiği tam olarak bu değildi. Bir ara, göze ziyafet, keseye eziyet, binbir surat bir sirk kurmak geldi aklına ama bundan da çabucak vazgeçti. Epeyce dolanıp fikir danıştıktan, uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra nihayet tercihini yaptı. Devâsa bir çadır kuracaktı. Öyle bir çadır ki, değil günlerce, de-

ğil senelerce, asırlarca unutulmayacaktı. Öyle bir çadır ki, kuyruğunu yutan bir yılan gibi başlangıcında sonlanıp, sonunda başlayacak; gözlerden çıkıp yola, gene gözlere varacaktı.

Çadırın rengi, vişne rengi olacaktı.

Vişne rengi çadırda, seyirlik bir dünya sunacaktı binlerce kadına. Minicik bir oğlan var edebilmenin bedelini devâsa yokluğuyla ödeyen kadından dünyaya gelen, altı ablanın elinde büyüyen ve şu hayatta evvela, iki cinsi birbirinden ayıran hudut boyunu arşınlayan; ablalarından her birinin kendi kocasını nasıl idare ettiğini epeyce gözlemlemiş bulunan, bu idare etme biçimlerinin benzerliğinin hiç de tesadüfi olmadığını, ortada bütün kadınların bildiği ama asla söze dökmediği kurallar bulunduğunu ve şöyle bir düşündüğünde, aslında aynı kurallar uyarınca yetiştirildiğini anlayan, gerdek gecesinin sabahını aklından çıkartamayan ve zaten doğuştan Allah vergisi bir zekâya sahip olan Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, kadın gözüne hitap edecek bu seyirlik dünyayı tasarlarken pek de zorlanmadı açıkçası. Kadınların, kendilerinden daha çirkin kadınlar görmekten içten içe pek hoşlandıklarının farkındaydı. O halde, o da onlara, görmek istediklerini gösterecekti. Vişne rengi çadırın seyirlik dünyasında, çirkinler ya da en çirkinler değil, çirkinliğin ta kendisi teşhir edilecekti.

~

Birbirlerini ne dualarında zikreden, ne de rüyalarına buyur eden bunca farklı kadının, akşam ezanından sonra bu zorlu yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın batıya bakan kısmında toplanmalarının sebebi birdi: Samur-Kız! Kadınlar buraya bilhassa onu, çirkinler çirkini, hilkat garibesi, cibilliyet vebali Samur-Kız'ı görmeye gelmişlerdi.

~

Memalik-i Osmaniye, komşunun bahçesinden elma aşırmış bir çocuğun telaşıyla arkasına bakmaya cesaret edemeden Batılılaşırken, Pera'da, bir yokuşun tepesinde kurulan vişne rengi çadırda Samur-Kız'ın ne aradığını anlayabilmek için biraz gerilere uzanmak lazım şimdi. Geriye, yani bütün sırları sırlayan geçmişe. Zamanda ve me-

kânda yola koyulmak lazım şimdi. Öyle fazla geriye değil: yaklaşık iki asır öncesine. Öyle fazla uzağa da değil: Sibirya topraklarına. Çünkü bundan iki asır önce, Sibirya'da başladı çirkinler çirkini, hilkat garibesi, cibilliyet vebali Samur-Kız'ın hikâyesi.

(Ama işin doğrusu, bu kısmı tamamen atlamak mümkün. Yazmadan geçmek de mümkün; okumadan geçmek de. Hiç oyalanmadan buralarda, rahatlıkla sıçranabilir bir sonrasına, yani bir sonraki rakama. Ne de olsa hiç yaşanmayabilirdi olanlar. Ne denli çirkin olursa olsun seyirlik olan, hakkı vardı görülmemeye, gözden ırak kalmaya. Hem, gözden ırak kalabilseydi eğer, bu kadar çirkin olmazdı zaten.)

(Yok eğer illa da göreceksek görmeden geçebileceklerimizi, 1648 Sibiryasına gitmek gerekecek şimdi.)

Tanrı yukarlarda, Çar uzaklardaydı.

Cadılar dolaşıyordu ortalıkta. Cadılar, düğümlenmiş dillerinin altında sakladıkları küflenmiş zehiri üflüyordu şerbetçiotlarına. Sapır sapır döküldükçe köylüler, fersah fersah öteden duyuluyordu ölümün genzi yakan kokusu. Kar lapa lapa kutsuyordu, iştahla ağzını açan çukurlarda lime lime ayrılan cesetleri. Gerçi uzun zaman olmuştu, Çar Aleksis şerbetçiotu satışlarını yasaklayalı. Ama cadılar gene de bir yolunu bulmuş olmalıydı, düğümlenmiş dillerinin altında sakladıkları küflenmiş zehiri ortalığa saçmanın. Bir yol daha olmalıydı ki, dinmiyordu bu tufan, bitmiyordu bu kıyım. Veba kolgeziyordu Rusya'da.

1648 senesi, vebasıyla olduğu kadar, vebaliyle meşhurdu. O sene çar Aleksis, cadıların derhal yakalanmaları için Belgorod voyvodasına ihtarda bulundu. Tez zamanda onlarca tanıdık cadı yakalandı civarda. Dumanı günlerce tüten, isi bir türlü silinmeyen ateşler yakıldı meydanlarda. Zehirleriyle birlikte alev aldılar. Havaya karıştı çürük nefesleri. Ağırlaştı hava; kustu kusacaktı sanki, bulanık, kurşunî. Her şey sarpa sarmıştı. Çünkü artık ortalığa ölümcül zehrini saçan, yüzlerce olmalarına rağmen kolayca tespit edilip derhal yakılan cadılar değil, tek olmasına rağmen bir türlü ele geçirilemeyen ve zaten bir türlü tutuşmayan havaydı. Hâlâ hayatta kalabilenler, iki ölümden birine adamıştı varlıklarını. Vebaya yakalanmayanlar cadıydı; cadılıktan yakılmayanlar vebalı.

Hava zehir saçıyordu saçmasına da onu görmek mümkün değildi. Hava denilen bir görülmez mekândı. Hem uçsuz bucaksızdı, hem de bir solukta tüketilecek kadar kısa; hem çok uzaktaydı, hem de insanın burnunun ucunda. "Sakın solumayın!" diyordu çarın muhafızları. İtaatkârdı köylüler. Dışarıdayken katiyen solumuyorlardı havayı. Bütün gün harıl harıl çalışıp, pişirecek ot ayıklıyor, cesetlerin irinlerini akıtıyor, mezarların üstünü örtüyor, cadıların küllerini süpürüyor; sonra da gündüzü geceye emanet edip, evlerine kapanıyorlardı. İşte o zaman, denizin derinliklerinden hiç çıkamamanın dehşetinde mıhlanmış bir kazazedenin ciğerleri nasıl korkunç bir telaş ve kıyıcı bir has-

retle kucaklarsa suyun yüzünü, aynen öyle açıp ağızlarını, kana kana içiyorlardı havayı. Bütün gece uzun uzun, kesik kesik, gizli gizli soluyorlardı. Hastalık hızla yayılıyordu.

Genç çarın baş vaizi, İmanın Savunucuları'ndandı. "Efendim, artık müsaade edin gelsinler," dedi bir gün. Çar nicedir bunu düşünmekteydi zaten. "Evet," dedi düşünceli düşünceli başını sallayarak "Müsaade ediyorum. Gelsinler."

Geldiler. Aralarındaki hainleri ayıklayıp Rus Kilisesi'nin içindeki nifaka son vermek, koca Rusya'yı kirlerinden arındırıp dinsel törenlere çekidüzen vermek, cahil köylülerin uhrevî azabını körükleyip putperest âdetlerini tamamen ortadan kaldırmak için geldiler. Gelenler çoğaldıkça, katlandı düşman ilan edilenler; düşmanlar katlandıkça, çoğaldı kurban gidenler. Sapır sapır dökülüyordu insanlar. Çünkü 1648 senesi vebaliyle meşhurdu, vebasıyla olduğu kadar.

O sene Tuz İhtilali patlak verdi. Haziran'ın ilk günleriydi. Çara bir türlü ulaşamayan kalabalık, hıncından boyarların evlerini yaktı, mallarını yağmaladı, karılarına saldırdı. Haziran'ın üçünde yangın başladı. Alevler hızla yayılırken, kalabalığın homurtusu Kremlin'i kuşattı. İsyancılardan biri, çırılçıplak soyunmuş, arkadaşlarının omuzlarında yükselmiş, avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

"O kadar açım ki, sırf bir oturuşta yiyebileceklerimle, burdan ta Sibirya'ya yol yaparım."

~

Sibirya'nın umurunda değildi olup bitenler. O zaten doğuştan sağırdı, hiçbir şey işitmezdi doğrudan kulak zarına nişan alınmadıkça. Ne Tanrı'nın yukarlarda olduğunun farkındaydı, ne de çarın uzaklarda. Kendi yağında kavruluyor, kendi oyunlarını oynuyordu, mamut dişinden yapma hileli zarlarıyla. İşte orada köksaldı Samur-Kız'ın hikâyesi; onyedinci yüzyılın ilk yarısında, Sibirya topraklarında.

Sibirya'nın umurunda değildi olup bitenler ama Sibirya çok kişinin umrundaydı çoktanberi. Yanında otuz Kossakla, Yakutsk şehrini kuran Beketov bir rapor yazmıştı çara: "Köleniz, büyük Lena nehri boyunca ilerledikten sonra Yakut topraklarına vardım, orada küçük bir kale kurdum ve gerekli savunma önlemlerini aldım... Sizin için ka-

nımı akıttım, ruhumu kirlettim ve at eti ve kökler ve çam ağacı kabuğu ve her çeşit pislik yedim, Efendimiz."

Böyle yazmıştı raporunda. O ve diğerleri, böyle böyle kazanmışlardı semiz servetlerini. Günbegün yükselen kürk dağlarının zirvesinden yoksulluğa lanet, tabiata meydan okuyarak. Kürkten başka hiçbir şey umurlarında değildi. Öyle yumuşaktı ki kürkler... Yumuşak ve sıcak, tüylü ve kanlı altın kesecikleri. Kürkün her türlüsü makbuldü Sibirya fatihlerinin nezdinde. Sincap, tilki, kakım peşinde koşarlardı en çok; ama bilhassa samur... Bu küçük, kıvrak hayvandan büyük servetler kazanmıştı avcılar. Her gün, kızaklar dolusu samur ölüsü yığılırdı Yakutsk gümrüğüne. Her gün, binlerce altın paha biçilirdi yüzlerce samur kürküne. Mevsim başında gelenler bile keselerini doldurmuş, bellerini doğrultmuştu çoktan. Gene de kifayet edip, geri dönene pek rastlanmıyordu. Avcılar doymak bilmiyordu. Daha çok kürk, daha çok haraç, daha çok güç... dahası vardı Sibirya'da ve onlar dahasını istiyordu.

Avcılar dışı koca koca kütüklerden, pencereleri şeffaf balık derilerinden yapılmış, alabildiğine geniş ama bir o kadar basık barakalarında baharın gelmesini, buzların erimesini beklerdi aylarca. Kerpiç sobanın yanındaki yataklar en güçlülere aitti. En güçlüler en zalimlerdi. Geri kalanlar fahişelere ısıttırırdı yataklarını. Buna rağmen üşümeye devam ederlerse eğer, soba kenarındakilerin gördüğü rüyaları gizlice aşırıp, üzerlerine örterlerdi sıcacık. Rüyası çalınan tir tir titreyerek uyanır, gecenin sessizliğini yırtan horultuları, sayıklamaları, iniltileri, gıcırtıları dinler ve gözlerinin karanlığa alışmasını beklerdi. Gene de ne kadar dikkatli bakarsa baksın, suçluyu tespit edemezdi. Hem zaten burada herkes az biraz hırsız sayılırdı.

Hınç, salgın hastalık gibi sinsice bulaştığı ve intikam, yırtıcı bir hayvan gibi pusuya yatıp saldıracağı anı kolladığı için, her akşam kerpiç sobanın etrafında oynanan kumar, kıyıcı kavgalara vesile olurdu muhakkak. Bazen, kendiliğinden yatışıverirdi kavga. Oyun, kaldığı yerden devam ederdi. Zira avcılar için kırık bir kol ya da kırık bir bacak, ölümden beterdi. Bazen de, en kıytırık tartışma bile cinayetle biterdi. Ama böylesi, sakatlanmaya yeğlendiğinden, öldürülenin arkadaşları olayı büyütmek istemezdi. Hem zaten burada herkes az biraz katil sayılırdı.

Barakaların kokusu o kadar ağırdı ki, burada bir gece uyuyanların bile üzerlerine sinerdi. Daha ilk günden itibaren, barakalarda geceleyen bütün kürk avcıları aynı şekilde bakmaya başlardı, hep aynı görülmez noktaya. Uzaklarda, görülmeyecek kadar uzaklarda, damla damla erirdi karlar. Yollar açıldığında, hazırlıklar çoktan tamamlanmış olurdu. Avcılar aylardır beklemenin verdiği sabırsızlıkla hemen yola çıkar; hudut boyundaki yerlilerden çar için haraç, kendileri için armağan toplardı. Yerliler yüzünü görmedikleri, ismini işitmedikleri çara haraç; yüzlerini sevmedikleri, isimlerini öğrenemedikleri avcılara armağan vermeye yanaşmamalarının bedelini ağır öderdi. Sibirya'nın içlerinde, ne kadar ileri gidilebileceğine kürk avcıları karar verirdi.

Aslında avcıların hepsi, bir an evvel zengin olup, geri dönmek niyetiyle gelmişti buralara. Ama şimdi, savunmasız çıplaklığıyla önlerinde uzanırken fethedecek topraklar, kat kat kabaran etekliklerin ardında hayatı ağırdan alan, kendilerini ağırdan satan Rus şehirlerine dönmek gelmiyordu içlerinden. Her seferinde, kızaklarını gümrükte boşaltıp, keselerini doldurduktan sonra, gerisin geri dönüp bir kez daha dalıyorlardı o beyazlığa, ıssızlığa, uçsuz bucaksızlığa. Keşfedilecek yerler azaldıkça, daha da katmerleniyordu henüz keşfedilmeyenin kıymeti. Şimdi herkes gözlerini Sibirya'nın kuzeydoğusuna dikmişti. Orada bir cennet olduğunu söylüyorlardı; bir kürke sarınmadan bu dünyadan göçen yoksul anaların hırslı oğullarına vaat edilmiş bir kürk cenneti. İşte bu şaşaalı hülyadan hareketle, daha 1630'ların sonlarında Kossaklar, Sibirya'nın kuzeydoğusuna denizden ulaşılabileceğine karar vererek, karanlık sulara yelken açmışlardı.

Meşin kayışlarla tutturulmuş ağaç dallarından ibaretti tekne dedikleri; katransız ve çivisiz. Geyik derisindendi yelkenleri; rüzgâr arkadan esmedikçe yol almaları mümkün değildi. Devamlı yer değiştiren devasa buz dağları meşin kayışları kesiyor, gemileri parçalıyordu. Tayfalar açlığın, pisliğin, iskorbüt hastalığının pençesinde kıvranıyordu. Ölenler hayalleriyle birlikte gömülüyor, kalanlar hayallerini büyütmeye devam ediyordu.

Gemiciler envai çeşit hikâye anlatırdı Sibirya hakkında. Uzaktan bakıldığında buzdan kılıçları andıran, yaklaştıkça ışıl ışıl parlayan, iyice yanına varınca da tamamen görünmez olan acayip bitkiler vardı orada; böcek ötüşleriyle beslenen, sesini emecek böcek bulamadığın-

da kendini yutuveren bitkiler. Buz dağlarının üzerinden her bir denizciye annesinin ismiyle seslenen sedefsi deniz kızları, kırılan buzlar birbirlerine veda ederken görülen muhteşem ışık oyunları, buz dağlarının altından dünyayı gözetleyen ve kapanmadıkları takdirde varlıkları asla hissedilmeyen göz balıkları, geceleri gemilere tırmanıp tayfaların burunlarını kemiren iğrenç sürüngenler, boyunları olmadığı için kafaları sanki her an yuvarlanacakmış gibi görünen ve erkekleri kadınlarından ayırdedilemeyen ilkel yerliler...

~

Sibirya'nın kuzeydoğusuna açılan gemilerden birinde bir adam vardı. İsmi Timofei Ankidinov idi. Samur avcısıydı, yüzlercesi gibi. Gemicilerin anlattığı hikâyelere kulak asmazdı. Umursadığı tek bir efsane vardı: Pogiça!

Efsanevi Pogiça nehri inanması güzel, inandıkça güzel olandı. Yitik sevgilinin silik sureti gibi nazenin gülümserdi sisin ardından. Hep uzaktaydı; ebediyen uzakta. Yaklaştıkça uzaklaşıyordu. Sibirya'nın kuzeydoğusuna varıp da, kızaklara sığmayan samur ölülerini peşlerisıra saça saça ilerleyenler, Pogiça nehrinin uğultusunu duymadan dönmemeye yemin etmişlerdi. Hem belki de oraya vardıklarında, dönmeyi hiç istemeyeceklerdi. Binlerce samur dolaşıyor olmalıydı Pogiça'nın kıyılarında, kömür karası gözlerinde kömür karası bir efsûnla. Her biri yakutlarla dolu çukurlara açılan mors dişlerinden patikalar vardı orada. Pogiça nehrinin suları sıcacıktı, kimi yerlerde fokur fokur kaynayacak kadar. Pogiça nehrinin suları şifalıydı, bir kez içine gireni tüm yaralarından arındıracak kadar. Sular ılık ılık, nazlı nazlı aktıktan sonra suskun bir göle dökülürdü. Göl ışıl ışıl parlardı uzaktan, dibi iri iri incilerle doluydu. Gündüz uzak, gece yakın görünen bir dağın gölgesi sabitkadem dururdu gölün yüzeyinde. Ara sıra gümüş kayalar dökülürdü dağdan. İki gümüş kayayı birbirine sürtünce, çisil çisil yağmur yağardı gölün üzerine. Damlalar fosforlu lekeler bırakırdı geride. Dünyanın geri kalanından tecrit edilmişliğin harfleriyle, gayesiz şiirler yazardı yağmur Pogiça'da.

Timofei Ankidinov Pogiça hakkında anlatılan her şeye gönülden inanırdı. Sadece var olduğuna inanmakla kalmazdı Pogiça'nın; bir de

onun, sadece kendisi için var olduğuna, kendisini beklediğine inanırdı. Timofei Ankidinov bir samur avcısıydı, yüzlercesi gibi. Öylesine çeşnisizdi ki hayatı, öyle vasat ve hatırda iz bırakmayan cinstendi ki yüzü, doğduğu günden beri sırf başkalarının gözüne girebilmek için o kadar çok didinmek zorunda kalmıştı ki; şu yeryüzünde, bütün insan soyu içinde, Pogiça'yı görmeyi kendisinden daha fazla hak eden biri olmadığına inanırdı. Öylesine bağlanmıştı ki efsaneye, "inci kadınım" diye seslenirdi Pogiça'ya ve ne vakit birinin çıkıp da onun ismini zikrettiğini, hayalini kurduğunu görse, öfkeden çılgına dönerdi. Efsane, en çok ona vaat edilmişti ve bir tek ona.

İşte bu yüzden, haftalardır içinde seyahat ettikleri gemi karanlık sulara gömülürken bile biliyordu ölmeyeceğini. Pogiça'yı bulmadan ölmeyeceğinden öylesine emindi ki, karaya yüzmek için neredeyse hiç çaba göstermemiş; sihir sıcaklığında bir elin uzanıp da, buz kütlelerinin arasından onu çekip çıkarmasını beklemişti. Nihayet karaya vardığında, gemideki denizcilerden birini buldu karşısında. İki adam, korkunç bir kazadan sağ çıkabilmenin muhteşem vebaliyle, utançtan ve sevinçten yanakları pençe pençe sarıldılar birbirlerine ve dönüp şaşkınlıkla baktılar sulara; az evvel kapkara girdabına çektiği enkazın artıklarını, şimdi köpük köpük beyazlığında kusan sulara.

Bu esnada denizcinin başındaki yaradan sızan kanlar gözlerine doluyor, saçlarında kararmış kan topakları birikiyordu. Oysa onun hiç de acı çeker gibi bir hali yoktu. Suratında tatlı bir gülümsemeyle, denize bakıyordu. Yüreği fettan, çehresi solgun, dili peltek bir dalga yürüyordu peşi sıra. Dalganın altında, yüzlerce çukurun binlerce derinliği iç içe geçmiş, tutkuyla çoğalıyordu; bu yüzden fettandı yüreği. Dalganın içinde, yüzlerce samurun binlerce gölgesi elele tutuşmuş, ışığı karartıyordu; bu yüzden solgundu çehresi. Dalganın üzerinde, yüzlerce sesin binlerce yankısı çığlık çığlığa boğuluyordu; bu yüzden peltekti dili. Dalga, ayak parmaklarından yukarıya doğru usul usul yükseliyor, değdiği yeri tatlı tatlı gıdıklıyordu.

Timofei Ankidinov arkadaşının donmak üzere olduğunun farkındaydı. Çünkü böyle bir şeydi donmak. Bitmeyen bir ölüm. Ne noktalamak sürmekte olanı, ne hazırlanmak gelmekte olana; ne bir son hayata, ne de bir başlangıç bir başka zamana... sadece ve sadece, uzayıp giden bir akış, buradan uzağa... çünkü böyle bir şeydi donmak; yani

akmak, yani akarken durmamak, yani duramamaya akmak. Eşiksiz, merhalesiz, zahmetsiz. Ve böylesine akışkan olduğu için, insanın kanını çekerken canını incitmeyen tek ölümdü donmak. Hayatın son bulmayacağına dair sıcacık bir avuntu yayardı buz kesmiş avuçlarından. Üstelik, kendi de inanırdı inandırdıklarına. Aslını inkâr, varlığına isyan eden tek ölümdü donmak. Kısık sesiyle mırıl mırıl konuşurdu kurbanının kulağına. Coşkuyla anlatırdı yalanlarla örülü hikâyesini. Sonra durup aniden susar, hikâyeyi yarıda kesip gitmeye yeltenirdi. Kurban telaşla sarılırdı sıcacık avuntu yayan buz kesmiş avuçlara; gitmesine izin vermezdi. Öldürürken, kurbanının rızasını alan tek ölümdü donmak.

Öldürürken gülümseten tek ölümdü donmak.

Denizci huzurla gülümsüyordu.

Timofei Ankidinov kaygıyla ona bakıyordu.

~

Deniz kıyısında bunlar olurken biraz ileride, ters dönmüş bir sepetin içinde, henüz kıllanmaya başlamamış bir oğlan çocuğu ömrünün en çetin sınavını veriyordu.

Henüz kıllanmaya başlamamış oğlan çocuğu yerli kabilelerden birine mensuptu ve bu sepetin içinde tam üç gündür bekliyordu. Tam üç gündür sürüyordu bu kör karanlık. Işığı özlediği söylenemezdi. İnsan nasıl ağzındaki yiyeceğin tadını kaybetmemek için yeni bir şey yemek istemezse, o da gözlerinin en son gördüğü görüntüyü kaybetmemek için yeni bir şey görmeyi istemiyordu aslında.

Gözlerinin önündeki en son görüntü, ablasının cansız vücuduydu. Yerde yatıyordu boylu boyunca. Upuzun, simsiyah saçları, buz tutmuş toprağın altından esen rüzgârla dalgalanıyordu. Bütün kabile yas tutuyordu. Artık bir şamanları yoktu. Yaşlılar, ruhu göçen şamanın yerine kardeşinin geçebileceğine inanıyorlardı. Tıpkı bir samurun gözleri gibi ölüme aşina bakıyordu bu oğlanın gözleri. Tıpkı bir samurun gözleri kadar kara. Gözbebeklerinin derinliğine bakılırsa, yeni şaman o olabilirdi pekâlâ. Ama henüz kimse, onun doğru kişi olup olmadığını bilmiyordu. Bilebilmek için sınamak gerekliydi.

Oğlan sınanacağını öğrendiğinde, soru sormaktan kaçınmış, in-

sanlardan kaçmıştı. Bütün günü tek başına geçirmişti. Gece, ötekilerle beraber köyden ayrılmadan evvel, ablasının saçlarından bir tutam kesmiş, etinden bir dilim yemişti. Şimdi bomboş bir kese gibi büzülen, büzüldükçe küçülen, küçüldükçe içindeki boşluğu kemiren midesinin gördüğü en son yiyecek buydu.

Davullar çalmıştı yol boyunca. Sonra, deniz kıyısına vardıklarında, kocaman bir ateş yakmış ve etrafına dizilmişlerdi; kadınlar bir tarafa, erkekler bir tarafa. Oğlan, ateşin etrafında kendinden geçen annesinin yay gibi gerilen vücuduna, ok gibi delen bakışlarına dalıp gitmişti. Şafak sökerken ateş sönmüş, sepet ortaya konmuştu. Tedirgin gözlerle bakmıştı sepete. Üç gün, üç gece sonra bu sepetten çıktığında, ya bir hiç olacaktı, ya da yeni şaman.

Annesinin verdiği mamut dişlerinden kolyeyi okşarken yeise kapılmıştı. Gitmişlerdi işte; hepsi gitmişti. Oğlan, karın üzerinde, ters çevrilmiş sepetin içinde bir başına kalmıştı. Tek lokma yememiş, tek kelime etmemişti o andan itibaren. O gelene kadar, ne tek lokma girecekti ağzından içeri, ne tek kelime çıkacaktı ağzından dışarı. O'nu bekliyordu; ruhunun dengi, denginin ruhu olan ziyaretçiyi. Beklediği ziyaretçi bir insan da olabilirdi, bir hayvan yahut ot da. Beklediği ziyaretçi onu insanüstü güçlerle donatıp, tıpkı ablası gibi bir şaman yapabilir ya da tam aksine, haddi olmadan böyle bir işe kalkıştığı için cezalandırabilirdi. Her ne olursa olsun, her şeyi göze almış, O'nu bekliyordu. Ziyaretçi eğer bir insansa yürürken, kuşsa uçarken, balıksa yüzerken, otsa karın altından boyverirken sepeti görecek ve gelecekti. Gelecek ve oğlanın, kabilesinin yeni şamanı olup olamayacağına karar verecekti.

Henüz kıllanmaya başlamamış oğlan ters çevrilmiş sepetin içinde ziyaretçisini beklerken, garip bir sıkıntının yüreğini kemirmesine mâni olamıyordu. Henüz kendi kendine itiraf edemese de, bilemediği bir sebepten ötürü, ölesiye korkuyordu görülmekten.

~

Denizci huzurla gülümsüyordu.

Timofei Ankidinov kaygıyla ona bakıyordu. Bir yandan, denizciyi böylesine gülümseten hayallerin Pogiça ile ilgili olabileceğini dü-

şündüğü için kıskançlığını dizginleyemiyor; bir yandan da, adam donmasın diye çareler arıyordu.

~

Ziyaretçi hâlâ gelmemişti. Henüz kıllanmamış oğlan ne ablasını düşünüyordu artık, ne de şaman olduğunda edineceği ismi. Açlıktan, yorgunluktan ve korkudan perişandı. Her an vazgeçebilirdi ama vazgeçecek kadar bile takati kalmamıştı.

Derken aniden bütün vücudu sarsıldı. Sepetin içine bir şey girmişti. Oğlan, sanki üç gecedir bu zifiri karanlıkta yaşayan o değilmiş gibi, sanki ziyaretçi gelirken beraberinde bir perde daha karanlık getirmiş gibi bir müddet öylece durup gözlerinin karanlığa alışmasını bekledi. Karaltı yavaş yavaş belirginleşti. Büyükçe bir samurdu bu. Diğer samurlardan en az beş kat iriydi. Oğlan onu görünce gülümsemeden edemedi. Demek, bunca zamandır beklediği ziyaretçi, çehresinin aynası, bu âlemdeki yansıması bir samurdu. Demek tıpkı gözleri gibi, ruhu da bu kıvrak hayvanınkiyle benzeşiyordu.

Samur ve oğlan, göz göze durdular.

Oğlan ve samur benzerliklerine baktılar. Her ikisinin gözlerinde de olanca cüretiyle ışıldıyordu ölüme aşina pırıltılar. Karşılıklı iki aynaydı onlar. Baktıkça, birbirlerinin içine akıp, birbirlerinde çoğaldılar. Sonra gözlerini yumdular. Sanki o daracık sepetin içinde değil de, açık arazidelermiş gibi rahat ve kıvrak başladılar şamanların kadim dansına. Davullar çalıyordu fersah fersah uzakta. Tokmak davula her indiğinde, oğlanın ayakları hızla vuruyordu toprağa. Canı yanıyor, eti kanıyordu. Oğlanın yaralarını yalıyordu samur. Hayvanın dilinin değdiği her yara, anında kapanıp iyileşiyordu.

Gözlerini birbirlerinden ayırmadan, aynı anda, aynı hızla döndüler yüreklerinin kar fırtınasında. O kadar çok döndüler ki, dünyanın başını döndürdüler. Döndükçe kendilerinden geçtiler. O karanlık, daracık sepetin içinde ruhlarının sınırsızlığını, aydınlığını keşfettiler. Ve sevdiler birbirlerini. Yakında, sepetten çıktıklarında, her birinin gövdesi ait olduğu yere dönecek ama ruhları birbirinden ayrılmayacaktı. Bu, onların sırrıydı. Ve bu an, onların anıydı. Şaman ile hayvanın mahremi.

Timofei Ankidinov, çalılardan, dallardan kıytırık bir kızak yapmış ve suratındaki gülümsemenin solmuş olmasına bakılırsa donma tehlikesini atlatacağa benzeyen denizciyi bu kızağın üzerine yatırmıştı. Amacı önce deniz kıyısından uzaklaşıp, bir sığınak bulmaktı. Gerisini sonra düşünecekti. Hem zaten düşünecek pek fazla bir şey de yoktu. Henüz keşfedilmemiş bu topraklardan bir servet kazanacağını hissediyordu. Burası bir samur cenneti olmalıydı. Kimbilir, belki de Pogiça'nın yakınlarındaydı. Belki de çok yaklaşmıştı ona, hep hayalini kurduğu o ihtişama, sınırsız bolluğa, inci kadınına.

Timofei Ankidinov, kızağı çektiğinden, henüz ayak basmadıkları topraklara bakıyordu yürürken; kızakta yatan arkadaşı ise, gözlerini güçbela aralamış, geçtikleri yolları seyrediyordu sessizce.

Aniden bir karaltı geçti önlerinden. Bir samurdu bu, diğer samurların en az beş katı büyüklüğünde. Adamları fark etmeden geçip gitmiş ve biraz ötede gözden kaybolmuştu.

Timofei Ankidinov, devasa samuru görünce o kadar şaşırmış, o kadar heyecanlanmıştı ki, ses çıkarmamak için kendini zor tutabildi. Denizciye bir şey söylemedi. Kızağın yönünü değiştirip, samurun ayak izlerini takip etmeye başladı. İzler az ileride, bir tepeciğin önünde son buluyordu. Samur avcısı sessizce yaklaşıp tepeciğin üzerindeki karları şöyle bir kazıdığında bunun, ters dönmüş büyükçe bir sepet olduğunu anladı. Bu keşif onu daha da heyecanlandırdı. Belki de efsanevi Pogiça'ya açılan kapı işte şu sepetin altındaydı. Belki de Sibirya'nın bütün samurları, bu kapıdan geçip avcılardan saklanmayı başarıyordu. Böyle kocaman bir samuru yuttuğuna göre, muhakkak paha biçilmez bir sır vardı sepetin içinde.

"Belki de bakmasak daha iyi olur. Avcılar için bir tuzak olabilir. Ya da bir Sibirya laneti!"

Denizci bir yandan bunları söylerken, bir yandan da doğrulmaya çalışıyordu. Timofei Ankidinov suratını ekşiterek baktı ona. Ne Pogiça'nın, ne de irikıyım samurlarının başkasının eline geçmesine izin veremezdi. Söylenenlere hak vermiş, bakmaktan vazgeçmiş gibi yaparak kızağın yanına döndü ve aniden kızakta yatan adamın üzerine saldırdı. Zaten bir hayli halsiz düşmüş olan ve böyle bir saldırıyı hiç

beklemeyen denizci, o kadar boş bulunmuştu ki, kama vücuduna saplanırken bile hiç karşı koymadı.

kardakankardakankardakankardanadamkandanadam

Timofei Ankidinov heyecandan tir tir titreyerek etrafa bakındı. Çok fazla kan vardı ortalıkta. Gördüğü her şey kırmızıya kesmişti. Gözlerine dolan kanları temizledi. Kanlı kamayı uzağa fırlattı ve karda düşe kalka sepete yaklaştı. Açtı ve baktı.

...samur ve oğlan, iki denk ruh, iki kandaş varlık, iki hüzün yumağı, iki yabansı çehre, iki karmaşık sanrı, oğlan ve samur... Ruhlarını birbirlerinde çoğaltarak teklikte erimek üzerelerdi ki, yarım kaldı vuslatları. Sepetin açılmasıyla birlikte pişkin bir tebessümle içeri daldı günışığı ve ardından, yabancının nazarı. Oysa o an nasıl da mahremdi! Gözlerden uzak olmalı; katiyen görülmemeliydi. Tılsım bozuldu. Her şey yarım, her şey iğreti kaldı. Şimdi oğlan da samur da, kendi gövdelerinin yarısını berikinden geri alabilmek için ümitsizce çırpınıyordu. Oysa ortada sadece bir tek gövde vardı. Vuslatın tam ortasında bozulduğu için tılsım, artık ne bir adım geri atıp eski hallerine dönebiliyor, ne bir adım ileri gidip dönüşümü tamamlayabiliyorlardı.

Karanlığı yırtan, mahremiyeti hiçe sayan ışık, geldiği gibi yok olduğunda, Timofei Ankidinov, ağzı şaşkınlıktan bir karış açık, gözleri dehşetten faltaşı gibi açılmış bir halde, öylece bakmaktaydı sepetin altındaki mahluka.

~

Tobolsk askeri valisi arkasına yaslanmış, bir yandan içkisini yudumluyor, bir yandan da haftalar evvel burnunun ucunda çıkan ve bir türlü iyileşmeyen yaranın kabuklarını yoluyordu. Artık Tobolsk, Sibirya'nın en mühim şehri olmuştu. Ruslar burayı sadece ticari değil, dini bir merkez olarak da gördüklerinden, Tobolsk'da erkekler ve kadınlar için birer manastırın yanı sıra, bir de din okulu açmışlardı. İlkellere Tanrı'nın ismini öğretip, putperest âdetlerin kökünü kazımaya ahdetmiş din adamları, vahşi topraklara doğru yola çıkmadan evvel, bir müddet burada ağırlanırdı. Ticarete gelince, Tobolsk bütün tüccarların gözbebeği, uğrak yeriydi. Bilhassa Buharalı ve Tatar tüccarlar, Doğu'nun kıymetli mallarını taşırlardı Tobolsk pazarlarına.

Tobolsk askeri valisi parmaklarının ucundaki kana baktı. Gene yarayı soyarken kanatmıştı. Yeniden içki doldurdu bardağına. Buraya gelirken yanında elli uşak, sürekli birbirleriyle dalaşan beş fahişe, üç papaz, yüzlerce fıçı şarap ve içki getirmişti. Böyle giderse, buradan ayrıldığında bütün bunları en az dokuz-on misline katlamış olacağından emindi. Av mevsimi sona ermek üzereydi. Pek yakında, sınır karakolunun etrafındaki bütün yerli kabileler haraçlarını teslim edeceklerdi. Daha uzaklara açılan gözüpek Kossaklar da dönmeye başlardı artık, yanlarında kürklerle. Kürkler! Tobolsk askeri valisi yolduğu kabuğu parmaklarının arasında ezerken gülümsedi. Kürkleri severdi. Kürkler olmasa bu lanetli yerde bir gün bile durmazdı.

Silbaştan hesap yapmaya başladı. Zaten en sevdiği şey, günün sonunda odasına çekilip içkisini yudumlarken kazancını hesaplamaktı. Bu sefer şeytana bile pabucunu ters giydirmeyi başarmıştı işte. Bunca zaman haraç vermeyip başa bela kesilen Tunguzların çocuklarını kaçırtmayı akıl edince, mesele de kökünden hallolmuştu. Şimdi samur kürkleri karşılığında, ana babalarına satıyordu çocukları. Kaçırılanlar arasında kabile reisleri ve şamanlar da vardı. Gerçi kabile reislerini kaçırmak zordu zor olmasına da, gayet kârlıydı. Onların karşılığında kızaklar dolusu kürk alabiliyordu. Bazıları lüzumsuz yere direnmeye kalktığında, askeri vali kendi elleriyle veriyordu cezalarını. İsminin baş harflerinden dökülmüş demirle dağlıyordu suçluları. Hep aynı yere vuruyordu mührünü; iki gözlerinin tam ortasına. Böylece mahkûmlar bundan böyle nereye giderlerse gitsinler, bir daha asla ellerine ayna alamayacak ve askeri valinin kudretini anlatmış olacaklardı onlara her bakana.

Bir de şamanlar vardı kaçırılanlar arasında. Oldukça tuhaftılar. Geceleri, kodeslerinde öylesine ürkütücü sesler çıkartıyorlardı ki, başlarında nöbet tutmaya yanaşmıyordu gardiyanların hiçbiri. Şafak sökene kadar hiç durmadan uluyup tepinerek, ayaklarındaki zincirlerin şıkırtısını boyunlarındaki mamut dişlerinin şıngırtısında paralayarak, saatlerce dönüyorlardı. Askeri vali zaman zaman aşağı inip, bir köşeden onları seyrediyordu. Kızak köpekleri için ayırılan kurtlu etleri atıyordu önlerine. Yemedikleri olmamıştı şimdiye değin. Ağır ağır çiğneyerek yiyorlardı eciş bücüş kokmuş etleri; çürümüşlüğün rengine bürünüyordu gözbebekleri. Her seferinde midesi ağzına geldiğin-

den, telaşla uzaklaşıyordu askeri vali.

Az kalmıştı bu lanet olası yerden kurtulmasına. Yakında gidecekti. Biraz daha... biraz daha dişini sıkarsa, ülkenin en zengin adamlarından biri olabilirdi buradan ayrıldığında. Kapının vurulmasıyla düşüncelerinden sıyrıldı. Gelen, emir erlerinden biriydi.

"Efendim, dışarıda bir samur avcısı var. Çuvalında çok kıymetli bir şey olduğunu söylüyor. Sizden başka kimseye göstermeyecekmiş."

"Pekâlâ," dedi askeri vali. Sıkıntıyla esnedi. "Bırakın gelsin. Görelim bakalım ne varmış şu çuvalda."

Az sonra, Timofei Ankidinov suratında mağrur bir ifadeyle, emir erini takiben içeri girdi. Sırtını dikleştirip, günler öncesinden hazırladığı tumturaklı cümleleri tam sıralamaya başlayacaktı ki, askeri vali sert bir ifadeyle sözünü kesip, bir an evvel çuvalı açmasını istedi. Samur avcısı gayet itaatkâr, çuvalı yere bıraktı, sicimi çözdü ve bir adım geri çekildi. Sıkıntılı bir sessizlik oldu odada. Derken, çuvalın içindeki şey, boğuk iniltiler arasında, önce kafasını sonra da tüm gövdesini dışarı çıkardı. Bu esnada burnundaki yarayla oynayan askeri vali şaşkınlıktan, yarasının en hassas kabuğunu yolup kanattığı için, bir müddet acıdan konuşamadı. Kendine geldiğinde, ilk işi, bir yandan Timofei Ankidinov'un sırtını sıvazlarken, bir yandan da çuvalın şerefine kadeh kaldırmak oldu. Dibini bulan her kadeh hızla tazelenirken, aynı cümleyi kimbilir kaçıncı kez söylüyordu.

"Böyle bir çirkinliği herkes görmeli!"

~

Tobolsk'da, havasız, basık bir barakada, tahta, yuvarlak bir masanın üzerine çıkıp dans ederdi Samur-Oğlan. Tüccarlar, avcılar, macera-perestler, sürgünler, kanun kaçakları, din adamları, Kossaklar, fahişeler, çarın casusları, yüksek görevliler ve onların uşakları, yani hasbelkader yolu bu ücra diyara düşen kim varsa, hıncahınç masanın etrafını saran kalabalığa karışır; küfürler, sataşmalar, bağırışlar arasında içkisini yudumlayıp, Samur-Oğlan'ı seyrederdi. Tobolsk askeri valisi de her akşam buraya uğrayıp, ortalığı kolaçan eder; seyircilerden toplanan miktarı hesaplardı. Timofei Ankidinov'u, biraz para bolca tehdit

ile devreden çıkardığından beri kazancın tamamı kendisine aitti. Keyfine diyecek yoktu. Her akşam, Samur-Oğlan'ı görmeye gelenlerden, en az iki kızak dolusu samur kürküne bedel para kazanıyordu.

İşin aslı şu ki, oğlan, kabilenin yeni şamanı olamadığı gibi, samurla insan arası bir yerlerde takılı kalmıştı. Artık o bir samur-insandı. Çünkü bir samurla ruhdaş idi. Ve o ters çevrilmiş sepetin içinde, ruhunun dengi olan ruha nihayet kavuşacağı an geldiğinde; yani samurun ruhunu içine çekip kendi ruhunu onun içine üfleyeceği an geldiğinde; yani kabilenin yeni şamanı olmak için gereken kesrete tomurcuklanarak, samurla önce iki iken bir, sonra bir iken iki olacağı an geldiğinde; sırf dışarıdan bir el sepeti açıp, davetsiz bir çift göz görülmemesi gerekeni gördü diye ve gözlerden çıkan ışık o en mahrem anı yırtıp parçaladığı için, her şey yarım kalmıştı. Aynı vücutta ayrı düşmüştü ruhdaş olanlar. Artık o bir samur-insandı. Yarısı samur, yarısı insandı. Talihsiz bir mahluktu ve talihsiz çirkinliğiyle teşhir edilmeye mahkûm.

Samur-Oğlan gündüzleri, ayağındaki zincirlerin müsaade ettiği kadar genişleyebilen bir halkanın ortasında oturup önüne atılan yiyecekleri kemiriyordu. Karnı doyunca, halkanın kenarlarını koklaya koklaya, nasıl bir dünyanın ortasında olduğunu anlamaya çalışıyordu. Akşamları barakadaki masanın üzerine çıkıp kendini teşhir ediyordu. O kadar çirkin, o kadar acayipti ki, sırf onu görebilmek için yolunu değiştirip Tobolsk'a uğrayanlar vardı. Gülüşüyordu insanlar ona bakarken. Görünüşündeki dehşetengiz vahşiliğe rağmen, gayet itaatkârdı.

Asla diklenmiyordu. Harfi harfine yerine getiriyordu söylenenleri. Masanın üzerinde kâh hoplayıp zıplıyor, kâh kenara yaklaşıp izleyenlerin kendisine dokunmasına izin veriyor, kâh arkasını dönüp kuyruğuyla havada daireler çiziyordu. Bir de sık sık dört ayak üzerinde dönerek kuyruğunu yakalamaya çalışıyordu. Ne zaman böyle yapsa gülmekten kırılıyordu seyirciler. Ne zaman gülmekten kırılsalar bir şeyler fırlatıyorlardı tahta, yuvarlak masanın üzerine; ya dillerindeki küfürleri, ya ayaklarındaki çizmeleri, ya bardaklarının dibinde kalan içecekleri, ya da kucaktan kucağa dolaşan fahişeleri....

O bir samur-oğlandı. Tez zamanda, senelerin kürk ticaretinin kazandırabileceğinden çok daha fazlasını kazandırdı askeri valiye. Derken bir akşam, her zamanki gibi masanın üzerinde gösteri yaparken,

yere yığıldı. Yüzler yüzlere, sesler seslere karıştı. Bayılmıştı. Hastalanmıştı. Takip eden günlerde askeri vali şehirdeki bütün hekimleri barakaya topladı. Ne var ki, hekimlerden hiçbiri Samur-Oğlan'ın hastalığının adını koyamadı, çaresini bulamadı. Hastanın günbegün eridiğini gören ve adamakıllı telaşa kapılan askeri vali, en sonunda kodeste tuttuğu şamanlardan yardım istedi. Şamanların içinde yalnızca biri, bir samurla ruhdaş olanı, kabul etti Samur-Oğlan'a bakmayı.

Samur-Oğlan iyileşmişti iyileşmesine de, eğer ona bir şey olursa, para kaynağının tamamen kuruyacağını anlayan askeri valiyi bir korkudur almıştı. İşi şansa bırakmadan, muhakkak döl alınmalıydı bu acayip mahluktan. Tıpkı kendisi gibi yarı insan, yarı hayvan çocukları olmalıydı.

Çok geçmeden, Samur-Oğlan'ı bir fahişenin koynuna soktular. Samur-Oğlan, önce yatağı, ardından fahişeyi, sonra da yatakta fahişeyle yatan kendini kokladı. Ter ve çiş, dışkı ve içki, duman ve sürgün kokularının arasından incecik bir saç telini çekip çıkartırcasına dikkatle bir kenara ayırdı şu hayatta en sevdiği kokuyu, tek sevdiği kokuyu: soğuğun kokusunu! Sevdiği kokuyu doya doya koklarken, fahişeye hiç zorluk çıkarmadı. Her zamanki gibi itaatkârdı.

Aylar sonra, insan için erken, hayvan için geç bir zamanlamayla ikizlerini doğurdu fahişe. İlk doğan bebekte hiçbir tuhaflık yoktu. Dışarıda beklemeye tahammül edemediğinden, yatağın etrafında voltalar atan askeri vali suratını buruşturarak baktı bebeğe. Asabı bozulmuştu. Derken, ikinci bebek de geldi. Önce başını uzattı dışarı; başı bir insan başıydı. Sonra belden aşağısı ve en nihayetinde, ıslak, cılız kuyruğu çıktı ortaya. Vücudunun alt tarafı samurdu. Askeri vali sevinç çığlıkları atarak havaya kaldırdı samur-bebeği. Fahişenin eline birkaç altın sıkıştırdı. Onu ve ilk doğan bebeği orada bırakarak, kucağında yeni hazinesiyle birlikte evin yolunu tuttu.

Asırlar boyu bütün samur-çocukların ikizleri oldu. Her seferinde, ikizlerden biri insan, diğeri samur-insan olarak doğdu. Samur-bebeklerin bazıları kız, bazıları oğlandı. İkizlerden insan olanların hayatta kalma şansları düşüktü, akıbetleri ise meçhul. İkizlerden yarı insan yarı hayvan olanlara gelince, onlar yaşayacak ve önce askeri valinin, sonra da onun çocuklarının, torunlarının ve torunlarının torunlarının servetine servet katmayı sürdüreceklerdi.

İşte böylece, iğreti bir tesadüfle birbirlerinin yoluna çıkan iki arsız sarmaşık misali, kaderleri iç içe geçti iki soyağacının. Asırlar boyu, askeri valinin kanından gelenler ile Samur-Oğlan'ın kanından gelenler, birbirlerinden ayrılmadılar. Her kuşakta, askeri valinin soyadını taşıyan, teşhir eden oldu; Samur-Oğlan'ın illetini taşıyan ise teşhir edilen. Belki de bu iki silsilename ilelebed birbirlerinden kopmayacaktı. Tabii eğer askeri valinin torunlarının torunlarından biri, istemeden dahil olduğu bu upuzun zincirin en son halkasını gevşetmeseydi.

İşin aslı, askeri valinin torunlarının torunlarından biri olan bu adam, babasından devraldığı işi sürdürmeye hiç hevesli değildi. Gerçi elindeki Samur-Kız kendi soyağacının en çirkin halkalarından biri olduğundan çuvalla para getirebilirdi ama askeri valinin torunlarının torunlarından birinin istediği bu değildi. O, köklerinin toprağında dedelerinin mesleğini sürdürmek yerine, herkesi buyur ettiği söylenen yeni kıtaya yerleşip, denenmemişliklere filiz vermek istiyordu. Bunun hayaliyle yanıp tutuşuyor ama bir türlü ne Samur-Kız'dan, ne de devraldığı mirastan kurtulabiliyordu.

Derken günlerden bir gün, askeri valinin torunlarının torunlarından birinin kapısını bir ulak çaldı. Ulak tek kelime etmeden koynundan çıkardığı mühürlü mektubu uzattı, cevabı beklemeye koyuldu. Mektupta Samur-Kız'ın şöhretini işittiğini söyleyen tuhaf isimli biri onu satın almak istiyor, karşılığında da son derece cömert bir teklif yapıyordu. Askeri valinin torunlarının torunlarından biri fazla tereddüt etmedi. Nicedir içinden geçenleri, nihayet Tanrı'nın da işittiğine hükmederek teklifi kabul etti. Gerisi hızla tamamlandı. Ulak vişne rengi kadife keselerde altınları teslim ederken, öteki adam da Samur-Kız'ın üzerindeki bütün haklarını mektubu gönderen o tuhaf isimli kişiye devrettiğini gösteren yazıyı yazdı.

Aynı günün akşamı, ulak ve Samur-Kız yola koyulmak üzereydiler ki, askeri valinin torunlarının torunlarından biri peşlerinden seyirtti. Samur-Kız'ın nereye götürüldüğünü merak etmişti. O ana kadar ağzını bıçak açmayan ulak, dudağının bir kenarını hafifçe aşağı sarkıtarak cevap verdi.

"Batı'ya! Şehr-i İstanbul'a!"

Akşam ezanından sonra, yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın batıya bakan kapısı kadınlar için açılırdı.

İşte o zaman kadınlar üçer beşer girmeye başlardı yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın batıya bakan kapısından içeri. Gürültülerini de beraberlerinde getirerek.

Açılışı maskeli kadın yapardı. Bir dehşet anının tanıklığında donakalmışçasına pörtlemiş gözleri, arı kovanında bala sövmüşçesine şişip sarkmış dili, ileriye doğru heybetle atıldıktan sonra nedense yön değiştirip alt dudağına kadar dümdüz uzanan kocaman burnu ve büklüm büklüm kıllarla kaplı sipsivri çenesiyle hakikaten korkunçtu yüzüne taktığı maske. Maskeli kadın, hiçbir şey demeden, hiçbir şey yapmadan öylece dikilirdi sahnede. Sanki ömür boyu beklemesi söylenmişti de, o da itaat etmiş bekliyordu; neyi, niye bilmeden. Derken, hiç umulmadık bir anda, yüzündeki maskeyi indiriverirdi. Bir hayret nidası yükselirdi seyircilerden. Zira şimdi gördükleri yüz, tıpatıp aynıydı bir öncekiyle. Uzaktan, çok uzaklardan bir keman sesi duyulurdu, belli belirsiz. Keman susunca, yüzü maskesi, maskesi yüzü olan çirkin kadın zarif bir edayla seyircileri selamlardı. Onun işaretiyle, ağır ağır açılırdı saçakları eprimiş mor kadife perdeler.

Sahnede, bir sarp uçurumun dibinde, altında cayır cayır ateş yanan kapkara kazanın içinde, zebanilerle çevrelenmiş bir halde kantosunu söylemeye başlardı ufak tefek, çirkince bir kadın. İsmi Siranuş idi; sesiyse incecik.

Pek güzeldin, pek latiftin
Börek olsan seni yerdim
Az soğanlı, bol etliydin
Lafa daldım, dibin tuttu
Gönül bu hemen unuttu

Kanto bitince, zebaniler Siranuş'un kazanını kenara çekerlerdi, altındaki ateşle birlikte. O orada boncuk boncuk ter döküp, hoppalık-

larının cezasını çekerken, Üç Çirkinler çıkardı sahneye. Üçü de birbirinden çirkin üç kızkardeş: Mari, Takuhi, Agavni. Birinde bir, ötekinde iki, öbüründe üç meme vardı. Yan yana dizilip, aynı anda memelerini hoplata hoplata raks ederlerdi. Göz ucuyla birbirlerini süzüp, birbirlerinin açığını aramaktan, ekseriya seyircileri de, sahnede olduklarını da unutuverirlerdi. Mari, eksik olan memesinin hırsızı olmakla itham ettiği Agavni'den nefret ederdi. Agavni, fazla bir memenin yükünü taşıttığı için Mari'den nefret ederdi. Her ikisi de, şu hayatta en çok Takuhi'den nefret ederdi. İki memesiyle kardeşlerinin eksiğini fazlasını yüzlerine vuran, balçığa düşmüş inci gibi kara kara ışıyan, çirkinliğine rağmen şerden ehven olan Takuhi'den. Bazı akşamlar, sinirlerine hâkim olamayan Mari ve Agavni raksı yarıda kesip, sille tokat Takuhi'ye girişirdi. Onlar vurdukça, gecikmiş intikamların, paslanmış düşmanlıkların, bastırılmış hınçların yüreklerine bağladığı yağların usul usul eridiğini gören seyirciler de ılık ılık gevşerdi. Dile nahoş gelen, göze hoş göründükçe, Siranuş'un altındaki cehennem ateşi için için harlanır, vişne rengi çadırın batısını yoğun bir rehavet dumanı kaplardı. Nihayet, kardeşleri kollarına girip Takuhi'yi sürükleye sürükleye sahneden çıkarırken, seyirciler de, başkasının acısından haz almış olmaktan pişmanlık duyardı.

Üç çirkin kızkardeşin hemen ardından, Kartopu Vergin çıkardı sahneye. Aslında, çıkmaktan çok fırlardı demeli. Onunla beraber fırlardı vücudunun muhtelif yerlerinde çiçek çiçek açmış frengi benekleri. Namdar Galata orospularından olan anası, namdar mirasyedilerden olan bir cici beyden kapıvermişti hastalığı. Kadıncağız, rahmindeki yükten kurtulabilmek için bildiği her yolu denemişti denemesine de, anasının kanı kadar zamanın anlarıyla da palazlanan bebeğin tıpkı bir midye gibi kabuğuna yapıştığını anlayınca çarnaçar pes etmişti. Mirasyedi bey tedaviyi üstleneceğine yemin etmişti etmesine de, bebeğin doğumuna birkaç ay kala, hem servetini hem de hevesini çoktan tüketmiş bulunuyordu. Gene de doğdu Vergin; kesik kesik ağlayıp, benek benek açtı dünyaya. Yarımakıldı doğuştan; akıl sır erdiremedi gördüğü hoyratlığa. Gene de büyüdü Vergin; hem de yavaş yavaş değil, koştura koştura. Öyle hızlı büyümüştü ki, ancak soluklanmak için durduğunda fark edebildi vücudundaki değişiklikleri. Eğilip merakla baktı apış arasına. Hayret! Tek bir benek bile yoktu orasında.

Ne vücudunu delik deşik eden cılk yaralar, ne aklını kırpık kırpık bırakan beter sancılar, ne de yüreğini pençe pençe dağlayan bed hatıralar... hiçbiri ama hiçbiri oraya dokunamamıştı. Sevindi.

Kartopu ismini verdi apış arasına. Kimse sormadı Kartopu'nun hikmetini; o da kimseye anlatmadı. Zaten civarın tekmil simaları, dünya nimetlerinden alamadıkları nasibi, lakaplardan fazlasıyla almışlardı. Vergin'in lakabı da, sessizce kabul gördü Galata'nın düğüm düğüm dolaşık semalarında.

Daha fazla koşturmadı o günden sonra. Yeterince büyümüştü zira. Tıpkı bir kartopu gibi karlı doruklardan yuvarlana yuvarlana büyümüş, daha da büyümeyi daha da aşağılara düşmekten ibaret sanmıştı. Ve tıpkı bir kartopu gibi kendi ısısıyla kendini eriterek yaşadı kendi süzgün ve hırpani âleminde, engin ve yabani hayallerinde. Gelen gidenin yaygarası, adı çıkmış sokakların sırküpü evlerine çarpıp parçalanırken; şen çehreler, körpe bedenler birer birer tarûmar olurken; şerefine kadeh kalkan isimler peyderpey mezar taşlarının üzerine kazınırken, bir tek Kartopu Vergin, bir tek o, hep aynı kaldı. Ne hayat ona ilişti, ne de o hayata.

Derken, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi çıkıverdi. Galata'nın bütün orospularının hakkında tuhaf tuhaf hikâyeler anlatmaya bayıldığı bu adamın, onca güzel dururken illa ki Vergin'i kapatmak istediği duyulunca, şöyle bir karıştı ortalık. Ama dünyanın türlü acayipliklerini çoktan kanıksamışların yaşadığı yerde çabucak duruldu sular; kısa sürdü pazarlık. Kartopu Vergin ufacık bir bohçayla ayrıldı ev bellediği izbeden.

Sahneye ilk çıkışında faltaşı gibi açılmış gözlerle baktı karşısındaki kalabalığa. Yüzlerce göz vardı üzerinde; benek benek saçılmışlardı karanlığa. Pek hoşlandı bu durumdan. O gün bugündür, her akşamüstü, vişne rengi çadırın batıya bakan kısmında sırasını sabırsızlıkla bekler, vakit geldiğinde ok gibi fırlardı sahneye.

Kartopu Vergin'den sonra sıra yılanbaza gelirdi. Kolunda gümüş pazubendi, kulağında halkavi küpesi, belinde sırma kuşağı ile yılanbazı gören kadınların korkudan beti benzi atardı. İçlerinden hamile olanlar, hemen gözlerini yumardı. Bu esnada yılanbaz sahnenin ortasına varmış olur; kaşlarını şöyle bir çatıp boynunu usulca kırarak seyircileri selamlar ve sepetin kapağını kaldırırdı. Kadınlar soluklarını

tutar, heyecandan bayılmamak için birbirlerini çimdiklerdi. Yılan sepetten çıkar, sahnenin kenarına kadar sürüne sürüne gelir ve zümrüt yeşili gözleriyle bakardı. O bakınca ve o baktıkça, seyirciler görmeye başlardı.

Yılanın gözleri tersine dünyanın aksiydi.

Gözlerinin aynasının gösterdiği dünyada bekârlar duldu, efendiler kul. Kıpır kıpırdı kara toprağın altı; üzerine basanların içine akardı. Susamış ağaç köklerinin, çürümüş kemiklerin, habis engereklerin, abes bir nizamın, heba olmuş tohumların, kıvır kıvır solucanların arasında atlaslar çuldu, ışıl akçeler pul. Kocamışı da körpeyi de, zengini de fakiri de, afiyetle kemirirdi kurtlar. Her yerdeydiler. Belli belirsiz çıtırtılar çıkarırlardı kemirirken; belli belirsiz çıtırtılarla yok edebilirlerdi koskoca kâinatı. Şehrin kubbesi kınalı bir kurbanlık olup parçalara ayrılsa ve her bir parça adilane taksim edilse önlerindeki kaplara, dişlerinin kovuğuna bile sığmazdı. Ölüm dediğin içindeki canı alırken kaftanına dokunmaz; yangın dediğin kundaktaki bebekleri kül ederken altın maşallahlarını tutuşturmazdı. Hal böyle iken, ölüm bu kadar yakınındayken, illa da bir şey olacaksa, kaftan olmalıydı insan, kaftanı taşıyan değil; yahut altın olarak doğmalıydı insan, altını takan olmak için değil.

Bu cehennemin tasviriydi; hayattan sonraki değil, hayatın bağrındaki cehennemin.

Gösterinin bu safhasında, yılanın gözlerine daha fazla bakamayan kadınlar, çığlık çığlığa bağrışarak ayağa fırlardı. Bileklerinde, gerdanlarında, kulak memelerinde mide bulandırıcı, sarı sarı böcekler geziniyordu. Kadınlar telaşla bütün ziynet eşyalarını çıkartıp sahneye atmaya başlardı. Herkes arınmak istiyordu; mümkün olan en çabuk ve en kolay şekilde arınarak cehennemden uzaklaşmak. Derken, açıldığı gibi kapanırdı ayna. Yılanbaz, dudaklarında belli belirsiz bir tebessümle eğilip selam verir, sahneye fırlatılan bütün takıları birer birer sepetine atar ve ardından, az evvelki yavaşlığına inat, sanki bir başka yere yetişmesi gerekiyormuş gibi süratle ayrılırdı sahneden. Yılansa, ıslıkla çalınmış bir ezgi gibi kıvrıla kıvrıla seyirtirdi sahibinin peşinden.

Yılanbazdan sonra Kınar Hanım çıkardı, kuklalarıyla birlikte. On parmağında on küçük kukla vardı. Onlarla bir olup tabiatın taklidini yapardı. Önce sağanak olup ortalığı suya boğar; dolu olup körpe

ağaçların dallarını kırar; bora olup kuş yuvalarını parçalar; sel olup tarlaların bereketini önüne katar; kuraklık olup toprağın canını yakar; kıtlık olup ambarları boşaltır; tufan olup önüne çıkanı boğar; hortum olup cümle mahlukatı yutar; yangın olup kavurur; zelzele olup taş taş üstünde bırakmazdı. Tabiatın insana yapmadığı kötülük yoktu.

Toz duman yatıştığında, tedirgin edici bir sessizlik kaplardı ortalığı. Bunca kahr-ı belayı peşpeşe görmek bütün kadınların asabını bozmuş, tadını kaçırmıştı. Üstelik herkes daha da beterinin gelmekte olduğunun farkındaydı. Çünkü artık sahne sırası Samur-Kız'ındı.

Sıra Samur-Kız'a geldiğinde, karanlık çökerdi vişne rengi çadırın içine. Gebe kadınlar sıkıntıyla kıvranır, bebekler viyaklamaya başlar, ihtiyarlar bildikleri tekmil duaları ardı ardına sıralar; bakiresi dulu, mümini kâfiri, yoksulu zengini bütün kadınlar birbirine sokulup, soluğunu tutardı. O anlık karanlıkta, çadırın kapısının hâlâ açık olması gerektiğini geçirirlerdi akıllarından. Çıkıp gidebilirlerdi yani; hemen şimdi uzaklaşabilirlerdi. Vazgeçmek de mümkündü elbette. Ama vazgeçmek ne mümkündü bunca beklenen an geldiğinde!

Çadıra ilk defa gelen kadınlardan bazıları heyecandan yerlerinde duramaz; titrek adımlarla sahneye yaklaşıp, önceden kestirmeye çalışırlardı nasıl bir ifritin yaklaşmakta olduğunu. Ama öylesine dehşetengiz canavarlar gelirdi ki gözlerinin önüne, kendi hayal dünyalarından ürküp, geri çekilirlerdi. Aslında, Samur-Kız'ın sahneye çıkmasından önceki o birkaç dakika boyunca, çadırdaki kadınlardan her biri en saklı korkusunu saçlarından sürükleye sürükleye çıkarmış olurdu beyninin kıvrımlarından. Geçen her dakika daha da dayanılmaz hale gelirdi, korku korkuyu kışkırttığından. Korkulan değil, korkuydu böylesine korkunç olan. Ve korku her yerdeydi; her köşeye abanmış, her bucakta palazlanmıştı. Her an her yerden saldırabilirdi. İşte bu dakikalarda, kadınlar korkuyla önlerini arkalarını, yanlarını yörelerini kollamaktan, sahneye bakmaya fırsat bulamazlardı. Eğer baksalardı, Samur-Kız'ın çoktan sahneye çıkmış olduğunu ve samur karası gözleriyle karşısında tir tir titreyen kalabalığı seyrettiğini görebilirlerdi.

Az sonra, sırf seyircilerin dikkatini o yöne çekmek için, kocaman bir ateş yanardı sahnede. İşte o zaman, deminden beri korkunun harflerinden kazaklar ören kadınlar hep bir ağızdan feryadı basardı.

Samur-Kız karşılarındaydı. Gösteri başlardı.

Samur-Kız dehşetle kendisine bakanları kayıtsız bir edayla selamlardı. Üzerindeki binlerce gözü, tek ve sulu bir göz addederdi.

Her akşam sahneye çıktığında, kendini seyreden gözü seyrederdi. Seyredilişini seyrederdi. İnerdi tokmak, inlerdi davul. Samur-Kız ağır ağır başlardı raks etmeye. Üzerindeki kürk yerleri süpürecek kadar uzun, gövdesini tamamen kapatacak kadar boldu. Samurdu muhtemelen. Çadıra doluşan kadınların arasında, bu kürke özenip benzerini diktirenler de vardı. Samur-Kız sahnede salınırken, onlar da gayri ihtiyari kendi samur kürklerini okşardı. Şimdi alabildiğine sakin, alabildiğine dingindi çadırın içi. Boynunda taşıdığı mektubun nasıl bir kıyıma sebep olacağını bilmeden gökyüzünde süzülen bir haber güvercini ne kadar masumsa, işte o kadar masumdu bu koyvermişlik ânı.

İnerdi tokmak, inlerdi davul. Samur-kız sert hareketlerle kürkünü çıkarırdı. Çırılçıplak kalırdı. Sahnenin kenarına yaklaşıp, korkunç sesler çıkartarak yüzyıllar öncesinden devraldığı laneti lapa lapa yağdırırdı seyircilerinin üzerine. Bütün akrabaları gibi pervasızca teşhir ederdi abidevî çirkinliğini. Bütün akrabaları gibi pervasızca çirkindi. Vücudunun üst kısmı bir kadına, alt tarafı ise bir hayvana aitti. İnerdi tokmak, inlerdi davul. Aniden, kapana kısılmış vahşi bir hayvan gibi öfkesini azad ederdi. Kuyruğunu dimdik havaya kaldırıp sımsıkı sıktığı dişlerinin arasından hırlayarak, delici bakışlarıyla bir kurban arayarak, tabiatın kadim öfkesini bir zırh gibi kuşanarak, dört ayak üzerinde saldırıya geçerdi. Ve hiç beklenmedik bir anda, pençelerini geçiriverirdi etrafını kuşatan gözlere. Yani o, hiç de itaatkâr sayılmazdı, büyükbüyükbüyük dedesi Samur-Oğlan'ın aksine.

Yırtıcı bir ses kulakları tırmalardı: "Yum gözünü!" Seyircilerin arasında eğer hâlâ sahneye bakmakta ısrar eden birisi kalmışsa, bu sesi duyar duymaz can havliyle gözlerini yumardı.

Her akşam hep aynı şekilde noktalanırdı gösteri. Samur-Kız gider, perde iner, ama gözlerini sımsıkı yummuş kadınlar daha uzunca bir müddet mıhlanmışçasına beklemeye devam ederdi. Bu vişne rengi çadırdan başka gidecek bir yerleri kalmamıştı sanki. Çıkamayacaklardı kapıdan, inemeyeceklerdi yokuşu, dönemeyeceklerdi geri. Yerlerine yapışıp, gördüklerine tutunarak öylece kalabilirlerdi, kimbilir ne vakte kadar. Ama her akşam aynı şeyler olurdu. Aniden bir bebek ağ-

lar, ya da bunca heyecana dayanamayan ihtiyarlardan biri şappadak düşüp bayılırdı. İşte o zaman, büyük yerden komut almışçasına ya da evsahibi tarafından kovulmuşçasına, gözlerini açıp ayağa fırlardı bütün kadınlar. Birbirlerini ite kaka, yere düşenlerin üzerine basa basa, bir hayaletten kaçarcasına ve mümkün olduğunca dönüp de arkaya bakmamaya çalışarak, sürüsepet çıkarlardı çadırdan dışarı.

Bu hengâmede, hemen hemen her akşam birkaç çocuk annesinin elini yitirip kaybolurdu. Bu çocukların bazıları saatler süren aramalardan sonra gözyaşları arasında annelerine kavuşurken, bazıları da ertesi günlerde öfkeli babaları tarafından teslim alınırdı. Arada olur da sahipsiz kalan çocuklar çıkarsa eğer, onlar da, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin acayip mahlukları arasına karışmak üzere vişne rengi çadırda yaşamaya başlardı.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin vişne rengi çadırının batıya bakan kısmında unutulmuş çocuklar günbegün eğrilip büğrülerek, deste deste marazlar, kucak kucak buhranlar edinerek, iğdiş edilmiş gülüşleri, gececil öfkeleriyle adım adım yürürlerdi çirkinliğin çıraklığından ustalığına. Vakit tamam olduğunda, onlar da sahnedeki yerlerini alır ve kulak tırmalayıcı bir ses kesilirlerdi bu gayya kuyusunda.

zahir: Tanrı'nın doksandokuz isminden biri olan zahir, "gözden saklanmayan" demektir.

"Kıpırdama!"

Bilmem neden, hiç hoşlanmıyordum adamın bu lafı etmesinden. Hem, bir kez daha böyle bir uyarıya gerek yoktu ki. Ben zaten kıpırdamıyordum. Ve zaten biliyordum kıpırtısızlığımın neye benzediğini. Ters dönmüş su bardağının içinde, sırtında bir arı ölüsüyle koşuşturan çalışkan karıncaya benziyordu kıpırtısızlığım; hep aynı başlangıç noktasında, hep aynı çocuksu hayretle bakıyordu dünyanın yuvarlaklığına, yuvarlağın tekrarlarına. Unutamadığı hatıraların lekelerini mendillerine kusan veremli bir hafıza gibiydi kıpırtısızlığım; karantinada geçirdiği her gün yalnızlığını bulaştırıyordu hastalığına. Ev yapımı pastaların üzerine dökülen sıcak, sarımtrak puding gibiydi kıpırtısızlığım; aheste revan yayılıyordu peşimsıra. Su bardağının da bir dışı vardı elbette; hafızamın öksürüklerinden muaf bir diyar ya da pudingin bulaşamadığı kuru bir katman. Ben, dışarıdaki o uzak ve kuru diyarda değildim ama; değildim ki, kı-pır-da-ya-mı-yor-dum.

Kıpırdamadan bekliyordum çünkü gene bir kapıya takılmıştım. Hani şu nedense hep sadece bir tarafı açık bırakılan iki kanatlı kapılardan geçerken, sık sık başıma gelirdi böyle şeyler. İtiraf etmek gerekirse, bu tür kapılara sığamıyordum. Yanlamasına geçmem gerekiyordu. Aksi takdirde takılıyordum.

Hayalifener Apartmanının dış kapısı da işte bu çift kanatlı kapılardandı. Kanatlardan bir tanesi yerden ve yukarıdan sürgülerle kapalı tutulduğundan, geriye, geçmek için daracık bir yer kalıyordu. Genellikle girip çıkarken dikkat ediyordum ama bugün, bir an önce eve varmak için acele edince, kendimi birdenbire hırkamın ipliğinden kapının iki kanadı arasındaki kilide takılmış vaziyette bulmuştum. Bu aksilik yetmezmiş gibi, bir de orada iplikle boğuşurken, ellerinde poşetlerle semt pazarından dönen komşu kadınlara yakalanmıştım. Her zamanki gibi gözlerini dikip, tepeden tırnağa incelemişlerdi beni. Sırf

bakışlarından kurtulabilmek için telaşla kenara çekilip yol vermiş ama bunu yaparken hırkayı üzerimden çıkarmayı akıl edemediğim için ipliği daha da beter sündürmüştüm. Komşu kadınlar, sünmüş bir ipliğin bir daha eski haline dönemeyeceğini ama gene de dışarıdan görülmemesi için hırkanın içine çekilmesi gerektiğini ve bunun nasıl yapılacağını uzun uzadıya anlattıktan sonra evlerine girmişlerdi.

Onlar merdivenlerden çıkarken, yaşlı adam da aşağı iniyordu. Kenara çekilip ona da yol vermiştim. Ama o diğerleri gibi bakıp geçmek yerine, kalıp yardım etmekte ısrar etmiş ve beni tamamen devreden çıkartarak, hırka ipliğimi kurtarma işini tek başına üstlenmişti. Yaklaşık on dakikadır titreyen elleri, görmeyen gözleriyle uğraşıyor ve ikide bir bana kıpırdamamamı söylüyordu. Ama ben zaten kıpırdamıyordum ki.

Kıpırdamadan beklemek zorunda kalmak, Be-Ce'nin resim atölyesindeki halini hatırlatmıştı bana. Haftada bir gün saatlerce kıpırdamadan modellik yapıyordu orada. Adeta, vaktiyle dilediğince koşup oynadığı doğanın aynasında bir daha asla suretini göremeyeceğini yüreğinin derinlerinde hisseden bir siyahî köle gibi dikiliyordu satılığa çıktığı panayırda. Umarsızca bakıyordu mezad malcılarına, muhtemel alıcılarına. Hiç fark etmezdi kime düştüğü; ha o, ha öbürü. İşte böyle bir kayıtsızlık içinde poz veriyordu hiç tanımadığı insanlara. O sevimsiz atölyeye niçin gittiğini, nasıl böyle davranabildiğini anlayamıyor; kaygısızlığını yadırgıyordum.

Galiba Be-Ce'nin ihmal ettiği kaygıların gönlünü almayı boynumun borcu biliyordum. Onun yerine ben kaygılanıyordum. Ve ne zaman kaygılansam, şeytan tırnaklarımı yoluyordum.

Hassas bir işti bu. Öncelikle, avı saklandığı kovuktan çekip çıkartmak gerekiyordu. Şeytan tırnaklarımın şeytani kurnazlığı işimi zorlaştırıyordu. Kurnaz oldukları kadar meraklıydılar neyse ki. Merak etmek, görmek istemek demekti; bu da, şeytan tırnaklarımın en zayıf noktası, sebeb-i felaketiydi.

Kadınlar hamamında kese yapan zebella gibi bir natır vardı küçükken gördüklerimi sakladığım çekmecede. Kadın, kemikleri sayılacak kadar zayıf bir çocuğu keseliyordu vargücüyle. Hiç aklımdan çıkmıyor. Derinin kat kat soyulduğu, terin damla damla süzüldüğü göbektaşında o devanası natır dizlerinin üzerinde doğrulmuş, öpücük

sesleri çıkarıyordu. Gayet iyi biliyordu ki, bunca keseden ve buhardan mayışmış olan deri, simsiyah kirlerle dolacaktı birazdan. Zira kirler bayılırlardı kendilerine öpücük gönderilmesine. Derhal başlarını dışarı çıkartıp bakarlardı kimin öpücük gönderdiğine. Denizkızlarının, denizcileri yollarından eden çağrısı gibiydi natırın öpücükleri. Çocuğun vücudundan çıkan kirler de, hiç düşünmeden çeviriyorlardı dümeni ve böylesine tatlı bir ezginin hazin bir ölümün ara nağmesi olduğunu anlamaya vakit bile bulamıyorlardı. Kayalıklar koca gemiyi çatır çatır öğüttüğünde, denizaşırı keşiflerin heyecanından tek bir kemik dahi kalmıyordu geride. Kirlerin cesetleri, hamamdaki mazgalların altından akan pis sularla beraber, bilinmeyen bir çıkışa doğru süratle sürükleniyordu.

İşte ben de küçükken gördüğüm o irikıyım natırın sinsi tuzağını kurmuştum şeytan tırnaklarıma. Ben öpücüklerle çağırıyordum onları; onlar da sesin nereden geldiğini görebilmek için küçümen kafalarını çıkartıyorlardı dışarı. İşte o zaman, dişlerimle çekip kopartıyordum her birini. Tadları hiç güzel değildi ama zaten mesele tad değildi. Bazen çok acıyordu canım; bazen de kanıyordu şeytan tırnağımın çevresi. Bazen tamamen unutuyordum varlıklarını; bazen de peşpeşe o kadar çok şeytan tırnağı yakalıyordum ki, yenilerinin çıkması için epeyce beklemem gerekiyordu. Şişmanlık beni sadece sinirli değil, kaygılı da yapıyordu.

Be-Ce'yi görmek için resim atölyesine uğradığım zamanlarda kaygılarım o kadar çoğalıyordu ki, yiyecek şeytan tırnağı bırakmıyordum parmaklarımda. Bir türlü kavrayamıyordum. İnsan kendini nasıl teşhir ederdi; hem niye? Be-Ce sorularımı cevapsız bırakıyordu. "Madem öyle, inadına!" diyordu üstelediğimde. Madem nasıl? İnat neye? Anlayamıyordum. Anlamak istemiyordum belki de.

zaman: Mahallenin gaddar veletlerinin kuyruğunu kopardığı kara kedi, yeni doğan iki yavrusunu uzun uzun yalayıp temizledikten sonra terk etmişti. Yavrulardan birini alt katta oturanlar aldı, ötekini de üst katta oturanlar. Üst kattakilerin aldıkları yavru hızla büyüyüp, gürbüzleşirken; alt katın kedisi de büyüyordu ama aheste revan. Oysa her iki kedi de aşağı yukarı aynı şeyleri yiyorlardı.

Aynı evin üst katında farklı, alt katında farklı işliyordu zaman. Alt kattakiler saatlerini hep üst kata göre ayarlıyor ama hep geç kalıyorlardı. Kedilere baktıkça zamanın görülebilir bir şey olduğuna inanmaya

başlamıştı ev sâkinleri. Üst katın zamanı göbekliydi; alt katın zamanı ise çelimsiz.

Seneler böyle geçti. Kediler yaşlanıyorlardı. Üst kattaki kedi hızla hantallaşıyor; alt kattaki kedi kocamakta geri kalıyordu. Şimdi zaman geriye işliyordu.

Atölye, bütün parasını ve zamanını, kendini olduğundan daha ilginç göstermeye harcayan, altmışına merdiven dayamış bir ressama aitti. Pazar hariç, farklı gün ve saatlerde farklı öğrenci grupları gelirdi. Ve her akşam başka biri modellik yapardı.

Pazartesileri Be-Ce'nin günüydü. Her pazartesi akşamı Be-Ce, nereden bulduğunu bilmediğim mor kadifeden bir pelerine sarınıp, yerden beş karış yükseklikteki küçük sahneye çıkar, taburesine oturur ve orada, onlarca öğrencinin ortasında, başlardı kıpırdamamaya. Be-Ce öylece dururken, öğrenciler de onun öylece duruşunu resmederdi tuvallerine. On dakika ara verilirdi. Ardından, Be-Ce bir kez daha küçük sahneye çıkar, taburesine oturur ve nereden bulduğunu bilmediğim mor kadifeden pelerini atardı üzerinden. Çırılçıplak kalırdı. Tüm vücudu, ortaya çıkardı.

Utancımdan yerin dibine geçerdim.

Taburenin üzerinde nasıl da iğretiydi duruşu; her an aşağı düşüverecekmiş gibi. Bence onun bu hali öğrencilerin işini zorlaştırıyordu. Zira onları, kalıcılığı değil, geçiciliği resmetmeye mecbur bırakıyordu. Ne yerin yedi kat dibine kök salmış bir ağaç, ne bütün benliğiyle kurbanına kenetlenmiş bir kene, ne de anlatıldıkça tazelenen bir masal kadar kalıcıydı duruşu. Aksine, olsa olsa, her yarıktan fışkırabilecek bir kaynak suyu kadar gayesiz, her gece başka bir gökyüzüne kona göçe dolaşan çoban yıldızı kadar serseri, kenarlarını kemirdikleri rüya tabirlerinin esrarını bilmeden sırtlayan güveler kadar fütursuzdu duruşu. Şimdi, şu anda buradaydı burada olmasına da, sanki her an kalkıp gidebilirdi. Bu sebepten, öğrenciler onu resmederken gayri ihtiyari telaşa kapılıyor, bir an evvel resmi tamamlamaya çalıştıkları için de ayrıntıları kaçırıyorlardı.

Ama bence öğrencilerin işlerini bu kadar zorlaştıran şey, Be-Ce'nin duruşundaki geçicilikten çok, gözlerindeki acayiplikti. Her zaman değil ama bazen, Be-Ce'nin gözleri iki kesik, iki incecik çizgiden ibaret kalır ve sanki... sanki kapanırlardı. Böyle zamanlarda gözleri

hiçbir şey anlatmaz, ne hissettiğini elevermezdi. Dikkat etmiştim. Be-Ce'nin gözlerinin kapandığı zamanlarda öğrencilerin yaptığı resimlerden hiçbiri bir diğerine benzemezdi.

Be-Ce'nin bunların farkında olduğunu sanmıyorum çünkü o resimleri de, öğrencileri de görmüyordu. Kendisini görenleri görmediği için, onların gözlerinden nasıl göründüğünü de görmüyordu. O sadece, kayıtsız bir nazarla bakıyordu; orada bir yere, buradan öteye. Bu esnada, atölye sahibi de durmadan ağır kokulu tütsüler yakıyordu kendi küçük, pencereleri küçük atölyesinde. Eve döndüğümde, yağlıboya ve tütsü kokuyordum buram buram.

Gene de, ara sıra da olsa oraya uğramaktan kendimi alamıyordum. Atölyeye her gidişimde, bir köşeye çekilip, seyrediyordum onu ve seyredilişini. Atölye sahibi çatık kaşla öğrencilere, öğrenciler mânidar bir tebessümle Be-Ce'ye, Be-Ce de kayıtsızca uzaklara bakıyordu. Atölye sahibi öğrencilerine, öğrenciler Be-Ce'ye, Be-Ce de uzaklara bakarken, ben giderek daha da nefret ediyordum bu atölyeden. Oysa Be-Ce, benim de aynı şeyi yapmam gerektiğini söylüyordu. Madem her görenin ilgisini çekecek kadar şişmanmışım, madem seyirlikmişim, ben de inadına kendimi teşhir etmeliymişim. Çıkıp orada, onlarca gözün önünde, çıplak ve kıpırtısız durma düşüncesi bile kanımı dondurmaya yeterken, Be-Ce ısrarla tekrarlıyordu: "Madem öyle, inadına!"

Üstelik, atölye sahibi de bir hayli ısrar ediyordu modellik yapmam için: "E tabii, senin için tabure değil, kanape ayarlarız artık."

zarf: Senelerdir postanede memurdu. Senelerdir, zarif bayanların değmek istemediği, telaşlı beylerin kapatmaya tenezzül etmediği zarfları şap şup yalayıp kapatırdı. Zarfların, üzerlerinde adres yazılı olduğu için değil, yazıları gözlerden sakladıkları için elzem olduklarına inanırdı. Mektubu mektup yapan bu kapalılık, bu gözden ıraklıktı. İntihar ettiği gün ağzı açık bir zarf bıraktı geride. İçine gözünü koydu. "Gözü açık gitmiş" diye ağladı sevenleri. Huzur içinde yatsın diye, zarfını şap şup yalayıp kapadılar.

"Sakın kıpırdama!" dedi adam gene. Bunu söylemesine gerek yoktu ki. Zaten kıpırdamıyordum.

Böyle şeyler hep beni bulurdu zaten. Ben doğru yerde, doğru olana meyletsem bile, bir de bakardım ki, ellerimin her tuttuğu elinde

kalmış; ayak diretmiş ayaklarım, "seninle gelmem, seni taşımam" diye tutturmuş; bileklerim küsmüş burkulmuş; gıdığım iyiden iyiye koyvermiş kendini; sürtüne sürtüne yara olmuş baldırlarım; göbeğim kat kat katlanmış; tepesi atmış kafamın; tansiyonum fırlamış; kulağım söylediklerime kulak asmamış; gene dilini tutamamış ağzım; ter içinde kalmış sırtım; bacaklarım pörtlemiş damarlarına bakıp kangren teşhisi koymuş kendilerine, sonra da üzüntüden morarmış; derim yeni yeni yiyecek alerjileri öğrenmiş, pütür pütür kabarmış; gözlerim sebepsiz doluvermiş... bir de bakardım ki, saçılmışım oraya buraya. Eğilip tek tek toplardım parçalarımı ama her zaman dağılanlar topladıklarımdan fazla çıkardı. Ne kadar dikkat edersem edeyim, daima bir şeyler kalırdı geride. Bir şeyler hep yarımdı, hep iğreti, hep eksik...

Çerden çöpten yapmaydı hayallerim. Bir fiske bile yetiyordu yerle yeksan olmalarına. "Zelzele" diye açıklıyordum etrafımdakilere "korkunç bir zelzele!" Zeminin sarsılmış olması inanmalarını kolaylaştırıyordu. Oysa koca gövdemden başkası değildi o dehşetli sarsıntıya sebep. Zaten bütün bunlar hep onun yüzünden geliyordu başıma. Hayatım boyunca bir billûr eşya dükkânındaymışçasına temkinli yürümeye çalıştığım halde, en iyi ihtimalle birkaç rafı yerle bir, onlarca eşyayı tuzla buz etmeme sebep, hep bu koca gövdemdi işte.

zayiçe: Gökyüzünün ahvaline bakarak, yeryüzündekilerin talihini görmeye, zayiçesine bakmak denir. Zayiçe, oynak yıldızların ne vakit, nerede olduklarını görmeye yarayan cetvelin ismidir.

Adamın iyi niyetli olduğu belliydi ama yaşlılığı ve beceriksizliği de. O uğraşırken ben de Hayalifener Apartmanının üst katına bakıyordum. Be-Ce yukardaydı, bense aşağıda. Aşağıdaydım çünkü ne başı ne de sonu vardı sünmüş ipliğin; çektikçe uzuyordu, dinleyicisini yitirmiş bir hikâye gibi gayesizce. Aşağıdaydım çünkü tek kanadı kapalı kapılara sığmıyordum. Hadi takıldım; bari hırkayı çıkartıp gövdemi kurtarabilseydim. Ama adamın yüzünden kıpırdayamıyordum. Bir ara, zile basıp Be-Ce'yi imdada çağırmak geçmişti aklımdan. Ama kim, hırka ipliğini apartman kapısına kaptırmış bir halde sevgilisi tarafından görülmek isterdi ki?

Aslında hâlâ, Be-Ce'nin varlığına alışamamıştım. Mesele Be-Ce değildi; ben, bir sevgilim olmasına inanamıyordum. Malûm, benim

kadar şişmansanız eğer, bazı defterleri baştan kaparsınız. Yani, "bir sürahi basiretin kalorisi bir yudum musibetinkinden azdır" kuralı burada da işler. Kısacası olmadık hayaller kurup sonradan acı çekeceğime, ta baştan kabullenmiştim beni asla kimsenin istemeyeceğini, sevmeyeceğini. Ama Be-Ce böyle birdenbire karşıma çıktığından beri, koyduğum kuralların önemi kalmamıştı. Onunla birlikteyken dalgalar boyumu aşıyordu; oysa ancak tatlı suyun durgunluğunda halkalar doğurabilecek birer çakıl taşıydı kendi kendime verdiğim her nasihat. Artık dinlemiyordum ben de. Bozuk diye kaldırıldığı köşede, durduk yerde aşka gelip çalışmaya başlayan hantal bir saatti hayat. Kuruyordum ben de. Nicedir geride kalışını telafi etmek istercesine deli gibi çırpınıyordu şimdi. "Tiktaktiktaktiktak"lıyordu sürekli. Be-Ce ise zamanı kötülüyordu her zamanki gibi; "tiktak zamanın taktik'idir" diyordu.

Zaman ile ne alıp veremediği olduğunu bilmiyordum. Aslında bazen anlattıklarından hiçbir şey anlamıyordum. Tuhaf tuhaf laflar etmeye bayılıyordu ve çok konuşuyordu. Ama şikâyetçi değildim. Bu hallerini seviyordum.

zehir: Kendini göstermeden ölüme sebebiyet veren madde.

Nihayet ipliği kurtarmayı başardığında, gururla parladı yaşlı adamın gözleri. İşitmeyi beklediği şükran ve takdir dolu sözleri usulünce karşılayabilmek için boğazını temizledi. Kahramanları seviyor olmalıydı. Karanlık sokakta saldırıya uğrayan genç kadınları, cayır cayır yanan evlerde mahsur kalmış küçük çocukları, aile yâdigârı inci broşlarını yankesicilere kaptıran saraylıları, fidye için kaçırılmış armatör oğullarını aramakla geçmişti ömrü. Bulduğu da olmuştu hani bunları; ama hiçbir zaman değerlendirememişti kahramanlık fırsatlarını. Zaman zalim davranmıştı ona; kaçırılan fırsatların yerine yenisini sunmamıştı. Oysa o, hep bir adım arkadan gelmişti; hep, her şey olup bittikten sonra, eve gittiğinde, keşkeler eşliğinde bulmuştu nerede ne yapması lazım geldiğini. Tek ihtiyacı aynı olayla bir daha karşılaşmak iken, zamanı tekrarlara ikna edemeden kocamıştı.

İyiden iyiye sünmüş hırka ipliğim elimde Hayalifener Apartmanından içeri girdiğimde, yaşlı adam tedirgin gözlerle bakmıştı arkam-

dan. Kimin nesiydim acaba, niye bu kadar kaba davranmıştım? Yaklaşık yirmi dakikadır bana yardım etmek için çırpınırken, gözlerime, hırkama ve sünmüş ipliğe bakmıştı sadece. Bana, kendi kafasına göre bir suret örmüş ve kendini genç bir kadına iyilik ederken görmüştü. Oysa şimdi arkamdan bakarken, beni nihayet bir bütün olarak algıladığından, daha evvel görmediği gibi görüyordu. Nasıl bu kadar şişman olabildiğime hayret ediyordu. "Irsî herhalde!" Nereye gittiğimi merak ediyordu. Acaba durup baksa mıydı hangi daireye gittiğime?

Oysa beni karısına sorması yeterliydi. Hayalifener Apartmanındaki bütün komşu kadınlar daha ilk günden beri biliyordu Be-Ce'nin dairesine gidip geldiğimi.

Zeliha: "Koskoca vezirin karısı bir köle için yanıp tutuşuyormuş," diye gülüşüyordu kadınlar. Zeliha ise, güzele baktığı için gözlerini cezalandırmasını bekleyenleri anlayamıyordu. Merak ediyordu, acaba bu fitne kumkuması, dedikodu ustası kadınlar nasıl görüyordu şu âlemi.

Nihayet bir gün, sevdiğini sevmediklerine göstermek için kadınları evine davet etti. Onlara meyve ve bıçak verdi. Sonra da Yusuf'u misafirlerin yanına çıkardı. Gözlerini Yusuf'tan alamayan kadınlar, o odadan çıkana kadar, meyve yerine parmaklarını doğradıklarının farkına varmadılar.

Zeliha, tabakları toplarken vakur ve sakindi: "Görün işte," dedi, "gözlerimin bana çektirdiklerini!"

Gene nefes nefese kalmıştım en üst kata vardığımda. Gene dinmemişti hırıltılarım. Asansör yoktu apartmanda. Hoş, olsa da binmezdim zaten. Merdiven çıkmayı yeğlerim. Eğer benim kadar şişmansanız ve siz içindeyken bozulmuşsa asansör, onu muhakkak siz bozmuşsunuzdur. Bir keresinde, bindiğim asansör ikinci katla üçüncü kat arasında kalmış; yarım saat sonra beni oradan çıkardıklarında, kurtarıcılarıma eğlence çıkmıştı. İmalı tebessümleri bugün bile gözümün önünde.

Gene de, başkalarıyla asansöre binmek kadar kötü olamaz tek başına asansörde mahsur kalmak. O daracık yerde yan yana düşünce, nezaketi elden bırakmayanlar bile gözucuyla bir bana bakarlar, bir de asansörün en fazla kaç kilo taşıdığını belirten levhaya. Kaşla göz arasında kaç kilo geldiğimi tahmin etmeye çalışıp, çaktırmadan hesap yaparlar. Bazen, bu gizli gerginliği bir latifeyle taçlandıracak kadar pişkin olanlar da çıkar: "Aman ip kopmasın da!"

Bütün bunlar o kadar anlamsız, o kadar abartılı ki! Asansörlerde tehlike saçacak kadar şişman değilim elbette. Hemen hemen her asansör, en düşük ihtimalle aynı benim kilomda üç kişiyi taşıyabilir. Bu yüzden, insanların böyle davranmasına bir anlam veremiyorum. Ama anlaşılan, görüntüm her şeyin önüne geçiyor. Daracık asansörde benimle yan yana gelenler, mantıklarıyla değil, gözleriyle düşünmeye başlıyor.

Geride kalmıştı bütün bunlar.

Hayalifener Apartmanında asansör yoktu.

zenne: Ortaoyununda kadın rollerine çıkan, kadın görünümünde oynayan erkek

Anahtar elimde, kapının önünde durup, hırıltılarımın kesilmesini bekledim. Be-Ce'nin geldiğimi duymasını istemiyordum. Çünkü bensizken neler yaptığını görmek, bensizliğine baskın yapmak istiyordum. Bir süredir ne zaman eve gelsem, bilgisayarın karşısında oturmuş çalışıyor oluyordu. Yanında ağzına kadar dolu bir kül tablası, kendi ışığından mayışmış masa lambası, odaya sinmiş kahve kokusu, her tarafa saçılmış fındıklı gofret kırıntıları, bilgisayar ekranında dizilen harfler, üzerleri kargacık burgacık notlarla dolu kâğıtlar... ortalıktaki her şey, onun saatlerdir burada olduğunu, benim yokluğumda tek yaptığı şeyin çalışmak olduğunu göstermek için ince ince ayarlanmıştı sanki. Şüpheye kapılıyordum. Onu görebildiğim müddetçe bana aşinaydı; göremediğimde ise, neler yaptığını kestiremediğim bir yabancı.

Ben anahtarı sessizce çevirmeye çalışırken, kapı içerden açıldı. Be-Ce gülümseyerek beni karşıladı.

"Hoşgeldin! Ee, neler yaptık bugün?"

zevahir: Görünüş

Her akşam birbirimize o gün dışarıda birlikte neler yaptığımızı anlatıyorduk. Çünkü biz dışarıda birlikte olamıyorduk. Hayalifener Apartmanının dışına adım atar atmaz sevgililiğimiz sona eriyordu. Gündüzleri birlikte dışarı çıkamıyor, sokaklarda beraber dolaşamıyorduk. Dışarıdayken değil yan yana yürümek, kazara karşılaşsak bile uzaktan kuru bir selamla yetiniyorduk. Yan yana görülmemeliydik.

Galiba Be-Ce'den çok bendim bu konuda titizlenen. Kimsenin bizi birlikte görmesini istemiyordum. Dışarısı "biz"e yasaktı. Sadece "ben" vardı mahremiyetin bittiği yerde. İşte bu sebepten, akşamları evde buluştuğumuzda, o gün ayrı ayrı yaptıklarımızı sanki birlikte yapmışız gibi, silbaştan anlatıyorduk birbirimize.

Ben de o gün, birlikte alışveriş yaptığımızı anlattım ona. Süpermarketi anlattım.

zırh: İçtekini, dışarının bakışlarından saklayamazsa, daha çabuk yenilir insan ve daha kolay öldürülür savaş meydanlarında.

Dışarıda, şişmanlığımın yadırganmadığı tek yerdi süpermarket. Civardaki bütün süpermarketleri bilirdim; civardaki bütün süpermarketler de beni. Ahbaplarıymışım gibi candan gülümseyerek karşılardı beni kapıdaki güvenlik görevlileri. Şarküteride peynir salam kesenler, ne zaman önlerinden geçsem muhakkak yeni bir peynir yahut salam tavsiye eder; balık reyonundaki görevli bir tek benim balıklarımı temizlerken surat asmaz; pastane kısmına bakanlar beni her görüşlerinde baklava börek ikram eder ve en az birkaç çeşit ekmek almamı bekler; meyve sebze bölümünde çalışanlar depodan getirdikleri henüz açılmamış kasaları sırf ben taze mahsüllerden seçebileyim diye vaktinden evvel açmaktan gocunmaz; kasiyer kızlar benimle sohbet etmeye can atardı. Süpermarketlerde ayrıcalıklı olduğumu hissederdim. El arabamı tıka basa doldurabilir, buna rağmen hemen ertesi gün gene aynı süpermarkette gene abartılı bir alışveriş yaparken görülebilir, hatta bunu her gün bu şekilde sürdürebilir, gene de yadırganmazdım. Başkalarında hoş görülmeyen pek çok şeyi rahatlıkla yapabilme hakkına sahiptim. Tadımlık peynir ve zeytinlerden dilediğimce tadabilir; bisküvileri, gofretleri, cipsleri açıp yiyebilir; buzdolaplarındaki soğuk içecekleri içebilirdim. Bazen, açtığım ürünleri oracıkta bitirirdim. Çıkışta kasiyer kızlar bu boş paketleri ya da şişeleri yanlarındaki çöp kutularına atarken anlayışla gülümser ve bunların parasını adeta gönülsüzce alırlardı benden. Ayıplanacak bir şey yapmamıştım. Hatta sevimli bile sayılabilirdim. Şişmanlığım, pisboğazlığımın özürüydü. Ve süpermarketlerde özürüm hep geçerliydi.

Zamanla fark ettim ki, süpermarketlerde benim kadar şişmanlara gösterilen hoşgörü çocuklara da gösteriliyordu. Onlar da bazı yasak-

lardan muaf tutulabiliyor, yetişkinlerden esirgenen iltimaslardan yararlanabiliyorlardı. Onların da çeşitli gıdaları kasaya varmadan evvel açıp tatması, herkesin gözü önünde atıştırması anlayışla karşılanıyordu. Ve onlar da bunu yaparken sevimli sayılabilirlerdi. Ne de olsa çocuklar, tıpkı şişmanlar gibi, iradesiz varlıklar addediliyordu.

zıtlık: Göze sormuşlar: "En çok ne görmekten hoşlanırsın?" "Zıtlık," demiş, "bana zıtlık gösterin." Yaratıcı tanrıça Afrodit ile yıkıcı tanrı Ares'in yasak aşkını göstermişler.

Afrodit ile Ares sadece geceleri buluşup, gün ağarmadan ayrılarak ilişkilerini gizlice sürdürüyorlarmış. Ama bir gece uyuyakalmışlar. Güneş gökyüzündeki yerini aldığında, hâlâ yan yana uyumakta olan âşıklar yakalanmışlar gökyüzüne. (not: Zaten yeryüzündeki günahların en iyi seyredildiği yer gökyüzü olmuş daima.) Güneş, gördüklerini hemen yetiştirmiş Afrodit'in kocası surat yoksulu Hephaistos'a. İki çıplak âşığı bir fileyle kıskıvrak bağlayıp, teşhir etmişler ihanetleri ibret-i âlem olsun diye.

"Siz buna zıtlık mı diyorsunuz şimdi?" demiş göz. "Sizce Afrodit'in yıkıcı tanrı ile kaçamağı mı zıtlık, yoksa ruhu da kendi gibi çirkin Hephaistos'a sadık kalması mı? Siz bana zıtlık gösterin, zıtlık yok mu?"

O gün öğleden sonra birlikte süpermarkette alışveriş yaptığımızı anlattım Be-Ce'ye. İzlendiğini biliyor olmayı anlattım; yayvan aynaları, güvenlik görevlilerini, gizli kameraları. "Sayın müşterilerimiz, mağazamız gizli kameralarla korunmaktadır!" tabelalarının yollarını donattığı serbestlik ve çeşitlilik diyarında, nazar okşayan reyonları boydan boya dolaşarak, kesemizle değil gözümüzle yaptığımız alışverişi ve kasada paramız aldıklarımızı ödemeye yetmeyince, birer birer bırakmak zorunda kaldıklarımızı anlattım. Yolda gelirken, gözümüzün aldıklarımızı görmediğini, çünkü bıraktıklarımızda kaldığını anlattım.

"Şimdi de sen anlat. Neler yaptık bugün dışarıda?"

Be-Ce Nazar Sözlüğü'nün başına dönmüştü hemen. Sorumu duymamıştı bile. Merakla baktım ona. Şurada, şu anda gördüğümden başka daha kaç halini görecektim acaba?

zihin: Zihin bulandıkça, görüntüler bulanıklaşır.

Bilgisayarın karşısına geçmiş, bir sigara yakmış, çatık kaşlarla yeni yazdığı kısımları okuyordu. Anlaşılan her zaman gevezelik et-

meye bayılan Be-Ce, şu anda ben ne söylersem söyleyeyim karşılık vermeyecekti. Bundan sonra, öncelik Nazar Sözlüğü'ndeydi.

Zilzâl: Depremler anlamına gelen zilzâl, Kuran'ın doksan dokuzuncu sûresinin ismidir. Sûreye göre, yeryüzü, içindeki bütün ağırlığı dışarıya kusacaktır. O zaman yerin altındaki görünmeyen katmanlar, yerin üstüne çıkıp görünür olacaktır.

Yaklaşık bir hafta önce sinemada başlamıştı bu sözlük merakı. İkimiz de sinemayı seviyorduk. Sinema, Hayalifener Apartmanı dışında birlikte olabildiğimiz tek mekândı. Genellikle içeri ayrı ayrı girip, filmi ayrı ayrı izliyorduk. Ama eğer salon tenhaysa, ortalıkta çok fazla meraklı göz yoksa, yan yana oturuyorduk. Karanlıkta elele tutuşuyorduk film boyunca. Gene de diken üstünde oluyordum. On dakikalık aralardan nefret ediyordum. Bazen, ara yaklaştığında, ikimizden biri kalkıp başka bir yere geçiyordu ama çoğu zaman filme dalıp bu anı kaçırdığımız için, ışıklar yanar yanmaz koltuğumuzda suçlu suçlu büzülüyorduk. O bir türlü bitmeyen on dakika boyunca, Be-Ce tortop olup, iyice aşağıya kayıyordu oturduğu koltukta. Benimse yapabileceğim bir şey yoktu. Ne kadar büzülürsem büzüleyim, gözden kaçamayacak kadar iriydim.

Yaklaşık bir hafta önce sinemada başlamıştı bu merak. O gün salon neredeyse bomboştu. Yan yana oturmuş, elele tutuşmuş, hayaletli ev filmi izliyorduk ki, aniden, hem de on dakikalık araya daha çok varken, ayağa fırlamıştı Be-Ce.

"Eve dönüyorum. Çalışmam lazım."

Soru sormama fırsat bırakmadan çıkıp gitmişti. Ben sinemada kalıp, filmi izlemeye devam etmiştim.

zina: Zinanın ispatlanabilmesi için dört erkek şahidin işlenen suçu bizzat gözleriyle görmüş olmaları gerekir. Şahitlerin aynı şeyi görmeleri yetmez; bir de gördüklerini aynı şekilde ifade etmeleri beklenir. Eğer içlerinden biri gördüklerini şüphe uyandıracak biçimde ifade ederse, öteki şahitlerin ifadeleri yalan, suçlama asılsız sayılır.

Film bittiğinde, sinemanın arka kapısından arka sokaklara çıkmış ve biraz ilerlediğimde, bir kaldırımın kenarında, daha evvel çeşitli defalar çeşitli yerlerde rastladığım kör satıcıyı görmüştüm. Tezgâhında envai çeşit nazar boncuğu diziliydi; irili ufaklı yüzlerce göz.

Satıcının yanında, çoğu yavru olmak üzere, bir sürü kedi dolanıyordu. Tedirgin olmuştum. Dışarıdayken kör bir adamın yanına, tek ve büyük bir köpek yakışırdı, bir sürü yavru kedi değil. Üstelik kediler, satıcı sanki her an ayaklanıp kaçacak kocaman bir ciğermiş gibi, yalana yalana dolanıyorlardı adamın etrafında.

Orada, kaldırım kenarında, kör bir adam boy boy göz satıyordu gören insanlara. Ben de eve asmak için irice bir nazar boncuğu satın almıştım. Parayı uzatırken, satıcının kucağına kurulmuş yavru kedilerden biri sırtını kabartıp tıslamıştı bana. Kedilerin benden hoşlanmadığına daha evvel de tanık olduğum için şaşırmamıştım ama gene de asabım bozulmuştu. Elimde nazar boncuğum, Arnavut ciğeri yiyebileceğim en yakın lokantada almıştım soluğu.

ziya: Ziya, kendinden başka her şeyi görünür kılan şey.

İşte o gün sinema dönüşünde, Be-Ce'yi bilgisayarın karşısında çalışırken bulmuştum. Heyecanla yanına çağırmıştı beni.

"Sevgilim, bu bir Nazar Sözlüğü," demişti ekranı göstererek. Dünyada en çok sevdiği iki kişiyi nihayet tanıştırabilmiş biri gibi, tanıştırdıklarının hemen kaynaşmalarını bekleyerek.

İşte her şey böyle başlamıştı.

zorba: Zorbanın zorbalıklarını hicvettiği için hayatından olan sivri dilli heccavın kellesi, meydandaki kazığın üzerinde günlerce asılı kaldı. Gelen baktı, giden baktı, bir bakan bir daha baktı. Çünkü zorbanın iktidarı seyirlik bir iktidardı.

Be-Ce'nin bu sözlük merakını ilk başlarda deliliğine yormuş ve geldiği gibi geçer sanmıştım. Ama öyle olmadı. Aksine, her geçen gün katmerlenerek çoğaldı. Harıl harıl çalışıyor ve birbirinden tamamen kopuk bir sürü görsel ayrıntıyla aynı anda ilgileniyordu. Genellikle geceleri yazıyordu. Zamanla, ilk başlarda uykularımı kaçıran klavye tıkırtılarını dinleye dinleye uyumaya alışmıştım. Her gecenin sonunda, yazdıklarını şeffaf bir dosyaya koyup, saklıyordu günışığından ve benden. Sabah kalktığımda, o uykuya daha yeni yatmış oluyordu. Aynı evin içinde olmamıza rağmen, birbirimizi giderek daha az görmeye başlamıştık.

"Nereden çıktı bu şimdi? " dedim bir gün.

"Nereden mi çıktı? Vardı zaten. Hep vardı. Baksana, hayatımız görmek ve görülmek üzerine kurulu. Bütün dertlerimiz, tasalarımız, takıntılarımız, mutluluklarımız ve hatıralarımız... hatta şu dünyadaki varlığımız... hatta ve hatta bizim aşkımız... hepsi ama hepsi görmeye ve görülmeye dair. İşte Nazar Sözlüğü madde madde bunu gösterecek. Maddeler ilk bakışta birbirinden kopuk gibi görünecek ama aslında, hepsi görmek ve görülmekle bağlantılı olduğu için, her bir madde alttan alta bir diğeriyle bağlantılı olacak. Yani aslında hepsi aynı bütünün ayrı bir parçasını oluşturacak. Böylece Nazar Sözlüğü kırk yamalı tek iplikli şaman kisvesi gibi olacak. Bu benzetmeyi de bu sabah buldum. E, ne diyorsun?"

Gülümsedim. Nasıl da seviyordu tumturaklı laflar etmeyi. Mutfağa gidip, çayımın yanında atıştıracak bir şeyler bakındım. Neyse ki, bir gün evvel pastaneden aldığım, içleri kayısı marmeladıyla doldurulmuş şu küçük, yuvarlak keklerden biraz kalmıştı. Tabağım elimde salona döndüğümde suratını asmış beni bekliyordu.

"Göreceksin," dedi incindiğini saklamadan. "Nazar Sözlüğü'nün neden bu kadar önemli olduğunu sana ispatlayacağım."

Gönlünü almak, bana hiçbir şey ispatlamak zorunda olmadığını söylemek istedim ama hoyratça iteledi saçlarını okşamaya çalışan elimi. Kayısı marmeladlı keklerin tadına bakmak da istemedi. Kırgındı. Ona yaklaşmanın yollarını ararken, gözüm bilgisayar ekranına takıldı.

"İyi de, daha sözlüğün başındasın. Niçin A harfinden başlamadın?" dedim ağzımda kayısı parçaları dağılırken. "Her sözlük A harfiyle başlar. Sen niye Z'desin?"

Ne zaman böyle baksa, acı çikolata karası gözleri, incecik suluboya fırçasıyla çizilmiş gölgelere dönüşüveriyordu. O nazenin çizgileri baştan çizmekle yükümlüymüşüm gibi titriyordu ellerim. Su fazla gelir, boya dağılır da, gözleri silinir diye ödüm patlıyordu. Böyle zamanlarda, gözlerinin acayipliğinden alamıyordum gözlerimi.

Zühre: Derler ki, aşk da unutulurmuş her şey gibi. Hem de yaşanıp bittikten, soğuyup küllendikten sonra değil, tam da doludizgin devam ederken unutulurmuş aşk.

Neyse ki, Zühre yıldızı varmış göğün üçüncü katında. Halen âşık olup olmadıklarını ve eğer âşıklarsa kime âşık olduklarını hatırlayamayanlar, göğün üçüncü katına çıkıp, Zühre yıldızının elindeki aşk ay-

nasına bakarlarmış. Baktıklarında gördükleri yüz, âşık oldukları kişinin yüzü olurmuş.

Derler ki, bazıları sadece zifiri karanlık görürmüş aynada. Böylelerinin hafızalarından şüphe etmeleri yersizmiş. Çünkü tekleyen hafızaları değil, yürekleriymiş.

"Sıralamanın önemsiz olduğunu düşünmüştüm," dedi tatsız bir sesle. "Ne biliyim... biraz daha gelişigüzel olsun istemiştim. Ama düşünüyorum da, sen haklısın. Bir nizamı olmalı. A'dan Z'ye ilerlemeliyim. Geri dönsem iyi olacak."

Ne tadının kaçmasının sebebini, ne de tam olarak ne demek istediğini anlamıştım. Gene de hoşuma gitmişti fikrimi dinlemesi. Kayısı tadında gülümsedim.

Adem ile Havva: Adem ile Havva, yasak elmanın tadına varınca, farklılıklarını gördüler ilk defa. Utanıp, incir yapraklarıyla örtmek istediler çıplaklıklarını. Ama birinde bir, ötekinde üç incir yaprağı vardı. Sayı saymayı da öğrenince, bir daha hiç aynı olamadılar.

Takip eden günler birbirini andırıyordu. Sabahları Be-Ce evde kalıyor, ben işe gidiyordum. Ben çıkarken o hâlâ uyuyor oluyordu. Döndüğümde onu Nazar Sözlüğü'nün başında buluyordum. Beni, gününe göre, kâh aşırı somurtkan, kâh aşırı kayıtsız, kâh aşırı neşeli karşılıyordu. Bazen de gene öyle kapanıveriyordu gözleri; ne hissettiği anlaşılmıyordu. Sadece onun ruh halini değil, günümüzün geri kalanını da Nazar Sözlüğü belirliyordu.

Ama hayatımızda Nazar Sözlüğü'nün belirleyemediği şeyler de vardı. Kirayı ödemek gibi. Be-Ce bu meseleyi önemsemiyor görünüyordu. Yaptığı bütün işleri bırakmış, tüm zamanını sözlüğüne adamıştı. Bu durum en çok resim atölyesinin sahibini etkilemişe benziyordu. Anlaşılan adam, tam da Be-Ce'ye sadece pazartesileri değil her akşam modellik yapması için teklif getireceği bir anda, onun işi bıraktığını öğrenmişti. O andan itibaren de üst üste telefonlar açıp, öğrencilerinin bilhassa Be-Ce'yle çalışmasını arzuladığını, hem zaten bu işin çok fazla vakit almadığını, bu saatten sonra onun gibi herkesin ilgisini çeken bir model bulmakta zorlanacağını ve gerekirse ücreti yükseltebileceğini tekrar tekrar anlatmıştı. Faydasızdı. Be-Ce artık sözlüğünden başka bir şeyle uğraşmak istemiyordu.

Bu arada ben yeni açılan kreşlerden birinde yarım günlük öğretmenlik bulmuştum. Ücreti fazla olmasa da, şartları gayet iyiydi. Yapmam gereken, sabahtan öğlene kadar sınıfımdaki çocuklarla şarkı söyleyip resim boyamak, hikâyeler uydurup renkli hamurlar yoğurmaktı. Saat birbuçukta yemek arası veriyorduk. Ahçımız, velilerin belirlediği haftalık programa göre her gün başka yemekler pişiriyordu. Ama bence, biz her gün köfte-patates yiyorduk. Köfteler bazen kıymadan, bazen tavuktan, bazen balıktan, bazen bulgurdan, bazen de soyadan yapılıyordu. Patatesler hep aynı kalıyordu. Ve sürekli süt üstüne süt içiyorduk. Çocuklar benim süt içişime kıkır kıkır gülüyordu. Her gün tatlı niyetine başka bir puding çeşidi yiyorduk. Yemek bitince ufaklıklar öğlen uykusuna yatıyordu. Ben de sınıfa dönüp ortalığın toplanmasına yardım ettikten sonra yerimi bir başkasına devrediyordum. Kreşin müdiresi, beni sık sık yanına çağırıp, velilerin bütün gün çalışmamı talep ettiğini hatırlatıyordu. Dediğine göre veliler beni çok seviyordu. Akşam çocuklarını almak için kreşe geldiklerinde, karşılarında beni görmek istiyorlardı.

Oysa öteki öğretmenlerden daha iyi değildim. Sadece çok çok daha şişmandım. Görünüşüm ana babalara güven veriyordu. Ben başlarında olduğum sürece, çocuklarının yere düşüp yaralanmasından, birbirlerini hırpalamasından, kesici aletlerle oynamasından daha az endişe ediyorlardı. İçi çilekli puding kıvamında ve tadında rüyalarla doldurulmuş kocaman bir balon gibi, etrafımdaki bütün hareketleri yumuşatıyordum. Ben varken, maket bıçakları daha az kesici, masaların kenarları daha az sivri, itip kakışmalar daha az sert, hatta bahçedeki kaydıraklar bile daha az kaygandı. Ben ortalıktayken çocuklar güven içindeydi. Belli ki, bu iş için biçilmiş kaftandım.

Ama ben sabahları kreşe gitmekte öyle zorlanıyordum ki. Aslında, Hayalifener Apartmanının dışına çıkmamı gerektirecek hiçbir şey yapmak istemiyordum. Dış kapıyı açar açmaz yakama yapışıveriyordu eve geri dönme isteği. Dışarıyı sevmiyordum.

Dışarısı sıfatların diyarıydı. Şişmanlığımı bana hatırlatmak için birbirleriyle yarışıyordu kreşteki çocuklar. Bütün gün etrafında pofur pofur sigara içilen biri akşam eve gittiğinde nasıl saçlarındaki tütünü koklarsa, ben de eve dönüşümde ş-i-ş-k-o'nun harflerini kokluyordum saçlarımda. Artık eve gelir gelmez ilk işim saçlarımı yıkamak

olmuştu. İç içe geçmiş harfler döne döne kayboluyordu küvetin deliğinde. Ne kadar şampuanlarsam şampuanlayayım gene de çıkmıyordu bazıları. Pıtırak gibi yapışıp kalmışlardı. O zaman, Be-Ce yardıma geliyordu; eliyle tek tek ayıklıyordu ş'leri, i'leri, k'leri ve o'ları.

Derken bir gün, saçlarımı boyamaya karar verdim. Ş-i-ş-k-o'nun harflerinden kurtulamayacağım aşikârdı. Ama uygun bir saç rengiyle görünmez kılabilirdim onları; kir göstermeyen bir kazak gibi.

aşk: Âşığının kolları arasında dul kadın, "aşk dediğin yasak olmalıdır," diye mırıldanmış, "yasak da gözden ırak olmalı."

Oysa delikanlı dul kadınla seviştiğini herkesin görmesini istiyormuş. Büyüdüğünü başkalarına ispatlamalıymış. Bu yüzden pencereleri hep açık tutuyormuş. Ama sokaktan kimse geçmiyormuş.

Derken bir gün, delikanlı evde dolaşırken her zaman kilitli duran, bir kez olsun elini sürmediği kapıyı açmış. "Aman Tanrım!" diye haykırmış. "Bu yüzden mi kilitledin herkesi bu odaya? Bizi kimse görmesin diye mi yaptın bunu?" Soru cevabını bekleyedursun, dul kadın, evin kapısını toy delikanlının üzerine kilitleyip gitmiş.

Dul kadın yolda bir tırtıla rastlamış. "Gizli âşığım olur musun?" demiş ona. "Gizlenmeye ne gerek var ki?" demiş tırtıl. "Bana olan aşkını herkes görsün isterim. O zaman çirkinliğim azalır." Dul kadın, bir müddet, tırtılın yaprakları kemirişini seyretmiş. Sonra da koskoca dünyayı, çirkin tırtılın üzerine kilitlemiş.

Kâinatı bulmuş karşısında ve ona da aynı soruyu sormuş. Yaşlı kâinat, "bana olan aşkını herkes görsün isterim," demiş. "O zaman genç görünürüm." Dul kadın omuzlarını silkmiş. Kocaman bir anahtar demeti varmış nasıl olsa cebinde. Yaşlı kâinatı kendi üzerine kilitlemiş.

Yoluna devam etmek için adımını attığında boşluğa düşmüş. Düşerken yeni bir anahtar çıkarmış cebinden ama ortada kilit görememiş. "Aptal mısın? Boşlukta kilit ne gezer? Burada boşluktan başka bir şey bulamazsın," diye homurdanmış boşluk. Dul kadın hayran hayran bakmış boşluğa. "Öyleyse seninle kalayım, ne olur. Aradığım sensin!"

"Katiyen olmaz," demiş boşluk. "Sen benimle kalırsan, boşluğumu doldurursun, o zaman da ben ben olamam."

Ardından, "hadi şimdi geri dön," demiş boşluk, az önceki kabalığını affettirmek istercesine tatlı bir sesle. "Dön ve bütün kapıları aç. Bırak çıksınlar. Onlara ihtiyacın var."

Dul kadın boşluğun sözünü dinleyip, kilitlediği bütün kapıları açmış. Esaretlerinin sona erdiğini gören tutsaklar itişe kakışa çıkmışlar dışarı; özgürlükten sersemlemiş bir halde oraya buraya koşuştururken birbirlerini yaralamışlar. Şaşkın ve kızgınmış dul kadın. "Sanki şimdi daha mı iyi oldu?" diye söylenmiş. Bu arbedeyi daha fazla görmemek için kendini evine kilitlemiş. Ve bundan sonra aşkı kendine yasaklamış.

Kuaförde elime tutuşturdukları renk kataloğu muhteşemdi. Rengârenkti bukleler ama renklerinden çok isimleriydi beni büyüleyen. Bakır rengi saç buklesinin altında "Gün batarken trene veda" yazıyordu mesela; kızılın iddialı bir tonuna "Nâm-ı diğer fettan", kül rengi bir bukleye "Şöminenin bildikleri", sarı bir bukleye "Doğal sarışın", koyu kestane rengi bir bukleye ise "Sobada kestane akşamları" ismi verilmişti. İşaret parmağımla teker teker okşadım bukleleri. Ben olsam farklı renkteki her bukleye yiyeceklerle ilgili bir isim takardım. Küçüklüğümden beri renkler hep yiyecekleri çağrıştırırdı bana. Düşünürken, dikkatlice baktım işaret parmağıma. Şeytan tırnakları kopartılmış, etleri yenmiş parmağımı telaşla sakladım, kimse görmesin diye.

Epey tereddüt ettikten sonra, üzerinde gümüşî pırıltılar olan bir buklede karar kıldım. İsmi "Kömürlük karası" idi.

"Çok yakışacak," dedi kuaför. "Yüzünüzü zayıf gösterecek."

Hiçbir şey demedim. Gülücüklerine gülücükle karşılık vermedim. Önünde oturduğum geniş aynadan ona baktım. Rahatsız olup, gözlerini kaçırdı benden. Nefret ediyordum şişmanları aptal zannedenlerden.

ay: Asırlar boyunca insanlar ayı kendilerine yakın görüp, insan yüzüne benzetmişler. (not: Ayın yüzlerini arştr!)

Döndüğümde Be-Ce'yi evin içinde sinirli sinirli dolaşırken buldum. Saçlarımdaki değişikliği hemen fark etti. Bir iki tatlı söz söyledi ama belli ki aklı başka yerdeydi. Daha önce onu hiç bu kadar sıkkın görmemiştim.

"Böyle giderse sittinsene bitmez bu sözlük," diye söylendi, ben mutfakta atıştıracak bir şeyler hazırlarken.

"Destur, daha başlayalı kaç gün oldu. Hoş, ne yaptığını da anlamış değilim ya."

"Hadi gel!" diye bağırdı birden. "Bu gece eve kapanmayalım. Dışarı çıkalım."

Çıldırmış olmalıydı.

ay çiçeği: Ay çiçeği güneşe âşık olunca, gülmekten kırılmış bütün bitkiler. "Güneş gökyüzündeki tahtından bir an bile ayrılmaz. Kudretli ve ulaşılmazdır. Sen kim, o kim. Vazgeç bu sevdadan," demişler hep bir

ağızdan. Ay çiçeği sesini çıkarmamış. Sevdalı gözlerini dikmiş güneşe; bakmış bakmış bakmış.

Uzun müddet hiçbir şeyin farkına varmayan güneş, nihayet bir gün, ay çiçeğinin bakışlarını hissetmiş üzerinde. Önce geçici bir heves sanmış ama zamanla yanıldığını anlamış. Ay çiçeği öyle inatçıymış ki, güneş tahtını nereye taşıdıysa, yılmadan usanmadan o yöne çevirmiş başını.

Derken bir öğleden sonra, artık bu takipten bıkan güneş sapsarı gazabıyla kavurmuş ay çiçeğini. Daha ay çiçeğinin üzerinde simsiyah duman tüterken, insanlar akın etmişler olay mahaline. "Yaşasın!" demiş içlerinden biri."Şimdi ne güzel çitleriz bu aşkı."

Aynı gece televizyonun karşısında acıklı bir aşk filmine gözyaşı dökerken, çitlemişler ayçekirdeklerini.

"Dışarı mı çıkacağız? Yoksa artık başkalarının gözlerinden sakınmıyor muyuz? Ne değişti söyler misin?"

"Ben durumumuza bir çözüm buldum," dedi sesini alçaltıp, acı çikolata karası incecik gözlerini çocuksu bir sevinçle kısarak. Sırf merakımı körüklemek için birkaç dakika susup bekledi ve ardından gülümseyerek ekledi: "Sen ve ben bu gece tebdil gezeceğiz!"

ay tutulması: Gökyüzündeki ay yeryüzündeki insanların gözlerinden saklanmayı başarır bazen. Hazır kimse görmüyorken, pudrasını tazeler.

Bir yandan hazırlanıyor, bir yandan da durmadan anlatıyordu. Tebdil gezmek, görünüşü değiştirmekti. Hemen hemen bütün padişahlar, sarayın dışından bakınca saltanatlarının neye benzediğini bizzat görebilmek için bu yola başvurmuştu. Şimdi biz de bu hüsrevane geleneğe ayak uydurup, görünüşümüzü değiştirecektik. Biz, biz gibi görünmediğimiz müddetçe, dışarıda beraber dolaşabilecektik.

"İyi de, tebdil gezeni bile tanıyan göz çıkmaz mı?" diye mırıldandım. Çıkardı elbette, niye çıkmasın ki. Hiç içime sinmemişti.

ayn-el-yakîn: Tanrı'yı gönül gözüyle görmek anlamına gelen ayn-el-yakîn, üç aşamadan ikincisidir.

Özenle traş oldu. Köpükleri sıyırdığımda cildi şeftali kokuyordu. Telaşının rüzgârıyla titreşen şeftali tüyleri içimi ürpertiyordu. Paravanın arkasında soyundu. Oradan çıktığında sütyenlerimden birini takmıştı. İçini neyle doldurduğunu anlamaya çalışırken, kalçalarına takıldı gözlerim. Kırıtarak geçti önümden. Kaygıyla baktım ona. Sevdi-

ğim erkeğin, daha evvel hiç görmediğim halleri ve öncesini tanımamazlıktan geldikçe şimdiyi yalanlayan, şimdiyi yalanladıkça beni dışlayan hareketleri karşısında dehşete kapılıyordum. Yeni görüntüsünü nasıl bu kadar kolay benimseyebilirdi ki? Sanki görüntüsü değiştikçe, kişiliği de değişiyordu.

Huzursuz olmuştum. Be-Ce ile birlikte Hayalifener Apartmanının dışına çıkmanın korkusu düşmüştü yüreğime. Hangi kılığa girersek girelim, ne kadar saklanabilirdik ki başkalarının gözlerinden; hem nereye kadar? Hiçbir göze hitap etmiyorduk biz. Tebdil de gezsek, gece de olsa, yakışmıyorduk birbirimize.

Dışarı çıkmaktan korkuyordum. Dışarıyı sevmiyordum.

ayna: Haremdeki cariyeler, Venedik'ten gelen aynalarda emsalsiz güzelliklerini seyretmeye doyamazlarmış. Aynanın gösterdiklerini padişahın da görmesiymiş en büyük arzuları.

Gözlerinde zeytin ezmesi karası rimel, takma kirpikler, kelebek gözlükler, böğürtlen reçeli renginde far, yaldızlı pullar; yüzünde bronz fondöten, toz allık; kenarları kalemle çizilmiş dudaklarında vişne rengi ruj; kafasında haşlanmış mısır sarısı peruk, bacaklarında fileli çoraplar, ayaklarında boyunu katbekat yükselten ve uzaktan bakınca iki oyuncak kuleye benzeyen, topukları akla ziyan ayakkabılar, üzerinde yerleri süpüren, tiril tiril, yaprak desenli bir elbise ile karşımda duruyordu. Kulaklarında iri, halkavî küpeler, boynunda mercan kolyeler, bileklerinde şıngır şıngır bilezikler, parmaklarında devasa yüzükler, bir omuzunda yılan derisi, bezelye yeşili bir çanta, öteki omuzunda tüylü, hüzünlü bir hayvanın kuyruğu.

Ne zaman, nasıl böyle olmuştu? Sırrına erebilmek için vücuduna dokunduğumda, takma kirpiklerini kırpıştırarak kikirdedi. Artık o bambaşka bir ruh iklimindeydi ve eğer elimi çabuk tutmazsam, belli ki bu gece bensiz tebdil gezecekti.

Babil Kulesi: İnsanlar Tanrı'yı o kadar çok merak ediyorlarmış ki, onu görebilmek için arşı delen bir kule yapmaya karar vermişler. İnşaat tez zamanda yükselmiş. Bütün işçiler uyumla, şevkle çalışmaktaymış. Ama tam da göğün yedinci katının sınırları zorlanırken, Tanrı her işçiye ayrı bir dil vermiş. Artık kimse kimseyi anlayamadığı için inşaat durmuş.

Zira Tanrı görülmek istemiyormuş.

Telaşla hazırlanmaya başladım.

Basilisk: Bakışları zehirli, zehiri öldürücü hayvan. Basilisk, bilinmeyen diyarlara yelken açan seyyahların korkulu rüyasıydı. Seyyahlar, onun zehirli bakışlarından kurtulmak için envai çeşit koruyucu nesne taşırdı. Ama en zeki olanlar, aynadan başka bir şeye gerek duymazdı.

Şu hayatta Basilisk'i kendi görüntüsünden başka ne durdurabilirdi ki?

Saatler sürdü. Be-Ce bir yandan, ben bir yandan korsenin iplerini çekiştire çekiştire, katman katman yağlarımı sıkıştırmayı başardık. Ter içinde kalmıştım. Her zaman sereserpe yayılmaya alışkın olan yağlarım, bu beklenmedik cendere karşısında ne yapacaklarını şaşırmıştı. Bazıları hüngür hüngür ağlıyor, bazıları okkalı küfürler ediyor, bazıları da salya sümük yalvarıyordu. Çaktırmadan dışarı akmak için korsede bir delik ya da yırtık arayanlar çabucak pes etmek zorunda kalmıştı. Korse beni öyle sıkmış, öyle sıkıştırmıştı ki, kıpırdamam bile bir mucizeydi. Dört bir yandan kıstırılmıştım. Kuzeyim, güneyim, doğum, batım kuşatılmıştı; hiçbir yere kaçamazdı yağlarım.

Hazırlıkların geri kalanı çok kısa sürdü. Zaten onca uğraştan sonra ne takatim kalmıştı, ne sabrım. Bol bol kıl serpiştirdim her bir yanıma. Ellerim, göğsüm, bacaklarım kıl içindeydi. Kömürlük karası saçlarımı arkaya tarayıp, kasketimin içinde topladım. Bıyığım pek gür sayılmazdı ama idare ediyordu. Ayrıca sakala lüzum yoktu. Bıçkın bir delikanlı olmuştum. Bir kaş işaretiyle, "düş önüme!" dedim Be-Ce'ye. Ben kapıyı kilitlerken, o kıkırdıyordu merdivenlerde.

Haklıydı. Bizi bu halde hiç kimse tanıyamazdı.

baykuş: Kanarya beslermiş amcalar, teyzeler. Kumruları sever, kartalları över, güvercinleri uçurur, kargaları kovar, papağanları konuştururlarmış. Oysa çocuk baykuşları severmiş. "Uğursuz kuş o. İsmini anma, damına çağırma," dermiş teyzeler, amcalar. Uğursuz kuşmuş baykuş; gece gördüğü, geceyi gördüğü için.

O gece, ana caddeyi gözden yitirmemeye çalışarak ara sokaklardan yürüdük. Her adımda burnuma yemek kokuları geliyordu. En nefis kokuların en berbat kokularla sarmaş dolaş olduğu, hiçbir şeyin aslı gibi kokmadığı bu muazzam karmaşada, burnum habire iz sürüyordu. Derhal bir şeyler yemeliydim. Korse sıkıştırıyor, Be-Ce çekiştiri-

yordu. Nihayet bilmem kaçıncı kez bir midye dolma tablasının önünden geçtiğimizde, daha fazla dayanamayacağıma karar verdim. Çok geçmeden, midye dolmacı çocuk, bir yandan boş kabukları ikişer ikişer ayırırken, bir yandan da omuzlarını sarsarak gülüyordu: "Yarasın ağbim!"

Yaramıştı yaramasına da, Be-Ce çığrından çıkıyordu bu arada. Gördüğümüz her barda muhakkak birkaç bira yuvarlamak istiyor; aksi takdirde olay çıkarıyordu. İçtikçe azıtıyor, azıttıkça içiyordu. Barların kapılarındaki zebellaların yanaklarından makas almaya kalkması bardağı taşıran son damlaydı. Kolunu sıkıp sürüklemeye çalıştım. Beynim zonkluyordu sinirden. Sinirlendiğimde daha çok acıkıyordum. Ben nerede bir gözleme yiyebileceğimi düşünürken; Be-Ce, "ben özgür bir kadınım, dilediğimi yaparım" mealinden bir şeyler geveliyordu. Hoyratça kolundan tutup, sokağın başındaki gözlemeciye doğru sürüklemeye başladım. Şu anda, çok yakınımda, yeni açılmış bir gözleme, sacın üzerinde çıtırtılar eşliğinde, tereyağını eme eme pişerken, ben saçma sapan bir tartışma yüzünden açlıktan kıvranıyordum. Hızlanmalıydım. Ama, daha iki adım atmıştım ki, arkadan gelen bir sesle olduğum yere çivilendim.

"Bıraksana lan hannnnfennnndiyi."

"Bi şey mi dedin?" diye horozlandım üstüme üstüme yürüyen ablak yüzlü adama. Korseye rağmen heybetli görünüyor olmalıydım. Ama adam benden korkmuşa benzemiyordu.

"Hannfennndi dedim nolcek. Yoksa hannnfennndi değil mi kendileri?"

cadı: Cadı, Hansel'i fırında pişirmeden önce onun iyice semirdiğinden emin olmak istiyordu. Her sabah çocuğun işaret parmağını kontrol ediyordu. Ama parmak hep kemikli ve incecikti. Çünkü Hansel cadıyı kandırmak için parmağının yerine bir ağaç dalı uzatıyordu. Cadının gözleri iyi görmediğinden, bir türlü Hansel'i yiyemiyordu.

Be-Ce haşlanmış mısır sarısı peruğunun uçlarını parmağına dolamış, kanımı donduran bir tebessümle bize bakıyordu.

Kapışmamıza ramak kala, adam da, ben de, nasıl bir hanfendi uğruna kellemizi tehlikeye atacağımızdan emin olabilmek için durup dikkatle onu inceledik. Ve ikimiz de aynı anda bu işi daha fazla uzatmamaya karar verdik. Ben boğuk bir sesle yaylanmasını söyledim

adama. O da, çirkefe bulaşmamak üzerine kısa bir nutuk attı. Birbirimize kötü kötü bakmayı ihmal etmeden, geri geri uzaklaşmaya başlamıştık ki, aynı anda, aynı görünmez duvara tosladık.

camera obscura: Görüntüyü başaşağı yansıtan aygıt.

Ellerimle yoklaya yoklaya, etrafımı kuşatan saydam duvar boyunca ilerlemeye başladım. Yarım çember boyu gittiğimde, ablak yüzlü adamla burun buruna geldim. Anladığım kadarıyla, tıpkı benim gibi eliyle yoklaya yoklaya, yarım çember dönmüştü o da. Böylece, saydam çember tamamlanmış olmuştu ikimiz tekrar buluştuğumuzda. Etrafımız sarılmıştı. Etrafımız, kavga seyretmeye üşüşenlerin gözleriyle kuşatılmıştı. Bu çemberden çıkabilmenin tek yolu vardı: dövüşmek! Ve ben işte o zaman anladım ki, her sokak kavgasının alevi, bir sokak kavgası seyretmek üzere oraya toplaşanların gözleriyle harlanır. Her sokak kavgasını, seyircileri çıkartır.

cemal: Güzellik. Güzel yüz. Tasavvufta, Tanrı'nın iyilik ve güzellik şeklindeki tecellisi.

İlk yumruğumu midesine indirdim. İki büklüm yere kapaklandı. Kolay kolay toparlanamaz sanmıştım, yanılmışım. Benim gibi acemi olmadığı aşikârdı. İlk yumruğunu burnuma attı. Gözlerim karardı. Ilıktı kanın tadı. Saydam çemberin öbür tarafında kalan Be-Ce, kanı görünce ciyak ciyak bağırmaya başlamıştı. Saydam çember huduttu. Ne biz dövüşenler dışarı çıkabiliyorduk, ne de dışarıdan birileri yardıma gelebiliyordu. Be-Ce gözyaşları içinde, bizi ayıran görünmez duvarı tırmalıyor, yanıma gelebilmek için çırpınıyordu.

Derken, beklenmedik bir şey oldu. Önce imalı bir tebessümle şöyle bir dalgalandı kalabalık. Sonra da sırf seyir renklensin diye, Be-Ce'nin geçebilmesi için bir kapı aralandı şeffaf duvarda. Hayal meyal, Be-Ce'nin canhıraş çığlıklarla o aralıktan içeri dalıp, üzerime atıldığını, beni öpücük ve iltifat yağmuruna tuttuğunu; ardından, hışımla fırlayıp yılan derisi, bezelye yeşili çantasını ablak yüzlü adamın kafasında paralamaya başladığını gördüm. Gerisi alabildiğine bulanıktı.

cennet-cehennem: Cehennemde cezalarını çektikten sonra cennete kabul edilenlerin gözleri, cennete girmeden evvel, dışarıda bırakmalı cehennemde gördüklerini.

Kollarıma girip, yerden kalkmama yardım ettiler. Ayakta duracak halim kalmamıştı. Be-Ce'ye baktım, bol allıklı yanaklarında acıklı patikalar çizmişti döktüğü gözyaşları. Herkesin ortasında, onun uğruna dövüşmüş olmamdan duyduğu memnuniyet ışıyordu gözbebeklerinde. Bir bakkalın önündeki boş kasaların üzerine oturduk. Konuşmadık bir süre. Etraftakiler birer ikişer uzaklaşırken, Be-Ce, vişne rengi rujuyla usul usul öpüyordu çürüklerimi. "Vişne çürüğü," diye fısıldadım. Birbirimize sarılıp, bir daha birbirimizi asla incitmeyeceğimize dair karşılıklı yeminler ettik. Huzur doluydum. Rüzgâr vişne çürüğü esiyor, canım vişne çürüğü yanıyor, sevgilim vişne çürüğü öpüyordu.

ceviz ağacı: Gördüğü her şeyi cevizlerinin kabuklarına resmedermiş ceviz ağacı. Kimse bu ağacın altında sevişmek istemezmiş bu yüzden.

Sarmaş dolaş oradan uzaklaşırken, en kısa yoldan Hayalifener Apartmanına döneceğimizi zannediyordum. Oysa Be-Ce önümüze çıkan ilk bara çekiştire çekiştire soktu beni. Loştu içerisi. Be-Ce barda oturmuş, biraları üst üste yuvarlarken; ben, çekildiğim köşede boynumu geriye atmış, burnumdan akan kanın dinmesini beklemekten başka bir şey yapamıyordum. Böyle yapınca da Be-Ce'yi göremiyordum. O görüş alanımın dışında kaldığında, korkuya kapılıyordum. Korktukça acıkıyordum.

cin: Kuran'ı Kerim'e göre cinler, Hz. Adem'den bin yıl önce yaratılmıştır. Kara balçıktan yaratılan insan göze görünen varlıktır, dumansız ateşten yaratılan cin ise göze görünmeyen. Cin taifesi bölük bölük, çeşit çeşittir. İçlerinden bazıları cinnet sebebidir.

En yakındaki gözlemecide oturmuş, garsonun ıspanaklı gözlemelerimi getirmesini beklerken, elimden geldiğince iyi davranıyordum Be-Ce'ye. Bu gece ikinci bir kavgayı kaldıramayacağım ortadaydı. Oysa o benim ne kadar gergin olduğumu fark etmişe benzemiyordu. Körkütük sarhoştu. Gelip geçenlere sataşıyor, hiç durmadan, hiç anlamadığım şeylerden bahsediyor ve kendi anlattıklarına kahkahalarla gülüyordu. Herkesin gözü bizim üzerimizdeydi. Ve benim tebdil gezmekten anladığım bu değildi.

çekirdek: Dere tepe yol gidip epeyce yorulduktan sonra yolcu, bir çınarın altında mola vermiş. Zeytin ve ekmek varmış çıkınında. Bir yan-

dan yiyor, bir yandan da, sırf oyun olsun diye, zeytinlerin çekirdeklerini mümkün olduğunca uzağa tükürüyormuş.

Derken dev gelmiş kocaman adımlarıyla. Yumruklarını sıkıp, "demin fırlattığın çekirdeklerden biri benim oğlumu öldürdü," diye haykırmış. "Sen benim biricik oğlumun katilisin."

Yolcu afallamış. "Nasıl olur? Mümkün değil. Gözünün önüne getir bir kere. Nedir ki mini minnacık bir çekirdek koskoca bir devin yanında?" Devin kafası karışmış. Yolcunun haklı olup olmadığını anlamak için yere düşen zeytin çekirdeklerinden birine bakmaya başlamış. Bakmış, bakmış... günler, geceler, yağmurlar, güneşler, mevsimler boyu bakmış. Gidip gelip tekrar bakmış.

Nice sonra dev, "ah, demek, nedir ki mini minnacık bir çekirdek koskoca bir devin yanında, ha? Az kalsın inanacaktım yalanına!" diye gürlemiş.

Bir çekirdeğe "şimdi bakmak" ile "seneler sonra bakmak" arasındaki farkı öfkeli deve bir türlü kabul ettiremeyen yolcu, çınarın yanında boyveren zeytin ağacının altında boyun eğmiş devin reva gördüğü cezaya.

"Yapma!" diye yalvardım. Ispanaklı gözlemeler hâlâ gelmemişti. Gerginliğim giderek artıyordu. "Biraz daha yavaş olamaz mısın? Herkes bize bakıyor."

"Niçin bu kadar rahatsız oldun şekerim? Yoksa herkesin bize bakması seni ürkütüyor mu?" dedi Be-Ce şirretçe. Ve ardından ayağa fırlayıp, herkesin duyabileceği bir sesle ve herkesin ona baktığını bile bile sürdürdü konuşmasını.

"Tabii ya. Evde, dört duvar arasında şen şakrak, oynak kıvrak, hatta ve hatta kahpe kaltak olmamızı beklersiniz ama dışarı çıkar çıkmaz hanım hanımcık, kuzu kuzucuk görünmeliyiz di mi? Görünüşümüzle oynarken gururumuzla oynuyosunuz da haberiniz yok. Erkek di misiniz? Topunuz aynısınız. Ulan bu ne sahtekârlıktır gidiyor ortalıkta. Artık bi karar verin ne istediğinize. Evde bizden istediklerinizin onda birini dışarıda yapmaya kalksak, anında kan çıkarırsınız. Yalan mı? Yeter be! Valla da billa da yeter artık. Kişilik bölünmesinden şikâyetçiyim."

Keşke yer yarılsaydı da içine girseydim, komilerden biri masanın altında gizli bir geçit gösterseydi de sıvışabilseydim, korsem patlasaydı da ılık ılık akan yağlarımın eşliğinde kilometrelerce öteye savrulabilseydim, keşke hemen ve hatta ebediyyen yok olabilseydim... Utancımdan kimsenin yüzüne bakamıyordum. Gözlemecideki

herkes işini gücünü bırakmış benim ne tepki vereceğimi seyrediyor olmalıydı. Bense, garsonun yeni getirdiği, sıcacık ıspanaklı gözlemelerle dolu tabağın kenarındaki lekelerden alamıyordum gözlerimi.

Dabbetülarz: Kıyamet günü yerden çıkacak olan hayvan. Bir boğanın kafasına, bir filin kulaklarına, bir devenin ayaklarına, bir sırtlanın kuyruğuna sahiptir. İnananların yüzlerini beyaza, inanmayanlarınkini siyaha boyayacaktır. Renklerle birlikte, iyiler ve kötüler de görünür olacaktır.

O uzun gecenin sonunda nihayet Hayalifener Apartmanına döndüğümüzde, Be-Ce kapıyı açmamı bekleyemedi. Aksi gibi anahtar tutukluk yapmıştı. Ben kapıyla boğuşurken, o birden kafasını geriye atıp boğuluyormuş gibi bir ses çıkarttı. Son anda bu sesin hikmetini çözüp, kenara çekilmeyi akıl edebildim. Duvarlara, koridora, haşlanmış mısır sarısı peruğuna kustu. Yetmezmiş gibi gidip bir de komşu kadının paspasının üzerine kustu. Aceleden elim ayağım titriyordu. Neyse ki anahtar daha fazla zorluk çıkarmadı, kapı açıldı.

Kapının açılmasıyla, Be-Ce'nin beni bir kenara itip, içeri koşturması bir oldu. Tam banyonun önünde dengesini kaybedip, devasa ayakkabılarının üzerinden gürültüyle yere düştü. O kadar sarhoştu ki, canının yandığını bile fark etmemişti.

Ef'î: Dişi engerek yılanı Ef'î, önce gören gözlerini kaybetmiş. Razyanc ağacına rastladıktan sonra da, körlüğünü kaybetmiş. (arştr: Evvela gören gözlerini, ardından görmeyen gözlerini kaybeden Ef'î'nin kurutulmuş yüreği her türlü büyüye karşı tılsım addedilmiş.)

Tuvaletten çıktığında berbat görünüyordu. Boyu eski haline dönmüş, vişne rengi ruju üstüne başına bulaşmış, makyaj boyaları akıp birbirine karışmış, fileli çorapları boydan boya kaçmış, peruğun altında yapışan saçları tel tel havaya kalkmış, gece boyunca velfecri okuyan gözleri acıklı bir sessizliğe bürünmüştü. Cüssesine göre hep fazla büyük olan ellerini birbirine kavuşturmuş, küskün dudaklarını aşağıya sarkıtmış öylece duruyordu karşımda. Belli ki çok utanacaktı, eğer hali olsaydı utanmaya.

Elsa'nın gözleri: Bir hüzün tortusudur Elsa'nın gözleri. Şairler hüznünde eşinir, çocuklar tortusunda.

Yatağa yığılırken kederle fısıldadı.

"Beni böyle görmeni hiç istemezdim. Bu halde..."

Oysa onu bu halde görmek benim çok hoşuma gitmişti. Her zaman ne yaptığını gayet iyi biliyor görünen, her şeyi ciddiye alan, her mevzuya uzun uzun kafa yoran; insanların hikâyelerini tahmin, dolayısıyla da zayıflıklarını tespit etmekte hiç zorluk çekmeyen ve tanıştığı, tanıdığı herkesin karşısında cüssesinden umulmayacak bir iktidar kurmayı başaran Be-Ce'nin, en sefil, en rezil hallerini görmek, doğrusu pek hoştu.

fal: Her fal çeşidi geleceği görmek ister. Sadece görmek yetmez; bir de, görebildiğine inandırmak gerekir. (Örnek: Tanrı Apollon, Kassandra'ya falcılık yeteneği vermişti. Ama Kassandra evlenme teklifini geri çevirince, Tanrı Apollon onu, "gördüğüne inandıramamak"la cezalandırmıştı.)

Sabah ben işe gitmeye hazırlanırken, baktım o da kalkmış, asık bir suratla kahve yapıyor. Göz göze geldik.

"Gözlerine söyle, dün gece gördüklerini unutsunlar," dedi yarı şaka, yarı ciddi.

"Sanmam," dedim. "Unutmazlar."

"Hiçbir şeyi mi?" dedi ters bir sesle.

"Hiçbir şeyi," dedim, neden böyle direttiğimi bilmeden.

"Sanmam," dedi. "Unuturlar."

Fames: Hayırsız otlarla, kılıçtan keskin buzlarla, asla erimeyen karlarla kaplı uçsuz bucaksız iştah diyarında yaşarmış açlık tanrısı Fames. O kadar zayıf, o kadar zayıfmış ki, uzaktan bakıldığında bir kemik yığınını andırırmış. Isırılmaktan parçalanmış, soğuktan morarmış dudaklarından hayalini kurduğu yemeklerin isimleri dökülür; feri kaçmış, etrafı simsiyah hâlelerle kuşanmış keskin bakışlı gözlerinde açlığın ızdırabı okunurmuş. Yüzü sapsarı, derisi kupkuruymuş. Saçları, kemirilmekten diken diken, kırpık kırpıkmış. Parmakları, emilmekten incecik kalmış. Zaman zaman kendini yemeye teşebbüs ettiği için vücudunun her tarafı diş izleriyle doluymuş.

Fames'in nefesi, çürük yumurtadan beter kokarmış. Bunu bir kez koklayan, bundan böyle hep aç gezermiş. Fames'in nefesiyle zehirlenenler, ne kadar yemek yerlerse yesinler, asla doymazlarmış. Onlar yiyecekleri, açlık da onları kemirirmiş. Çünkü doymak bilmeyen mideleri değil, gözleriymiş.

Hayalifener Apartmanının dışına çıkar çıkmaz içimi bir sıkıntı kapladı. Hemen eve dönmek istiyordum ve bütün gün evden çıkmamak. Yokuş her zamankinden dik, yol her zamankinden çetrefil görünüyordu gözüme. En kolayı bir taksi tutmaktı şimdi ama her gün her gün taksiye binmeye devam edemezdim. Sabahın bu saatlerinde hıncahınç olan otobüslerin o yüksek basamaklarını hırıltılar arasında çıkıp, tıklım tıklım koridorda itiş kakış kendime yer açmam gerektiğini, sonra da yol boyunca beni seyredenlerin gözleriyle cebelleşeceğimi düşündükçe ayaklarım geri geri gidiyordu. Bir de minibüs hattı vardı Hayalifener Apartmanı ile kreşin arasında; ama minibüsler beterin beteriydi.

Gene de kendimi yürümeye zorladığımda, göğsümden korkunç hırıltılar yükselmeye başladı. Her adımda bacaklarımdaki yaraların tahriş olduğunu hissediyor, ikide bir durmak zorunda kalıyordum. Bunlara alışkındım. Hareket etmek her zaman zor olmuştu benim için. Ama şimdi, istemediğim bir şeyi yapmak üzere harekete geçtiğimde, sadece gövdem değil, ruhum da direniyordu. Ben orada debelenirken, yokuşu inip çıkanlar endişeyle beni izliyordu.

fotoğraf albümleri: Gözün, geçmişte gördüklerinden sadece güzel olanları hatırlamasını sağlamak için, belli aralıklarla dolaptan çıkarılır fotoğraf albümleri. Her defasında sanki ilk defa bakılıyormuşçasına merakla incelenir fotoğraflar; merakla ve muhakkak sırayla: bebeklik, çocukluk, gençlik, evlilik, bebeklik, çocukluk, gençlik...

Kan ter içinde yokuşun dibine vardığımda, durup biraz soluklandım. Artık kesinkes kararımı vermiştim. Böyle devam edemezdim.

Rejime başlayacaktım.

İKİ
"AÇ GÖZÜNÜ!"

PERA-1885

Akşam ezanından sonra, vişne rengi çadırın doğuya bakan kapısı erkekler için açılırdı.

Erkekler o anda, oracıkta bulunuşlarının bir tesadüften ibaret olduğunu, meraktan değil de sırf ahalinin neyi merak ettiğini görmek için bu çadıra geldiklerini, zaten şöyle bir bakıp çıkacaklarını ispatlamak istercesine umursamaz bakışlar, telaşsız adımlarla girerlerdi vişne rengi çadırın doğuya bakan kapısından içeri. Koca çadırın selamlık kısmı onlara tahsis edilmişti. Hangi millete mensup oldukları, hangi dili konuşup hangi dine inandıkları mühim değildi; erkek olmaları kâfiydi. Bir de, teker teker gelmeleri. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi şart koşmuştu: her erkek buraya tek başına gelmeliydi.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, ayın farklı yüzlerini incelemeyi severdi. Ve vişne rengi çadırın doğuya bakan kapısının, ayın karanlık yüzü olduğunu söylerdi.

Bir de tuhaf bir hikâye anlatırdı onun hakkında. Hikâyeye göre, ayın karanlık yüzü sevilmemekten korkarmış en çok; bir de, gözlerinin ağladığının görülmesinden. Olur da ağladığını gören çıkarsa, erkeklik damarı kabarır, sustasına basılmış çakı gibi fırlarmış ayağa. Senelerden bu yana, iki billûr misket saklarmış hayalarında. Ta çocukken çalmış onları; hem de zaten kendine ait olanın hırsızı olma pahasına.

... yapacakları gözlerinden okunmasın diye/ başı yerde/ yüreği ağzında/ ürkek adımlarla/ yaklaşmış/ mahallenin en belalı/en iri/ en küfürbaz çocuğuna/ gerçi/ böyle ödlek ödlek/ saklanacağına/ çıkıp dövüşmeliymiş/ bileğinin hakkıyla/ geri almalıymış/ billûr misketlerini/ değil mi ki/ bu hediyeyi/ hiç görmediği Tanrı/ ya da belki/ sokağın başındaki/ sandukalı evliya/ ona vermiş/ değil mi ki/ yastığının altındaki/ iki bakır akçe/ nasıl olduysa/ bir sabah alacasında/ iki billûr misket/ oluvermiş/ öyleyse/ne demeye/ dilini tutamayıp/ önüne gelene/ misketleri gösterip/ elinden kaptırmış/ hem de kime?/ mahallenin en belalı/ en iri/ en küfürbaz çocuğuna/ ki utanmadan bir de/ bas bas bağırmış/ herkesin ortasında/ "benim oldu bunlar"/ "kolaysa gel al!"/ kolay değilmiş/ ayın karanlık yüzü tırsmış/ beklemiş/ ne zaman ki/ belalı çocuk/ işemeye gitmiş/ ancak o zaman/ çalmış/ kendinden çalınanı/ yüreği ağzında/ başı yerde/ yaptıkları gözlerinden okunmasın diye...

Ayın karanlık yüzü, elinde billûr misketleriyle koşmuş saatlerce; koşmuş korkunun kovaladığı yöne. Öyle bir yere saklamalıymış ki onları, hoyratın eline geçmemelilermiş bir daha. Kendi etinden başka hiçbir yerin yeterince güvenli olmadığına karar vermiş epeyce düşünüp taşındıktan sonra. Anlamış ki, erkekliğini harcamış mucizevi misketlerin uğruna. Madem ki, tıpkı bir kadın gibi arzu atının yelesine sımsıkı tutunarak, neyi mahmuzladığını tartıp düşünmeden, düşünmeyi dahi istemeden, doludizgin koşturmuş elinden alınanı geri alabilmek için; madem ki zerre kadar cesareti yokmuş mahallenin en belalı çocuğuna meydan okumaya, kaybettiği itibarı kazanmaya; öyleyse bundan sonra bir daha asla sokaklara çıkamayacak, arkadaşlarıyla koşturamayacak ve tıpkı bir kız çocuğu gibi pencere kenarında bekleyecekmiş boyunun atmasını. Hak yerini bulsun diye, erkekliğini elinden alanı, erkekliğinin parçası kılmalıymış. Ömrünün ilk ve son kahramanlığı, haksızlığa karşı ilk ve son isyanıymış billûr hayaları.

O gün bugündür, en uzağa işermiş korkularını. Ve bilhassa sevilmemekten korkarmış; bir de gözlerinin ağladığının görülmesinden. Zaten her ikisi de aynı kapıya çıkarmış: yalnızlığa. Sevilmemek de, ağlarken görülmek de, yapayalnız kalma sebebiymiş.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin ayın karanlık yüzü hakkında anlattığı hikâye aşağı yukarı böyle bir şeydi. Ve o, bu hikâyeyi boş yere anlatmazdı. Bilirdi ki, yalnızlık en çok erkeklere koyardı. Erkekler sırf gece yalnız kalmamak için hava kararır kararmaz kendilerini dışarıya atıp, önce birbirlerini, sonra da birbirlerinin sohbetinde aradıkları teselliyi bulur; ama vakit ilerledikçe, çokluktan bokluk damıtıp, cılkını çıkarırlardı iki kadeh arkadaşlığın. Ne vakit bir araya gelseler, hele de kafaları az buçuk dumanlıysa, birbirlerinden kuvvet ve kuvvetlerinden feyz alarak, bakır akçe kahramanlıklar peşinde koşarlardı.

Ne var ki, hayatta bir kez geçerdi erkeklerin eline, çocukluk karabasanlarının dallı budaklı ağaçlarını budama fırsatı. Bakırı billûra çeviren efsun, gitti mi dönmezdi asla. Zaten kime ne zaman aralanacağına kendi başına karar veren bir kapıydı simya. Bu yüzden de, kaçan fırsatlar geri gelmezdi bir daha. Oysa istediğini elde edemedikçe, daha da kararırdı ayın karanlık yüzü. Ve eğer istediği şey başkasına aitse, ilk fırsatta aşırırdı. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi bilirdi ki, erkekler en çok birbirlerinin hırsızıydı; fırsat çıkmayagörsün, tereddütsüz çalarlardı birbirlerinin mutluluklarını. Ayrı ayrı gelmelilerdi bu sebepten. Yokuşu tek başlarına çıkmalı, bir vişne ağacı kadar yapayalnız olmalılardı doğuya bakan kapıdan içeri girdiklerinde.

Erkeklerin bazıları ta baştan kabullenmişti şartları. Asilzadeydi çoğu ya da öyle görünmek isterdi. Paşa paşa çıkarlardı yokuşu. Yokuşun dibinde tek başlarına başlattıkları yolculuğu, çadırın ağzında gene bir başlarına noktalayarak. Bazıları da, eninde sonunda birbirlerinden ayrılmaları gerektiğini gayet iyi bildikleri halde, mümkün olan en son ana kadar birlikte tırmanırlardı ilk merhaleyi. Ayak takımındandı çoğu ya da öyle görünmek isterdi. Yalnızlığa en baştan, bir başına katlanmak yerine, sonradan, hep beraber boyun eğmeyi tercih ederlerdi. Erteledikçe erteledikleri kaçınılmaz son, yokuşun çeşmesinde onları beklerdi. Çeşmeye vardıklarında, bulaşıcı hastalıktan kaçarcasına uzaklaşırlardı koldaşlarından. Kurum kurum kurulurdu çeşme; coştukça coşar, taşırırdı sularını. Erkekler buz gibi suya ağızlarına dayar, kana kana içerlerdi. Terleri kuruyup yeniden yola koyulduklarında bir başlarına kalmışlardı artık. Onlar, yeni doğmuş bir hayvan yavrusu gibi titrek bacaklarına abanırken, yokuşun başından beri yalnızlığı ka-

bullenenler, mağrurane geçip giderdi yanlarından. Şimdi-yalnız-kalanlar, zaten-yalnız-olanlar'ı taklit ederdi; ama çaktırmadan.

Bundan sonra herkes bir başınaydı. Bundan böyle ahbaplar yabancı, muhabbetin dudakları sımsıkı kapalıydı. Belli belirsiz bir korku tutunurdu yüreklerin kıyısına. Oysa Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin emirleri katiydi; madem ki her erkek buraya tek başına varmalıydı, korku dahi onlara refakat edemezdi. Bu sebepten, yokuşu tırmananlar, birer birer gevşetirdi korkunun parmakları. Son parmak da çözüldüğünde, korku, dipsiz bir uçuruma yuvarlanırdı; yüreklerinden bir parçayı da beraberinde götürerek. Uçurumun çatır çutur öğüttüğü yüreklerinin feryadına kulaklarını tıkayan erkekler, yokuşun geri kalanını telaşla çıkıp, kendilerini zor atardı vişne rengi çadırın doğuya bakan kapısından içeri. Gene de, o anda, oracıkta bulunuşları bir tesadüften ibaretmiş, meraktan değil de sırf ahalinin neyi merak ettiğini görmek için bu çadıra gelmiş, zaten şöyle bir bakıp çıkacakmış gibi yapmayı ihmal etmezlerdi.

Yayandı çoğu. Malûm ya, yokuşu faytonla çıkmakta ısrar edenler beklenmedik kazalara kurban gidebilirdi. Hiç belli olmazdı. Bazen işleri rast gider, atlar kan ter içinde de olsa tepeye varmayı başarırdı. Bazen de buzda kaymışçasına devriliverirdi fayton. Paldır küldür, gerisin geri, satır satır silinirdi yolculuk. Bu tür yaralanma vakaları sıkça görüldüğü için, erkeklerin ekserisi yokuşun başında faytonlarından inip, tabana kuvvet tırmanırdı. Arada, tahtırevanla gelen cici beyler de görülürdü. Böyleleri, irikıyım hizmetkârların omuzlarında, mağrur bakışlarla çıkardı yokuşu. Ama dünya hali; bazı bazı, onlar da devriliverirdi.

Yokuşun ikinci kısmının son adımında dönüp de geriye bakanlar denizi görebilirdi. Mavi, masmaviydi deniz; rehindi duru durgunluğunda. Bazı erkekler, bazı bazı delice bir fikre kapılırdı. Deniz, sütliman bir rahim gibi görünürdü gözlerine. Şimdi... ne yokluğundan yakınmak, ne varlığını kazanmaya uğraşmak; sanki... sadece ve sadece içinde olmak yetecekti hep arzulanmış, hiç yapılamamış yolculuklara çıkıp, başka başka diyarlara gidip gelmek için. Neyse ki, alesta beklerdi sağduyularının yumağı. Gevşeyen ip, hızla geri sarılırdı. Olmadık hayallere kapılanlar, olmadık hayallere kapılmanın yakışık alma-

yacağını hatırlardı. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi sık sık söylerdi zaten: erkek kısmının gemisi batsa batsa, gördüğü en parlak ışığı denizfeneri zannedip, dümeni sığ sulara kırmaktan ötürü batardı.

Vaktiyle buranın bataklık olduğu söylense de, çadırı çevreleyen incir ve limon ağaçlarının baygın kokularını bir kez içine çekip, oya ağaçlarının eflatun tomurcuklarını görenin buna inanası geimezdi. Rivayete göre, vişne rengi çadırın başka bir yere değil de, illa da buraya kurulmasının sebebi, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin katır inadıydı. İnadına yapardı bazı şeyleri; sebebini kendine saklardı. Gene de kimse fazla kurcalamazdı bu meseleyi. Aslolan çadırın dışı değil, içiydi. Zaten işin doğrusunu da, bilse bilse Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi bilirdi.

Envai çeşit erkeğe rastlamak mümkündü burada; her dilden konuşan, her telden çalan. Adı çıkmış zamparalar, namlı kabadayılar, kabadayı müsveddeleri, şıpsevdiler, mirasyedi beyler, miras yemiş meteliksiz kalmış beyler, dükkân içinde dükkân saklayan antikacılar, rakip kumpanyaların casusları, Venedik yahut Ceneviz asıllı beratlı tercümanlar, Galata bankerleri, Pera salonlarının zarif dans hocaları, Paris'te ne giyiliyorsa şipşak diken terziler, şekerlemeciler, iki dirhem bir çekirdek asilzadeler, dekoratörler, kara kaftanlı kürk kalpaklı Çerkesler, koca göbekli Rum meyhaneciler, İngiliz dişçiler, sert çehreli Bedeviler, saz benizli Acemler, bu aralar müşterilerine Viyana usulü yumurtalı çörek yetiştiremeyen fırıncılar, şarap ithalatçıları, görkemli baloların müdavimleri, görkemli baloların müdavimleriymiş gibi yapanlar, çalgıcı Ruslar, Fransız fotoğrafçılar, Ermeni matbaacılar, İtalyan mimarlar, piştovlu Arnavutlar, Yahudi tüccarlar, Abhazlar, Abazalar, Sırplar, sosyetenin şaşmaz simaları, Doğu dilleri uzmanları, konsolosluk mensupları, muhabbet tellalları, İstanbul efsanelerinin peşinde koşan define arayıcıları ve onları peşlerinde koşturan hayal simsarları, arzuhalciler, kitabın dilini okuyan sahaflar, altının dilini konuşan sarraflar, harflerin dilini susan hattatlar, ketebe takımı, gemi zabitleri, rejim muhalifleri, rejim yardakçıları ve daha niceleri, takım taklavat buradaydı.

Birbirlerinden sokakta selam, kavgada aman esirgeyen bunca erkeğin, vişne rengi çadırın doğusunda toplaşmalarının tek bir sebebi vardı: la Belle Anabelle'i görmek!

Bütün bunlar, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin başının altından çıkmıştı. Cin gibi adamdı zaten. Doğuştan bir acayip gelmişti bu âleme. Çocukken de böyleydi, büyüdüğünde de. Kıpır kıpırdı, yerinde duramazdı. Aklına koyduğunu tez zamanda kotarır, kotardığından çabucak sıkılırdı. Hem insanları şaşırtmaya bayılır, hem de şaşılmayacak işlere şaşırdıkları için onlardan soğurdu. Akıllara ziyan işler peşinde koşar, yattığı her uykudan yepyeni meraklarla kalkar, vıdı vıdı konuşur, harıl harıl koştururdu. Buna rağmen, ona bakanlar çoğu kez, hareketsizliği gördüğünü sanırdı. Bakışları ifadesizdi çünkü. İncecik çekilmiş gözleri hissiz ve sanki her türlü duygudan azadeydi.

Gün geldi, altı ablasının altısının da münasip gördüğü bir eş bulundu Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'ye. Gelin, yedi mahallenin tekmil çöpçatanlarının beğenisini toplayacak kadar güzel ve maharetliydi. Yalnız bir kusuru vardı: dipsiz göle yuvarlanıvermiş bir taş kadar suskun olması. Doğuştan sağır ve dilsizdi.

Gerdek gecesi, tülden duvar kalktığında, birbirlerini ilk defa gördüler. Gelin, hayretten faltaşı gibi açılmış gözlerle uzun uzun baktı karşısında duran adamın gözlerine. Bu gözlerde, ne saadet vardı, ne merhamet; ne hiddet vardı, ne meymenet. Bundan böyle, Allah'ın her sabahı yanında uyanacağı gözler, yetim kızın çeyiz sandığı kadar boştu.

Genç kadın durup dururken ağlamaya başladı. Üç damla gözyaşı akıttı iki gözünden. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi yan yana dizdi damlaları ve hece hece okudu karısının dönmeyen dilinin yana yakıla anlattıklarını. Dedi ki damlalar:

"Canım efendim. Bırak beni gideyim. Ne dilim var benim, ne kulağım. Ben kendimi bildim bileli gözümle yaşarım. Gözümle işitir, gözümle söyleşirim. Gözleri okur, gözlerimle yazarım. Lâkin senin gözlerin... senin gözlerin gibisini daha evvel hiç görmemiştim. Gözlerin sanki kapalıdır. Ve eğer kapalıysa, hiçbir şey anlatmaz. Benim dilim konuşmaz, senin ise gözlerin. Ne olur, de bana. Biz beraber nasıl geçiririz koca bir ömrü? Gencim daha. Gözüm efendim, sal beni gideyim! Yoksa senin gözlerin, bana mezardır."

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, tek kelime etmeden yataktan kalktı. Bir ayna aldı. Gözlerine baktı.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, tek kelime etmeden aynayı kırdı.

Gün ağarınca, karısının toplanmasına yardım etti. Sessiz sedasız, vedasız çıkıp gitti genç kadın. Mayhoş bir yavaşlıkla kapandı dış kapı.

Ve hep kapalı kaldı. O andan itibaren, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi evinden dışarı adımını atmadı. Hiç kimseyle görüşmek istemiyor, bütün davetleri geri çeviriyor, endişeli dostlarına kapıyı açmıyordu. Altı ablası da üzüntüden perişan olmuştu. Derdine derman olur diye tekrar evlendirmeye çalıştılar. Birbirinden güzel, birbirinden konuşkan gelin adayları buldular. Ama nafileydi. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi kimseyi istemiyordu.

Nice sonra bir gün, halası çaldı kapısını. Çok yaşlanmıştı artık. İçeri girerken, takatinin yarısı kapının tokmağında asılı kaldı.

"Bilemedim oğul," dedi kısık bir sesle. "Bilsem hiç böyle olur muydu? Sen doğduğunda yüzün bir mum damlasıydı, donmadan evvel ne çizersem kâr sandım. Durgun da olsa sana bir yüz yaptım. Ama gözlerin... Vakit o kadar dardı ki... Artık katılaşmak üzereydin. O telaşla ancak bu kadarı geldi elimden. Gözlerin böyle incecik, kesik kesik kaldı. Gözlerini çizdim çizmesine de, açmayı akıl edememişim işte. Mumdan bir perde kaldı gözlerinin üzerinde. Bilemedim oğul. Bağışla. Yoksa benim gözüm açık gidecek."

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, halasının kırış kırış ellerine baktı. Yüzünün ressamıydı bu eller, kaderinin mimarı. Öpebilirdi onları, öpüp de başına koyabilirdi. Avutabilirdi onları, avuntularla yatıştırabilirdi. Yapmadı.

Halası gitti. Giderken, takatinin kalan yarısı da kapının süngüsüne takıldı. Aynı günün gecesinde, yaşlı kadının ölüm haberi ulaştı. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, cenaze evine adımını atmadı. Yüzünün ressamının helvasını tatmadı.

Kimseye kin tuttuğu yoktu. Sadece... umursamıyordu; hiçbir şeyi umursamıyordu. Artık her şeyi yapabileceğini hissediyordu. Madem ki her şeyi yapabilirdi, en iyisi hiçbir şey yapmamaktı. Birer birer geri püskürttü yardım etmek için kapısını çalanları. Hüngür hüngür ağlattı ablalarını, için için sevindirdi düşmanlarını. Bir duman deryasına saldı kendini, bir duman deryasında karadan en uzağa kulaç

attı. Gidince gördü ki, uzak denilen mesafe tıpkı bir serap gibi sahteydi; insan ne kadar açılırsa açılsın, hep yerinde kalıyordu orayı buradan ayıran ufuk çizgisi.

"Uğraşmaya değecek bir meşgale var mı bu dünyada?" diye söyleniyordu dumanı içine çekerken. Omuzlarını silkiyordu umarsızca. "Varsa da, ben yaparım, hevesim geçer. Bana hiç geçmeyen hevesler lazım. "

"Yaşamaya değecek bir serencam var mı bu dünyada?" diye soruyordu başı fıldır fıldır dönerken. Omuzlarını silkiyordu umarsızca. "Varsa da, ben yaşarım, hikâyesi biter. Bana hiç bitmeyen hikâyeler lazım."

Kararını vermişti. Bitecekti.

Eriyordu günbegün. Mum ömrünü daha çabuk tüketebilmek için inadına sokuluyordu bildiği bütün sıcaklıklara. Mangal başında oturup, etrafını kandillerle donatıyor; meşaleleri kucaklayıp, şehirde çıkan her yangına koşuyor; fırınlarda sızıp, külhanlarda ayılıyor; rakıya genzini yaktırıp, ateş oğlanlarına övgüler düzüyor; gündüzleri saatlerce güneşlenip, geceleri yüksek kırat orospularla yatıyordu. Bir an önce erimek, yüreğini sıkan bu katılıktan bir an evvel kurtulup, tekrar sıvı olmak istiyordu. Madem ki bir mum damlası olarak gelmişti dünya dedikleri bu abes nizama, bir mum damlası olarak çekip gidecekti. Başladığı hiçbir işi bitirememiş olabilirdi ama başladığı yerde bitecekti. Sonra... sonra gene donardı belki, bu sefer bambaşka bir kisvede. Onu da beğenmezse ne gam! Akardı gene. Nasıl olsa sonsuzdu zaman, sınırsızdı mekân. Niçin sıkışıp kalacaktı ki bu kalıbın içinde?

Havalar soğudu. Kış geldi.

Havalar ısındı. Karlar eridi.

Ama o hâlâ tamamıyla eriyememişti.

Mum ömrüne lanet, mum ömrüne küfür, mum ömrüne sitem etmeye takati kalmamıştı. Gerdek gecesinde, bile isteye kırdığından beri, kırk yamalı tek iplikli şaman kisvesi gibiydi ayna kırıklarındaki aksi. İsmiyle mühürlenmiş hikâyeyi kırpmış, kırpıkları zamanlara ve mekânlara saçmıştı. Artık her şey parça parçaydı. Ve bütün erise bile, parçaları bir türlü erimiyordu.

~

Kötü günler geçirdi. Ama yaşadı. Ve nice sonra, bir sabah alacasında yeniden çıktı sokaklara. Eskisi gibi değil ama, bir başkalık vardı sokağa çıkışında. Etrafa bakındı. Her zamanki gibi değil ama, bir başkalık vardı etrafa bakınışında. Artık bölük pörçük bir hikâyeyi kırpık kırpık heceleyen, eğri büğrü bir sureti kırık dökük akseden aynanın kırıklarına basa basa yürüdü. Bir iğne yastığıydı gözbebekleri. Işık çemberine batan kem gözlerden, bed sözlerden delik deşikti. Bazı bazı deliklerden su sızıyordu. O da böyle ağlıyordu.

O kadar uzun zaman olmuştu ki yürümeyeli, ne bacaklarının her adımda titremesine mâni olabiliyor, ne de gideceği yönü tayin edebiliyordu. Her yön birdi sanki; her geçit aynı çıkmaza açılıyor, her sokak tıpatıp ötekine benziyordu. Galiba bıraktığı gibiydi hayat; Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin ne bunca zamandır ortalıkta olmadığından haberdardı, ne de geçirdiği buhrandan.

Bir erkek geliyordu karşıdan; genç ve şık, biraz da salpa. Su başını kesmiş harami gibi dikildi karşısına.

"Nerden böyle?"

"Evden," dedi delikanlı, sanki evi peşinden geliyormuş gibi omuzunun üstünden arkaya bakarak. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi merakla yaklaştı delikanlıya. Kesif bir koku çalındı burnuna.

"Ağzımdaki karanfil kokusunu bastırmak için rakı içtim. Ölçüyü kaçırmış olabilirim," diye açıkladı delikanlı. "Parfüm de sürünmüştüm bolca ama gene de kurtulamıyorum bu nahoş kokudan. Valide, okunmuş çörekotu koyuyor ceplerime, evden çıkmadan evvel karanfil çiğnetiyor zorla. Bütün gün çörekotu karanfil kokuyorum. Yemekler yavan, sokaklar dar, günler kısa. Köhne ahşap evler gibi kokuyorum."

"Peki nasıl kokmak isterdin?" diye bağırdı Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, söylene söylene uzaklaşan delikanlının arkasından.

"Hani şu her birinin ayrı bir ismi olan oymalı, fiyakalı taş evler var ya. İşte onlar gibi kokmak isterdim. Serin serin. Serin ve kendinden emin."

Başka şeyler de söylemiş olmalıydı ama artık duyulmuyordu sesi. Bir ara, Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi rüzgârın kendinden yana esmesini fırsat bilerek tekrar bağırdı.

"Peki nerede var böyle evler?"

Bekledi ama sesini alıp götüren rüzgâr delikanlıdan bir cevap getirmemişti. Derken, tam dönüp gitmek üzereyken, bir fısıltı çalındı kulağına.

"Pera'da! Pera'ya! Pera!"

İşte o zaman Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi anladı ki, memleketin erkeklerine bir haller olmuştu. Acaba o inzivadayken mi değişivermişti erkekler; yoksa nicedir böylelerdi de o mu geç kalmıştı görüleceği görmekte? Her halükârda anlamıştı ki, bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi seyretmeyecekti. Rüzgârın bile niyeti yoktu geriye doğru esmeye; belli ki yön değiştirmişti kıble. Eski âdetlerin pabuçları damlarda aranmalıydı; artık yeni ve Avrupai olandı geçer akçe. Belli ki kavurucu, bunaltıcı güneş ışınlarını sızdırmıyordu oymalı, fiyakalı taş evler; ne de yemeklerin yavanlığını, sokakların darlığını, günlerin kısalığını. Köhne, ahşap evlerin tekerrürlerle örselenmiş, bakımsızlıktan sararmış cephelerine inat, seyirlik bir tazelikti oymalı, fiyakalı taş evler. Karşıdaki dilini bilse de bilmese de, kendinden bahsetmeyi severdi taş evler; ahşap olanlar ise içinde yaşayanların muhabbetini dinlemekten keyif alır, fazla konuşmazdı. Birinin yalnızlığında cisim buluyordu hayat; öteki ise ancak başkalarıyla birlikteyken vardı. İçlerinde kim yaşarsa yaşasın, yabancılarca seyredilmek için, seyredilebilecek surette inşa edilmişti taş evler. Ahşap olanlarsa, içinde yaşayanları dışarının gözlerinden saklar, sâkinleriyle birlikte içe kapanırdı. Parçalanmış yahut hiç kurulmamış yuvalarla tazelenebilirdi taş evler; oysa ahşap olanlar, dallı budaklı aile ağaçlarının köklerinden alırdı hayat suyunu. Bu sebepten işte, içi boşaltılan taş evler gene öyle vakur kalabilirken, terk edilen ahşap evler bir daha iflah olmuyordu.

Görülmek ve göstermek üzerine inşa edilmişti taş evler; zaten bu yüzden dış cepheleri gelip geçenlerin bakışlarıyla her dem yeniden sıvanıyordu. Görülmemek ve göstermemek üzerine inşa edilmişti ahşap evler; zaten bu yüzden dış cepheleri yabancıların nazarıyla aşınıyordu.

Tek bir erkek, bir tek erkektir demedi Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi. Daha kaç erkek tanımalıydı ki, erkekleri yeterince tanı-

mış olmak için? Kaç kitap okuyunca âlim, kaç diyar görünce gezgin, kaç tekrarla yıpranınca müzmin olurdu insan? Kaç olunca çok, kaçta kalınca azdı rakamlar? Bu, gördüğü ikinci örnekti. Ve madem ki kırılmıştı ayna, iki de yeterdi Keramet Efendi'ye. Zaten o, rakamlardan *İki*'yi fevkalade bulurdu.

Gözlerini gösteren aynayı kırdığı gerdek gecesinden bu yana, yaşamak için bir sebep bulmuştu ilk defa. Malûm ya, insanın canı neresinden acırsa, kalbi orada atardı. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi kalbi küt küt gözlerinde atarken, uğraşmaya değecek bir meşgale istemişti; öyle hep alıştığı üzere kolayca kotarıp bir kenara kaldıramayacağı, belki de hiçbir zaman tam olarak kotaramayacağı, hevesini alamayacağı bir meşgale. İşte şimdi galiba bunu buluyordu. Bir de yaşamaya değecek bir serencam istemişti; hikâyesinden hikâyeler damıtabileceği, her haliyle gördüğünde bile her halini göremeyeceği, belki de sonunu hiçbir zaman getiremeyeceği bir serencam. Kimbilir, bu işe koyulduğunda belki onu da bulabilirdi.

Neyle uğraşacağını bulmuştu.

Madem ki acayipliğinin sebebi gözleriydi, o da bundan böyle sırf gözlere hitap edecekti. Ne kaybettiyse kendi gözlerinin yüzünden, daha fazlasını devşirecekti başkalarının gözlerinden. Gözleri yüzünden çektiği yalnızlığın acısını, binlerce insanı etrafına toplayarak çıkartacaktı. Gözlerinin yüzünden zehrolan hayatını, gözlerin sayesinde ballandıracaktı. Başkalarının göremediklerini gördükçe gözleri, başarmanın şerefine kaldıracağı her kadehi, körlüğün karanlık iksirinden damıtacaktı. Bu amaçla, evvela, memleketin gidişatını kollayıp, mantar toplar gibi toplayacaktı gidişata körü körüne inananları. Madem ki neyin nasıl göründüğündeydi Osmanlı memleketinin erkeklerinin aklı fikri, o da bundan böyle, bin erkeğe bir seyirlik dünya sunacaktı. Madem ki aradığı sualin cevabıydı Pera, o da her ne yapacaksa orada yapacaktı.

~

Epeyce dolanıp fikir danıştıktan, uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra nihayet karar verdi. Devasa bir çadır kuracaktı. Öyle bir çadır ki, değil günlerce, değil senelerce, asırlarca unutulmayacaktı. Öyle bir

çadır ki, kuyruğunu yutan bir yılan gibi başlangıcında sonlanıp, sonunda başlayacak; gözlerden çıkıp yola, gene gözlere varacaktı.

Çadırın rengi, vişne rengi olacaktı.

Vişne rengi çadırda, seyirlik bir dünya sunacaktı binlerce erkeğe. Erkek doğmanın önemini annesinin yokluğundan öğrenen, kızlarının en küçük kardeşlerine gösterdiği alakayı içten içe kıskanan bir babanın elinde büyüyen ve şu hayatta evvela, iki cinsi birbirinden ayıran hudut boyunu arşınlayan; altı enişte sinin de ne zaman hiddetlenip, nasıl yatışıvereceklerini gayet iyi bilen, altı ablasının da kendi oğullarını nasıl yetiştirdiğine dikkat eden, bir gecelik karısını hâlâ rüyalarında gören ve zaten doğuştan Allah vergisi bir zekâya sahip olan Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, erkek gözüne hitap edecek bu seyirlik dünyayı tasarlarken pek de zorlanmadı açıkçası. Erkeklerin, güzel kadın görmekten ne denli hoşlandıklarının farkındaydı. O halde, o da onlara, görmek istediklerini gösterecekti. Vişne rengi çadırın seyirlik dünyasında, güzeller ya da en güzeller değil, güzelliğin ta kendisi sergilenecekti.

~

Birbirlerinden sokakta selam, kavgada aman esirgeyen onca erkeğin, akşam ezanından sonra yokuşun tepesindeki vişne rengi çadırın doğuya bakan kısmında toplanmalarının sebebi birdi: la Belle Anabelle! Onlar buraya o afet-i devranı görmeye gelmişlerdi. Güzeller güzeli, zehirli porsukağacı ormanlarının yegâne perisi, menevişli hayat iksiri, la Belle Anabelle!

~

Memalik-i Osmaniye, komşunun bahçesinden elma aşırmış bir çocuğun telaşıyla arkasına bakmaya cesaret edemeden Batılılaşırken, Pera'da, bir yokuşun tepesinde kurulan vişne rengi çadırda la Belle Anabelle'in ne aradığını anlayabilmek için biraz gerilere uzanmak lazım şimdi. Geriye, yani bütün sırları sırlayan geçmişe. Zamanda ve mekânda yola koyulmak lazım şimdi. Öyle fazla geriye değil: aynı yüzyıl içinde biraz gerilere. Öyle fazla uzağa da değil: Fransa toprakları-

na. Çünkü aynı yüzyıl içinde, Fransa'da başladı güzeller güzeli, zehirli porsukağacı ormanlarının yegâne perisi, menevişli hayat iksiri, la Belle Anabelle'in hikâyesi.

(Ama işin doğrusu, bu kısmı tamamen atlamak mümkün. Yazmadan geçmek de mümkün; okumadan geçmek de. Hiç oyalanmadan buralarda, rahatlıkla sıçranabilir bir sonrasına, yani bir sonraki rakama. Ne de olsa hiç yaşanmayabilirdi olanlar. Seyrine bakılacak suret yoktu zira. Ne denli güzel olursa olsun seyirlik olan, hakkı vardı gözlerden ırak kalmaya. Hem gözlerden ırak kalabilseydi eğer, bu kadar güzel olmazdı zaten.)

(Yok eğer illa da göreceksek görmeden geçebileceklerimizi, 1868 Fransasına gitmek gerekecek şimdi.)

FRANSA-1868

Tavanı gökyüzü kadar uzak, tabanı güvercin kanadı kadar yumuşak odada, direkleri oymalı, ceviz kaplama karyolada acısını haykırıyordu yaşam. Tere bulanmıştı çarşaflar ve dışkıya ve kana. Sanki gözle görülmeyen iki inatçı beygir vardı ortada. Ve bu iki inatçı beygirin, iki ayrı yöne çektiği talihsiz bir faytona dönüşüvermişti koskoca karyola. Hayvanlardan biri, içtekileri dışarı çıkartmak için vargücüyle çekiyordu halatı. Köpük içinde kalmıştı ağzı. O çektikçe, rahimdeki bebekler de çıkışa doğru usul usul kayıyordu. Öteki beygir birinciden altta kalmamaya azmetmiş olmalı ki, o da halatı vargücüyle ısırmış, tam ters istikamete doğru çekiyordu. O çektikçe, rahimdeki bebekler de geri geri kayıp, çıkıştan uzaklaşıyordu. Her iki beygirin de hırstan burun delikleri açılmış, gözbebekleri büyümüştü. Artık herkes ve her şey, onların mücadelesine odaklanmıştı. Beygirler birbirleriyle zıtlaştıkça, sadece koca karyola ya da tavanları yüksek oda değil, bu muhteşem malikânenin her tarafı zelzeleye tutulmuşçasına sarsılıyor; rahimdeki bebekler bir o yana, bir bu yana savruluyor; dışarıda korkunç bir fırtına tozu dumana katıyordu. Bütün bu hengamenin içinde hareketsiz kalmayı sürdüren tek canlı, doğum yapan kadındı.

İsmi Madeleine idi. Ya da herkesin hitap ettiği şekliyle, Madame de Marelle.

Madame de Marelle, görünmez beygirlerin çekiştirdiği halatın hiçbir ucundan asılmıyor, doğuma yardımcı olacak hiçbir şey yapmıyordu. Alabildiğine kayıtsız, olabildiğince kıpırtısızdı. Sesi çıkmıyordu. Konuşabilse, lapa lapa kar yağdırmasını isteyecekti Tanrı'dan. Vücuduna giren sancıları, etrafındaki hummalı koşuşturmayı, beygirlerin kapışmasını, canından kopmaya çalışan canları ve bu günah batağı malikâneyi ebediyen dondurmasını isteyecekti Tanrı'dan. İbret olsun diye, yüzyıllar sonra bile insanlar doğum yapamayan günahkâr kadını görsün, görüp de dizleri üzerinde nedamet getirsin diye donmalıydı hayat. Ve donunca hayat, buz tutup tam orta yerinden kırılacaktı halat. Kahrolacak bir şey kalmayacaktı artık. Bir şey kalmayacaktı çünkü.

Konuşamıyordu. Terden sırılsıklamdı. Bakışları, gökyüzü kadar uzak tavana mıhlanmıştı. Sarışın bir ayçiçeği tarlası resmedilmişti tavanda; mini mini, kaymak tenli bir melek ayçiçeklerinin arasında dolaşıyordu. Kadın sabit gözlerle meleğin kanatlarına bakarken, odada bulunan herkes onun bağırmamasının, haykırmamasının, kıpırdamamasının uğursuzluğu altında eziliyordu. Sancılar damarlarını tırpanlarken, tek bir inilti bile çıkmıyordu Madame de Marelle'in dudaklarından. Dudakları... Ebeye yardımcı olmak için koşuşturan genç kızlar bu dudakları neyin, nasıl bu hale getirmiş olabileceğini öğrenmekten ürküyordu.

Madame de Marelle'in dudakları parça parçaydı. Yırtıcı bir kuşun pençeleriyle didik didik, gagasıyla delik deşik ettiği bir farenin küçümen ölüsünden artakalan etler bile, bu dudaklar kadar parçalanmış olamazdı.

~

"Dudaklarını ver," demişti delikanlı.

Nehir topu topu iki adım ötedeydi; su iki adım ötede. İki adım ötedeydi gürül gürül akmak, damla damla yağmak, köpük köpük dağılmak, çiçek çiçek açmak su kenarında ve lokma lokma yem olmak balıklara.

"Dudaklarını ver," demişti bu sefer çok daha sert bir sesle. Kupkuruydu kadının dudakları. Deri her an yırtılıp kan sızdıracaktı da, son bir gayretle direniyordu sanki. Sınırdaydı deri. Sınırdaydı kadın. Geri çekilmek istiyor ama adım atamıyordu. İçinde bir uğultu kabarıyordu. Biraz olsun sevmiyordu kendini; kavlak bir porsukağacının gövdesi gibi kabuk kabuk dökülüyordu yüreği. İhtirasları çıkıyordu kabukların altından. Tıpkı porsukağacının yaprakları gibi zehirli olduklarını bildiği için, elini sürmüyordu ihtiraslarına. Zehir içeri akıyordu, sızacak bir çatlak bulamayınca. İşte o zaman, uyuşuyordu hisleri. Her tarafını laçka eden bu uyuşukluğa koyveriyordu kendini. Teslimiyet ne denli dingin ve ılıksa, o kadar soğuk ve hırçın akıyordu nehir. Ve onlar nehrin sadece iki adım ötesindeydi.

Delikanlıyı görür görmez anlamıştı Tanrının onu sınamak istediğini. Her şey vaazlarda anlatıldığı gibiydi. Ten diri ve çekiciydi; tadı kekremsi olmalıydı. Islaktı. Sıvılar tiksinti vericiydi. Oysa nasıl da

acizdi insan; ruhunu kupkuru kılmak isterken bile, vücudunun sıvılarına katlanmak zorundaydı. O zaman da, şeytandı kazanan. İşte şeytan gene kılık değiştirmiş, güzelliği nefes kesen bir delikanlı suretinde karşısına dikilmişti. Madame de Marelle için onu gördüğü an, musibetlerin miladıydı. O andan itibaren hiçbir şey eskisi gibi olamamıştı. Artık ne zaman yalnız kalsa delikanlıyı düşünür olmuştu. Rüyaları günaha kucak açtığı için uykudan nefret etmeye başlamış; uykuya banıp banıp çıkarak beklediği şafakları, şiş ve küskün gözlerle karşılamıştı. Günboyu delikanlıya bakmamaya çalıştıkça daha çok bakmış; ondan uzak durabilmek için çırpındıkça, şimdiye değin onsuz geçirdiği her ana lanetler yağdırmıştı. Öyle çabuk çözülmüştü ki direnci, aslında daha delikanlıyı görür görmez anlamış olmalıydı bu sınavı asla veremeyeceğini.

Delikanlı, de Marelle malikânesine geldiğinde güneş batmak üzereydi. Sabahtan beri bardaktan boşanırcasına yağıyordu yağmur. Sabahtan beri yürüdüğünü söylemişti. Oysa kupkuruydu üstü başı. Siyah kadife şapkasını göğsüne bastırarak selam vermiş; siyah kadife pelerinini zarif bir hareketle arkaya savururken, belli belirsiz gülümsemişti. Tıpkı vaazlarda anlatıldığı gibiydi. Şeytanın elçisi. Kanlı bir gül gibi katmer katmer açılıyordu siyah kadife teni. Dokunmaya kışkırtıyordu.

"Dokun," demişti çatal çatal bir ses. "Korkma! İzi kalmaz üzerimde, kimse anlamaz."

Madame de Marelle sesin nereden geldiğinden emin olamamış, üzerinde durmamıştı. Kâhya nicedir işlerinin çokluğundan şikâyet ediyordu. Madem ki delikanlı iş arıyordu, kâhyaya yardımcı olabilirdi. Yapılacakları bir çırpıda anlattıktan sonra, telaşla onun yanından uzaklaşmıştı. O andan itibaren de onunla yan yana gelmemeye özen göstermişti. Ama insan böyle bir güzelliği görünce, bir daha asla aynı gözle bakamıyordu dünyaya. İnsan böyle bir güzelliği görünce, tahammül edemez oluyordu onu yansıtmayan hiçbir ana ve hiçbir varlığa. Madame de Marelle geceleri saatlerce dua ediyor; bu cinnetaver çağrıya kapılmamak için Tanrıya yakarıyor, yakarıyordu. Bazı sabahlar uyandığında, yerde büzülmüş buluyordu kendini. Acaba hiç mi yatmamıştı karyolasına yoksa düşmüş müydü uykusunda? Anlayamıyordu. Yapabileceklerinden, isteyebileceklerinden korkuyordu. Sı-

nırsızlıktan korkuyordu, kendi sınırsızlığından.

"Bazen böyle olur," diyordu başucundaki kandil. "Bazen biri çıkar karşına. Bilirsin ki, onun karşısında zayıfsın. Bir hamur parçasısın. Alsın seni, dilediğince yoğursun oynasın."

Kandil sesini kessin diye, hemen söndürüyordu alevi. Karanlıkta oraya buraya çarpıyordu. Sabah, gün ağardığında dehşetle fark ediyordu vücudundaki morlukları.

Gerçi bu kadar azap çekeceğine, delikanlının işine derhal son verebilirdi. Burada kimin sözünün geçtiğini gösterebilirdi. Bunca zaman her şeyi tek başına çekip çevirmemiş miydi zaten? Kocası ölür ölmez, gördüğü günden beri nefret ettiği bu malikâneyi iman dolu bir yer yapabilmek için kolları sıvamıştı. Cenazeden sonra ilk iş, mobilyalar ve eşyalarla birlikte bütün hizmetkârları değiştirmiş, ahlakından şüphe duyulacak kimseyi de Marelle topraklarında barındırmayacağına yemin etmişti. Bir tek kâhya... bir tek onu dışında tutmuştu bütün bunların.

Kâhya, Madame de Marelle'in geçmişi ile bugünü arasındaki tek bağdı. Seneler evvel avluda kararsız dikilip, taş duvarlara bakakalan yeni evli gencecik kadının gözlerindeki taze şaşkınlığın, her geçen gün nasıl korkuyla kıvamlandığını bilen tek insandı. Kadının, geceleri sırtına inen kırbaçlardan kalan yaraları iyileştirmek için sürdüğü melhemlerin kokusunu da, zamanla melhemlerden medet ummayı bıraktığını da bilen tek kişi kâhyaydı. Onun da gayet iyi bildiği üzere, evliliklerinin ilk yıllarında pek zalim davranmıştı kadının kocası. Gerçi adam zamanla yumuşamıştı yumuşamasına da, bu sefer de kadın günbegün katılaşmıştı. Katılaştıkça, şu hayatta insana haz veren her şeyi kendine ve etrafındakilere yasaklamıştı. Zamanla hizmetkârlar onun yanındayken gülümsemeye bile cesaret edemez olmuşlardı.

Madame de Marelle, kâhyanın bütün bildiklerini kendine sakladığından emindi. Nasıl ki bu ceviz kaplama karyola, şu yüksek, resimli tavanlar bunca zamandır gördüklerini görmemiş, duyduklarını duymamışsa, kâhya da bilirdi tırpan kadar kör, tırmık kadar lâl olmayı. Elbette, iyiliğinden yapmıyordu bunları. İyilik onun yanına bile yaklaşmazdı. Tıpkı bir tırmık ya da tırpan gibi cansız olmayı yeğlediğinden yapıyordu olsa olsa. Cansızlığına zarar gelmesin diye, dilini tutuyor, işine bakıyordu.

Kadın nefret ediyordu kâhyadan. Bilhassa da saçlarından. Pas rengiydi kâhyanın saçları; küstah bir edayla kıvır kıvır dökülüyorlardı omuzlarına. Kadının saçlarıysa dümdüz ve simsiyahtı. Her sabah odasından çıkmadan evvel, sımsıkı bir topuz yapar; gün boyu tek bir saç telinin bile topuzdan ayrılmasına göz yummazdı. Ama aslında hiç önemi yoktu kâhyayı sevip sevmemesinin. O senelerdir bu malikânenin bir parçası olagelmişti. Yağlı bir urgan ya da emektar bir saban nasıl ve ne kadar gerekliyse, kâhya da öyle ve o kadar gerekliydi.

Madame de Marelle birkaç kez kâhya ile haber gönderip, delikanlının işine son vermenin eşiğinden dönmüştü. Her seferinde, kararlı başladığı cümleyi tamamlayamadan kâhyanın yanından ayrılmıştı. Baktı ki olmayacak, bir müddet delikanlıdan uzaklaşmaya karar verdi. Günler süren hazırlıklardan sonra, nihayet bir akşam malikânedeki bütün hizmetçilere tembih üstüne tembih yağdırıp yola çıktı. Nehrin üzerindeki asma köprüye kadar gitti atlar. "Bugün sular kabarmış niyeyse," dedi arabacı. "Ama meraklanmayın, geçeriz," diye ekledi. Madame de Marelle biliyordu suların niye kabardığını, biliyordu geçemeyeceklerini. Arabacıya dönmesini söyledi.

Döndüğünde gece olmuştu. Kimse yoktu ortalıkta. Sessizliğin içinde bir yerlerde, birileri fısıltıyla konuşuyordu. Fısıltıları takip edince, ahırın önünde buldu kendini. Sesler içeriden geliyordu. Tahtanın yarıklarına gözünü uydurup, içeriyi görmeye çalıştı ama fazla karanlıktı. Gülüşmeler duyuluyordu arada; atlar kişniyordu, bir şeylerden korkmuşçasına. Derken birden, ahırın kapısı açıldı ve kâhya dışarı çıktı. Alnında boncuk boncuk ter damlaları birikmişti. Kadın, saklamaya gerek duymadığı bir tiksintiyle baktı ona. Nasıl da süflî bir görünüşü vardı. Delikanlının semavi güzelliğinin yanında, yolunu şaşırıp yanlışlıkla cennetin kapılarını zorlayan bir zebaniyi andırıyordu. Yakışmıyordu; böyle ilahi ve ilahi olduğu kadar da şeytani bir güzelliğin hüküm sürdüğü hiçbir yere yakışmıyordu. Gene de gerekliydi. Yağlı bir urgan ya da emektar bir saban nasıl ve ne kadar gerekliyse, kâhya da öyle ve o kadar gerekliydi.

Madame de Marelle o gece, sabaha karşı nihayet uyuyabildiğinde, daha önce de defalarca gördüğü rüyanın içinde buldu kendini. Basık, karanlık bir mağaradaydı. Hemen önünde duvar onlarca kapıya bölünüyor, her bir kapının ardında hepsi de birbirine benzeyen çatal

çatal yollar uzanıyordu. Daha önceki rüyalarında defalarca kaybola kaybola artık ne taraftan gideceğini öğrenmişti. Yosunlarla kaplı genişliğe gelene kadar yürüdü. Orada, titrek ışıklı mumlarla çevrelenmiş Meryem ana heykelciklerinin tam ortasında, yüz şeklinde bir kabartma vardı. Bu, yedi günahın tadına bakarak şeytana hizmet edenlerin ellerini ısırıp koparan Masum Surattı. Bir insanın masum olup olmadığının anlaşılması için elini kabartmanın açık duran ağzından içeri sokması kâfiydi. Eğer masumsa, kabartma ağzını açık tutmaya devam eder ve hiçbir şey olmazdı. Eğer günahkârsa, Masum Surat derhal ağzını kapatır ve içinde hapis kalan eli bir daha asla salmazdı.

Madame de Marelle bu rüyaya her düşüşünde, kabartmanın önüne kadar gelmiş ama masumiyetini sınamaktan son anda caymıştı. Bu sefer olanca cesaretini topladı, heyecandan tir tir titreyerek elini uzattı. Bu esnada, Masum Surat'ın yüzünün yavaş yavaş değiştiğini fark etmişti. Umursamadı. Derin bir nefes aldı ve bileğine kadar sağ elini kabartmanın ağzına soktu. Parmak uçlarında garip bir ürperti hissetse de elini geri çekmedi. Birden aniden, karşısındaki yüz, delikanlının yüzüne dönüşüverdi. Aynı anda, Masum Surat'ın ağzı gürültüyle kapandı.

Kendi çığlığıyla uyandı. Sağ eli zonkluyordu. Karyolada doğrulup elini oğuşturdu. Henüz sabaha çok vardı. Korka korka tekrar yattı.

Artık hep kendi çığlığıyla uyanıyordu. Dudakları sızlıyordu. Her gecenin sabahında, her karabasanın sonunda bir kat daha incelmiş oluyordu pembe deri; her gün bir adım daha yaklaşıyordu yırtılacağı ana.

Zaten nehir kenarına da bu halde gitmişti, yırtıldı yırtılacak dudaklarıyla. Uzaktan baktığında, delikanlının kâhya ile beraber olduğunu sanmış, ancak yaklaştıkça onun yalnız olduğunu anlamıştı. Kendine bile açıklayamadığı bir dürtüyle o tarafa seyirtmiş; tek kelime etmeden delikanlının karşısına, suyun kenarına çöküvermişti.

"Dudaklarını ver!" demişti delikanlı. Öyle rahat, öyle pervasızdı ki, sanki kadından dudaklarını kendisine değil de, nehir kenarındaki bodur çalılara ya da ta uzaktaki porsukağacı ormanına vermesini istiyordu.

Delikanlı onu soyarken, Madame de Marelle utanması için bir sebep olmadığını düşünüyordu. Utanacak bir şey yoktu çünkü nasıl

olsa bir daha kalkmayacaktı bu çimenlerin üzerinden. Hep kaçtığı ama hiç kaçamadığı felaket olup bittiğinde, delikanlı çekip gidecek ama o ebediyen burada kalacaktı. Tıpkı suyunu yitirmiş bir böcek gibi güneşin altında mayışarak ölümü bekleyecek, çürüyerek toprağa dönecekti. Delikanlı soyunurken, o da çimenlerin altından gelen sesleri dinliyordu. Nasıl da acıkmıştı toprak. Birazdan yutacaktı onu, günahlarıyla beraber. Gözlerini kapadı. Dudaklarında bunca zamandır direnen deri, delikanlının içine girmesiyle birlikte boydan boya yırtıldı. İnce, pembe bir sızı aktı ağzının kenarından.

Delikanlının zevk çığlığı ta uzaktaki porsukağacı ormanında yankılanıp gerisin geri döndüğünde, Madame de Marelle hâlâ yerde yatıyordu. Kalkmaya niyeti yoktu. Şu anda ne acı, ne azap, hiçbir şey hissetmeden, toprağın ağzında kaybolmayı bekliyordu. Yalnız bir ara başını kaldırıp, bir daha görüşmeyeceklerini söyledi. Öylesine, ortaya bir yerlere konuşmuştu sanki; ya da ortada olmayan biriyle. Delikanlı bir müddet dikkatle süzdü onu, soru sormadı. Sıkıntılı görünüyordu. Sıkıntıyı savuşturmak için küt parmaklarıyla pas rengi saçlarını taramaya başladı. Madame de Marelle bu hareketi görür görmez önce kaskatı, sonra sapsarı kesildi. Titriyordu. Derken telaşla ayağa fırladı ve yarı çıplak bir halde malikâneye doğru koşmaya başladı.

Hamileliği boyunca odasından dışarı çıkmadı. Delikanlıyı bir daha görmedi ve de kimselere sormadı. Ara sıra kâhya geliyordu ziyaretine. Sevmiyordu onu, istemiyordu yakınında yöresinde. Gene de gerekliydi kâhya. Yağlı bir urgan ya da emektar bir saban nasıl ve ne kadar gerekliyse, kâhya da öyle ve o kadar gerekliydi. Kadının dudaklarının ne hale geldiğini ondan başka gören yoktu. Parçalamıştı onları. Kocasının hayattayken elinden düşürmediği kabzası safirlerle bezenmiş hançerle, derin çizgiler çekmişti delikanlıya verdiği dudaklarına. Katmerli karanfiller gibi taç taç açılmıştı dudakları ve her bir et parçasının üzerinde, ha düştü ha düşecek bir kabuk tutunmaya çalışıyordu vargücüyle.

~

Şimdi, tavanı gökyüzü kadar yüksek, tabanı güvercin kanadı kadar yumuşak odada, direkleri oymalı, ceviz kaplama karyolada acısını haykırırken yaşam, endişeyle titreşiyordu dudaklarındaki kabuklar.

Tere bulanmıştı çarşaflar ve dışkıya ve kana. Konuşamıyordu. Konuşabilse, lapa lapa kar yağdırmasını isteyecekti Tanrı'dan. Etrafındaki manasız koşuşturmayı, canından kopmaya çalışan canları ebediyen dondurmasını isteyecekti ondan. İbret olsun diye, yüzyıllar sonra bile insanlar doğum yapamayan günahkâr kadını görsün, görüp de dizleri üzerinde nedamet getirsin diye donmalıydı hayat.

Ter içindeydi. Hiç kırpmıyordu gözlerini. Gökyüzü kadar yüksek tavanda, sarışın ayçiçeği tarlasında dolaşan mini mini, kaymak tenli meleğin kanatlarında takılmıştı gözbebekleri. Çıt çıkarmıyordu. Sancılar damarlarını tırpanlarken, tek bir inilti bile çıkmıyordu dudaklarından. Dudakları... Ebeye yardımcı olmak için koşuşturan genç kızlar bu dudakları neyin, nasıl bu hale getirmiş olabileceğini öğrenmekten ürküyordu.

Böyle doğdu ikizler. Bebeklerden birini annenin bir koluna, ötekini diğer koluna yatırdılar. Madame de Marelle önce ilk doğan bebeğe baktı. Öylesine çirkindi ki bu bebek, bir insan yavrusundan ziyade, bir ifrit müsveddesini andırıyordu. Kadın şefkatle gülümsedi. Utanç verici bir birleşmenin meyvesinin böylesine çirkin olmasından daha tabiî ne olabilirdi ki? Neyse ki Tanrı işlediği günahı unutmasına izin vermeyecekti. Bundan böyle son nefesini verene kadar, bu çocuğa her bakışında vicdanını sıkan mengene biraz daha daralacak, vebalinin kamburunu taşımak biraz daha zorlaşacaktı. Ölgün bir mutlulukla Tanrıya şükredip, şerha şerha dudaklarıyla kocaman bir öpücük kondurdu ilk bebeğinin buruş buruş yanağına. Sonra, başını öbür tarafa çevirdi ve ikinci bebeği gördü.

Bebeklerden ikincisi o kadar güzeldi ki, bir insan yavrusundan ziyade, yolunu şaşırmış bir periyi andırıyordu. Şeker pembesi teninin üzerinde gonca gibi açılan minnacık dudakları, sanki her an dillenip konuşacakmış gibi sürekli kıpır kıpırdı. Madame de Marelle önce hayretle, sonra nefretle inceledi ikinci bebeğini. Ve, onu daha fazla görmek istemediğine karar verdiğinde, kolunu geri çekti.

Ardından, sırtı ikinci bebeğine, yüzü birinci bebeğine dönük bir halde, derin mi derin bir uykuya yattı.

~

Monsieur de Marelle, elinden düşürmediği kabzası safirlerle kaplı hançerini okuduğu kitabın arasına koyarken sıkıntıyla içini çekti. Az evvel ikizleri kucağına almak bile sıkıntısını hafifletmemişti. Ne zaman böyle daralsa, küt parmaklarıyla pas rengi saçlarını hızlı hızlı taramaya başlardı, gene öyle yaptı. Severdi saçlarını. Başka kimsede böyle saç görmemişti. Sülalade kuşaktan kuşağa aktarılmıştı bu pas rengi. İkizlerden biri de babasına çekmişti zaten; ama ya öteki? Kimbilir, belki ileride, öteki bebeğin saçları da annesininkilere benzerdi. O da annesi gibi sımsıkı topuz yapar, tek bir telin bile dışarı çıkmasına göz yummazdı.

Gene uyuyordu karısı; doğumdan bu yana devamlı uyuyordu. Bazen o uyurken Monsieur de Marelle ceviz kaplama karyolanın kenarında oturup, onu seyrediyordu. Son bir sene içinde nasıl da tuhaflaşmıştı. Nasıl da zor geçmişti hamileliği. Sanki her geçen gün biraz daha nefretle dolmuş, hayata haz katan her şeyden tiksinir olmuştu. Gözlerinin sevgiyle baktığını görmeyeli kimbilir ne kadar zaman geçmişti. Gerçi bundan seneler evvel, Madeleine'i eş olarak seçtiğinde de gayet iyi biliyordu onun kendisine âşık olmadığını ama zamanla her şey hallolur sanmıştı. Elbette, kendi kabahatlerinin de farkındaydı. Bilhassa evliliklerinin başlarında pek zalim davranmıştı ona. O günlerde yaptıkları aklına geldikçe, iri iri kıymıklar batıyordu vicdanına. Ama sonra tamamen düzelmiş, Madeleine'i bir daha hiç incitmemişti. Oysa o bundan mutlu olacağına, giderek katılaşmış, taşlaşmıştı.

Karısının soğukluğuna alışkındı alışık olmasına da, şu son bir sene içinde ona olup bitenlere akıl sır erdiremiyordu. Her geçen gün giderek tuhaflaşmıştı. Bir ara uzun bir yolculuğa çıkıp, de Marelle topraklarından uzaklaşmak istediğini söylediğinde, Monsieur de Marelle bunun ona iyi gelebileceğini düşündüğü için itiraz etmemişti. Ama bu yolculuğu bu kadar çok istediği ve günlerce hazırlık yaptığı halde, yola çıkmasıyla geri dönmesi bir olmuştu. O döndüğünde Monsieur de Marelle ahırda atları kaşağılıyordu. Nereye gittiğini ve neden bu kadar erken döndüğünü sormaya kalktığında, Madeleine suratını tiksintiyle buruşturarak bakmış ve hiçbir şey söylemeden odasına kapanmıştı. Zamanla buna benzer hadiseler o kadar çoğalmıştı ki, Monsieur de Marelle karısının kendisini tanıdığından şüphe duymaya başlamıştı. Sanki... sanki onu bir başkasıyla karıştırıyordu, ortada olma-

yan biriyle. Ve sanki kimsenin görmediği birinden kaçıyordu, belki de bir hayaletten. Zaten bu yöre, porsuk ağaçlarından çok hayalet hikâyeleriyle nam salmıştı.

Gerçi Monsieur de Marelle bu safsatalara kulak asmazdı. Tek bildiği, sebebi ne olursa olsun, Madeleine'in durumunun her geçen gün daha da vahim bir hal aldığıydı. O da bütün bu zaman zarfında meseleyi kurcalamak yerine, malikânedeki hizmetçilerle düşüp kalkmaya devam etmişti. Değişen bir şey yoktu. Zaten evliliklerinin başından beri ne zaman karısına el sürmeye kalksa, geri çevrilmişti. İşin aslı, pek de şikâyetçi sayılmazdı bu durumdan. Ne de olsa, Madeleine'in o sımsıkı, simsiyah topuzunu görmesiyle, hevesinin sönmesi bir oluyordu. Ne var ki, içten içe bir vâris istiyordu. Saçları tıpkı kendisininkiler gibi pas rengi bir çocuk!

Bu gidişle hiçbir zaman bir vâris edinemeyeceğine iyiden iyiye inanmaya başladığı günlerden birinde, kitaplık odasındaki çalışma masasında karısından bir not bulmuştu. Notta ertesi sabah nehrin kenarına gelmesi söyleniyordu. Monsieur de Marelle belirtilen zamanda, belirtilen yere gitmiş ve beklemeye koyulmuştu. Çok gecikmemişti Madeleine. Ama bir tuhaflık vardı gelişinde. Bir müddet bir çalıyı siper ederek kocasını gözetlemiş, sonra ürkek bir hayvan gibi yaklaşmış; koklaya koklaya adamın etrafında dolanmıştı. Nihayet, sessiz ve itaatkâr, gelip oturmuştu yanına. Monsieur de Marelle hayretle bakmıştı karısına. Evliliklerinin başından beri kendine dokundurtmayan ve son zamanlarda yüzüne hep iğrenerek bakan kadının nasıl olup da böyle ansızın değiştiğini anlamaya çalışmıştı. Derken, durup dururken dudaklarını uzatmıştı kadın. Allak bullak olmuştu adam; önce şaşkınlıktan, sonra telaştan yarım yamalak öpebilmişti bu dudakları. Karısı sanki neler olup bittiğinin farkında değildi. Pelte gibiydi. Kendini tamamen bırakmıştı. Çimenlerin üzerinde çırılçıplak kaldığında dahi geçmemişti tuhaflığı; kulağını toprağa dayayıp, habire mırıl mırıl bir şeyler anlatmıştı.

Seviştikten sonra da, öylece yatmaya devam etmişti toprağın üzerinde. Sadece bir ara başını kaldırıp bundan sonra bir daha görüşmeyeceklerine dair bir laf etmişti. Sanki kocasına değil de ortaya söylemişti bu sözleri; ya da ortada olmayan birine. Derken, birden aniden, dehşetengiz bir şey görmüşçesine önce kaskatı, sonra sapsarı ke-

silmişti. Ve hemen ardından ayağa fırlayıp, yarı çıplak bir halde malikâneye doğru koşmuştu. Monsieur de Marelle bir müddet kaygıyla karısının peşinden bakıp, nasıl bir rüyanın ortasında debelendiklerini anlamaya çalışmıştı.

Ama anlaşılan rüya değildi. Değildi ki, günbegün büyümeye başlamıştı karısının karnı. Hamilelik daha da tuhaf yapmıştı onu, daha da hırçın. Takip eden aylar boyunca odasından hemen hemen hiç dışarı çıkmamış, gün boyu süzgün bakışlarla bakire Meryem heykelciklerine bakıp durmuştu. Monsieur de Marelle istenmediğini bile bile sık sık uğramış, bir ihtiyacı olup olmadığına bakmış ve her seferinde, saçları pas rengi bir vârisin sevincini gölgeleyecek kadar derin bir iç sıkıntısıyla ayrılmıştı karısının yanından.

Nihayet gelmişti doğum vakti. Berbat, fırtınalı bir geceydi. Dışarıda rüzgâr ve yağmur ve şimşekler elele vermiş gürültüyle tepinirken, koca malikâne korkudan zangır zangır titrerken, Monsieur de Marelle koridorlarda bir aşağı bir yukarı yürüyüp, boş yere duymaya çalışmıştı karısının çığlıklarını. Saatler sonra dolaşmaktan yorgun düşünce kitaplığına kapanmış, habire küt parmaklarıyla pas rengi saçlarını tarayarak sıkıntıyla beklemişti. Böyle doğmuştu ikizler. O andan itibaren de bitimsiz bir uykuya çekilmişti Madame de Marelle. Hep uyuyordu. Bazen, hiç umulmadık bir anda uyanıp, şaşkın gözlerle etrafına bakınıyordu. Emzirmesi için hemen bebekleri getiriyorlardı o zaman. Her seferinde aynı şey oluyordu. Saçları pas rengi çirkin bebeği uzun uzun emziriyor ama sıra güzeller güzeli öteki bebeğe gelince sırtını dönüp, tekrar yatıyordu. Sonunda, ikinci bebek için bir sütanne tutmak şart olmuştu.

Civardaki köylerden birinde bu işe uygun bir kadın bulundu. Genç ve gürbüzdü. Koyun yünü ve peynir ve saman ve bulamaç kokuyordu. Yeni doğum yapmıştı. O kadar çok sütü vardı ki, sanki değil bir, bir düzine bebeği tıkabasa doyursa bile kolay kolay inmeyecekti göğüslerinin şişliği. Sütanne, güzel bebeği görür görmez sevmişti. Emzirirken bebeği hayranlıkla seyrediyor; seyrine baktığı güzellik kendi suretinin aynasıymış gibi gururla gülümsüyordu. Zaman zaman onu da emzirmesi istendiğinde, kerhen az biraz süt akıtıyordu çirkin bebeğin ağzına. Monsieur de Marelle'e gelince, o, kendi karısı ile köylü kadın arasındaki tezatı görmekten müthiş bir keyif alıyor; bu

iki farklı kadının, iki farklı bebekle yakınlaşmalarını merakla seyrediyordu. Seyrettikçe, kadınların akıl dışı mahluklar olduklarına dair inancı pekişiyordu.

Sütanne, Monsieur de Marelle'in meraklı bakışlarını üzerinde hissetmekten gayet memnundu. Ve güzel bebeğin kollarında uyuyakaldığı bir gün, pütür pütür kabarmış meme ucunu bebeğin küçümen ağzından çıkartıp, adama ikram etti. O andan itibaren de güzel bebeği ihmal etmeye başlayacaktı. Gerçi onu hâlâ emziriyordu ama artık bu malikânedeki esas vazifesi bebeği değil, babasını doyurmaktı.

~

Bir gün sütanne, Monsieur de Marelle'in peşi sıra, kitaplığın bulunduğu odaya daldı. Daha evvel buraya adımını atmamıştı.

Tıkabasa kitap dolu raflara bakarken, duvardaki tabloya takıldı gözü. Tablonun altın kabartmalı çerçevesinde bir oyuk vardı. İlk bakışta, aralık duran bir ağzı andırıyordu; hani şu günahkârların ellerini ısırıp kopartan Masum Surat'ınki gibi meçhule açılmış bir ağız. Bu çerçeve, bu tablo... Sütanne aniden çığlığı bastı. Eli ayağına dolaşmış, beti benzi atmış bir halde etrafına bakınıp, odanın içinde dört dönmeye başladı. Ortalıkta hiç örtü göremeyince telaşla sırtındaki şalı çıkardı ve o tarafa bakmamaya çalışarak elyordamıyla tablonun üzerini örttü. Bu arada Monsieur de Marelle'in şaşkınlıktan nutku tutulmuş olmalıydı ki, büyümüş gözbebekleriyle sütannenin birbirinden tuhaf hareketlerini izlerken tek kelime edememiş, neler olup bittiğini soramamıştı. Ama gene de anlattı genç kadın.

"Bu tabloyu duymuştum. Köyde bütün kadınlar bilir. Hep anlatırlar. Vaktiyle burada bir delikanlı yaşarmış. Kâhyanın yanında çalışırmış. O kadar güzel, o kadar güzelmiş ki, görenlerin aklını başından alırmış. Malikânenin sahibi dul bir kadınmış; delikanlıya âşık olmuş. Ama delikanlı onu istememiş. Kadın çok acı çekmiş. Sonra bir gün delikanlı ortadan kaybolmuş. Ormanda ölüsünü bulmuşlar; bir porsukağacının dibinde. Kimse nasıl öldüğünü anlamamış. Dul kadın olayı duyar duymaz oraya koşturmuş. Ölüyü tek başına ta nehir kenarına kadar taşımış. Sonra da cesede sarılmış, bırakmamış. Günlerce orada gözyaşı dökmüş. Yanına yaklaşanları kovalıyormuş. Sonunda ölüyü

gömebilmek için kadını yerlerde sürükleye sürükleye delikanlının cesedinden ayırmaya mecbur kalmışlar."

Sütanne bu kadar hızlı konuşmaktan nefes nefese kalmıştı. Monsieur de Marelle'in uzattığı şarabı lıkır lıkır içtikten sonra, birazcık yatışıp daha yavaş anlatmaya başladı.

"Dul kadın cenazeden evvel bir ressam tutmuş, delikanlının resmini yapsın diye. Bir de çerçeve yaptırmış. Çerçevenin üzerindeki oyuk tıpkı Masum Surat'ın ağzı gibiymiş. Sonra da resmi alıp baş ucuna asmış. Her gün bu resme baktıkça korkunç bir azap çekiyormuş. Delikanlıyı bu kadar arzuladığı için büyük günah işlemiş ya, onun da bu yüzden öldüğünü düşünüyormuş. Günahkâr olup olmadığını anlamak için her gece elini oyuğa sokuyormuş. Sonunda tamamen tırlatmış. Tablo da kaybolmuş. Köydeki bütün kadınlar bilir bu hikâyeyi. Resmin lanetli olduğunu söylerler. Çünkü çok güzelmiş delikanlı. Her kadını kendine âşık edebilirmiş. Bilhassa bakirelerin yüreğini çelermiş. Onu gören bakire aklını oynatırmış. Örtmek lazım bu resmi. Ona bakmamak lazım."

Sütanne biraz daha şarap aldıktan sonra, durgun bir sesle sordu: "İyi de nasıl gelmiş bu tablo buraya? Saklı olduğunu sanıyordum."

"Geçen sene... Madeleine astı onu buraya. Madeleine..."

Monsieur de Marelle lafını tamamlayamadı. Beter bir ağrı saplanmıştı başına. Palas pandıras odadan fırladı. Koştura koştura bebeklerin yanına gitti; güzel bebeği kucakladığı gibi, koştura koştura kitaplığın bulunduğu odaya döndü. Sütannenin bütün itirazlarına rağmen, tablonun üzerindeki şalı indirdi ve bebekle resmi yan yana tuttu. Hiç şüphe yok, güzel bebeğin yüzü delikanlının yüzünün küçük bir kopyasıydı. Monsieur de Marelle bu benzerliği gördüğü an, güzel bebekten nefret etti. Bundan böyle onu görmek istemeyecekti. Zira ona her bakışında, karşısında karısının aklını başından alan erkeğin suretini bulacak ve nasıl ihanete uğradığını hatırlayacaktı.

~

Her çocuk aynı şekilde büyümez. Kimi çocuklar zamanın koyu kıvamını sevenlerinin varlığıyla seyrelte seyrelte, yudum yudum büyürler. Zamanı olanca katışıksızlığıyla içen kimileriyse, lıkır lıkır büyür-

ler. Anabelle ismini alan güzel bebek de bunlardandı ve daha henüz bebeklikten çıkmadan, üst üste nasibini almıştı yalnızlıktan. Önce, annelerinin rahminden ondan evvel ayrılan ikiz kardeşi, ardından annesi, derken sütannesi ve en nihayetinde babası tarafından birer birer terk edilmişti. Onlardan tamamen uzakta, bir başına büyüyecekti.

Vaktinin çoğunu avare avare kırlarda dolaşarak ya da porsukağacı ormanında kaybolarak geçiriyordu. Bir de sık sık nehir kenarına iniyordu. Seviyordu orayı. Nehirde onu çeken bir şeyler vardı. Bacaklarını suya sarkıtıp, saatlerce orada oturuyor; deli deli akan sularda kendini görmeye çalışıyordu. Bazen öylesine dalıp gidiyordu ki suda dalgalanan suretine, güneşin battığını, havanın karardığını fark edemiyordu. Korkmuyordu orada gecelemekten; ne de gecenin seslerinden. Nasıl olsa özleyeni yoktu evde. Kendini bildi bileli annesi utançla bakıyordu yüzüne; sütannesi şüpheyle, babası nefretle, ikiz kardeşi hasetle. Onu her gören ya suratını buruşturuyor, ya da gözlerini kaçırıyordu. Sadece nehir, Anabelle'i görünce gülümsüyor; üzülecek bir şey olmadığını, sihirli güzelliğiyle bir periyi andırdığını fısıldıyordu. Ve tıpkı bir peri gibi her kanat çırpışında menevişler saça saça uçup gidebileceğini müjdeliyordu.

İşin doğrusu, Anabelle bir ömür boyu de Marelle topraklarından ayrılmayabilir, nehrin sularında kendini seyrede seyrede yaşlanabilirdi, tabii eğer o garip tesadüf olmasaydı.

Sonbaharın başlarıydı. Sarı sarı yapraklar birbirlerine nazire yaparcasına boşluğa atlayıp, birer birer düşüyordu suya. Dokunanın elinde dağılan kof bir telaş vardı tabiatta. İşte o günlerde, gezici bir tiyatro kumpanyası mola verdi nehrin yakınlarında. Oyuncuların hepsi de canından bezmiş görünüyordu. Ölgün hareketlerle bitlerini ayıklıyor, rollerini ezberliyor, çamaşırlarını paklıyor, lahana çorbalarını kaşıklıyor ve bütün bunları yaparken kendi aralarında tek kelime etmiyorlardı. Ama içlerinde biri vardı ki, işte o işini gücünü bırakmış, az ileride ayaklarını nehrin sularına sarkıtıp oturan kızı seyredalmıştı. Bu ufak tefek, kakavan adam kumpanyanın sahibiydi. Anabelle'i epeyce seyrettikten sonra, arkadaşlarına dönerek şöyle seslendi:

"Böyle bir güzelliği herkes görmeli!"

~

Tez zamanda çok şey olur bazen. Gezici kumpanyanın sahibi kapısını ümitsizce ve biraz da öylesine çaldığı de Marelle malikânesinden ağzı kulaklarında ayrıldı. Hiç ummadığı kadar yaver gitmişti şansı. Önce Anabelle'in, hizmetçilerden biri değil, bizzat malikâne sahiplerinin kızı olduğunu öğrenip bocalamış; ardından, gene de kızın kumpanyaya katılmasına kimsenin itiraz etmediğini görüp, iyice afallamıştı. Her şey o kadar kolay olmuştu ki, her an birinin çıkıp da işleri bozmasından endişe eden adam, bir an evvel de Marelle topraklarından uzaklaşmanın hayırlı olacağına karar vermiş, kumpanyayı apar topar yola çıkarmıştı. Henüz Anabelle'in ne tür kabiliyetleri olduğunu bilmiyordu. Eğer sesi de kendi kadar güzelse, oyun aralarında tek başına şarkı söyleyebilirdi; belki de dansçı kızlara katılırdı ya da sırf ona uygun yeni bir rol yazılabilirdi. Her ne olursa olsun, bu periçehre kızın, nicedir işleri ters giden kumpanyaya uğur getireceğinden emindi. Hatta ona bir isim bile bulmuştu: la Belle Anabelle!

Anabelle'in ikiz kardeşi, annesi ve babası avluda yan yana dizilip, gezici kumpanyanın uzaklaşmasını seyrettiler. At arabaları dönemeci dönüp gözden kaybolduğunda, üçü de rahatladıklarını hissettiler. Sadece vaktiyle ona sütannelik yapan ve sonra da malikâneden ayrılmayan köylü kadın, Anabelle'in akıbetiyle ilgilenmiş, arkalarından seslenmişti: "Onu nereye götürüyorsunuz?" Kumpanya sahibi gözlerini kadının dolgun memelerinden ayırmadan neşeyle cevap vermişti.

"Doğu'ya! Şehr-i İstanbul'a!"

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin vişne rengi çadırının doğuya bakan kapısından içeri birer birer giren erkekler, güzeller güzeli, zehirli porsukağacı ormanlarının yegâne perisi, menevişli hayat iksiri, la Belle Anabelle'i görmek için buradaydı. Sahneye en son o çıkardı. Ondan önce sırada başka güzellikler vardı.

Açılışı maskeli kadın yapardı. Alnında kıvrılan perçemi, badem gözleri, ok kirpikleri, hokka burnu, kiraz dudakları, gülücüğünde açmış gamzeleri ve yanaklarına yayılan lohusa şerbeti pembesiyle hakikaten muhteşemdi yüzüne taktığı maske. Kadın, hiçbir şey demeden, hiçbir şey yapmadan öylece dikilirdi sahnede. Sanki beklemesi söylenmişti de, o da itaat etmiş bekliyordu; neyi, niye bilmeden. Derken, hiç umulmadık bir anda, yüzündeki maskeyi indiriverirdi. Bir hayret nidası yükselirdi seyircilerden. Şimdi gördükleri yüz, tıpatıp aynıydı bir öncekiyle. Uzaklardan bir keman sesi duyulurdu, belli belirsiz. Keman susunca, yüzü maskesi, maskesi yüzü olan güzel kadın zarif bir edayla seyircileri selamlardı. Onun işaretiyle, ağır ağır açılırdı mor saçaklı kadife perdeler.

Sahnede, kankırmızı gelincik tarlasının ortasında, bir ahlat ağacının dallarına kurulmuş ve sarmaşıklardan örülmüş salıncağın üzerinde, bahar rüzgârı usul usul eser, ufukta güneş batarken; etrafında tavşanlar koşuşturur, kelebekler uçuşurken, kanto yapmaya başlardı ufak tefek bir kadın. İsmi Hayganoş idi; sesiyse incecik.

Börekçide böreklerim
Pişirir pişirir yerim
Peynirli de kıymalı da
Hepsi bana bir nasıl olsa
Değil mi ki yanık yüreğim

Kanto bitince, ahlat ağacı ayaklanır; dallarında Hayganoş'un salıncağı, etrafında kankırmızı gelincikler, peşinde tavşanlar ve kelebeklerle birlikte bir kenara çekilirdi. Hayganoş orada mırıl mırıl ma-

yışırken, üç güzeller çıkardı sahneye. Üçü de birbirinden güzel üç kızkardeş: Lisa, Maria, Rosa. Üçü de o kadar güzeldi ki, ne zaman yan yana dursalar, söndürüverirlerdi birbirlerinin güzelliğini. Gene de kıskançlık nedir bilmediklerinden, bir an bile ayrılmazlardı birbirlerinden. İçleri de dışları kadar güzeldi. Kol kola kenetlenip, yüzlerinde gülücükler, gülücüklerinde çiçekler açarken, hayatın ne denli güzel olduğunu anlatan ve boza kıvamında akan şarkılarını söylerlerdi. Gösterinin uzadıkça uzayan bu kısmında, seyircilerin dişleri kamaşır, ortalığı sıkıntı kaplardı. Her şey o kadar pürüzsüz, o kadar pakizeydi ki, ömürleri boyunca her işleri ters gitmiş bazı felekzedeler sahneye fırlayıp üç kızkardeşi tartaklamamak için kendilerini zor tutardı.

Sonra, Hoyrat Aruzyak fırlardı sahneye. Fırlamaktan çok, fettan bir etek gibi kat kat açılırdı demeli. Vişne rengi çadırın tekmil oyuncuları içinde en fazla sahne tecrübesine sahip olan oydu. Seyircilerin gözleriyle tanıştığında parmak kadar çocuktu daha; büklüm büklümdü saçları, sarı sarı. Büyüdükçe iyiden iyiye güzelleşmiş, güzelleştikçe daha da fettanlaşmış, tez zamanda koca şehirde nam salmıştı. Kırdığı kalplerin üzerine basa basa, o kumpanyadan bu kumpanyaya, bir kucaktan bir başka kucağa geçerek, ateşli bûseleri hayatın kükürtlü tadının yanında kıtlama yapmıştı. Işıl ışıl mücevherleri, pırıl pırıl elbiseleri, şatafatı, iltifatı severdi. Onun bunun lafına kulak asmadan, nefsinin bir dediğini iki etmeden, gani gani kâm almıştı bu dünyadan. Aşk şehrinin bütün gizli geçitlerini, kestirmelerini, dehlizlerini avucunun içi gibi bilirdi. Ne var ki, bir gün aniden, bu şehrin kapıları suratına kapanıvermişti.

Hayatını tepetaklak eden olay esnasında Hoyrat Aruzyak sahnedeydi. Rol gereği, iki silahşör kılıçlarını çekip onun için dövüşürken, o da bir kenarda gözyaşı dökmeliydi. Aylardır her akşam aynı oyunu oynadıkları için rolünü şaşırmasına imkân yoktu. Ama şaşırmıştı işte; sebebi hiçbir zaman anlaşılamamıştı. Birdenbire, hem de oyunda böyle bir sahne olmadığı halde, Hoyrat Aruzyak tiz bir haykırışla yerinden fırlayıp, kıyasıya çarpışan iki silahşörün arasına dalmıştı. Aynı anda, düşman kılıçlar yüzünde buluşmuştu. Sadece rol gereği değil, hakikatte de aynı kadına âşık oldukları için birbirlerinden nefret eden bu iki erkeğin kılıçları, sağlı sollu boydan boya iki derin yara açmıştı nicedir peşinden koştukları kadının yanaklarında. Hoyrat Aruzyak

acıyla yığılmıştı sahnenin ortasına.

Sahne kapanmış, seyirciler dağılmış, ama acı yerinde kalmıştı. Hoyrat Aruzyak bir daha eline ayna almamış, yüzüne bakmamıştı. Lüzum yoktu; nasıl olsa, dost düşman başkalarının gözlerinden okuyabiliyordu ne halde olduğunu. Defalarca intihara teşebbüs etmiş, fakat eski hayranlarının olur olmadık yerlerde boy göstermelerinden ötürü her seferinde hayata döndürülmüştü. Yaşamak istemiyor, ölmeyi beceremiyordu. Vaktiyle, yüzüne gülüp içten içe kıvranan kıskanç karıların, şimdi yüzüne acıyla bakıp içten içe gülmelerine katlanamıyordu. Merhamet göstermeye kalkan herkesi paylıyordu. Bilmediği kelimeler öğrenmişti. Yüreği köreldikçe, dili sivrilmişti. Ağzına geleni pattadak söylediği için artık kimse onu yanında yöresinde istemez olmuştu. Zaten bir müddet sonra ortadan kayboldu. Zaman zaman pahalı lokantaların yakınında görüldüğü, partal esvaplar içinde tanıdıklarının kapısını çalıp öte beri dilendiği, vaktiyle sahnelerinde ışıdığı kumpanyaları taşlamaya kalktığı, bir şişe içki için her türlü kepazeliğe boyun eğdiği anlatıldı kulaktan kulağa. Her vukuatı konuşuluyordu konuşulmasına da, konuşuldukça görülmez oluyordu adeta; mezarında rahat edememiş bir hayalet gibi sıkıntıyla yalpalıyordu onu tanıyanların hafızalarında.

~

"Bazen... böyle birdenbire yaralanıveririz. Ama her yara iyileşir. Eninde sonunda kabuk bağlar, üstünü kapatır. Gözlerden saklanır. Çünkü hiçbir yara görülmek istemez."

Hoyrat Aruzyak kaldırımda oturuyordu. Oralı olmadı. Başını kaldırıp da kendisiyle konuşan kişinin kim olduğuna bakmadı. Hiç üstüne vazife değilken yanına gelip nasihat vermeye kalkanlardan, hayatın her şeye rağmen ne denli güzel olduğundan dem vuranlardan nefret ediyordu.

"Yeter ki bu yara gözbebeklerinde çıkmasın. Çünkü eğer gözbebeklerin yaralanırsa, bir daha asla aynı gözle bakamazsın dünyaya. Baktığın her şeyin kötü yanını görmeye başlarsın. Saklı kalmış pislikler bile kaçmaz gözlerinden. Öteki insanlar da hissederler artık aynı şeyleri görmediğini ve artık onları sevmediğini. Rahatsız olurlar. Onlar da bir daha aynı gözle bakamaz sana. Bu yüzden kimse seni yakı-

nında görmek istemez. Resim aynı resimdir aslında, değişen senin gözlerindir. Eğer sen çıkarsan resimden, her şey eskisi gibi kalır, herkes rahat eder. Şahsen bence en iyisi, gitmektir böyle durumlarda. Üstüne üstüne gitmek. İnadına!"

Hoyrat Aruzyak şaşkınlıkla bakıyordu karşısında car car konuşan adama. Söylediklerinden ziyade, yüzü dikkatini çekmişti; daha doğrusu gözleri... İncecik, kesik kesik iki çizgi halinde çekilmiş gözleri, yürekten inanarak söylediği her şeyi her an inkâr edebilirdi sanki. Bakışları adeta her türlü duygudan yoksundu; ne merhamet, ne acı, ne öfke, ne umut ekiyordu. Herhangi bir şey ekmediği için, dönüp de herhangi bir şey biçmeye çalışmıyordu. Ama gene de sahte görünmüyordu. Oynamıyordu. Hatta Hoyrat Aruzyak, ömrü hayatında karşılaştığı onca insanın içinde sahtelikten bu kadar uzak birini görmediğini bile düşündü. Karşısında duran adamın gözleri, en az, bir tiyatro oyununda, seyircilere tiyatroda olduklarını unutturan o nadir sahnelerden biri kadar gerçekti.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, işte böyle girmişti Hoyrat Aruzyak'ın hayatına. Takip eden günlerde, ne kadının yakasını bırakmış, ne de bir an olsun ara vermişti vıdı vıdı konuşmaya. Bir yandan da durmadan, kokusu geniz yakan melhemler, terkibi meçhul macunlar getiriyordu. Yaralar bunları kullanmakla kapanacağa benzemiyordu ama açık da kalsalar, renkleri artık eskisi kadar çiğ değildi.

Derken Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi çadırdaki oyuncuların makyaj malzemelerini kadının önüne yığmaya başladı. Koyu pudralarla, canlı boyalarla örttü yaraları. Ve Hoyrat Aruzyak bunca zamandan sonra ilk defa eline ayna almaya cesaret edebildi. Baktı. Baktı ve tam da yılgınlığı kanıksamışken beyhude bir ümide kapıldığını idrak eden her insan gibi, önce kendine, sonra kendisine ümit verene lanet okudu. Değişen bir şey yoktu. Her iki yara da olanca çirkinlikleriyle öylece duruyordu. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi aynayı düştüğü yerden aldı ve inatla uzattı.

"Senin çirkinliğin tüylerimizi diken diken edecek kadar güzel. Sen Aruzyak, bir kıyamet gecesi kadar güzelsin. Sahneye çık! Ve bize ölümle sona ermeyen hayatı oyna."

Hoyrat Aruzyak, tanıdığı erkeklere zerre kadar benzemeyen bu adamın, hislerini elevermeyen gözlerine bakakaldı bir müddet. Söy-

lediklerinden tek bir kelime bile anlamamıştı ama mayhoş bir tad kalmıştı damağında. Yalnız kalır kalmaz, nicedir elini sürmediği eski kıyafetlerini sandıklarından çıkarıp, teker teker denedi. Ve ertesi gün, komşu ülkenin sarayına gelin giden bir prenses edasıyla, sandık sandık çeyizini peşi sıra sürükleyerek yokuşun tepesindeki vişne rengi çadıra teşrif etti. Sahneye çıktığı ilk akşam, nutku tutuldu. Aysız bir gecede göz kırpan yıldızlar gibi ışıldıyordu seyircilerin gözleri. Yavaş yavaş, çoktan unuttuğunu sandığı bir ılıklık yayıldı içine. Beklemeye tahammülü yoktu; beğenilmenin hazzını bir dikişte içti. O akşam nasıl da çakırkeyifti!

O gün bugündür, vişne rengi çadırda her akşamüstü mağrur bir tebessümle sırasını bekler ve vakit tamam olduğunda, fettan bir etek gibi kat kat açardı sahnede. Onu izleyenler tepeden tırnağa ürperirdi. Kadın erkek, çoluk çocuk demeden bütün ahalisi katledilmiş, bütün zenginlikleri yağmalanmış bir şehrin harabelerinde pıtır pıtır koşturan yavru bir kertenkele nasıl derisi kadar körpe ümit tohumları saçarsa bastığı yerlere, öyle ölürdü hayat ve öyle dirilirdi ölüm, Hoyrat Aruzyak'ın oynadığı kıyamet gecesinde.

Hoyrat Aruzyak'dan sonra sıra yılanbaza gelirdi. Her akşam yılanbaz, buraya gelmeden evvel başka bir vazifeyi tamamlaması gerekmiş gibi, son dakikada koştura koştura yetişirdi. O sahneye çıkar çıkmaz, kolundaki gümüş pazubendi, kulağındaki halkavi küpeyi, belindeki sırma kuşağı gören seyircilere kuvvet gelirdi. İçlerinde en çelimsiz, en tırsak olanlar dahi sokaklara fırlayıp külhani naralar savurmayı düşlerdi. Onlar düşlerini kuradursun, yılanbaz sahnenin ortasına varmış olur; kaşlarını şöyle bir çatıp, boynunu usulca kırarak seyircileri selamlar ve sepetin kapağını kaldırırdı. Yılan sepetten çıkar, sahnenin kenarına kadar sürüne sürüne gelir ve zümrüt yeşili gözleriyle bakardı. O bakınca ve o baktıkça, seyirciler görmeye başlardı.

Yılanın gözleri tersine dünyanın aksiydi.

Gözlerinin aynasında dullar bekârdı, kullar efendi. Cıvıl cıvıldı toprak; altında yatanların ruhunu gıdıklardı. Doluya çiçek açmış ağaç dalları, tüylerinde yağmur damlaları titreşen kuşlar, her kadehte perçem perçem kızaran yanaklar oldukça şu hayatta, bakır akçeler cevher, çullar atlastı. Kocamışı da körpeyi de, zengini de fakiri de, aynı sevecenlikle sarmalardı bulutların arasından süzülen ışık zerreleri.

Her yerdeydiler. Belli belirsiz kıvılcımlar bırakırlardı değdikleri yerlere; belli belirsiz kıvılcımlarla altın taçlar örebilirlerdi ne tarak, ne sabun yüzü görmüş başların üzerine. Şu dünyada en habis insanın dahi isminde bir güzellik, en viran beldede bile cennetten bir köşe vardı. Her arbedenin bağrında ürkek bir sessizlik yankılanır, her cenderenin sonunda umulmadık bir açıklık nefes aldırırdı. Hayat dediğin bittikçe başlardı; kâh arşa düşüp kâh yere yükselirken molalarda soluklanır, kendi küllerinde ısınırdı. Ve yeterince ısındığında, ortaya atılırdı gene; cevabını beğenmeyen girift bir bilmece gibi kona göçe. Hal böyle iken, illa ki hayatta kalmalıydı insan. Kısa ya da uzun olması fark etmezdi ikametinin, çünkü zaman değildi aslolan.

Bu, cennetin tasviriydi; hayattan sonraki değil, hayatın bağrındaki cennetin.

Gösterinin bu safhasında, yılanın gözlerinde tersine dünyanın aksini gören bütün erkekler, sarsıla sarsıla ağlamaya başlardı; şimdiye değin hiç ağlamadıkları kadar ve hiç ağlamadıkları gibi. Pek çoğu dizlerinin üzerine düşüp nedamet getirirdi. Derin sarnıç sularının serin kokuları kaplardı çadırın içini. Artık bütün kötülükler sona erecek, her şey iyi olacaktı sanki. Kısa, kısacık bir an için de olsa, çadırdaki bütün erkekler kabahatlerinden sıyrılmak için ellerine eşsiz bir fırsat geçtiğini hisseder ve arınmayı ne kadar içten istediklerinin ispatı olarak üzerlerindeki bütün paraları sahneye atarlardı. Derken, açıldığı gibi kapanırdı ayna. Yılanbaz, dudaklarında belli belirsiz bir tebessümle eğilir, sahneye fırlatılan paraları birer birer sepetine atar ve sonra, az evvelki yavaşlığına inat, adeta kaçarcasına ayrılırdı sahneden. Yılansa, ıslıkla çalınmış bir ezgi gibi sahibinin peşinden seyirtirdi.

Yılanbazdan sonra Betri Hanım çıkardı, kuklalarıyla birlikte. On parmağında on küçük kukla vardı. Onlarla bir olup tabiatın taklidini yapardı. Yağmur olup çisil çisil bereket yağdırır; gökkuşağı olup imkânsıza geçit açar; çiğ damlası olup çayır çimenin yanağını okşar; meltem olup dağların eteklerini ürpertir; yaban otları olup şifa dağıtır; kar olup lapa lapa avutur; güneş olup kuğu boyunlu çiçekler açtırır; sis olup perde perde sırlanır; iklim olup her halini sevdirir; su olup hayata hayat katardı. Tabiatın insana yapmadığı iyilik yoktu.

Bu mest edici gösteri sona erdiğinde, derin bir sessizlik kaplardı çadırı. Artık sahne sırası la Belle Anabelle'indi.

Sahne sırası la Belle Anabelle'e geldiğinde şeytan dürtmüşçesine ürperirdi bütün erkekler. Seyrettikleri bunca güzellikten sonra, daha da ötesinin olabileceğini hissetmekti bu anı böylesine ürkütücü kılan. Cennetin de ötesi varsa eğer, kim cennette sonlanmak isterdi ki? Ölümü anlamsızlaştırıyordu la Belle Anabelle, bilmeden, istemeden. Ölümün anlamsızlaştığı yerde hayattı ilmek ilmek çözülen. Ve hayat şaşırtmaya bayılırdı. En geveze olanın bile nutkunun tutulduğu bir an vardı; en cesurun dizlerini korkudan titreten. Fotoğrafçının düğmeye basmasıyla birlikte, coşkulu bir kutlamanın ortasında neşeyle poz verenlerin yüreklerinin sıkışıverdiği bir an... sanki yanmış bir fotoğraf, tanıklığını yaptığı mutluluğu karartan. En pısırığın bile cesarete geldiği, en dilbazın bile kekelediği, en vurdumduymazın bile içindeki dehşetin feryadını duyduğu bir an... İşte o anın ismi, gökkubbenin altındaki kadim dillerin bile kucaklamayı unuttuğu bir kelimeydi; yazılmamış söylenmemişti. Yanına yaklaşıncaya kadar yoktu bu sebepten; yaklaşıldığındaysa artık çok geçti. Çünkü la Belle Anabelle sahnedeydi.

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, Anabelle'i görür görmez vişne rengi çadırın doğuya bakan kısmı için aradığını bulduğunu anlamıştı. Derhal harekete geçip, tiyatro kumpanyasının sahibini nasıl ikna edebileceğini düşünmeye başlamıştı. Oysa fazla uğraşmasına gerek kalmayacaktı. Ne de olsa bu ufak tefek, kakavan adam, bir servet kazanmayı ümit ettiği Doğu'ya adım attıktan kısa bir süre sonra gırtlağına kadar borca battığı için, paraya muhtaçtı. Üstelik Anabelle onu hayal kırıklığına uğratmıştı. Zira en ufak rolleri bile ezberleyemediği gibi, ne doğru dürüst dans edebilmiş, ne de şarkı söylemesini becerebilmişti. Kısacası Fransa'dan gelen kumpanyanın sahibi, vaktiyle kendisine uğur getireceğine inandığı Anabelle'den kurtulmaya çoktan hazırdı.

La Belle Anabelle'e gelince, o, güneşte kuruyan çamur kadar suskundu. Her halükârda yaşamak denilen şey oradan oraya savrulmaktan ibaretmiş gibi şaşırtıcı bir sükûnetle karşılamıştı Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi'nin teklifini. Gerisi kolaydı. Kumpanya sahibinin eline biraz para sıkıştırılmış ve ertesi gün Anabelle vişne rengi çadırda yerini almıştı. İlk günler bütün gün aylak aylak dolaşmış, konuşulan dili öğrenmek için hiç çaba sarfetmemişti. Etrafında

konuşulan kelimeler gelişigüzel gelip çarpıyor, bazıları da üzerine yapışıp kalıyordu. Böyle böyle, istemeye istemeye öğrenmiş oldu bu yeni dili konuşmayı. Ama hiç konuşmadı.

Konuşmasını bekleyen de yoktu açıkçası. Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi ondan ne şarkı söylemesini istiyordu, ne dans etmesini. Sadece ve sadece sahnede bulunması, sahnede durması; daha doğrusu, sadece görülmesi yeterliydi. Bir de tef vardı elinde; ama kimse bilmezdi bu tefin pulları hiç şıngırdar mı, püsküllleri hiç oynar mı? Kimse la Belle Anabelle'in yüzünden başka bir şeye dikkat etmezdi.

Onun yüzü, doğduğu malikâne gibi kırk kapılı, kırk odalıydı. Kırk farklı ziyaretçi kırk ayrı kapıdan içeri buyur edilirdi. Her ziyaretçi, bu muhteşem yapının baş misafiri olduğunu zannederek, diğerleriyle karşılaşmadan dolaşırdı görkemli bahçeleri, soğuk mahzenleri, tavanları oymalı odaları, örümcek bağlamış çatı katlarını, ışıl ışıl salonları, kadife kaplı koridorları ve birbirini çoğaltan aynaları.

O sahnedeyken, her erkek yanıbaşında ipeksi bir sesin fısıltısını duyardı: "Aç gözünü!" Ve bütün seyirciler daha, daha çok açardı gözünü.

Doğu'nun Batı'yı gözünün önünden ayırmadığı, Batı'nın Doğu'yu ihtişamının aynası kıldığı, gene de kimsenin Doğu'nun nerede bitip Batı'nın nerede başladığını kestiremediği o günlerde, la Belle Anabelle'in yüzü hudutsuz bir hudut boyuydu. Onun yüzü ne Batı'ya aitti, ne Doğu'ya. İşte bu sebepten, ona bakan her erkek aynı anda kendini hem evinde hissederdi, hem gurbette. Öylesine tanıdık bir şeyler vardı ki bu yüzde... çocukluğun şekerli kokuları kadar tanıdık. Koşup sarılası gelirdi insanın. Ama daha ilk adımda, yaklaştığını hissettirirdi yabansılık. Çektiğini itiyordu bu yüz; ittiğinin fazla uzaklaşmasına müsaade etmeden. La Belle Anabelle'in yüzü, geride bıraktığı nehrin suları gibi kıpır kıpır, akışkandı. Deli dolu aktıkça, ifadeden ifadeye bürünüyor, halden hale geçiyor ama ne olursa olsun, zehirli porsukağacı ormanlarının yegâne perisi kadar güzel olmaya devam ediyordu.

Vişne rengi çadırda toplaşan bütün erkekler isterdi ki mütemadiyen hareket eden bu periçehre, bir an için durup soluklansa; başını omuzlarına koysa. Hayal bu ya, herkes gizliden gizliye özlemini çektiği aşkın suretini görürdü la Belle Anabelle'in güzeller güzeli yüzünde.

Herkes cevval bir sanatkâr kesilirdi onu nakşedebilmek için. Vızır vızır gelip giderken hayaller, her erkek, bir an için de olsa, la Belle Anabelle'in biricik aşkı olabilmenin kıvancıyla titrerdi. Derken o an sona erer, la Belle Anabelle selamını verip sahneden inerdi. Seyirciler avuçları kızarıncaya kadar alkışlarlardı onun yokluğunu. Ama bütün ısrarlara rağmen, la Belle Anabelle sahneye dönmezdi.

Her akşam hep aynı şekilde noktalanırdı gösteri. Her akşam vişne rengi çadırın doğuya bakan kapısı ardına kadar açıldığında, erkekler, teker teker girdikleri bu kapıdan, itişe kakışa cümbür cemaat dışarı çıkarlardı.

Daha az evvel her hareketini fütursuzca seyredebildikleri güzelliğin, şimdi nerede ne yaptığını bilememenin ezikliğiyle gerisin geri inerlerdi yokuşu. Yokuşun ortasındaki çeşmede buz gibi suyla yüzlerini yıkarlardı. Su, zerre kadar hafifletmezdi sıkıntılarını. Eve vardıklarında gayri ihtiyari kararırdı bakışları. Ne de olsa, koynunda sabahlayacakları kadın, la Belle Anabelle değildi. İçlerinden bazılarının vicdanını sızlatırdı böyle düşünmek. Karılarına her zamankinden sevecen davranmaya çalışırlardı. Başaramazlardı. Bir an evvel uyumak isterlerdi o zaman. Zaten Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi sık sık söylerdi: erkek kısmı, ne zaman iğreti hayallerden kurtulmak istese, uykunun nizamına sığınırdı.

Onlar uyurken karıları sıkıntıyla dolaşırdı evin içinde. Samur kızın korkunç sureti bir türlü gitmezdi gözlerinin önünden. İçlerinde hamile olanlar uyumaya cesaret edemezdi. Rüyalarında samur çocuklar doğurduklarını görmekten korkarlardı ve sabah uyandıklarında gördüklerini hayra yoramamaktan.

Derken, gece üzerlerine kapanırdı. Gece, çiğnenmiş bir yemin gibi teselliye aç; üzerindeki ölü deriden kurtulmaya çalışan bir yılan kadar yeniliğe muhtaçtı. Gece, bu seyirlik dünyada kimsenin kimseyi görmediği tek zamandı.

gölge: Bir zamanlar, yaşlı bir tekne ustası yaşarmış, evlerin beyaz, kadınlarınsa siyah giyindiği bir balıkçı köyünde. Herkes onu tanırmış ama kimse bilmezmiş ki, yaşlı tekne ustasının gölgesi yokmuş.

Uzun yıllar evvel, daha gencecikken, durmadan denize dalar, derinliğin altında neler yattığını görebilmek için derine, daha da derine dalarmış. Bir gün o kadar derine inmiş ki bir daha asla su yüzüne çıkamayacağını anlamış. İşte o zaman gençliğine acıyan deniz ona bir fırsat vermiş. Gölgesi karşılığında canını bağışlamış. Yaşlı tekne ustası o gün bugündür gölgesiz yaşarmış. Sırrını kimseye anlatmazmış.

Oysa, evlerin beyaz, kadınlarınsa siyah giyindiği o balıkçı köyünde, denizde vurgun yiyip de hayatta kalabilen kimsenin gölgesi yokmuş. Ama gölgelerin yokluğu dikkat çekmediği için kimse durumun farkında değilmiş. Herkes kendi sırrını kendine saklayadursun, aslında sır hepsine aitmiş ve bu yüzden de sır değilmiş.

"Çek şunları gözümün önünden!" dedim Be-Ce'ye.

Gözümün önünde üçü patatesli, üçü kıymalı altı dilim börek duruyordu. Güzel görünüyorlardı. Üstelik, fırından yeni çıkmış olmalıydılar. Hayalifener Apartmanındaki komşu kadınlar haftanın her günü hiç aksatmadan sırayla içlerinden birinin evine misafirliğe gidiyorlardı. Yani her gün muhakkak bir evde tepsi tepsi pasta, börek, kek pişiyor; apartmanı mis gibi kokular sarıyordu. Bu leziz yiyeceklerden sık sık biz de nasipleniyorduk. Üstelik komşu kadınlar sadece kendi günlerinde misafirlerine pişirdikleri yiyeceklerden değil, arada özel günlerde yahut dini bayramlarda pişirdikleri tatlılardan da bize muhakkak bir tabak ayırıyorlardı. Be-Ce'nin dediğine göre, apartmana taşındığı günden beri bu böyleydi. Taşındığı gün onu ilk gören yan dairedeki asabi kadın olmuştu. Kadın Be-Ce'yi tepeden tırnağa dikkatle incelemiş ve onun bekâr olduğunu öğrenince, kendisine nasıl bakacağını sormuştu. Aradan yarım saat geçmeden, o ve apartmandaki bütün komşu kadınlar ellerinde yiyeceklerle "hoşgeldin!"e gelmişlerdi. O gün bugündür de, bizzat getirdikleri ya da çocuklarıyla gönderdikleri yiyeceklerin ardı arkası kesilmemişti. Be-Ce, "herhalde daha çok yersem büyüyeceğimi zannediyorlar," diyordu gülümseyerek.

Dediğine göre sadece bir ara, benim yanına taşındığım hafta, komşu kadınların gönderdiği yiyecekler epeyce azalmıştı. Sanıyorum

o zaman artık Be-Ce'nin bekârlıktan kurtulduğuna karar vermişlerdi. Ama sonra, hem beni işe gidip gelirken gördükleri ve "çalışan kadın" olduğuma kanaat getirdikleri, hem evde hafta sonları bile yemek pişmediğini fark ettikleri, hem de belki şişmanlığımdan ötürü kolay kolay doymayacağımı düşündükleri için, eskisinden çok daha sık yiyecek göndermeye başlamışlardı. Üstelik artık porsiyonları da üç katına çıkarmışlardı.

Bugünkü patatesli börekleri altımızdaki dairede oturan kadın göndermişti. Hayalifener Apartmanındaki bütün komşu kadınların içinde, ahçılığı en iyi olan oydu bence. Ama bu sefer ağzımı sürmeyecektim böreklerine. Rejimdeydim.

gölge oyunu: Pek çok kültürde mevcut olan gölge oyunu, "gölgenin oyunları" ve "oyunun gölgeleri" olmak üzere iki kısıma ayrılır. Hangi kısmın görüleceği, gören göze bağlıdır.

Cava'da, wayang kulit gölge oyununu izlemek üzere kralın sarayına gelenler de ikiye ayrılırdı. Erkekler doğuya, kadınlarsa batıya nazır tarafta oturtulurdu. Aradaki sınırın ismi Pringgitan idi ve perde buraya çekilirdi.

Güneşin doğudan doğduğunun herkesçe malûm olduğu Cava'da, hem kuklalar, hem de kuklaları oynatan dalang, erkekler kısmında yer alırdı. Böylece erkek gözü kuklaların ve hayalbazın kendisini görürken, kadın gözü bunların gölgelerini görürdü.

Glaukon bunları bilmiyordu. O pürdikkat karşısındaki filozofu dinliyordu.

"Düşün ki sırtlarının arkasındaki ışıklı yoldan bir sürü nesneler geçiyor, ışık bu nesneleri mağaranın duvarına yansıtıyor," dedi filozof ve devam etti. "İşte sevgili Glaukon, gözümüzle gördüğümüz bu dünya o mağaranın duvarıdır, arkasındaki ışığa bakabilen insan da duyu gözünü us gözüne çeviren bilgedir.

"Bu sebepten, gözleri gölgelerden gayrısını göremediği için kadınlar, hayali hakikat zannetmekten kurtulamayacaklar."

"Anlıyorum," dedi Glaukon. "Zaten bu yüzden kadınlar filozof olamazlar."

"Elbette," dedi filozof. "Zaten bu yüzden filozoflar kadın olamazlar."

"Yeni rüya var mı?" diye sordu Be-Ce börekleri gözümün önünden kaldırırken.

Devamlı rüyalarımı anlatmamı istiyordu benden. Anlatıyordum ben de; kâh olduğu gibi, kâh değiştirerek. Sabahları uyanınca gözlerimi açmıyordum hemen. Bir müddet, uyku ile uyanıklık arasında bek-

leyip, en taze rüyamı mandallıyordum hafızama. Otlarla, soslarla, baharatlarla tatlandırıyordum gördüklerimi; boşlukları hayal gücümle dolduruyor, çatlakları yalanlarla sıvıyordum. Bilhassa rejim yapmaya başladığımdan beri her şeyi yemekle bağlantılı gördüğüm için, hem göze, hem mideye hitap eden mükellef rüya sofraları donatıyordum Be-Ce'ye. Galiba zayıflamaya çalışan pek çok insan gibi ben de, en yakınımdakilerin şişmanladığını görmek istiyordum içten içe. Oysa Be-Ce, hani şu ne kadar yerlerse yesinler oldukları gibi kalmaya devam eden sinir bozucu insanlardan biriydi. Ne komşu kadınların, ne de benim çabalarım ona bir gıdım kilo aldırabilirdi.

Rüyalarım nar gibi kızarsın diye, uyandığım halde yataktan kalkmıyor, gerisin geri uykuya yatıyordum hafta sonları. Gene de unutkanlığa uyandığım oluyordu, ya da hiç rüya görmediğimi sandığım. Hazır rüyalar arıyordum o zaman; kitaplarda tabiri yapılan, orda burda konuşulan rüyalar. Arayınca buluyordu insan. Üzerlerindeki etiketleri çıkartıp, sanki ben hazırlamışım gibi yemek masasına yerleştiriyordum başkalarının gördüğü rüyaları. "Ellerine sağlık!" diyordu Be-Ce muzip bir gülümsemeyle. Ellerime bakıyordum kaygıyla. Etleri yolunmuş, şeytan tırnakları yenmiş parmaklarım tuzlu sularda yüzüyordu, sızım sızım.

Filmleri de seviyordu, rüyaları sevdiği kadar.

Filmleri de, rüyaları da Nazar Sözlüğü'ne malzeme yapıyordu. Yoksa şöyle mi demeliyim: filmleri de, rüyaları da Nazar Sözlüğü'ne malzeme çıkardıkları için seviyordu.

> **gözbağı:** Hızın yardımıyla gerçekte var olmayan bir şeyin aslında varmış gibi gösterilerek, gözün aldatılmasına gözbağı denir. Gözbağcı hızını azıcık düşürmeyegörsün, seyircinin gözü açılır, hileyi görür. Büyü bozulur, sır çözülür.
>
> Yaşlılık yavaşlıktır. Yaşlanan gözbağcılar, son numaralarını yapıp kendi kendilerini kaybederler.

Be-Ce televizyonun karşısında uykuya dalardı sık sık. Keyifle izlemeye koyulduğu bir filmin ortasında horlamaya başlar; arada, gözlerini açmadan filme dair sorular sorar ve derken, tam derin uykudayken, rüyasından sille tokat kapı dışarı edilmiş gibi asık bir suratla uyanıp, sanki hiç ara vermemiş, yokluğunda hiçbir şey değişmemiş, değişemezmiş gibi devam ederdi izlemeye. Belki de filmlerin tek se-

yircisi olduğunu sanıyordu. O gözlerini kapatır kapatmaz, parmaklarının uçlarında yürüyerek kenara çekiliyordu bütün oyuncular; sigara molası veriliyordu. O gözlerini açtığında, film, kaldığı yerden devam ediyordu.

Be-Ce televizyon karşısında uyurken, ben de fırsattan istifade onu seyrederdim. Cüssesine göre fazlasıyla büyük olan ellerini, sanki her biri başka bir ayağa aitmiş gibi yan yana alabildiğine uyumsuz duran ayak parmaklarını, göğsünde kıvrılan sert, siyah kılları, pütür pütür meme uçlarını, açık kalan ağzından başını çıkaran dilinin kırmızısını ve kırmızının cüretini, yüzündeki benleri, nasıl böylesine küçük, küçücük olabildiğini seyrederdim. Ne zaman uyuyakalsa, burnunun ucuna kayan gözlüklerini çıkartır ve bir kenara kaldırmadan önce kendim denerdim muhakkak. Acaba incecik gözleri ne görüyordu bu camlardan baktığında? Neyi nasıl görüyordu ki, insanların hikâyeleri hakkında bu kadar çok şey bilebiliyor, bu kadar şaşılası olabiliyordu? Neresinden bakarsam bakayım sır vermezdi gözlük camları.

Ne zaman Be-Ce'nin gözlüklerini taksam, aynanın karşısına geçip kendime bakardım. Bende bir değişiklik olmazdı; yüzüm hep aynı yüzdü, gövdem hep aynı gövde. Kendimi bildim bileli üzerimde taşıyordum bu illeti; kundağıma iliştirilecekken, yanlışlıkla etime dikilmiş bir muska gibiydi şişmanlığım. Sanki ondan kurtulmaya çalıştıkça çarpılmış ve bu yüzden daha beter şişmanlamıştım. Oysa geçmişte, yani çok çok önce, hiç de şişman olmadığım bir dönem vardı, çocuklukta bir safha. Ama şu anda bunun önemi yoktu. Zayıf bir çocuk olduğum zamanları hatırlayıp hatırlamamamın şimdiki şişmanlığıma bir gıdım faydası dokunmuyordu. Geçmiş, geçip gitmişti. Ama Be-Ce böyle düşünmüyordu.

gözbebeği: İnsanlarda yuvarlak, hayvanların çoğunda ise dikine elips biçiminde olan gözbebeğinin çapı, irise gelen ışığın miktarına göre değişir. Karanlık ve uzaklık büyütür gözbebeğini; aydınlık ve yakınlık küçültür. Yani bu kararsız çember, ışık varsa küçülür, ışık yoksa büyür. Yakına bakarken de küçüldüğüne göre, yakın olan aydınlıktır, aydınlıktadır. Uzağın payına karanlık düşer. Zaten karanlığı kimse yakınında görmek istemez.

Âşık olunca da büyür gözbebeği; demek ki âşık olunan hep uzaktadır. Aradaki mesafenin verdiği acıyı azaltmak için, maşuka "gözbebeğim!" diye hitap edilir.

"Geçmiş, bugün ve gelecek... hepsini peşpeşe dizip, dümdüz bir çizgi çiziyoruz. Bu yüzden geçmişin geçip gittiğine, geleceğin henüz gelmediğine inanıyoruz. Ve en kötüsü, zamanı önceden çizdiğimiz bu dümdüz çizgide yürümeye mecbur tutuyoruz. Ama belki de o burnunun ucunu göremeyecek kadar sarhoştur," dedi Be-Ce elindeki makası televizyona doğru sallayarak.

Gene başlamıştı. Zaman üzerine konuşmaya bayılıyordu. Bu, onun en sevdiği konuydu. Oysa ben sakin ve sessiz oturup, televizyon seyretmek istiyordum. Kucağımda koca bir kap dolusu patlamış mısırla film izliyordum; hani şu hayaletli ev filmlerinden birini. Be-Ce yerde, halının üzerinde, günlük gazetelerden, haftalık dergilerden oluşan bir yığının içinde kaybolmuş; bir yandan şarap içiyor, bir yandan da resimler, yazılar, ilanlar kesiyordu.

Nazar Sözlüğü'ne malzeme topluyordu.

"Keşke zaman hiç ayılmasa. Düz çizgide dümdüz yürümeyi bir türlü başaramasa. Keşke hep yalpalasa, saçmalasa, parçalasa. Biz de bakıp bakıp, yaptıklarını kınasak ve bir daha hiçbir şeyimizi ona havale etmeye kalkmasak."

Ne zaman böyle hararetle konuşmaya kaptırsa kendini, çılgınca hareket etmeye başlardı elleri. Sanki söylediği her kelimede aksayan bir şeyler vardı da, cüssesine göre fazla büyük olan elleriyle tamamlamaya çalışıyordu eksik kalan ifadeyi.

"Evet, keşke ayılamasa zaman. Bol bol yanlış yapsa... Önceden yaptığı hiçbir plana uymayı beceremese... Yanlışlarının hep sonradan farkına varsa... iş işten geçtikten sonra. Kendine geldiğinde gene geç kaldığını anlasa. Yetişemese kendi hızına. Yetişmekten vazgeçip gerisin geri dönse, tam ters istikamete. Önce geleceğini harcasa kuruş kuruş. Sonra, teselli arasa yeniliklerde. Derken geçmişe gelse sıra. Bir türlü eskitemediğimiz eskiye. Kussa bütün benliğini, bütün bildiklerini. Geçmişin sırası altüst olsa... sıra mıra kalmasa... "

İşte gene o mütemadiyen konuştuğu anlardan biriydi. Söylediklerinden pek bir şey anlamıyor, onu böyle durmaksızın konuşmaya kışkırtanın kendi sesinden başkası olmadığını düşünüyordum. Zamanı sarhoş etmekten dem vura vura sarhoş olan kendisiydi.

"Ayılırsa ne olur ki? " dedim bir avuç dolusu patlamış mısırı ağzıma tıkarken.

Film o kadar da önemli değildi. Ne de olsa, Be-Ce'nin coşkusu benim tutkumun akranıydı. Sırf onun coşkusunu görebilmek için her soruyu sormaya hazırdım. Aslında galiba onun anlattıklarını dinlemiyor, anlatışını seyrediyordum. Konuşurken, lanetli bir mezartaşında dehşetengiz bir sırrı çözüyormuşçasına hece hece heyecanlanmasını seviyordum.

"Ayılırsa hatırlar. Hatırlamak neye yarar peki? Hiçbir şeye. Hatırlamak acıdan başka bi boka yaramaz."

Sustum. Böyle anlarda ne yapmam gerektiğini kestiremiyor, onu gittiği yerden geri getiremiyordum. "Söyleyecek lafı olan ya şimdi konuşsun, ya ebediyen sussun," diyordu davudi bir ses. Ben, "şimdi"yi kaçırmamak için atılıyordum. Atılıp yutkunuyordum. Muhakkak söylemem gereken bir şeyler vardı ama ne olduğunu bulamıyordum. Ben "şimdi" sustuğum için, Be-Ce ebediyen konuşmak kısmını üstleniyordu. Bir an olsun durmadan vıdı vıdı konuşuyordu. Parmaklarım su topluyordu dudaklarının yalımına dokunduğumda. İşte böyle zamanlarda, uzadıkça uzayan söylevleri giderek daha da anlaşılmaz bir hal alıyor; incecik gözleri bir muammaya dönüşüp, asla ne hissettiğini belli etmiyordu.

"Hatırladıkça, yalnızlıktan korkarsın. Sırf yalnız kalmaktan korktukları için tükenmişlikleri sürdüren, örümcek bağlamış sevdalarına taze isimli çocuklar doğuranlar var ya, işte onlar hafızası en kuvvetli olanlardır."

Gene sallanan sandalyesine oturmuş, mor saçaklı battaniyesine sıkı sıkı sarılmış, bir öne bir arkaya sallana sallana, bağıra çağıra konuşuyordu. Daha dün gece, yan dairedeki asabi kadının gürültümüzden rahatsız olduğunu söylemek için geldiğini, hatta üstü örtük bir biçimde bizi ev sahibine şikâyetle tehdit ettiğini unutmuşa benziyordu. Kadın hazır evimize gelmişken, içeriyi dikkatle inceleyip dağınıklıktan ötürü bana laf sokuşturmayı da ihmal etmemişti. Bu gece de karşımda onu görmek istemiyordum. Ama Be-Ce gene kendini konuşmaya kaptırmıştı. Ve böyle durumlarda sesini bir türlü ayarlıyamıyordu. Onu duyan da, bu sesin insan azmanı bir adamdan çıktığını sanırdı. Aniden aşağı atladı, yanıma geldi, bileğimi tuttu.

"Geçmiş, geçip gitmez. Hiçbir yere gitmez. Geçmiş hep bugünün içine akar. Zaten bu yüzden, unutmak bu kadar önemli," dedi.

"Unutmak göz temizliği. Her bahar muhakkak yapmalı. Unutmazsak yaşayamayız! Unutmazsak yaşatmayız!"

"Ben gözümü arşiv yapmayı tercih ederim," dedim omuzlarımı silkerek. Bileğimi bırakıp geri çekildi. Alaycı bir tebessüm mü vardı dudaklarında, yoksa bana mı öyle gelmişti?

"Bunu sen mi söylüyorsun?"

Niye ben söylemeyecektim ki? Ne oluyordu ben söyleyince? Cevap vermek yerine, sallanan sandalyesine dönüp, mor saçaklı battaniyesine büründü. Bu ani sessizliği canımı sıkmıştı. Canım sıkıldığında, acıkıyordum.

Biraz daha mısır patlatmak için ayaklandığımda aklım başıma geldi. Rejimde olduğumu unutmuştum!

gözcü: Kapalıçarşı'nın açıkgöz kuyumcularından biri, ölümsüzlüğe açıldığına inandığı bir arka kapı yaptırmış dükkânına. Bu gizli geçitten sıvışmakmış niyeti, Azrail canını almaya geldiğinde. Bunun için, dükkânın ön kapısında oturup, Azrail çarşının ucunda belirdiğinde kendisine haber verecek olan bir gözcüye ihtiyacı varmış. Ama ücret ne denli yüksek olursa olsun, kimse bu işe talip olmuyormuş.

Azrail'in canı sıkılıyormuş zaten. Yoksul bir değirmenci kılığına girip, kuyumcunun karşısına dikilmiş. Kese kese altın karşılığında, bütün gün dükkânın önünde oturup, Azrail'i görür görmez kuyumcuya haber vermeyi kabul etmiş. Gel zaman git zaman, fazla uzamış bu oyun. Azrail hem kuyumcunun canını almak istiyormuş, hem de gözcülük sözünü tutmayı. İçi içini yiyormuş işin içinden çıkamadıkça.

Nihayet bir gün, alicengiz oyununda bulmuş çareyi. Ön kapıya bakan bir boy aynası yerleştirmiş arka kapının ardına. Sonra da ön kapıda durup, Azrail'in yaklaşmakta olduğunu haber vermiş kuyumcuya. Kuyumcu, artık iyice yaşlanmış gövdesinden beklenmeyecek bir çeviklikle sarılmış arka kapının tokmağına. Ölümsüzlüğe uzandığına inandığı kapı açıldığında, ön kapının gözcüsünü görmüş karşısındaki aynada. Afallamış ama hatasını çabuk anlamış. (Ölümün sözcüsünden başka kim kabul eder ki ölümün gözcüsü olmayı?)

Giderek kaygılanıyordum.

Kaygılanıyordum çünkü artık Be-Ce'nin her yaptığının, her söylediğinin Nazar Sözlüğü ile bağlantılı olduğunu düşünüyordum. Oysa yazdıklarını bana göstermeye yanaşmadığı için, Nazar Sözlüğü benim için bir muammaydı. Ve her geçen gün bu muamma onu benden biraz daha uzaklaştırıyordu. Ayrıca söylediği bütün o acayip şeylerin de Nazar Sözlüğü'nden alıntılar olmasından şüpheleniyordum. Sanki

benimle ve hatta hayatla, Nazar Sözlüğü aracılığıyla ve ancak Nazar Sözlüğü müsaade ettiği ölçüde temas kuruyordu. Bundan hoşlanmıyordum.

Üstelik giderek her şeyi, herkesi malzeme olarak görmeye başlamıştı. Hikâyelerin suya benzediğini ve yalnızca mucizelerde tatlı sularla tuzlu suların birbirine karışmadan aktığını söylüyordu. Nazar Sözlüğü bir mucize olmadığı için her şeyin her şeyle pekâlâ karışabileceğini iddia ediyordu. Elinde bir çomak, habire hikâyeleri karıştırıyordu; sonları başa, başları ortaya yerleştiriyordu. Filmleri, rüyaları, gazete kupürlerini, resimleri, ansiklopedileri kesip parçalıyor; parçaları birbirine ekleyip Nazar Sözlüğü'ne malzeme yapıyordu.

Kaygılanıyordum çünkü bir kez kullandığı bir malzemeye, bir daha dönüp bakmıyordu.

gözlük: Daha iyi görmek ya da görünmek için kullanılan çerçeve içine konmuş cam.

Ertesi gün kreşten döndüğümde Be-Ce evde yoktu. Son zamanlarda sık sık habersiz çıkıp gidiyordu evden. Böyle günlerde, muhakkak komşu kadınlardan biri ben merdivenlerden çıkarken, çöp koymak ya da elime bir yiyecek tutuşturmak için kapıyı açıyor; açmışken de, sormadığım halde, Be-Ce'nin saat kaçta ve ne yöne gittiğini haber veriyordu. Ama nereye gittiğini ve ne yaptığını komşu kadınlar bile bilmiyordu.

Yemeği tek başıma yedim. Yemek dediysem, sadece greyfurt. Dün rejimde olduğumu unuttuğum için bugün cezalıydım. Bütün gün greyfurttan başka bir şey yemeyecektim. Greyfurt kabukları üst üste yığılırken, bir yandan da dikkatle inceliyordum göbeğimi. İtiraf etmeliyim ki, bir değil tam üç tane göbeğim vardı benim. Ve içlerinden biri bile bir gıdım olsun erimiyordu.

halüsinasyon: Göremediklerini görebilmek için insanlar binlerce yıl boyunca yalancı altınmantardan içki damıtıp içmişler. Sonra... görebileceklerinden korkmaya başlamışlar.

Eğer bu kadar şişman olmasaydım, verdiğim kiloları daha yakından takip edebilirdim herhalde. Azdan azalan hemen göze çarpıyordu da, çoktan azalan görünmezliğini koruyordu. Gene tıpkı eski günlerde

olduğu gibi, günboyu midemde kıyıntıyla dolaşmaya başlamıştım. Madem midemi doyuramıyorum, bari gözümü doyurayım diye, televizyonlardaki bütün yemek programlarını izliyor, gazetelerin verdiği yemek eklerini biriktiriyor, lokantaların cömertçe sergilediği tepsileri uzun uzun seyrediyor, süpermarketlerde bol kalorili ürünlerle dolu reyonları dolaşıyor, gittiğim her yerde maharetli gördüğüm her aşçıdan ayrıntılı tarifler öğreniyor ve bütün gün yemek sayıkladığım için nihayet bir şeyler yediğimde, bir türlü doymuyordum. O zaman da bir oturuşta en az otuz greyfurt bitiriyordum. Dağ gibi yükseliyordu greyfurt kabukları. Onları gördükçe sinirim bozuluyordu. Rejimde olmak, beni sinirli biri yapıyordu.

Onlarca greyfurtu peşpeşe yiyince, epey ağırlaşmıştım. Koltuğun üzerinde kıvrıldım. Çok geçmeden, kapının açıldığını duydum. Be-Ce eve dönmüştü. Ama o kadar çok uykum vardı ki, kalkamadım. Gözlerim kapanıyordu. Greyfurt kabuklarına bakıp, uykuya daldım.

harem ağası: Osmanlı haremlerinde, vaktiyle Asur, İran, Roma, Bizans, Abbasi, Memluk saraylarının da tanıdık simaları olmuş harem ağaları hizmet ederdi. Hadım edildikleri andan itibaren, işleyebilecekleri en büyük günah, görmekti.

"Hadi," dedim kapıdan girer girmez Be-Ce'ye. Yorgun görünüyordu.

"Hadi ne?"

"Bu gece birlikte dışarı çıkalım. Nicedir tebdil gezmedik. Ahalinin ahvalini görmedik. Hadi gidip görelim."

hayal: Çocuk, bahçedeki elma ağacına tırmanıp hayallere dalarmış. Günboyu inmezmiş ağaçtan aşağı; kimi geceler dallarda sabahlarmış. Sonunda, bu gidişata dayanamayan aile büyükleri kesivermiş ağacı. Çocuk, elma ağacından geriye kalan çukurun içine girip elma ağacı olduğunu hayal etmiş. Her sene sulu sulu, kütür kütür elmalar vermiş. Her sene gözyaşları arasında elma kompostularını kaşıklamış aile büyükleri.

Bu sefer daha çabuk kılık değiştirmiştik. Bir saat sonra ikimiz de tanınmayacak haldeydik. Ben soğukkanlı, sabıkalı bir hırsızdım bu gece. Be-Ce de yardakçımdı; delikanlı ağbisinin gözüne girmeye çalışan işsiz güçsüz, ipsiz sapsız bir yeniyetme. Yeni yeni terleyen bıyıkları gibi ne yöne gideceğini şaşırmıştı. Yüzündeki incecik, çelimsiz kıllardan her biri, kabuğunu zar zor kırmış bir civcivdi; ve her bir

kıl başka bir yöne baktığından, başka bir ısı kaynağını anne bellemişti. Kafası karışmıştı Be-Ce'nin. O bu gece sabırsız, tahammülsüz, hırçın ve beş parasız bir gençti. Onu kucağıma almak, sırtımda taşımak, etrafımda döndürmek ama en çok da havalara fırlatmak istiyordum. İstiyordum ki semada gülsün eğlensin, güneşe neden ay çiçeklerine eziyet ettiğini sorsun, ayın yüzünü okşasın, yıldızların yerlerini ezberlesin ve külçe gibi aşağıya düşerken bilsin ki, belki de ben onu tutmayacağım. Belki sıkıntıdan, belki unutkanlıktan, belki de sebepsiz, öylesine çekip gitmişim. İstiyordum ki, Belki'nin hınzır ürpertisiyle insin aşağıya. Bir yaprak zerafetiyle değil, bir kurşun hızıyla. Ve ben, korkusunu kucaklamış olayım, yere düşmesine ramak kala onu yakalayıp kucakladığımda.

Başına kırçıllı, kirli bir bere geçirmişti. Jöleyle düzleştirdiği saç uçları, soğuktan pembeleşmiş kulak memeleri çıkıyordu berenin altından. Ellerini ceplerine sokmuş tıpış tıpış geliyordu arkamdan. Sağ diz kapağı, yağ içindeki lime lime pantolonunun yırtığından dışarı çıkmış, adeta önden gitmeye çalışıyordu. Yüzü, duyduğu endişeyle kararamayacak kadar pis ve kavruktu ama uçuklarla dolu dudaklarının bükülüşü korkusunu eleveriyordu.

"Korkma," dedim. "Yaşın küçük, yırtarsın."

hayalbilim: Hayalbilim yazanların gözde teması yabancıyı görmektir. Yabancı, şimdiki zamanın ve burdaki mekânın dışından gelendir. Bazen o gelmez de, ona gidilir. Her halükârda, yolculuk etmek gerekir.

Işıl ışıldı lokantanın içi. Sarışın bir aydınlığa gömülmüştü koskoca mekân. Işık, derinden ve usuldan gidenlere inat, yüzeyden ve gümbür gümbür akarak; boy boy dizilmiş çatal bıçaklardan sıra sıra dizilmiş müşterilere, nazar okşayan mezelerden kulak okşayan muhabbetlere, somon rengi kurdela takmış masa örtülerinden siyah papyon takmış garsonlara, pastel tonlardaki tablolardan cırtlak tonlardaki mevsim salatalarına, baygın parfüm kokularından yoğun anason kokularına sıçrıyordu coşkuyla. Işık pupa yelken ışıyordu burada, deniz kenarından geceye meydan okuyan bu şaşaalı balık lokantasında.

Bendim burayı seçen. Bu gece Be-Ce sessiz ve itaatkârdı. Birbirimize sokulup, lokantayı sokaktan ayıran cam duvara burunlarımızı yapıştırarak içeriyi gözetlemeye koyulduk. Bir müddet, kimse bizi

fark etmişe benzemiyordu; ta ki, kelli felli bir adamla karşılıklı yemek yiyen badem gözlü bir kadın, kadehini havada salladığı esnada Be-Ce ile göz göze gelinceye kadar. İşte o zaman, bir şeyler değişmeye başladı cam duvarın öte yanında. Kadının ağzının içinde evrile çevrile dağılan lokmanın, bir türlü boğazından aşağı inemediğini görebiliyorduk durduğumuz yerden. Haklıydı tedirgin olmakta. Yemek yerken bizim tarafımızdan seyredilmek berbat bir şey olmalıydı. Ne yapacağını merak ediyorduk. Biraz sonra, badem gözlü kadın mahzun bir ifadeyle başını önüne eğdi; tabağındaki ölü balığın ölü gözüne bakakaldı. Galiba o da ne yapacağını düşünüyordu. Başını tekrar kaldırdığında, rengi solmuş, bakışları donuklaşmıştı. Önce kelli felli adamı, sonra da şef garsonu haberdar etti durumdan. Ve bizi onlara havale ettikten sonra bir kez olsun dönüp bakmadı bir daha; ne bize, ne tabağındaki balığa. O gece, o ışıltılı lokantada, bilemediğim bir sebepten ötürü derin bir yakınlık duymuştum bizi gammazlayan badem gözlü kadına.

Hümay: Yeryüzünden ve insanların gözlerinden uzak durmasıyla nam salmış yeşil başlı Hümay kuşu, öylesine düşkünmüş ki semaya, yumurtasını havada yumurtlarmış. Bazı bazı Hümay kırk arşın kadar yeryüzüne yaklaşıp, gölgesini bir insanın üzerine düşürürmüş. Hümay'ın gölgesi kimin üzerinde görülürse, onun sırtı yere gelmezmiş bu cihanda.

Şef garson olayı mümkün olduğunca patırtısız kapatmaktan yanaydı ama kelli felli adam yaygaracının tekiydi. Onun sayesinde, tez zamanda bütün lokanta haberdar oldu varlığımızdan. Herkes tedirgin gözlerle bize bakıyordu. Çok geçmeden, iki irikıyım adam yanımıza gelip, burnumuzu cama yapıştıramayacağımızı, içeriyi gözetleyemeyeceğimizi söylediler. İtiraz etmeye kalktığımızda, yaka paça uzaklaştırıldık.

Ama madem ki tebdil geziyorduk bu gece, geri dönmeliydik görülmememiz gereken yere.

Görülmeden görebileceğimiz bir çıkmaz sokakta pusuya yattık. Lokantayı kuşatan ışık sağanağı giderek incelen hâlelerle az ötemizde son bulduğu için karanlıkta kalmıştık. Be-Ce habire söyleniyordu. İnsan azmanı adamlar, bir sıçan ölüsünden kurtulurcasına çelimsiz bıyıklarından tutup savurmuşlardı onu. Şimdi, öfkeden kan çanağına

dönen incecik gözlerini iyice kısmış, pürdikkat kesilmiş, lokantayı seyrediyordu. Burnuyla seyrediyordu, rüzgârla savrulan yemek ve içki kokularını; yumruğuyla seyrediyordu parmağının ucuyla dokunamadıklarını. Dişleriyle seyrediyordu, dişlerini gıcırdatarak.

"Tamam bunlar olur!" diye atıldı Be-Ce, lokantanın çıkışında arabalarının getirilmesini bekleyen çifti görünce. Karı koca ikisi de mayhoş elma yeşili giyinmişlerdi. Yan çizdim. Beklemeye devam ettik. Çok geçmeden, tepeden tırnağa portakal rengine bürünmüş bir aile çıktı lokantadan. Anne, baba ve iki yetişkin kızları.

Be-Ce ve ben, usulca çıktık saklandığımız yerden.

iğne deliği: Sessizliğin altın kadar kıymetli olduğu mahallelerden birinde, bütün gün pencerenin önünde oturup çeyiz işlermiş ana kız. "Hayallerin iğne deliğinden geçecek kadar küçük olmalı," dermiş kadın kızına. "Baktın ki bir hayalin geçemedi iğnenin deliğinden, boşver onu. Unut gitsin. İğne deliğinden geçemeyen hayaller boş hayallerdir. Hüsrandan başka bir şey getirmezler."

Kızcağız dikkatle dinlermiş annesinin anlattıklarını. Sonra dalıp gidermiş hayallere. Ne vakit hayal kursa, elinden kayıverirmiş gergef; iğneyi de beraberinde götürerek.

"Pala!"

Be-Ce heyecanla palayı uzattı. Portakal rengi aile fertleri karanlık sokakta hizaya geçmişlerdi. Önce hangisini seçeceğimi bilemeden bakındım. Titriyorlardı. Hepsi de farklı farklı titriyordu. Ben zangır zangır titreyen anneyi seçtim.

Kadın onları serbest bırakmamız için durmadan yalvarıyordu. Ama palayı görmesiyle birlikte korkudan dilinin tutulması bir oldu. Ben bu gece sadece soğukkanlı ve sabıkalı değil, bir o kadar da talimli ve tecrübeli bir hırsızdım. Sakin sakin çalışmaya koyuldum. Kadının üzerindeki portakal kabuklarını soydum, canını hiç acıtmadan. Bütün dış kabukları ayırıp geri çekildiğimde o orada, tam ortamızda, açık renkli, dantelli, tiril tiril bir iç kabukla kalakalmıştı.

Derken adamı sürükledim ortaya ve ondan karısına bakmasını istedim. Gözlerini aptal aptal kırpıştırarak bir yerdeki portakal kabuklarına baktı, bir bana. Nihayet gözleri karısının görüntüsünü yakaladığında, aslında bakmasıyla görmesi bir olmuştu ama insanın beyni gözlerinden daha geç hareket ettiği için biraz beklemek gerekiyordu.

Karşısındaki bir yabancı olsa her şey daha kolay olurdu. Ne de olsa yabancıyı görmek kadar kolay değildi, tanıdıklarımızı görmek. Ama bir müddet sonra, adam ne gördüğünü biliyordu artık. Karısının estetik dayanmayan burnunu, sarkmış gerdanını, pörsümüş memelerini, semirmiş yağlarını, varis yüzünden fırlamış damarlarını, boya zamanı çoktan geçmiş saçlarını, kaşlarının arasındaki kazayaklarını görmüştü. Gördüğünü beğenmemişti ama çabuk toparladı kendini. "Seneler," diye mırıldandı "nasıl da yıpratıyor insanı. Oysa ne kadar güzeldi gençken. Kolay mı? Hep bizim için fedakârlık etti bunca sene."

Merhamet tortuları kararttı geceyi.

"Hançer!"

Be-Ce heyecanını yenmiş olmalıydı ki gayet sakin uzattı hançeri. Bu arada kadın hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. Etrafındaki iç kabuğu da soydum, canını hiç acıtmadan. Erkek artık alışmıştı; hemen baktı. Baktı ve gördü. Karısının dudaklarının her şeye dudak bükmekten sarktığını, ağzının kenarlarının sürekli söylenmekten pörsüdüğünü, gözlerinin kem bakmaktan kırıştığını, bakışlarının devamlı açık aramaktan karardığını, yüreğindeki fesadın vücudunu örselediğini, gene de güzellik merkezlerinde onu bunu kötü kötü süzmeyi sürdürdüğünü, vücuduna çekidüzen verebilmek için hırsla harcadığı paraları ve zamanı, mutsuzluğu arttıkça çocuklarını daha çok sahiplendiğini ve bir an bile gözünün önünden ayırmak istemediğini, gizlice kızların odalarına girerek elbiselerini koklayıp defterlerini okuduğunu, aynı sinsi gizlilikle senelerdir kendisini de gözetlediğini gördü. Ve gördüğünü beğenmedi. Suratını ekşitip, birkaç adım geri çekildi. Kadın bu arada elleriyle yüzünü örtmüştü ama kocası artık ona bakmıyordu zaten.

Erkeğin kabuklarını soymak çok daha kolay oldu. Pütürlü dış kabuğun heybeti bir göz aldatmacasından ibaretti. Kalın dış kabukları birer birer kesip ayırdığımda, ufacık bir cüsse peydahlanıverdi. Suyunu tamamen yitirmişti içi. Artık emecek su kalmadığından, günbegün ufalıyordu cüssesi. Ama dış kabukların sayesinde dışarıdan bir şey belli olmuyor, heybetinden bir şey eksilmiyordu. İçerdeki ikinci kabuk ise tel tel ayrılmış, süngerimsi bir hal almıştı. Dokunduğumuz elimizde kalıyordu. Bu arada kadın bizim bir şey söylememize fırsat kalmadan kocasına yaklaştı ve ona baktı. Seneler evvel geleceği için

en doğru tercihi yaptığından emin olarak evlendiği adama, iki kızının babasına, kız kardeşiyle uzun telefon konuşmalarının başlıca şikâyet konusuna, şimdi dış kabuğu gidince ufacık kalan kocasına alıcı gözle baktı. "Yazık," diye mırıldandı kendi kendine. "Nasıl da çökmüş. Kolay mı ama? Hep didindi çalıştı bunca sene. Hep bizim için."

Merhamet tortuları kararttı geceyi.

"Hançer!"

Be-Ce hınzır bir edayla hançeri uzattı hemen. İkinci kabuk katmanı da gittiğinde, tekrar baktı kadın. Baktı ve gördü. Kocasının, bükemediği eli öpüşünü, kendinden daha güçlünün karşısında sümsük sümsük eğilip bükülüşünü, yalan dolanın gayya kuyusunda günbegün senebesene midesini ve kesesini nasıl şişirdiğini, ensesi kaymak kalçası kadid oğlanlara çuvalla para akıttığını, onlarla oynamayı en çok sevdiği oyunun öteki-olmaca-kendine-vurmaca olduğunu, oğlanları kendi kılığına sokup kendisinin de kadın kılığına girdiğini, bu haldeyken eziyet ve hakaret görmekten büyük keyif aldığını, oğlanlardan kendisini dövmelerini istediğini ama şiddetli dayaklardan geriye ufacık bir kızarıklık dahi kalmaması için sıkı sıkı tembihlediğini, senelerdir gizlice oynadığı gececil oyunlarından geriye tek bir leke bile bırakmamaktaki maharetini, dayakların çığırından çıkmaya başlayıp darbelerin sertleştiği anda jartiyerini çıkartıp az önce kendini dövdürdüğü oğlanları kan revan içinde bıraktığını; bulaştığı her çirkeften tertemiz sıyrılmayı, girdiği her bataktan batmadan ayrılmayı başardığını; sırlarını keşfedenlerin ayağını kaydırdığını, ayağını kaydırdıklarının omuzlarına basa basa yükseldiğini gördü. Ve gördüklerini beğenmedi.

jaluzi: İçeriyi dışarının gözlerinden kıskanan perde.

Be-Ce artık iyiden iyiye keyiflenmişti. Deminden beri kaygıyla anne babalarını izleyen kızları ortaya çekmek istiyordu şimdi. Oysa ben yorulmuş ve sıkılmıştım. Kısa bir tartışmadan sonra Hayalifener Apartmanına dönmeye ikna oldu. Ama gitmeden önce kabuklardan bir ateş yakmakta ısrar ediyordu. Ses çıkarmadım. Elimde Be-Ce'nin beresi, izbe bir köşeye çekilip onu seyretmeye koyuldum.

Be-Ce portakal kabuklarıyla yaktığı ateşin etrafında dönüyordu ortalığa nefis kokular saçarak. Sanki dik bir bayırdan aşağı yuvarlanıyordu coşkusu; yuvarlandıkça gücüne güç, hızına hız katarak. Yedi

düvelin en sunturlu cinlerini başımıza topluyordu durmaksızın çaldığı ve bir çöp kutusuna ait olduğunu tahmin ettiğim yuvarlak, teneke, kulpsuz kapak. Aklına estiğinde kapağı bırakıp, lâm elif biçiminde tuttuğu pala ile hançeri havaya kaldırıyordu. Yaralı gibi inliyor, saralı gibi titriyordu. Ben soluğumu tutmuş ona bakıyordum. Daha önce onu hiç böyle görmemiştim. Yalımların rengiyle oynadığı saçlarına, dudaklarının kıvrımlarına, giderek harlanan gözlerinin tanığı olmayı reddettiği dünyaya bakıyordum hayranlıkla. Büyü kitabının sayfalarını rüzgâr karıştırınca, sadece zehirini değil panzehirini de kaybetmiş; sinek olup arzı boynunda taşıyan öküzü çılgına çevirmiş; şehrin tüm sarnıçlarını öfkesiyle zehirlemiş; dolunayın tamam olmasını beklerken tanrıçasına sövmüş ama sövdürmemiş bir cadıydı adeta.

Portakal rengi ailenin her ferdi, şaşkınlıktan faltaşı gibi açılmış gözlerle bakıyordu ona. Birazdan serbest kalacaklarını bilmenin peltek sevinci, ani acılardan artakalan donuklukla boğuşuyordu kat kat büyümüş gözbebeklerinde; bir de... bir de belli belirsiz bir leke... bit ısırmış, kene yapışmış, tırtıl kemirmiş, sülük emmiş, güve yemiş, elmadan kurt çıkıvermiş kadar küçücük, önemsiz bir leke kalmıştı portakal rengi aile fertlerinin gözbebeklerinde.

Janus: Eski Roma tanrılarından Janus, biri arkaya biri öne bakan iki ayrı yüze sahipti. Bu sayede, hem geçmişi görebiliyordu, hem de geleceği.

Bu gece Be-Ce, sapsarı sanrılarını yüreğinin kesici ucuyla budaya budaya, yalımların üzerinden hoplaya zıplaya, bir tebdil gecesinde başkası olabilmenin tadını çıkara çıkara, kendi teriyle söndürdü kendi elleriyle yaktığı ateşi. Portakal rengi aileyi çıkmaz sokakta bıraktığımızda, hâlâ içten içe tütüyordu duman. Sonra, kolkola girip, ara sokaklarda yürüdük; aheste revan, tek kelime konuşmadan. Bir ara baktım, ceplerine portakal kabukları doldurmuş. "Niye yaptın?" dedim.

"Madem hırsız kılığına girdik, bir şeyler çalmalıydık onlardan," diye cevap verdi. "Sence ne kadar eder bu kabuklar?"

Kalipso: İsmi, Yunanca "saklamak" anlamına gelen "kalyptein" fiilinden türemiş tanrıça.

Üstüm başım portakal kokuyordu. Sanki her taraf portakal kokuyordu. Hayalifener Apartmanına döner dönmez ilk işim kendimi ban-

yoya atmak oldu. Bu sefer korsenin içinde o kadar uzun süre kalmıştım ki, vücudum isyan ediyordu. Artık hareket etmekte, konuşmakta güçlük çekiyordum. Giderek ağırlaştığımı hissediyordum. Sesim çıktığı kadar Be-Ce'den yardım istedim ama duymadı. Çoktan bilgisayarın başına geçmişti. Tıkır tıkır yazdığına bakılırsa, Nazar Sözlüğü'ne yeni maddeler bulmuş olmalıydı.

kedi: Kedi gözü, insanın göremediklerini görebilir.

Banyoda beni bekliyordu gövdem. Aynanın karşısına geçip, tebdil kıyafetlerimi çıkardım. Korse artık canımı çok acıtıyordu. Kayışlarını çözüp, çıt çıtlarını birer birer açtım. Bütün gece sıkışan yağlarım, etlerim korseyi açar açmaz yayılmaya başlamış olmalıydı ama hiçbir değişiklik hissetmiyordum. Ortada garip bir şeyler vardı. Korseyi tamamen çıkardım. Altında başka bir korse vardı.

Böyle bir korse taktığımı hatırlamıyordum. Telaşla çözdüm bağlarını. Altından bir korse daha çıktı. Dehşete kapılmıştım. Üzerimden çıkardığım her korsenin altından bir korse daha çıkıyordu. Ve her korse bir greyfurt kabuğunu andırıyordu. Tıpkı portakal rengi aile fertleri gibi kabuk kabuk soyuluyordum. Ama onların hiç olmazsa iki kabuktan sonra vücutları ortaya çıkmıştı; oysa ben galiba sırf kabuktan ibarettim. Ağlaya ağlaya soyunuyordum aynanın karşısında. Vücudum kat kat soyuldukça öbek öbek greyfurt kabukları birikiyordu yanıbaşımda.

Nihayet, kimbilir kaçıncı kabuğu da üzerimden çıkardıktan sonra, balık kılçığına benzeyen bir iskeletle kalakaldım. Öyle korkunçtu ki, aynadan kendime bakmaya cesaret edemiyordum. Başımı çevirdim. İşte o zaman, gene bir lokantanın önünde durduğumu fark ettim. Ama bu, bir önceki gibi balık lokantası değildi; ne de onun kadar şıktı. Geniş vitrininde, sıra sıra dizilmiş uzunca şişlerin üzerinde, piliçler dönüyordu. Daha gerilerde oğlaklar, onların arkasında kuzular, en arkalarda ise koca koca inekler dönüyordu. Bütün hayvanlar aynı yavaşlıkla çevriliyordu. Birden aniden, her zamanki gövdemi gördüm etlerin arasında. Kocamandı. Vıcık vıcıktı. Güneşin altında eriyen kaymaklı dondurma gibi acıklıydı. Önünde önlük, elinde çatal, teker teker kontrol ediyordu kızaran etleri. Bir ara dönüp göz kırptı. "Akşam yemeğimiz," dedi, hörgücünden vaktiyle deve olduğu anlaşılan

kocaman etin önüne geldiğinde. "Ben rejimdeyim," dedim kısık bir sesle. "Ah, tabii, tabii," dedi gövdem. "Az kalsın unutuyordum. Sen rejimdesin."

Sonra da gözümün içine baka baka, devenin budunu koparıp iştahla yemeye başladı.

Be-Ce'nin sesini duydum uzaktan. Giderek yaklaşıyordu. Gözlerimi araladım. Gene uyuyakalmıştım, gene olmadık bir zamanda. Be-Ce oturduğum koltuğun kenarına ilişmiş, bana bakıyordu. Hemen arkasında, eve gelir gelmez yediğim greyfurtların kabukları duruyordu. Kabuk görmek istemiyordum. Bir şeyler söylemeye çalıştım ama Be-Ce parmaklarını dudaklarıma götürdü.

"Sus, konuşma," dedi fısıltıyla. Gülümsüyordu. "Seni evde yalnız bırakmaya gelmiyor galiba. Kaç kilo greyfurt yemişsin böyle?"

Mahcup gülümsedim.

"Bu gece neler gördün bilemiyorum ama haline bakılırsa kötü bir rüyaymış. Şimdi geçti. Kimseye anlatma gördüklerini, kendine sakla."

Şaşkınlıkla baktım ona. Daha düne kadar rüyalarımı anlatmam için beni sıkıştıran o değildi sanki. Ama aslında, çok hoşuma gitmişti soru sormaması; sessiz ve sakin saçlarımı okşamayı, konuşmaya tercih etmesi.

kem göz: Yerlere kadar uzanan bembeyaz, fırfırlı elbisesinin içinde gülümsüyordu genç kız. Güvercinlere yem satan, çenesi kıllı yaşlı kadının yanından geçti. Yaşlı kadın "kuğu gibi olmuşsun evladım," dedi. Genç kız garip bir ürperti hissetti ama gene de teşekkür etti.

Güvercinlerin toplandığı meydanın basamaklarını yosun tutmuştu. Sonuncu basamağa vardığında ayağı kaydı, bir çamur gölüne yüzüstü kapaklandı. Etraftan koşup kaldırdılar, patlamış dudağındaki kanı sildiler; ama bembeyaz, fırfırlı elbisesini temizleyemediler.

"O kadın yaptı bunu," diye haykırdı genç kız. Çenesi kıllı yaşlı kadın tam arkasında duruyordu. "Saçma," dedi fısıltıyla. "Herkes bilir ki, beyaz çabuk kirlenir." Sonra da elinde tuttuğu tasın içindeki bütün yemleri genç kızın üstüne boşalttı.

Güvercinler kara, kapkara bir bulut halinde yemlere üşüştü.

Be-Ce'ye bir şey söylemedim ama gördüğüm rüya beni huzursuz etmişti. En azından şöyle birkaç gün, greyfurtmuş, portakalmış... kabuklu meyve görmek istemediğimi biliyordum. Tabii, meselenin gövdem olduğunu da biliyordum; bu kadar takıntılı olmamam gerek-

tiğini de. Ama eğer benim kadar şişmansanız, gövde, kafanızdaki takıntıdan daha fazla bir şey haline gelir. Sanki... sanki içinde yaşadığınız, havasını soluduğunuz mekân oluverir, ait olduğunuz mekân. Ve insan ait olduğu mekânı kolay kolay terk edemez.

Oysa daha birkaç gün evvel kreşteki çocuklara, insanın dışının değil içinin önemli olduğuna dair dokunaklı nutuklar atan bendim. Görünüşlerinin hiçbir önemi olmadığını söylemiştim onlara. Sakin sakin oturup dinlemişlerdi; ses çıkarmadan, komiklik yapmadan. Söylediklerim pek umurlarında değildi. Dönüp dönüp pencerelere bakıyorlardı. Sabah hep birlikte spreylerle kar yağdırmıştık sınıfımızın pencerelerine; burunları havuçtan, süpürgeleri çalıdan, gözleri kömürden, kardan adamlar yapmıştık. Hoş olmuştu. Akılları hâlâ pencerelerdeydi.

Sadece içlerinden biri... çilli, sevimli, kızıl saçlı bir oğlan, gözlerini benden bir an bile ayırmadan dikkatle dinlemişti söylediklerimi. Dinlerken, durmadan burnunu karıştırmıştı. Ailesini tanıyordum bu küçük oğlanın. Gencecik, kızıl saçlı bir annesi vardı. Kadın kendisi anlatmıştı. Beş senelik evlilerdi ve oğlandan sonra bir de kızları olsun istemişlerdi. Olmuştu da; ama küçük kız doğuştan sakattı. Kadın, kaynanasının onu üç ayaklı oğlak doğuran uğursuz bir hayvana benzettiğini anlatırken gözyaşlarını tutamamıştı. Ama ümit vardı, öyle demişti doktorlar. Çocuk henüz ufak olduğu için ameliyat edilemiyordu. İleride, yeterince büyüdüğünde, ameliyatla düzelme şansı olduğunu söylemişti doktorlar. Anne baba küçük kıza bir şey belli etmemek için ellerinden geleni yapıyordu. Oğlana da sıkı sıkı tembih etmişlerdi. Kardeşinin sakatlığını yüzüne vuracak bir şey yaparsa dayağı yerdi. Ama anlaşılan böyle bir tembihe gerek yoktu. Kadın, oğlunun içine kapanık bir çocuk olduğunu ama kız kardeşine her zaman sevecen davrandığını söylemişti. Yani şimdilik bir sorun yoktu çünkü küçük kız evinden dışarı çıkmıyor, ailesinden başka kimseyi görmüyordu. Ama biraz daha büyüdüğünde, dışarı çıkmak istediğinde, başkalarının gözlerinden kendini gördüğünde...

Ben, spreyle kar yağdırdığımız pencerelerin önünde dikilip, insanların nasıl göründüklerinin önemi olmadığını anlatırken, çilli, sevimli, kızıl saçlı oğlan gözümün içine baka baka burnunu karıştırmıştı. Başka zaman olsa kızar köpürürdüm ama neden bilmem o anda gör-

memezlikten gelmeyi tercih etmiştim. Sonra yemek saati gelmişti. Çocuklar yuvarlak masalarına dizilip köfte-patateslerini yemiş, bense rejimde olduğum için tabağıma dokunmamıştım. Sadece süt içmiştim. Bir bardak süt. Başımı çevirdiğimde çilli, sevimli, kızıl saçlı oğlanın uzaktan dikkatle bana baktığını görmüştüm. Belli belirsiz bir gülümsemeyle elini burnuna doğru götürmüş ama her zamanki gibi burnunu karıştırmak yerine, parmaklarıyla dudağının üst kısmını tarar gibi yapmaya başlamıştı. Gözlerini üzerimden ayırmadan, ben ne demek istediğini anlayıncaya kadar bu hareketi yapmayı sürdürmüştü.

İçtiğim süt dudağımın üzerinde bıyık bırakmıştı. Bana bunu anlatmaya çalışıyordu. Hemen bıyığımı silmiştim. Tekrar başımı çevirdiğimde, çilli, sevimli, kızıl saçlı oğlan bana bakmıyordu artık.

Doğrusu kreş beni tedirgin ediyordu. Oradayken vaktin bir an önce geçmesini istiyor ve ancak Hayalifener Apartmanına döndüğümde rahat bir soluk alabiliyordum. Evde olmayı seviyordum.

keşif: Daha evvel görülmemiş diyarları ilk gören insanlar olmak arzusuyla, yüzlerce kâşif yelken açmıştı karanlık sulara. Ama zamanla keşfedilmedik yer bırakmadılar dünyada.

Evde rahattım, dışarıda hiç olamadığım kadar rahat. Gazetelerin, kitapların, resimlerin günbegün çoğaldığı, yüzlerce fotoğrafın gelişigüzel saçıldığı bu ıvır zıvır cennetini; hiçbir eşyanın sabit bir yerde durmamasını ve mecburiyetsizliği; dışarının gözlerinden saklanabilmeyi, mahremiyeti, mahremiyetimizi seviyordum. Be-Ce'nin Nazar Sözlüğü'ne malzeme yaptığı öte beriyle günden güne daha da karmaşıklaşan bu parçalanmışlıkta rahat ediyordum.

Hayalifener Apartmanını seviyordum. Bir de sık sık elektrik kesilmeseydi...

kimlik: Tak tak tak. "Kim o?" diye seslenmiş içerideki. "Benim," demiş dışarıdaki. "Ben diye birini tanımıyorum," demiş içerideki. "Nasıl olur?" demiş dışarıdaki. "Nasıl unutursun Ben'i. Bir kere bak, hemen hatırlarsın."

Yüzü bulutlanmış içeridekinin, sesi titremiş. "Git buradan," diye fısıldamış. "Kocam gelir birazdan. Artık ona aitim."

Ben, son bir kez bakmış bacasından duman tüten, fırfırlı perdeli, aşı boyalı eve. Gidecek bir yeri yokmuş. Cami avlusunda uyumuş o gece. Sabaha karşı namaza gelmiş cemaat. Ben, Biz'e karışmış sessizce. Bir daha onu gören olmamış.

Elektrik idaresinin bize bir garezi olmalıydı ki, Hayalifener Apartmanı sık sık karanlıkta kalıyordu. Ne zaman elektriklerimiz kesilse, pencere kenarlarına dizilip gıptayla izliyorduk yokuş boyundaki çipil gözlü evlerin afilli aydınlığını. Durumu bir gurur meselesi yapan apartman yöneticimizin denemediği yol, dökmediği dil, öpmediği el kalmamış, ama sonuç değişmemişti. "Basit bir memur hatası, tipik bir ihmal vakası," demişlerdi. "Öyleyse düzeltin," demişti apartman yöneticisi. "O kadar basit değil," demişlerdi. "Her meselenin bir geçmişi var. Geçmişe saygınız yok mu sizin?" Apartman yöneticimiz üzüntüsünden yataklara düşmüştü. Geçmişiyle övünürdü.

Elimiz kolumuz bağlıydı. Yetkililerin elindeki fi tarihinden kalma semt haritasında, tam da Hayalifener Apartmanının olması gereken yerde, büyükçe bir bataklık vardı. Kayıtlara bakılırsa, bu bataklık bir hayli yaşlıydı; en az bir asır yaşındaydı. "Üstü kabuk, altı cılk yara gibi. Hiç kurumamış ki..." demişti lafazan belediye memuru. Gene de ümitliydi. Bataklığı kurutmak için ayrılmış ödenekle meselenin pek yakında hallolacağını söylüyordu.

Varlığını tanımadıkları bir adrese aksatmadan fatura gönderen elektrik idaresi yetkilileri, durumun saçmalığını kabul ediyordu etmesine de, defalarca dile getirdikleri gibi, "zaten memlekette aksamayan ne vardı ki?" Yeni bir harita çizilebilirdi gerçi; pekâlâ düzeltilebilirdi geçmişte yapılan hata. Bataklığın çoktan kuruyup gittiği, yerinde koskoca bir apartmanın yükseldiği ve bu apartmanın isminin de Hayalifener olduğu tek tek geçirilebilirdi tutanaklara. Ama, mazbut ailelerle zındık bekârların iç içe oturduğu tarrakası bol bu semt, eski bir semtti, hem de çok eski. Öylesine eskiydi ki, pörsümüş diş etleri takma diş, yıpranmış saçları boya, bulanmış hafızası hatıra tutmayan bir acuzenin acıklı işvesiyle kaltaklanıyordu gençliğini hatırlayan, gençliğini hatırlatan herkese. Vaktiyle dillere destan olan güzelliğinin aynadaki aksi bellemişti kadid parmaklarıyla sımsıkı sarıldığı sararmış haritasını. Mümkünü yok istemezdi yenisinin çıkartılmasını.

Hem, mesele yeni bir harita çıkartmakta değil, nasıl bir haritaya göre döşendiği bir türlü anlaşılamayan elektrik kablolarındaydı. Galiba bazen, elektrik, Hayalifener Apartmanına uzanan kablolardan geçemiyordu. Böyle zamanlarda elektriğin, aheste revan çıktığı yokuşun tepesinde Hayalifener Apartmanını görmesiyle, gece vakti gulya-

bani görmüşçesine gerisin geri kaçması bir oluyordu. O zaman da, yokuş boyundaki evlerin aydınlığı tam tamına iki misline çıktığından, evlerinde sakin sakin televizyon izlerken aniden arsızlaşan ampüllerin altında yüzleri safran sarısı kesilen yokuş ahalisi telaşla atılıp, yanmasın diye televizyonlarını kapatmak zorunda kalıyordu. Aynı anda Hayalifener Apartmanı zifiri karanlığa gömülüyordu.

"Sanki kırk yıllık tiryakinin tıkanmış damarı gibi. Önü tıkanınca, kan da akamıyor haliyle," demişti aynı belediye memuru. "Yokuşu çıkıyor, buraya kadar rahat rahat geliyor elektrik, burdan öte akamıyor zavallım."

komşu kadın: Komşu kadın, hiç kapanmayan bir gözdür. Pencere önlerinden, dantel tüllerin ardından, balkon kenarlarından, duvar diplerinden, gözetleme deliklerinden ve bir de, pişirip dağıttığı aşurelerin içinden bakar.

Geceleri elektrik kesintileri yüzünden karanlıkta kalmamız yetmezmiş gibi, gündüzleri de göz gözü görmüyordu artık. Bir haftadır yoğun bir sis vardı şehirde. Bu arada yöneticimiz, elektrikten yana yüzü gülmeyen Hayalifener Apartmanının tepeden tırnağa yenilenmeye ihtiyacı olduğuna karar vermişti. Öncelikle daire daire dolaşıp, apartmanın dış cephesinin şöyle canlı bir renge bürünmesiyle, gözümüzün gönlümüzün açılacağına bizleri ikna etmişti. Hem kimbilir, belki yenilendiğimizde, Elektrik İdaresi'nin bize karşı tavrı da değişirdi.

Sisin içinde harıl harıl çalışıyordu boyacılar. Be-Ce ise etrafında olup bitenlerin pek de farkında görünmüyordu. O zaten nicedir Nazar Sözlüğü'nden başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Artık ne tebdil geziyor, ne gün içinde tek başımıza yaptıklarımızı sanki ikimiz yapmışız gibi akşamları silbaştan anlatıyor, ne de birbirimize rüya ziyafetleri çekiyorduk. Her şeyden daha acil, her şeyden daha önemliydi Nazar Sözlüğü. Sanki sözlük yeni maddelerle semirdikçe, ilişkimiz de büyüyüp gelişmişti. Şimdi Nazar Sözlüğü'nün tıkanmaya başladığı yerde, sevgimizdi açmaza giren.

korse: Korse bir göz aldatmacasıdır. Gövdeyi olduğundan ince gösterir.

Öyle hırçınlaşmıştı ki... Çoğu zaman evin içinde huzursuz huzursuz dolanıyor, sudan bahanelerle tartışma çıkarıyordu. Ev fazla sı-

caktı, dışarısı fazla soğuk; yandaki asabi komşu televizyonun sesini fazla açıyor, alttakilerin çocuğu fazla viyaklıyor, yönetici kendine fazladan işler arıyordu. Ortalık fazla dağınıktı; ya da bu dağınıklık artık ona fazla geliyordu. Kedi fazla tüy döküyor, ben fazla soru soruyordum. Her şey, hepimiz fazla geliyorduk. Sadece fazladan bir Nazar Sözlüğü maddesi bulduğunda, sadece o zaman yatışıyordu.

koza: Çirkin tırtılların güzelleşip ortaya çıkmadan evvel kimse görmeden içinde değişim geçirdikleri korunak.

Sis yüzünden terastan aşağıyı seyredemediğim, Be-Ce yüzünden evde huzur bulamadığım bir cumartesi günü öğleden sonraydı. Ayda en az bir kere velilerle öğretmenleri bir araya getirmenin yararına inanan kreş müdiresi bu seferki toplantıyı hafta sonuna denk getirdiğinden, kreşe gitmem gerekiyordu. Geç kalmıştım. Birinci katın merdivenlerinde, vaktiyle hırkamın ipliğini dış kapının kilidinden kurtaran yaşlı adamla karşılaştım. Fötr şapkasına tutunan sis, bir azizin hâlesi gibi çevrelemişti başını. Boş boş baktı bana. Tanımamıştı. Sis yüzünden olmalıydı. Sis, kat kat kurşuni perdeler çekiyordu insanların arasına.

Sis öylesine yoğundu ki, birkaç adım ötemi dahi göremiyordum. Adım atmadan, ayaklarımı sürüyerek ilerleyebiliyordum ancak. Böyle böyle yokuşun başına kadar gelebildim ama ilerisi ürkütücüydü. Ürkütücüydü çünkü görünmüyordu.

kör: Vaktiyle, kubbeleri altın bir şehirde, çok çok yaşlı bir adam yaşarmış. O kadar yaşlıymış ki, ne zaman yağmur yağsa, yüzündeki kırışıklıklara dolan sular günlerce buharlaşmazmış. Yaşının hesabını yapamaz, şu dünyada olan biten hiçbir şeyi yadırgamazmış. Ne de olsa gördüğü her şeyi, daha önce de görmüş.

Bir gün, şehirdeki okullardan birinde korkunç bir yangın çıkmış. Alevler o kadar hızlı yayılmış ki, içerdeki çocukları kurtarmak mümkün olmamış. Nihayet yangın söndüğünde, okul binasından geriye hiçbir şey kalmamış. Herkes kahrolmuş, yaşlı adam hariç.

"Daha önce de yanmıştı," demiş yaşlı adam "ama o zamanlar hapishaneydi bu bina. İçerdeki bütün mahkûmlar yanmıştı. Bir keresinde de hastalar yanmıştı içerde. O zamanlar hastaneydi bu bina. Ah bu gözler nice yangınlar gördü, bu da bi şey mi!"

Yangında çocuğunu kaybeden bir anne öfkesinden deliye dönüp yaşlı adamı taşlaya taşlaya kovalamış.

Gel zaman git zaman, kubbeleri altın şehirde kuraklık başlamış. İnsanlar, bir lokma yiyecek için birbirlerini boğazlarken, yaşlı adam sakin sakin onları seyretmekteymiş. "Daha önce de olmuştu," demiş. "Tam üç bahar üst üste yağmur yüzü görmemişti bu şehir. Bir keresinde de düşman orduları talan etmişti ambarlarımızı, gene aç kalmıştık. Bu gözler nice açlar, nice açlıklar gördü. Bu da bi şey mi!"

Açlıktan midesi yapışmış biri bu lafları duyunca öyle öfkelenmiş ki, yaşlı adamı sille tokat dövmüş.

Derken, savaş çıkmış kubbeleri altın şehirde. Savaş uzadıkça her evden birileri eksiliyormuş. Kimsenin ağzını bıçak açmıyormuş üzüntüden. Bir tek yaşlı adam, bir tek o konuşuyormuş durmadan. "Bu gözler nice savaşlar, katliamlar gördü. Bu da bi şey mi!"

Askerden dönemeyen delikanlılardan birinin süngüsü bu sözleri işitince öyle sinirlenmiş ki, yaşlı adamın gözlerini çıkarmış.

İşte o zaman yaşlı adam hayretle bağırmış. "Karanlık! Her yer karanlık. Bunu daha önce hiç görmemiştim."

Ve daha önce hiç görmediği karanlığı öyle yadırgamış, öyle yadırgamış ki, yaşlı yüreği durmuş.

Aslında iki ayrı yokuş vardı. Biri biter bitmez öteki başladığı için, ortada tek bir yokuş varmış gibi görünüyordu. Ve tam da birinin bitip ötekinin başladığı noktada, suyunu kimbilir ne zaman kurutmuş eski bir çeşme duruyordu. Üst üste yapıştırılmış afişler, sararmış kayıp ilanları, spreyle yazılmış sloganlar, karalanmış küfürlerle kaplıydı üzeri. Ama çeşme gene de buradaydı; şimdi çeşmelikten çıkmış olsa da, vaktiyle ne denli heybetli olduğu anlaşılıyordu yakından bakınca. İşin tuhaf yanı, her gün buradan geçtiğim halde, bütün bunları daha önce görmemiş, ancak siste adım adım, el yordamıyla ilerlemeye çalışırken fark edebilmiştim.

Aşağılarda sis daha yoğun, adım atmak daha zordu. Güç bela ilerleyebiliyordum. Nihayet ikinci yokuşun dibine vardığımda, soluklanmak için bir duvarın üzerine oturdum. Gene çok yorulmuş, gene ter içinde kalmıştım. Biraz ilerde otobüs durakları beni bekliyordu. Bugün, sisten ötürü otobüsler tenha, trafik arapsaçı olmalıydı. Birden aniden, şimdiye kadar hep yapmak istediğim ama bir türlü yapamadığım şeyi yapmaya karar verdim. İstifa ediyordum. Artık kreşe gitmeyecektim. Şimdi hemen Hayalifener Apartmanına dönecek ve canım istemedikçe de oradan dışarı çıkmayacaktım.

körebe: Ebe çemberin ortasında durur. Gözleri bağlıdır. (Oyun sırasında söylenen şarkıları arştr!)

Dönüşte merdivenleri çıkarken, alt kattaki komşu kadın telaşla kapıyı açıp, çöp torbasını dışarı bıraktı. Sonra, koca bir kâse aşure tutuşturdu elime.

Eve girdiğimde Be-Ce'yi asık bir suratla yatakta otururken buldum. Nazar Sözlüğü'ne ekleyecek yeni maddeler bulamamaktan şikâyet etti. "Niye bu kadar acele ediyorsun ki. Biraz ara verebilirsin," dedim. Öfkeyle baktı bana ve vurup kafayı yattı. Sanki bunaldıkça, uykuya sığınıyordu.

köstebek: Gözleri iyi görmeyen kara hayvanı.

Neyse ki çok sürmedi sis. Bir sabah uyandığımızda boyacılar gitmiş, sis dağılmıştı. Hayalifener Apartmanı tepeden tırnağa vişne rengine boyanmıştı. Renk seçimi yöneticimize aitti. Ben bir hayli memnundum bu değişiklikten; Be-Ce ise umursamaz görünüyordu. Gene sık sık evden çıkıp gitmeye başlamıştı.

Böyle zamanlarda Be-Ce'nin nerelere gittiğini, neler yaptığını merak ediyordum etmesine de, nedense içimde bir his onun buralardan pek de fazla uzaklaşamayacağını, istese de bu semtten uzun süre ayrı kalamayacağını söylüyordu. Burada, bu çıkması zor inmesi zor yokuşta ve Hayalifener Apartmanının etrafında, ben olsam da olmasam da, onu derinden bağlayan bir şeyler vardı. Henüz bütün zamanını Nazar Sözlüğü'ne ayırmaya başlamadığı ve benimle lak lak etmeye bayıldığı günlerde, kendi de buna benzer şeyler anlatmıştı.

"Tıpkı bir katilin suç işlediği yere dönmesi gibi," demişti "hafızamızın takıntılı mekânları vardır. Rüyalarımızda bilmeden, geçmiş hayatlarımızın, yarım kalmışlıklarımızın mekânlarına gidip gidip geliriz." Ardından, yılgın bir sesle itiraf etmişti: "Tuhaf olan ne biliyor musun? Ben rüyalarımda zaten olduğum yerdeyim. Rüyalarımda hep Hayalifener Apartmanının etrafında dolaşıyorum!"

kurban: Tek tanrılı dinlerden önce neyin kurban edileceği kime kurban verildiğine bağlıydı. Antikçağ Yunanlıları tanrıçalara dişi kurbanlar sunardı, tanrılara erkek. Gök tanrılarına ak, yeraltı tanrılarına kara, ateş tanrılarına kızıl renkli kurbanlar verilirdi.

Arapça krb kökünün de ifade ettiği gibi, kurban, "yakın olma" anlamına gelmektedir./ Kuran'a göre tam Hz. İbrahim'in oğlunu keseceği esnada, Allah gökten bir koç indirmiş ve böylelikle insan kurban etme geleneği ortadan kaldırılmıştır./ Koçun yanı sıra deve, sığır, manda,

koyun ve keçi de kurban edilmesi caiz hayvanlardandır./ Kesmeden önce kurbanın gözleri bağlanır.

İşte bu yüzden, onun eninde sonunda buraya döneceğini düşünüyor, tasalanmıyordum. Zaten artık kaygılarımdan kurtulmaya başlamıştım. Be-Ce yokken kocaman bir güneşlik satın almıştım terasa. Çığırtkan, mor bir güneşlik. Altına da aynı renkten bir şezlong. Kreşteki işimi bıraktığımdan beri, ufak tefek alışverişler dışında evden dışarı çıkmadığım için, başkalarının gözleriyle boğuşmak zorunda kalmıyordum. Kimse tarafından görülmemek öyle güzeldi ki! Keyfim yerindeydi. Artık şeytan tırnaklarımı yemiyor, olur olmadık kaygılara kapılmıyordum. Hem tuhafıma, hem de hoşuma giden bir kayıtsızlığa gömülüyordum günbegün. Üstelik, kilo da veriyordum.

kurşuna dizilenler: Kurşuna dizilenlerin gözlerini bağlar kurşuna dizenler.

Be-Ce günler sonra nihayet döndüğünde, acı çikolata karası gözlerini kısarak şöyle bir baktı terasa. Yanıma gelmedi. Benimle iki çift laf etmedi. Bilgisayarı açıp, Nazar Sözlüğü'nün başına geçti hemen. Çıt çıkmıyordu içeriden. Artık tökezlemeye başladığının, eskisi gibi yazamadığının farkındaydım. Ama madem yardım etmemi istemiyordu, yardım etmeye kalkmayacaktım ben de. O içeride debelenedursun, ben kendi küçük keyif âlemimde rahattım. Mor güneşliğimin altında, mor şezlonguma uzanıp, yokuştan inip çıkanları seyrediyor; bir yandan diyet kolamı höpürdetirken, bir yandan da üç göbeğimden hangisinin daha çabuk eriyeceğini tahmin etmeye çalışıyordum. İkide bir, verdiğim kiloları hesaplıyordum. Her hesaplayışımda bir gram daha eksilecekmişim gibi, dönüp dönüp yeniden hesaplıyordum. Şimdiye kadar tam dokuz buçuk kilo vermiştim. Gerçi haşlanmış kabak görünce midem ağzıma geliyor, eskisinden çok daha çabuk yoruluyor ve ciddi ciddi açlık çekiyordum ama olsun! Azimliydim.

kurşun dökme: Eritilmiş kurşunun soğuk suya dökülmesiyle peydahlanan şekillerden mana çıkartılması. Kişinin başına, göbeğine, ayaklarına ya da odanın sağ köşesine veya kapı eşiğine dökülen kurşun eğer göz biçimi alırsa, nazar var demektir.

Gözlerini gördüğümde hissetmiştim kötü bir şeyler olacağını. Orada, teras kapısının eşiğinde durmuş, daha önce hiç bakmadığı gibi

bakıyordu bana. Belki bir saat kadar bilgisayarın başında boş boş oturduktan sonra, bulamadığı kelimenin, kuramadığı cümlenin ya da bağlayamadığı hikâyenin acısını çıkarmak için bağırıp çağırmış, ortalığı birbirine katmıştı. Yaptığım çayı içmemiş, sakinleşsin diye sarf ettiğim sözlere burun kıvırmıştı. Ben de tekrar terasa dönmüş ve bir daha onunla ilgilenmemiştim. Benim için hâlâ keyifli bir gündü. İçeri girip onunla beraber kendimi paralamaya niyetim yoktu. Mor güneşliğin kenarları, akşam rüzgârında tatlı tatlı oynaşıyordu. Vakit epey ilerlemişti. Aniden, garip bir ürpertiyle başımı çevirdiğimde, Be-Ce oradaydı. Teras kapısının eşiğinde dikilmiş beni izliyordu. İzlenmekten nefret ettiğimi gayet iyi bildiği halde, kimbilir ne zamandan beri sabit gözlerle beni izliyordu.

"Bakıyorum keyfin yerinde," dedi puslu bir sesle. Gülümsemeye çalıştım ama tedirginliğimi saklayamadım. Gözlerinden alamıyordum gözlerimi. Gözleri o kadar tuhaftı ki... Gözleri her zaman tuhaftı ama şimdi... şimdi tanımsız olmuştu. Gözleri donuk bir perde gibi aramıza çekilmişti. Ve bu perde ne onu görmeme, ne de onun beni nasıl gördüğünü anlamama izin veriyordu. Susup, içeri gitmesini bekledim. Ama o kalıp, konuşmaya devam etti. "Koca cüssenle yeterince dikkat çekiyordun zaten. Bi de böyle cırtlak renkli güneşliğin altına geçince, ta yokuşun başından bile görülüyor olmalısın!"

Bazen tepetaklak olur yürek. Aheste revan giderken kendi yolunda, göğüs kafesine toslar küttedek. Yüzüstü kapaklanıverir yere. Bir yerlerinin fena halde kırıldığını hisseder kalkmaya yeltenip de kalkamadığını gördüğünde. Üzerini yoklar ama dışarıdan belli olan bir yara filan bulamaz. Haykırır vargücüyle: "Derhal çıkmam gerek. Çıkmam gerek!" Zar zor doğrulur, ağlaya sızlaya saldırır kafesinin demirlerine. Ve nihayet göğüs kafesinden kurtulmayı başardığında, ne yöne gideceğini kestiremeden bakakalır önüsıra uzanan yollara; daha evvel ayak basmadığı topraklara. Yollar yollara karışır. Sular bulanır.

Elmas bir gözdür yürek. Ve çizilmeyegörsün bir kere, artık hep sedefsi bir yırtıkla bakacaktır cümle âleme.

Kyklop: Kykloplar tek gözlü devlerdi. Kocaman mağaralarda yaşar; çobanlık yapıp meyve sebze yetiştirirlerdi. Odysseus ve adamları bir Kyklop'un mağarasına girdiler. Küp küp peynir, fıçı fıçı su, tulum tulum süt, löp löp et, salkım salkım üzüm buldular.

Derken Kyklop geldi. Bir kulağından öbür kulağına kadar uzanan tek bir kaşın altında, kocaman tek bir gözü vardı. Odysseus'un adamlarından iki tanesini oracıkta yedi. Ertesi gün iki denizciyi daha indirdi mideye ve bu her gün böyle devam etti.

Bir gece Odysseus, koca Kyklop'u sarhoş etti. Kyklop sarhoş olunca Bir'i İki görmeye başlamıştı. Oysa sadece bir tane gözü vardı ve dünyayı çift görmeye alışkın değildi. Bu sayede Odysseus, onu öldürmekte zorluk çekmedi.

Be-Ce içeri girdi, ben kalakaldım terasta. Koca cüssemle mor gölgeliğin altında. Güneşin batmasını, bulutların telef olmasını, ayın çıkmasını, yıldızların çoğalmasını ve bütün bunlar olurken, nasıl olup da hâlâ hareketsiz kalabildiğimi seyrettim. Canım yanıyordu. Lodos esiyordu. Lodos estikçe harlanıyordu ateş. Önce bir kıvılcım, sonra bir yalım derken, ahdimizdi cayır cayır yanan.

Be-Ce ile benim bir ahdimiz vardı, hiçbir zaman söze dökmediğimiz. Birbirimizin görünüşü hakkında söyleyeceğimiz ne varsa, birbirimizi ilk gördüğümüz gün dile getirmiştik. O andan itibaren Be-Ce, görünüşüm hakkında tek kelime etmemişti. O andan itibaren ben, Be-Ce'nin görünüşü hakkında tek kelime etmemiştim. Bu konuda bir daha konuşmayışımızın sebebi, birbirimizi incitmekten çekinmemiz değildi. Konuşacak bir şey yoktu çünkü biz bize olduğumuzda, böyle bir meselemiz kalmıyordu. Her ikimiz de, dışarıdayken taşıdığımız sıfatların olanca nahoşluğuna rağmen, alabildiğine hoştuk evimizin mahremiyetinde. Ve cüsselerimizin kalıpları ne olursa olsun, su gibi akışkan, su kadar değişkendik birbirimizin gözünde. İşte bu sayede, Be-Ce'ye nasıl göründüğümü hiçbir zaman dert etmemiştim kendime. Hayalifener Apartmanının teras katında, başka hiçbir yerde bulamadığım huzuru bulmuş; ş-i-ş-k-o'nun harflerinin ağırlığından kurtulmuştum. Ben burada hafiflemiştim. Ve belki de bu sayede, ömrü hayatımda ilk defa, gerçekten kilo vermeyi başarabilmiştim.

Diyet kolayı bitirip, ağır hareketlerle şezlongtan kalktım. Göz açıp kapayıncaya kadar buzdolabının önüne varmıştım.

Lamia: Lamia, kafası insan bacakları eşek olan bir canavara dönüşmeden önce, güzelliği dillere destan bir kadınmış. Zeus onunla pek çok kez sevişmiş. O da her seferinde Zeus'tan hamile kalmış. Ne var ki kıskanç Hera, Lamia'nın her yeni doğan bebeğini öldürmüş.

Lamia çocukları yaşayan bütün kadınlardan nefret ediyormuş. Ge-

celeri bu nefretle kıvrandığından uyuyamıyormuş. O zaman da gidip başkalarının çocuklarını kaçırıyor ve onları yiyormuş.

Nihayet Lamia'ya acıyan Zeus, geceleri onun gözlerini çıkarıp, yatağının yanına koymakta bulmuş çareyi. Lamia ancak o zaman uyuyabiliyormuş. Gece oldu mu, o bir tarafta uyuyormuş, gözleri bir tarafta.

Kapıyı açtım. Işık yandı. Işıkla beraber gelen o koku, soğuğun ve yiyeceklerin elbirliğiyle oluşturdukları o baygın koku yüzümü okşadı. Buzdolabı sıcacık gülümsüyordu.

"Bunca zaman nerelerdeydin?" dedi sitemle.

"Geldim," dedim. "Gene geldim."

makyaj: Makyaj pürüzleri, lekeleri görünmez kılar.

İlk rafta birkaç çeşit peynir vardı. Henüz açılmamış büyükçe bir beyaz peynir kalıbı, irice bir dilim eski kaşar, kenarları küf bağlamış yarım paket taze kaşar, bir kutu krem peynir, biraz da tulum. Bütün peynirleri çıkartıp dizdim önüme. Aynı rafta zeytin ezmesi vardı bir de. Ekmeği boydan boya ikiye bölüp, arasına bolca zeytin ezmesi sürdüm. Bir elimde zeytin ezmeli ekmek, bir elimde beyaz peynir kalıbı, bir ondan ısırıyordum bir ötekinden.

Yerken yalnız olmalıydım, gözlerden uzakta. Bu, mahrem bir buhrandı ya da pis bir sır, benimle yediklerim arasında. Buzdolabının yanına çömeldim. Çabucak bitti ekmek. Beyaz peynirin geri kalanını ekmeksiz yedim ben de. Kaşarlar ve tulumda daha isteksizdim ama çok geçmeden onlar da tükendi. İkinci rafta yarım kangal acılı sucuk buldum. Sucuğu eritme peynirine bana bana ikisini de bitirdim. O kadar hızlı yiyordum ki, haftalardır rejim yapa yapa ufalmış midem afallamaya fırsat bile bulamamıştı henüz. Midem neler olup bittiğini anlamaya çalışadursun, kimbilir ne vakit marketten alınmış yaprak sarmaları ilişti gözüme. Pirinçleri takır takır kurumuş, yaprakları donuk bir renge bürünmüştü. Hepsini yarım yarım ısırıp bıraktım. Derken, arkalarda duran kâseyi fark ettim. Komşu kadının verdiği aşureydi bu. Ben rejim yaptığım için yememiştim; Be-Ce de unutmuş olmalıydı.

Aşurenin üstü kabuk tutmuştu. Kabuğu kaldırınca altından sürü sepet fırlayıverdi nohutlar, pirinçler, incirler, nar taneleri, fasulyeler. Kalabalıktılar ama yeterince çok değildiler. Aşure de bitince, greyfurttan başka bir şey kalmamıştı buzdolabında. Haftalardır temel gı-

dalarımdan biri olan greyfurt, şu anda yemek istediğim en son şeydi. Kalkıp mutfak dolaplarını boşaltmaya başladım. Yarısı yenmiş bir paket cips buldum bir kenarda. Bayattı ama bunun önemi yoktu. Ardından, iki balık konservesi geçti elime. Biri rejim yapanlar içindi; az yağlı. İkisini de bitirdim. Tıkanıyordum artık. Arada durup, boğazıma takılanları daha rahat yutabilmek için süt içiyordum, kedinin sütünü. Herhalde kreşteki çocuklar böyle lıkır lıkır süt içişimi görseler, gene kıkır kıkır gülerlerdi halime. Ama şimdi ne onları hatırlamak, ne de başka bir şey düşünmek istiyordum. Sadece ve durmadan yiyordum.

Yerken hiçbir şey hissetmiyordum.

Tad yoktu yediklerimde. Tad aramıyordum zaten. Aslolan yemekti şu anda, ne yediğim değil. Yediklerimden hiçbiri bir ötekinden daha lezzetli değildi. İster ekşi olsun, ister acı yahut tatlı, aynıydı bütün yiyeceklerin tadı.

Dolaplardan birinde, küçük şık paketlerde, pastane yapımı anasonlu çörekler, cevizli kurabiyeler ve tuzlu kuru pastalar buldum. Hepsini de vaktiyle ben almış, rejime başlayınca yarım bırakmıştım. Bayatlamışlardı çoktan, ama önemi yoktu. Hâlâ güzel görünüyorlardı. Onları da yedikten sonra, Be-Ce'nin sevdiği fındıklı gofretlere geldi sıra. O arada bir de, ta ne zamandan kalma baharatlı sarı leblebilerle dolu bir kesekâğıdı geçti elime.

Ben mutfakta paketleri birer birer boşaltırken, içeriden tıkır tıkır sesler geliyordu. Daha birkaç saat önce sinirlerine hâkim olamayıp patakladığı klavyenin sağlam kalan tuşlarında inatla geziniyordu Be-Ce'nin parmakları. Israrla devam ediyordu Nazar Sözlüğü'nü yazmaya. Nefret ediyordum bu sesten. Bitirdiğim paketleri buruşturup attım.

masa altı: Çocuklar, evcil hayvanlar, bir de herhangi bir sebepten ötürü gökyüzüyle derdi olanlar, gözlerden kaçabilmek için masa altlarına kaçarlar.

Derken birden, sonuncu dolabı karıştırırken, onu buldum karşımda. Çikolata!

Öyle nefis kokuyordu ki... Cicili bicili ambalajının ardından, sımsıkı sarındığı parlak kâğıt da yırtılınca, mahcup bir edayla gülümseyiverdi kahverengi çıplaklığında. İşte karşımdaydı çikolata! Bana en yasak olan.

Çünkü eğer benim kadar şişmansanız ve nice rejimden sonra gene rejim yapmaktaysanız, öyle reklamlardaki gibi hımm işi değil, hınç işidir çikolata yemek. Çikolatadan tek bir ısırık alınca, rejim yapan kişinin onca zamandır zar zor sarabildiği irade makarası, kendiliğinden çözülüverir. Artık, kaçan ipleri geri sarmak için çok geçtir. Çünkü çikolata yedikten sonra, her şey yenilebilir. Nasıl ki, bir kez en habis günahı işlemiş bir günahkâr, bundan sonra işleyeceği irili ufaklı kabahatlerinden zerre kadar üzüntü duymazsa, her nevi yiyecek de mübah sayılacaktır bir kutu çikolatayı mideye indirdikten sonra.

merak: Gerdek gecesinin sabahında, karısını dizlerine oturtmuş şehzade. "Dilediğince gez," demiş "dilediğince yaşa bu kırk odalı sarayda. Lakin, sakın ola kırkıncı kapıyı açmaya çalışma, kırkıncı kapının kilidini zorlama!"

"Sen nasıl istersen," demiş genç kadın munis bir ifadeyle. Kocası dışarı çıkar çıkmaz elinde bir tomar anahtarla kırkıncı odanın önünde almış soluğu.

Mide bir masal diyarıdır.

Hudut boylarını çikolatadan muhafızlar bekler.

Muhafızları yiyince, hiçbir engel kalmaz rejimi bozanın önünde. Uçsuz bucaksız ve yasaksız bir âlemin kapıları açılıverir hududu geçince. Mide bir masal diyarıdır. Ve o masal diyarı boyunca insan ile hayvan, zarif ile kaba, güzel ile çirkin, uygar ile vahşi, çekici ile iğrenç arasındaki mesafe topu topu bir lokmacıktır. O da çabucak ham yapılır.

maske: Yüzü olduğundan farklı gösteren yüz.

Artık mutfakta yiyebileceğim bir şey kalmamıştı. Banyoya gittim. Kapıyı kapattım. Sonra... birden üçe kadar saydım içimden.

Gövdemle yarışıyordum şimdi. Gövdem, besinleri öğütüp sindiriyor, parçalayıp istifliyor, özü posadan ayırıyor, başdöndürücü bir hızla çalışıyordu. Ondan daha hızlı olmalıydım. Yediklerim henüz benim, yani içerinin bir parçası olmamışken; henüz tam olarak dışarıdan kopmamış, sindirilmemişken; tez davranıp bu hummalı çalışmayı durdurmalıydım. Madem ki nasıl olsa kusabileceğimi bilmenin rehavetiyle mideye indirmiştim bulduğum her şeyi, şimdi geri çıkartmalıydım bütün yediklerimi.

mikrop: Gözle görülemeyecek kadar küçük kötülük.

Kusmaya başladım.

model: Praksiteles, fahişe Phryne'ye âşıktı ve yüzyıllar sonra bile insanlar görebilsin diye, onun muhteşem güzelliğini mermere yonttu.

Bundan sonra yapmam gerekenleri ezbere biliyordum. Tıkır tıkır yerine getirdim hepsini. Sifonu çektim. Ağzımı çalkaladım. Klozeti temizledim. Ağzımı çalkaladım. Ellerimi sabunladım. Ağzımı çalkaladım. Yüzümü yıkadım. Ağzımı çalkaladım. Dişlerimi fırçaladım. Ağzımı çalkaladım. Aynada kendime baktım. Ağzımı çalkaladım.

Bitkin görünüyordum. Bitkin ve kırgın. Çünkü daha hâlâ bir şeyler kalmıştı içimde. Ne kadar uğraşırsam uğraşayım, yediğimden daha azını kusabiliyordum. Bilhassa çikolata parçalarının, bilhassa onların midemin sularına demir attıklarından ve yerin altı üstüne gelirken dahi bir gıdım kıpırdamadıklarından şüpheleniyordum. Belki biraz daha uğraşırsam... belki bu sefer çıkartabilirdim onları. Tekrar kusmaya başladım.

Morpheus: Rüyalar tanrısı Morpheus, gece ile uykunun biricik oğludur. (arştr!)

Böyle başladı.

Böyle başladı hayatım eskiye dönmeye, gerisin geri gitmeye. Hayalifener Apartmanında Be-Ce ile birlikteyken, pençesinden tamamen kurtulduğumu sandığım sabık mutsuzluğum, şimdi tekrar peydahlanmıştı. Üstelik, arada kaybettiği zamanı telafi etmek istercesine hızla palazlanıyordu. Her şey eski haline dönüyordu. Demek ki her şey geçmişe dönebiliyor, eski bir türlü eskimeyebiliyordu. Be-Ce haklıydı. Zaman, illa da dünden bugüne, bugünden geleceğe uzanan dümdüz bir çizgide ilerlemiyordu. Zaman kâh ileriye, kâh geriye gidiyor; bazen yürüyor bazen duruyor; sarhoş sarhoş yalpalıyordu.

mucizevi göz: Şehir kuşatma altında inim inim inlerken, Kutsal Balık Yortusu'nun yanında balık kızartıyormuş keşişin biri. "Ne yapıyorsun?" diye bağırmış ahali. "Şimdi balık kızartmanın sırası mı? Surları aştılar. Şehir elden gidiyor."

Keşiş gayet sakinmiş. "İnsanların söylediklerine inanmayı bırakalı

çok oldu. Ama eğer bu balıklar ateşten atlarsa, ben de şehrin düştüğünü görmüş kadar olurum," demiş. Bunun üzerine balıklar yarı pişmiş halde tavadan sıçrayarak, birer birer kutsal kuyuya atlamışlar.

Birkaç gün geçmeden hastalandım. Bütün gün pelte gibi yatıyordum. Uyku ile uyanıklık arasında hayal meyal görebiliyordum ne halde olduğumu. Be-Ce pervane olmuş etrafımda dönüyordu. Komodinin üzeri tatlı şuruplar, acı haplarla doluydu. Ateşim düşmüyordu. Sürekli uyuyor, sayıklıyor ve rüya görüyordum. Yerin yedi kat dibinden tıkır tıkır sesler geliyor, birileri yattığım karyolanın demirlerine vuruyordu. Sonradan anladım ki, Be-Ce, gözünün önünde olabileyim diye bilgisayarı yatak odasına taşımış, Nazar Sözlüğü'nü yazmaya yanımda devam ediyordu. Nicedir aradığı ilhamı bulmuş olmalıydı ki, klavyenin tıkırtıları kesilmiyordu.

nokta: Tek bir nokta göz(ﮔ ز)ü kör(ﮔ ر) edermiş.

Rüyalarımda rengârenk uçan balonlar görüyordum. Aşağıda dikilmiş, sabit gözlerle onları seyrediyordum. Yükseliyor, yükseliyor ve tam bulutların üstüne çıkacakları anda, aniden patlayıveriyorlardı. Sapır sapır balon parçaları yağıyordu üzerime.

Oryantalizm: Oymalı kapıların, tahta kafeslerin, incecik peçelerin ardında saklanan Doğulu kadınlardan biriyle bir kez sevişebilmek için yanıp tutuşurmuş Batılı seyyah. Süzülebileceği açık bir kapı bulabilmek ya da rüzgârın azizliğine uğramış bir çarşafın altındakileri dikizleyebilmek ümidiyle hep ara sokaklardan yürürmüş.

Ülkesine döndüğünde, hiç dokunmadığı Doğulu kadınların hiç görmediği sütbeyaz tenlerini, kılsız apış aralarını, etli dudaklarını, sanki görmüş ve dokunmuş gibi ballandıra ballandıra anlatırmış arkadaşlarına. Her sene muhakkak gelirmiş Doğu'ya.

Seneler sonra nihayet hayali gerçek olmuş. Doğulu kadınlardan biri arzusuna arzuyla karşılık vermiş. Seyyah kadının evine vardığında, bir de bakmış ki dış kapı onun için ardına kadar açık bırakılmış. Kendi kendine açıklayamadığı bir sebepten ötürü hiç mi hiç hoşlanmamış bundan. İçeri girdiğinde, Doğulu kadının soyunmaya başladığını görmüş. Telaşla atılmış. "Ne yapıyorsun? Çıkarma. Sakın ha çıkarma üstündekileri." Kadın şaşkınlıkla yüzüne bakınca, kaçarcasına oradan ayrılmış seyyah.

Memleketine döndüğünde, Doğulu kadınlarla yeni gönül maceralarını dinlemeye can atan arkadaşlarını etrafına toplamış.Her sene olduğu gibi bu sene de onlara anlatacak çok şeyi varmış.

Uyandığımda midem kazınıyordu. Ne kadar zamandır uyuduğumu kestiremiyordum; belki birkaç saat, belki birkaç gün... Bitkin adımlarla, duvarlara tutuna tutuna, evin içinde dolaştım. Be-Ce evde yoktu. Salondaki masanın üzerinde, sanki benim için bırakılmış bir kâse baharatlı sarı leblebi duruyordu. Ve hemen yanında da şeffaf bir dosya... Uzun zamandır uyuyor olmalıydım. Ve Be-Ce daha uzun zaman uyuyacağımı sanmış olmalıydı ki, yazmaya başladığı günden beri benden köşe bucak kaçırdığı Nazar Sözlüğü'nü ortalıkta bırakmakta sakınca görmemişti.

Pandora: Kutunun içinde ne olduğunu görmek için açınca kapağı, bütün kötülükleri saçmış yeryüzüne.

Önce baharatlı sarı leblebileri bitirdim; ardından, Nazar Sözlüğü'nü okumayı.

Karanlık çöküyordu. Önümüz geceydi. Anahtar kapıda döndü. Be-Ce eve gelmişti.

Pamuk Prenses: Cüceler Pamuk Prenses'in ölüsü başında gözyaşı dökerken, bu güzelliği bir daha göremeyecekleri için kahroluyorlardı. Sonunda, onu sonsuza kadar seyredebilmek için bir cam tabuta koymaya karar verdiler.

"Demek okudun Nazar Sözlüğü'nü. Oysa daha bitmemişti," dedi tatsız bir sesle. "Daha bir sürü maddeyi tamamlamadım."

Sallanan sandalyesine oturup, bir öne bir arkaya ağır ağır sallanmaya başladı.

"Ee, madem okudun, söylesene nasıl buldun? Gerçi benden izin almadan okumaya kalkman hiç hoş değil ama sevgililik böyle bir şey işte. Mahremiyet kaybı."

paravan: İki Sicilya Elçisinin kızı Matmazel de Ludauffe ile arkadaşı Matmazel Amoureu, Hatice Sultan'ın davetlisiydiler. Evsahibinin isteği üzerine bu iki genç, güzel kadın bütün gün neşeyle dans ettiler. Yalnız olduklarını zannediyorlardı. Bilmiyorlardı ki, paravanın arkasından onları gözetliyordu Sultan Üçüncü Selim.

Farkında bile değildi.

Acıyla baktım Be-Ce'nin yüzüne.

ÜÇ

"SOBE!"

İSTANBUL-1980

Öğleden sonraları zaman, arka bahçede şekerleme yapardı. Hiç şaşmazdı zaman. Her gün aynı saatte ağırlaşan gözkapakları, hep aynı süre boyunca kapalı kalır ve hep aynı saatte açılırdı.

Zaman uyurken, çocuk vişne ağacının altında pinekler, yere düşmüş vişneleri yerdi. Yerdekiler bittiğinde, dallardakilere dadanırdı gizlice. Ama bunu çok sık tekrarlamasına lüzum kalmazdı. Nasıl olsa her gün muhakkak onlarca vişne, dalını terk edip ağaçtan düşmüş olurdu. Peki öyleyse kendisi niye aynı şeyi yapamıyordu? Neden bu evi terk edemiyordu?

Terk edemediği ev, tuzlanmış çağla yeşiliydi.

Tuzlanmış çağla yeşili ev, babaannenin eviydi.

Oysa zaman, ne zaman böyle şekerleme yapsa, insanın, ardında tek bir iz bile bırakmadan çekip gidebileceğine, şimdi, şu anda, bambaşka bir yerde olabileceğine inanası geliyordu. Kimbilir ne vakit, kimbilir kimin, ardısıra saçtığı vişne çekirdeklerini rehber edinerek, ayakizlerinde vişne ağaçlarının boyvermesini beklemeden gitmek ve gitmek... Varmaya değil, gitmeye gitmek...

Zaman uyanana kadar dilediğince vişne yiyebilirdi; önce yerdekileri, sonra da canı çekerse dallardakileri. Kim görecekti ki? Nasıl olsa, zaman ile birlikte hemen hemen herkes ve her şey uykuya çekilirdi. Tuzlanmış çağla yeşili evin alt katından babaannenin, üst katın-

dan evsahibesi Kıymet Hanım Teyze'nin horultuları yükselirdi. Bütün mahalle kocaman bir beşik kesilir, rüzgâr mırıl mırıl ninni söylerdi. Mışıl mışıl uyurdu çocuklar, kediler ve hatta seyyar satıcılar; uçurtmalar, kâğıttan bebekler ve hatta koz helvalar. Onlar uyanana kadar dilediğince vişne yiyebilirdi. En uzağa fırlatırdı çekirdekleri. Uzağa; ta, komşu bahçedeki kömürlüğün çinko damına.

Aç kapıyı bezirgânbaşı, bezirgânbaşı
Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin
Bir sıçan, iki sıçan, üçüncü de kapana kaçan

Sessiz sakindi sokak. İn cin top oynuyordu. Zamanın uyuduğu saatlerde, nedense onlar hep uyanık oluyordu. Ve bu derin sessizlikte cinler, çatal çatal sesleriyle, çocukların yatmadan evvel sokakta söyledikleri şarkıları söylüyordu.

Yandaki evin arka bahçesinde bir kömürlük vardı; çinko damlı, iki kapılı. Çocuk, yediği vişnelerin çekirdeklerini oraya fırlatırdı. Çinko dama düşen çekirdekler tıpır tıpır sesler çıkarttıkça, çocuk da dolu yağdırabildiğine inanırdı. Er ya da geç, attığı her çekirdek, bir delik açacaktı. Eninde sonunda her çekirdek, kendi açtığı deliğin içinde kaybolacaktı. Belki de yeterince vişne yerse, yani sadece yerdekileri değil dallardaki vişneleri de bitirebilirse, delik deşik edebilirdi çinko damı. Her bir vişne çekirdeğinin açtığı her bir delik, bir benzeriyle kucaklaşıp, nihayet ortada delecek tek bir nokta, deşecek tek bir yara dahi kalmadığında, kömürlük son bir gayretle tutunacaktı kurdeşen olmuş damına. Pul pul kabaran sıvaları sapır sapır döküldükçe, alttan çıkan boşluk, sıyrılan derinin yerini alacak ve işte o zaman, çinko damlı kömürlük ebediyen yok olacaktı. Ebediyete kadar.

Çünkü dilini tutamıyordu kömürlük. Tıpır tıpır konuşuyordu çekirdekler üzerine yağarken. Dilini tutması gerektiğini bilmiyordu. Bilmiyordu ki, "çok konuşanın dili kanar."

Çok konuşanın dili kanar diyordu babaanne. Böyle diyor ve nar kabuğu kadar sert, nar kabuğu gibi alacalı dudaklarını sımsıkı kapalı tutuyordu. Kabuk yarılsa, yerlere saçılacaktı kelamın taneleri ama yarılmıyordu. Öteki kadınlara hiç benzemiyordu babaanne. Çünkü onlar çok konuşuyordu.

~

Ağda günüydü kadınların. Sabah erkenden, tuzlanmış çağla yeşili evin alt katında toplanıp, dibi kararmış küçük tavalarını ocağa yerleştirmiş; ağdanın baygın kokusunu içlerine çekerken, kıvamı tutsun diye bol bol dedikodu yapmışlardı. Öğleye doğru kadınlar yerde yan yana oturup, bacaklarında donan incecik tabakaları suratlarını buruştura buruştura çekerken; çocuk da, kurşun kaleme dolanmış bir parça ağdayı yalaya yalaya dolanmıştı ortalıkta. Huzursuzdu. Anlaşılan ağda günü sona ermedikçe, evde hiçbir şeye el süremeyecekti. Yanlışlıkla dokunuverse, duvarlar bile parmaklarına yapışacaktı sanki. O da pencerenin kenarına tünemekte bulmuştu çareyi. Sabahtan beri durmaksızın yağmur yağıyordu dışarıda. Yağmur damlalarının hırpalarken okşadığı, örselerken tazelediği arka bahçeyi seyretmişti. Kadınlar az sonra, ellerini bacaklarını köpüklü sularla yıkayıp, mantı faslına geçeceklerdi. Çocuk onlardan yana bakmamaya gayret ediyordu. Ağdanın ayıp bir şey olduğunu biliyor; rızası dışında ortasına düştüğü bu nahoş sırrın ortağı olmak istemiyordu.

Yağmur iyice hızlandığında yerinden kalktı, uyuşuk adımlarla mutfağa gitti. İşte o zaman, orada gördü cam çay kaşıklarını. Cam çay kaşıkları, sadece misafir geldiğinde çıkartılırdı fiyonklu kadife kutularından. Misafir gelmediği günlerde çocuk, çayını kolayca eğilip bükülen teneke çay kaşıklarıyla karıştırırdı.

Mutfak tezgâhına tutunup, yakından baktı cam çay kaşıklarına. Bunları daha evvel görmemişti. Kaşıkların tepesinde koyu camdan, ufacık kelebekler vardı. İsteseler, her an kanatlanıp uçabilirlerdi sanki. Ama nedense uçmaya niyetleri yok gibiydi. Hemen yan tarafta, içlerine gazete kâğıdı serilmiş iki kocaman, yusyuvarlak tepsi vardı. Mantı pişirecekti kadınlar. Küçük küçük hamur karelerinin ortasında, pembe pembe et topakları duruyordu. Henüz kapanmamıştı mantı karelerinin ağızları. Ama nedense konuşmaya niyetleri yok gibiydi.

Çocuk önce kelebeklerin kanatlarını teker teker koparıp bir kenara ayırdı. Sonra, cam çay kaşıklarını havana koyup, bir güzel ezdi.

Çatır çatır kırıldı camlar. Parmaklarını kesmemeye gayret ederek, her bir cam kırığını, bir pembe etin ortasına yerleştirdi. Susuz

kalmış toprak yağmur damlalarını nasıl iştahla emerse, mantılar da aynen öyle yutuverdi cam kırıklarını. Göz açıp kapayıncaya kadar, bütün cam kırıkları kaybolmuştu et topaklarının içinde. Öyle ki, iyice yaklaşıp dikkatlice bakılmadıkça, hiçbir tuhaflık sezilmiyordu ortalıkta. Kıymalı-camlı mantılar, pişmeye hazırdı. Çocuk mantıların ağızlarını kapatmaya gerek duymadı. Kim açtıysa, o kapatırdı.

Bunu niye yaptığını bilmiyordu. Ama ne yaptığının farkındaydı, neler olabileceğinin de. İstese olacakları durdurabilirdi. Hemen şimdi salona dönüp, epeyce acıkmış kadınlara mantıyı yememelerini, yoksa dillerinin kanayacağını söyleyebilirdi. Kimsenin dili kanamasın diye, bu cinnetaver uğultuyu hemen şimdi susturabilir; kendi kendini gammazlayabilirdi.

Mutfağın salona açılan kapısına doğru daha bir adım atmıştı ki, babaannenin ipince, upuzun gölgesini gördü yerde. Mantıları kapatmaya geliyor olmalıydı. Henüz çocuğu fark etmemişti. Bir de arka kapısı vardı mutfağın; arka bahçeye açılan. Çocuk sessizce sıvıştı arka kapıdan.

Yağmur yağıyordu dışarıda. Yağmur, içindeki meyveleri kolayca yıkayabilmek için ağzına kadar suyla doldurulup, dibinde delikler açılmış plastik bir torbadan akan su gibi boşalıyordu, gıpgri gökyüzünde açılan sayısız yarıktan. Çocuk, her yağmurda toprağın kustuğu solucanların üzerine basa basa, çamurda düşe kalka koşmaya başladı arka bahçede. Koştu, koştu ve ne zaman ki arka bahçeyi geride bıraktığını sandı, kömürlüğe çarpıp, yüzüstü yere kapaklandı.

kömürkötülükkötükömürlükömür

Kanayan diz kapağına endişeyle baktı. Mikrop kapmaktan oldum olası korkardı. Bu yüzden, elinde bir tentürdiyot şişesi olduğunu düşündü. Bir yandan, hayali tentürdiyotu yaranın üzerine dökerken, bir yandan da suratını abartıyla buruşturarak acıyan yere üflüyordu. Kömür tozları doluşmuştu yaranın üzerine. Aldırmadı. Nasıl olsa, kömür tozlarından zarar gelmezdi. Rüzgârla savrulur, yağmurla yıkanırdı hepsi. İz bile kalmazdı geride. Kömür tozları, vişne çekirdeği değildi ki, kök salsınlar durdukları yerde.

Çocuk, içinde vişne ağaçları yeşersin diye, vişne çekirdeklerini yutardı eskiden. Küçüktü o zamanlar. Artık böyle bir şeyin mümkün

olmadığını kesinkes bilecek kadar büyümüştü. Artık gayet iyi biliyordu ki, ne kadar vişne çekirdeği yutarsa yutsun, asla vişne ağaçları çıkmayacaktı midesinde çünkü insanın bir içi, bir de dışı vardı ve vişne çekirdekleri içeriye değil, dışarıya aitti ve ancak ait oldukları yerde kök salabilirlerdi. Bir vişne çekirdeği asla çiğnenemez, ancak kazara yutulabilirdi; o zaman da sindirilemez, gerisin geri çıkarılırdı. Etinin lezzetini sıyırdıktan sonra, atılması gereken artıktı. Tıpkı bir ulak gibi, kuşağında taşıdığı mektubun kıymeti ne olursa olsun, bir kez emanetini teslim ettikten sonra gerisin geri, geldiği yere dönmeliydi. İstenmeyen ziyaretçiydi. Kazara vücudun içine girmeyi başarsa bile, ziyaretini kısa tutup, derhal dışarıya dönmeliydi.

Derken bitiverdi plastik torbanın suyu. Son yağmur damlaları da arka bahçeye düştüğünde, miskin miskin gülümseyiverdi güneş, sedef gibi parlayan yeryüzüne.

~

O öğleden sonra zaman, arka bahçede şekerleme yapıyordu. Yağmur sonrası alabildiğine sessiz sakindi ortalık. Mantı tenceresinin fokurtuları, ağda sonrası yorgun düşmüş kadınların hep bir ağızdan horultularına karışıyordu. Mahallenin zemini tahta bir beşik kesilmiş, tıngır mıngır sallanıyor; mahalle sâkinleri rehavetin yatağında sereserpe uzanmış, rüyalarının sunturlu ormanlarında aheste revan geziniyordu. Onlar uyurken çocuk sırtını vişne ağacına yaslamış, yerdeki vişneleri yiyordu. Daha çok yedikçe, daha çok merak ediyordu vişnelerin ağacı terk etmeyi nasıl başarabildiklerini.

Aniden, şeffaf zarını çekip kopardıklarında sucuğun çıkardığı iniltiye benzer bir sesle yırtılıverdi zamanın uykusu. Ardından tiz bir çığlık yükseldi; derken bir tane, bir tane daha. Çığlıklar, tuzlanmış çağla yeşili evin ikinci katından geliyordu. Ev sahibesi Kıymet Hanım Teyze arka bahçeye bakan mutfak balkonunun demirlerinden sarkmış, avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Çocuk telaşa kapıldı. Kıymet Hanım Teyze, her bahar, alt kat kiracılarının üç dal vişne toplamalarına izin verirdi. Babaanne bu vişnelerden reçel yapar, bir de teşekkür mahiyetinde birazını üst kata göndermeyi ihmal etmezdi. Geri kalan vişnelere dokunmak yasaktı. Onları sadece Kıymet Hanım Teyze yiyebilirdi, bir de oğulları. Gerçi ço-

cuk bugün sadece yerdeki vişnelerden yediği için suçlu sayılmazdı. Ama şöyle bir düşününce, masumiyetini ispatlayamayacağını kavradı. Hem bugün olmasa bile, daha dün suç işlememiş miydi? Dün bütün gün gizlice dallardaki vişnelere dadanmamış mıydı? Acaba Kıymet Hanım Teyze evinden dışarı pek çıkmadığı ve vişne ağacına hep yukarıdan baktığı için, dallardan eksilen vişneleri daha yeni fark ediyor olabilir miydi? Acaba çocuğun dün işlediği kabahati, bugün mü cezalandırmaya kalkıyordu?

Ev sahibesi Kıymet Hanım Teyze, tuzlanmış çağla yeşili evin üst katında otururdu. Dünyadaki en şişman kadın oydu. Ayakları öylesine etli, öylesine iriydi ki, ayakkabı giyemez, yaz kış terlikle dolaşırdı. Her biri iki çocuk enindeki bacaklarında, eflatunun tekmil tonlarından damarlar vardı. Damarların bazıları, ayazda kalmış çamaşır gibi kaskatı kesilmiş, bazıları da hedefi ıskalamış bir sapanın lastiği gibi utançla aşağı sarkmıştı. Geri kalan damarlar, telefon kablolarını andırıyordu. Çocuk, bir seferinde, kadının komşularıyla koyu bir sohbete dalmasını fırsat bilerek bütün damarları yakından incelemişti. Ve işte o zaman, Kıymet Hanım Teyze'nin bir robot olduğunu kesinkes anlamıştı. Bacaklarındaki damarlar sahici değil, oyuncak damarlardı. Zaten önemli olan damarlar değil, damarların gerisinde berisinde göze çarpan kablolardı. İşte o kablolar kesilmedikçe, Kıymet Hanım Teyze mümkünü yok durdurulamazdı. Çünkü o bir robottu. Hem robot olmasa, bu kadar kilolu olmasına rağmen, daha hiç kimsenin onu yemek yerken görmemiş olması nasıl açıklanabilirdi ki? Oğullarının arabalarının benziniyle yahut dikiş makinelerinin yağıyla besleniyor olabilirdi. Üstelik galiba uyurgezerdi. Ve eğer uyurgezerse, her gün sabah ezanı okunurken, kabloları birbirine dolanmış-devreleri atmış-gözleri yuvalarından fırlamış devasa bir robot, ıssız sokaklarda yana yakıla mucidini arıyor olabilirdi.

Kıymet Hanım Teyze tuzlanmış çağla yeşili evin merdivenlerinden çıkarken, çocuk aşağıda durup sessizce beklerdi. Her seferinde, onun son basamaklarda tökezleyip, merdivenlerden gerisin geri yuvarlandığını hayal ederdi. O koca gövde üzerine doğru süratle gelirken, son anda kenara çekileceğini, çekilemediği takdirde bir böcek gibi ezileceğini düşünüp ürperirdi. Ama hiç düşmezdi Kıymet Hanım Teyze. Her seferinde, oflaya poflaya, kan ter içinde de olsa merdiven-

leri çıkmaya başarırdı. Hem zaten nadiren dışarı çıkardı. Sadece ay-başlarında, üst mahalledeki evlerinin kirasını toplamak için ayrılırdı tuzlanmış çağla yeşili evden; bir de, Elsa'nın ciğeri bittiğinde.

Elsa'ya tapardı. Hayvanları değil, kedileri de değil, sadece Elsa' yı severdi. Elsa'nın yediği ciğerleri kendi seçer, kendi pişirirdi. Tuzlanmış çağla yeşili evin ikinci katı her gün buram buram ciğer kokardı. Ne zaman varis ağrıları, iki sokak ötedeki Uzak Kasap'a kadar yürümesine müsaade etmese, tembih üstüne tembihle ciğer almaya yolladığı çocukların, ciğeri eksik alıp artan parayı ceplerine attıklarından şüphelenirdi. Kimi zaman da kasabın, ciğerin kimin için alındığını gayet iyi bildiği halde, etin en kötü yerinden verdiğini düşünür; şayet şüpheleri artıp varis ağrıları hafiflerse, üst sokağa kadar gidip hesap sorardı. İşte o zaman, iri yarı pos bıyıklı kasap, bir yandan sinirden titreyen elleriyle alnında tıp tıp atan damarı durdurmaya çalışırken, bir yandan da binbir özürle, yeni bir ciğer paketi hazırlardı. Kıymet Hanım Teyze asık bir suratla paketini alır, yarımağız teşekkür eder ve dükkândan çıkmadan evvel dönüp, üstü kapalı bir tehdit savurmayı ihmal etmezdi. O sokağın köşesini döndüğünde, deminden beri sinirlerini zor zapteden kasap eski ciğer paketini ya yere ya da duvarlara fırlatır; sonra da bütün gün, dükkâna gelen her müşteriye dert yanardı. Müşteriler bu konuda talimliydi. Her seferinde birkaç sözle kasabı yatıştırır ve ona idare etmesi gerektiğini hatırlatırlardı. Ne de olsa, tıpkı yandaki evler gibi, bu loş ve basık kasap dükkânı da Kıymet Hanım Teyze'ye aitti.

Zamanın her zamanki gibi şekerleme yaptığı o öğleden sonra Kıymet Hanım Teyze nedense uyuyamamıştı. Uzunca bir müddet yatağında bir o yana, bir bu yana dönüp durduktan sonra, madem uyku tutmuyor bari kalkıp yemek yapmaya karar vermişti. Patlıcan dolması pişirecekti. Ortanca oğlu Nurettin, küçüklüğünden beri patlıcan dolmasına bayılırdı. Kurutulmuş patlıcanlar mutfak balkonunda asılıydı. Mutfak balkonu arka bahçeye bakardı. Kıymet Hanım Teyze ipe dizdiği patlıcanları önlüğüne doldurduktan sonra, yemeğin yanına vişne şurubunun iyi gideceğini geçirmişti aklından. Ve bunu düşünürken, gayri ihtiyari aşağıya, vişne ağacına çevirmişti gözlerini. Bakmış ve bakakalmıştı. Sonra aniden, şeffaf zarını çekip kopardıklarında sucu-

ğun çıkardığı iniltiye benzer bir ses çıkarmıştı. Ardından tiz bir çığlık atmıştı; derken bir tane, bir tane daha.

Kıymet Hanım Teyze balkonda ciyak ciyak bağıradursun, uykularının en tatlı yerinde neye uğradıklarını şaşırarak sokağa fırlayan mahalle sâkinleri arka bahçeye üşüşmüştü çoktan. Sade mahalleli değil, nerede bir kalabalık olsa, anında orada bitiveren seyyar satıcılar da olay mahalindeydi. Hiç bu kadar insanı bir arada görmemişti arka bahçe. Herkes mutfak balkonunun altında toplanmış, meraklı gözlerle yukarı bakıyordu. Nihayet birileri yukarı çıkmayı akıl edinceye kadar devam etti bu manasız seyir. Bu sefer de, balkona doluşanlarla aşağıda kalanlar arasında dipsiz bir sohbet başlamıştı. Aşağıdakiler neler olup bittiğini öğrenmek için devamlı sorular soruyor; yukarıdakilerse, Kıymet Hanım Teyze'nin tutulmuş dilinden, faltaşı gibi açılmış gözlerinden alamadıkları malûmatı kendi hayalgüçleriyle telafi ederek birbirinden uyduruk cevaplar sıralıyordu. Nice sonra, balkondakilerden biri, Kıymet Hanım Teyze'ye bakmak yerine, onun baktığı yere bakmayı akıl etti. İşte ancak o zaman, vişne ağacının dalları arasında sallanan kanlı gövde fark edildi.

Vişne ağacının dalında bir ölü asılıydı, bir kedi ölüsü. Deminden beri gördüğünü, nihayet başkalarının da gördüğünü anlayan Kıymet Hanım Teyze'nin dili anında çözüldü.

"Ah, yavrum. Nasıl kıydılar sana. Elleri kırılsın inşşşaaalllah!"

Az evvel yukarı çıkanlar paldır küldür aşağı indiler. Geride, Kıymet Hanım Teyze'nin bileklerini kolonyalarla ovan bir iki kadından başka kimse kalmazken, aşağıda, kedinin ölüsünü kimin indireceğine bir türlü karar verilemiyordu. En sonunda, Kıymet Hanım Teyze'nin küçük oğlu Zekeriya'nın ağaca tırmanması uygun bulundu. Kedi ölüsü bir hayli yukarılardaydı; vişne ağacının dalları da incecik. Zekeriya bir hızla atılmıştı ama ağırlığını çekemeyen dallar çatır çatır kırılınca, daha fazla devam edemeyeceğini anladı. Baktı ki olacak gibi değil, çıkabileceği en üst dala kadar çıkıp, oradan, bir oklavanın yardımıyla kedi ölüsüne vurmaya başladı. Hayvanın kuyruğuna, burnuna, neresine denk gelirse orasına vuruyordu. O vurdukça, vişne ağacı zangır zangır sallanıyor, dallardaki vişneler patır patır yere dökülüyor, yapraklardan kalkan uyuşuk toz bulutu aşağıda bekleşenlerin üzerine usul usul yağıyor ama kedi ölüsü bir türlü düşmüyordu.

İşte o zaman, kedi de olsa kimsenin ölüsüne eziyet edilmesine gönlü razı olmayan mahalle ahalisi olaya bizzat el koymaya karar verdi. Hep beraber kolları sıvayıp, Zekeriya'nın hâlâ üzerinde olduğu vişne ağacını vargüçleriyle sallamaya başladılar. Birkaç saniye içinde, önce onlarca vişne, sonra oklava, derken Zekeriya, ardından da kedi ölüsü, bir toz duman bulutu içinde ve nidalar eşliğinde yere düştüler peşpeşe. Eğilip baktı herkes. Hiç şüphesiz, Elsa'ydı bu kanlı gövde. Gözleri, kenarlarına ufacık deniz kabukları işlenmiş vişne rengi bir tülbentle bağlanmıştı. Nereden çıktığı belli olmayan bir sürü yavru sinek, açık kalan ağzına doluşmuştu. Hiçbir yerinde yara bere olmadığından, bıyıklarına tutunmuş kan topaklarının nereden geldiği anlaşılamıyordu.

Tülbent çözülünce herkes eğilip merakla inceledi Elsa'nın gözlerini. Her zaman nasıl bakıyorsa, gene öyle bakıyordu. Öldüğünün farkında görünmüyordu. Zaten çapakları da öylece durduğundan, korkutucu olmak bir yana, sanki her an canlanıp uyuşuk uyuşuk gerinecek, sonra da esneye esneye gidip birinin kucağında kıvrılacakmış izlenimi veriyordu.

Bu esnada mahalle sâkinleri, ellerini gayri ihtiyari gözlerine götürüp, çoktan kaçan uykularından kalma çapakları temizlemeye koyulmuştu. Kedi de olsa, kimse bir ölüye benzemek istemiyordu. Derken, şöyle bir dalgalandı kalabalık. Bileklerine kolonyalı mendiller bağlanmış, kafasına kolonyalı bezler sarılmış, kolonyalı su içmekten içi dışına çıkmış, saçları ve boynu kolonyadan sırılsıklam olmuş Kıymet Hanım Teyze, o hantal gövdesinden beklenmeyecek bir çeviklikle kalabalığı yarıp, elinde kolonya şişeleriyle peşinden koşturan komşu kadınları kıvrak bir çalımla atlatarak, Elsa'nın ölüsünün üzerine kapaklandı. O orada, uğuna uğuna ağlarken, bahçede toplananların gözleri yaşarmıştı. Çapaklardan sonra şimdi de herkes gözyaşlarını topluyor, kolonya şişeleri elden ele dolaşıyordu. Nice sonra, Kıymet Hanım Teyze başını kaldırdı. Dikkatle, elemle, nefretle süzdü etrafına toplananları. Ve aniden, ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözleri, çocuğa takıldı.

"O yaptı! O pörtlek gözlü çocuk yaptı bunu! Geldiğinden beri Elsacığıma kötü davrandı zaten. Şeytanla bir olmuş bu çocuk. Şeytan bu şeytaaan!"

Çıt çıkmıyordu. Ani ve katî bir emir almışçasına, artık kimse kıpırdamıyor, konuşmuyor, ağlamıyordu. Uzadıkça uzayan sessizlik o kadar derindi ki, bahçeye toplaşan seyyar satıcıların dondurmalarının şıpır şıpır erirken, simitlerinin çatır çatır kururken, balonlarının fısır fısır hava kaçırırken çıkardıkları sesler duyulabiliyordu. Bir tek Kıymet Hanım Teyze, bir tek o cüret edebilirdi böylesi bir sessizliği bozmaya.

"Söylesene! Ulan söylesene herkese. Bu tülbent benim desene. Piç kurusu. Konuşsana."

Çapaklardan ve gözyaşlarından sonra, şimdi de "acaba"lar birikmişti bahçede toplaşanların gözlerinde. Acaba doğru muydu? Acaba parmak kadar çocuk böyle korkunç bir suç işlemiş olabilir miydi? İyi de, çocuklar kedileri severdi. Acaba bu çocuk kedileri sevmiyor muydu? Bilhassa, televizyonun zamane çocuklarına kötü örnek olduğunu velilere anlatmak için sık sık toplantılar düzenleyen ve çocuğu olsaydı ona asla televizyon seyrettirmeyeceğini her fırsatta dile getiren kara kuru ilkokul müdürü dikkatle süzüyordu çocuğu. En çok "acaba" onun gözlerinde toplanmıştı.

Babaanne, tuzlanmış çağla yeşili evin alt katına gelip, biraz soluklanması için zar zor ikna edebildi Kıymet Hanım Teyze'yi. O esnada komşu kadınlar telaştan birbirlerine çarpa çarpa sofrayı hazırladılar. Göz açıp kapayıncaya kadar, bir genç kız tabakları, yaşça biraz daha büyük bir başkası da çatal-bıçakları masaya dizdi; hemen peşlerinden, ellerinde iki koca tencere taşıyan koca göbekli iki kadın mantıları tabaklara taksim etti; bir adım arkalarından, uzun boylu bir komşu kadın dar ağızlı, uzunca bir kaptan mantıların üzerine bolca sarmısaklı yoğurt döktü ve küçük bir tavayı dikkatlice kavramış ufak tefek bir başka komşu kadın da, bembeyaz mantı öbeklerinin üzerine kızgın yağdan büklüm büklüm yollar çizdi. Herkes sofraya buyur edildi. Ama kimsede iştah kalmamış gibiydi. Arada, nezaketen mantıların hamurlarını kenarından köşesinden tırtıklayanlar sayılmazsa, kimse tek lokma koymuyordu ağzına. Kıymet Hanım Teyze oturduğu baş köşede dövüne dövüne ağlamayı sürdürüyordu. O ağlarken, ellerinden kolonya düşmeyen birkaç kadın nöbetleşe bileklerini ovmaya çalışıyorlardı. Babaanne ise dalgın gözlerle, heba olan mantılara bakıyordu. Bu gidişle sofra olduğu gibi kalacak, bunca emeğe yazık ola-

caktı. Ama birden, hiç beklenmedik bir anda, Kıymet Hanım Teyze ağlamayı kesip, önündeki mantıyı kaşıklamaya başladı. Öyle süratli yiyordu ki, odadaki bütün kadınların ağzı açık kalmıştı. Çatır çutur sesler çıkıyordu. Kıymet Hanım Teyze'nin boşalttığı her tabak derhal dolduruluyor; her yeni mantının üzerine bolca sarmısaklı yoğurt dökülüp, kızgın yağ gezdiriliyordu.

O öğleden sonra, odadakilerin şaşkın bakışları altında, Kıymet Hanım Teyze belki on beş tabak mantı yedi. Tencerelerdeki mantılar dibini bulunca, komşu kadınların ısrar üstüne ısrarla kendi tabaklarından aktardığı mantıları da sildi süpürdü. Nihayet geride tek bir mantı karesi bile kalmadığını anladığında, arkasına yaslanıp yarımağız teşekkür etti ve ekledi: "Elsa da sever idi!" Ancak daha cümlesini yeni bitirmişti ki, odadaki bütün kadınlar hep bir ağızdan feryadı bastılar. Kıymet Hanım Teyze'nin ağzı kan içindeydi.

O öğleden sonra Kıymet Hanım Teyze'yi ilk defa yemek yerken görmek çocuğun aklını karıştırmıştı. Anlaşılan Kıymet Hanım Teyze robot filan değildi. O da herkes gibi yemek yiyordu; o da herkes gibi insandı işte.

İyi de, robot olmasa, hiç onca mantıyı çatlamadan yiyebilir miydi?

~

"Senle ben çok iyi arkadaş olacağız. Bilirsin, arkadaşlar her şeyi konuşabilir."

Doktor genç ve bıyıksızdı. Kalın camlı gözlükleri, maviş gözleri vardı. Çocuk onun ilk hastasıydı.

~

Eşyalarla yüklü kamyon mahalleden ayrılırken, şoförün yanında oturan babaanne dönüp, yirmi iki senedir oturduğu tuzlanmış çağla yeşili eve baktı yaşlı gözlerle. Bu sabah son bir kez şansını denemek için üst katın kapısını çalmıştı.

"Kıymet Hanım! Gözünü seveyim çıkarma beni evimden. Bunca senedir kiracınım, ne kusurumu gördün? Bunca zaman komşuluk yapmadık mı? Yüz yüze baktık. Bi kötü günümüz oldu mu sen söyle.

İnan ki gidecek. Haber saldım anasına babasına. Gelip alacaklar. 'Biliyorsun, ortalık çok karışık. Bir müddet sende kalsın' dedi oğlum, ses etmedim ben de. 'Sonra gelir alırız' dedi. Torunumdur dedim, kabul ettim. Hiç görmemiştim bu yaşına kadar. Ne bileyim bu çocuğun böyle iblis olduğunu. Anasına çekmiş zaar. Bilsem ister miydim yanımda? Aman Kıymet Hanım, bu yaştan sonra çıkarma beni evimden. Kuran'a el basayım. Yakında gidecek!"

Kıymet Hanım Teyze, nuh demiş peygamber dememişti.

Eşyalarla yüklü kamyon şehrin öteki yakasında, beş katlı bir apartmanın önünde durdu. Burada babaannenin kızı oturuyordu; kocası ve üç çocuğuyla birlikte. Babaanne, bu yaştan sonra damadın evinde sığıntı gibi yaşamasına sebep olanlara beddua ede ede çıktı merdivenleri. Çocuk bir adım arkasından geliyordu.

Bu evin bahçesi yoktu. İçi boş saksılarla dolu bir balkonu vardı sadece. Çocuk bir ara balkona çıkıp, her bir saksıya birkaç vişne çekirdeği bıraktı. Saksılarda toprak olmadığını biliyordu. Önemi yoktu. Nasıl olsa yakında gidecekti buralardan.

~

"Eğer kötü bir şey olduysa, bunu bana anlatabilirsin."

Sessizlik uzadıkça endişesi artan genç doktor, iki-üç dakikada bir, kalın camlı gözlüklerini çıkartıp, yumuşacık bir kadife parçasıyla temizliyordu. Gözlüklerini çıkardığında, burnunun dibini dahi göremeyen maviş gözleri utangaç bir ışıltıya bürünüyordu. Çocuk onun bu hallerini seviyordu. Onu seyretmeyi seviyordu.

"Peki peki tamam," dedi doktor, kollarını iki yana açıp, pes ettiğini göstererek. "Bari şunu anlat. Babaannenin evinden taşınmadan evvel çatıya çıkmışsın. Herkesi çok meraklandırmışsın. Bana çatıya niye çıktığını anlatmak ister misin?"

~

Çocuk tuzlanmış çağla yeşili eve geldiğinde yaz mevsimi yeni başlıyordu. Babaanne çocuğun bavulunu açıp, içindekileri tek tek divanın üzerine dizmişti. Şortlar, çoraplar, donlar, şapkalar çıkmıştı bavuldan. Bir de rengârenk misketler.

"Giyecek başka şeyin yok mu senin?"

O günün akşamı çocuk, babaannenin kendisi için satın aldığı uzun kollu kahverengi elbiseyi giymişti.

"Şimdi biraz kıza benzedin!"

Babaanne bavulu kapatıp, dolabın üzerine yerleştirmişti. Bavulun içindeki kıyafetler ne dışarıda giyilmeliydi, ne de içeride. Çocuk, şortlarını dışarıda giymemesi gerektiğini anlamıştı anlamasına da, evin içindeyken kimden sakındığına akıl erdirememişti. Onu kim görecekti ki evde, dört duvar arasında? Babaanne bu soruya o gün cevap vermemişti.

~

"Ne görüyorsun resimde?"

Resimde, üzerinde kestane pişen bir soba, kabarık bir yer yastığı, kırmızı bir yün yumağı vardı.

"Doğru dürüst bakmadın bile," dedi genç doktor, resmi tekrar çocuğun eline tutuştururken. "Lütfen daha dikkatli bak."

Resimde, üzerinde kestane pişen sobanın yanında, kabarık yer yastığının üzerinde, kırmızı yün yumağı ile oynayan bir kedi vardı.

"Benim de bir kedim var biliyor musun? Belki bir gün buraya getiririm, seversin. Hıı? Kedileri sever misin?"

~

Tığ gibiydi babaanne. Öyle yavaş çiğnerdi ki lokmaları, dişsiz ağzında tel tel çözülerek tadını çoktan yitiren yemeğini nihayet yuttuğunda, ne yediğini unutmuş olurdu. Zaten bir önemi de yoktu. Yemek seçmek nankörlüktü. Öyle derdi. Öyle derdi ve zaman zaman, bile bile kötü pişirirdi yemekleri. Bazen hiç tuz serpmez, bazen de acıyı basar ya da gıdım yağ koymazdı. Çocuk her şeyi yemeye alışmalıydı. Tabii, yememeye de.

Sık sık oruç tutardı babaanne. Geçmiş ve gelecek Ramazanların borçları hiç azalmazdı. Böyle günlerde, açıkça söylemese de, çocuğun da onunla birlikte oruç tutmasını beklerdi. Çocuk itiraz etmezdi. Babaannenin yanında ağzına hiçbir şey sürmez, ama dışarı çıkar çıkmaz soluğu arka bahçedeki vişne ağacının yanında alırdı. Ne var ki,

bir gün hiç beklemediği bir anda, bu hınzırca oyundan vazgeçmek zorunda kaldı. Çünkü o gün babaanne çocuğun vişne lekeleriyle dolu parmak uçlarını sımsıkı tutup, dosdoğru gözlerinin içine baktı. Nihayet konuştuğunda, nar kabuğu kadar sert, nar kabuğu gibi alacalı dudakları, alaycı bir tebessümle içe doğru kıvrılmıştı.

"Hadi diyelim ki, beni kandırdın. Gizlice vişne yediğini Allah görmez mi sandın? "

~

"İstemiyorsan konuşma. Ama eğer susmaya devam edersen arkadaşım değilsin demektir. Eğer arkadaşım değilsen, artık beni bir daha göremezsin."

Kalın camlı gözlüklerini çıkartıp temizlemeye koyuldu. Tehdit işe yaramıştı. O ana kadar ağzını bıçak açmayan çocuk, telaşla konuşmaya başladı. Bildiği bütün masalları anlattı doktora. Ardından, başka masallar uydurdu. Kısılan sesine, kuruyan ağzına aldırmadan ve dilinin kanamasından korkmadan konuştu, konuştu, konuştu.

O konuştukça genç doktorun maviş gözleri bulanıyor, çehresi kararıyordu.

~

Çocuk babaannenin verdiği paketi açtı. Yeni bir elbise bekliyordu ama bu sefer paketten bir tülbent çıktı. Kenarlarına ufacık deniz kabukları işlenmiş, vişne rengi bir tülbent.

O gün namaz kılmasını öğrendi. Seccadenin üzerinde babaannenin yaptıklarını taklit ederken, deniz kabuklarının seslerini dinledi. Hep bir ağızdan konuşuyordu deniz kabukları. Ne dedikleri anlaşılmıyordu. Babaanne seccadesini katlayıp kenara kaldırdığında, çocuk da peşinden seyirtti.

"Ne zaman seyrediyor peki?"

"Senin benim zamanım mı bu?"

Tanrı zamansızdı. Zamanın şekerleme yaptığı saatlerde dahi uyumuyor, insanları seyretmeye devam ediyordu. Çocuk seccadesini katlayıp, babaannenin seccadesinin üzerine koydu.

"Niye seyrediyor peki?"

"Ananda babanda kabahat," dedi babaanne bıkkın bir sesle. "Bi şey öğretmemişler sana. Kendilerine benzetmek isterler zaar."

Çocuk söylenenleri duymamış gibiydi. Sanki aklı başka yerdeydi. Tam babaanne odadan çıkmak üzereyken, arkasından bağırdı.

"Peki ya gece? Karanlık olunca? Karanlıkta da görebilir mi?"

Babaanne dönüp, sanki ilk defa görüyormuşçasına tepeden tırnağa dikkatle süzmüştü çocuğu. İşte o zaman söylemişti o sözü.

"Dilini tutmalı insan. Çok konuşanın dili kanar."

Babaanne odadan çıktığında, alamadığı cevabın harfleriyle binlerce kelime üşüşmüştü çocuğun zihnine. Anlaşılan gündüzleri ister evin içinde olsun, ister dışında, hareketlerine dikkat etmeli ve devamlı seyredildiğini aklından çıkarmamalıydı. Ama galiba gece başkaydı. Tanrı galiba geceleri yeryüzünü seyretmiyordu. Gece bu yüzden bu kadar karanlıktı; kömür karasıydı gece. Kömürlük karası...

O günden sonra, geceleri geç yatmaya başladı.

~

"Bugünlerde çok yemek yiyormuşsun. Öyle mi?"

Çocuk candan bir tebessümle başını salladı. Arkadaşını kaybetmek istemediği için arkasına yaslanıp, konuşmaya başladı. Hiç acele etmeden, hiç ara vermeden, tane tane anlattı pencereleri akide şekerinden, kapısı badem ezmesinden, bacası bezeden, çimleri çilekli pudingden, çitleri çifte kavrulmuştan, odaları koz helvadan, çatısı çikolatadan kulübeyi kemirirken, dünyanın en kötü kalpli cadısına esir düşen Hansel ile Gretel'in masalını.

O anlatırken, genç doktor başını ellerinin arasına almış, önüne bakıyordu. Önünde, sehpanın üzerinde, çocuğun yarısını yiyip bıraktığı simit duruyordu.

~

"Kıpırdama," dedi yabancı adam. "Sakın kıpırdama, olur mu?"

Bunu söylemesine gerek yoktu ki. Çocuk zaten kıpırdamıyordu. Hem de öyle aniden duruvermiş, donakalmış gibi değil, zaten ömründe bir kez olsun hareket etmemişçesine kıpırdamıyor, kıpırdayamıyordu. Ters dönmüş su bardağının içinde sırtında bir arı ölüsüyle ko-

şuşturan çalışkan karıncaya benziyordu kıpırtısızlığı; hep aynı başlangıç noktasında, hep aynı çocuksu hayretle bakıyordu dünyanın yuvarlaklığına. Su bardağının da bir dışı vardı elbet. Ama çocuk orada değildi. Kömürlükteydi.

"Aferin," dedi yabancı adam. "Şimdi bir oyun oynayacağız seninle. Sayı sayma oyunu."

Yandaki evin arka bahçesinde bir kömürlük vardı; çinko damlı, iki kapılı. Kapılardan biri devamlı kapalıydı, ötekiyse her zaman açık. Kapalı kapının üzerinde kocaman bir kilit asılıydı. Kışlık odun-kömür orada saklanırdı. Açık kapının kilide ihtiyacı yoktu. Hırsızlar boşluğu çalmazdı.

Ufacık bir pencere vardı içeride. Camı kırıktı. Oradan giren güneş ışınları, daha iki adımda takatten düştüğünden, içerisi hep karanlıktı. Cam kırıkları, odun parçaları, kimbilir ne çok aranmış misketler, sararmış gazeteler, topuğu kırılmış, teki kaybolmuş kadın ayakkabısı, lime lime olmuş demlik süzgeci, içinde kesik bir tırnak sıkışmış paslı tırnak makası, jilet kırıkları, karınca duası, parçalanmış bir üzerlikten saçılmış nohutlar, o karanlıkta birbirlerine sokulup, fısır fısır konuşurlardı. Bir de çocuklar uğrardı buraya, saklambaç oynayan çocuklar.

İşin aslı, kömürlük, bütün ebelerin kafasını karıştırırdı. Tahmini en kolay saklanma yeri olduğundan kimse buraya saklanmaz, kimse buraya saklanmadığı için ebe kömürlüğe bakmaya lüzum duymaz ve ebenin kolay kolay bakmadığı her yer gibi, kömürlük de gözde bir saklanma yeri olarak kalırdı.

"Saymasını biliyorsun değil mi?"

Oysa çocuk kömürlüğe zaten rakamlardan kaçarak gelmişti. Ebe yüzünü duvara döner dönmez, öteki çocuklarla birlikte ok gibi fırlamıştı. Kısa bir tereddütten sonra, bahçe duvarını aşıp, Kırmızı Caka'nın ardına saklanmaya karar vermişti. O esnada ebe, en cırtlak sesiyle "biiiir!" diye bağırmıştı. Kırmızı Caka, Kıymet Hanım Teyze'nin büyük oğlu Abdullah'ın yeni arabasıydı. Abdullah, burnu bile kanamadan atlattığı kazalarda gıcır gıcır arabaları hurdaya çevirdikten sonra, gözyaşları içinde kendini yerden yere atarak, bundan böyle içkinin damlasını dahi ağzına koymayacağına dair mahalleli huzurunda Kuran'a el basar; birkaç gün yeminine sadık kalmayı başarıp, önüne ge-

lene artık yepyeni bir adam olduğunu anlatır; derken, hep söylediği üzere kalbi temiz, çevresi habis olduğundan kötü arkadaşlarının kötü emellerine kurban gider; çok geçmeden, verdiği bütün sözleri, döktüğü bütün gözyaşlarını unutmuş vaziyette gıcır gıcır bir arabayla arz-ı endam eder; mahallenin delikanlılarını yeni arabasıyla dolaştırırken, okuyup adam olmaları, büyüklerinin sözünden çıkmamaları için hepsine bol bol nasihat verir; aynı günün akşamına, nasihatlerine meyhanede devam eder; gece biterken, en iyi ihtimalle bir ağaca tosladığı yeni arabasının parçaları başında salya sümük ağlayıp, tövbe üstüne tövbe ediyor olurdu. Kıymet Hanım Teyze'nin oğullarına zırnık koklatmadığı gayet iyi bilindiğinden, Abdullah'ın bunca parayı nereden bulduğu hususunda rivayet muhtelifti. Arabaları çaldığına inananlar çoğunluktaydı; çalıp da boyattığına. Hep aynı renge: cart kırmızıya.

Kırmızı Caka bir Mercedes'ti. Boya yetmemiş olmalıydı ki, ön kapağında dalga dalga açıklıklar vardı. Abdullah bu arabayı getirip tuzlanmış çağla yeşili evin önüne park ettikten hemen sonra nedense ortadan kaybolduğu için, yaklaşık iki ay var ki Kırmızı Caka, başka hiçbir cart kırmızı arabaya nasip olmayan bir huzurla tatlı tatlı uyukluyordu mahallenin ortasında.

Ebe "ikiiii!" diye bağırmıştı. Tam o esnada, kömürlüğün önünden geçiyordu çocuk. Birden, Kırmızı Caka çok uzak görünmüştü gözüne. Fikrini değiştirmişti. Hızla kömürlüğe dalıp, kapıyı arkasından kapatmıştı.

İçeride bir başkası daha vardı. Oyun dışı biri.

İçeride bir adam vardı. Yabancıydı. Camı kırık pencerenin altında, güneş ışınlarının takatten kesildiği yerde öylece duruyordu. Yüzünün yarısı aydınlıkta, yarısı karanlıktaydı. Sırtını duvara dayamış, başını ellerinin arasına almıştı. Oldukça endişeli görünüyordu.

Belki de ağlıyordu. Üstü başı düzgündü. Ayakkabıları, kömürlüğün kirine tozuna bulaşmış olmalarına rağmen pırıl pırıl parlıyordu. Belli ki adam çingene değildi. Çocuk, çingenelerden uzak durması gerektiğini biliyordu. Çingenelerin ayakkabıları böyle olmazdı.

Bu adam bir yabancı. (Kimin nesi acaba?) Yabancılardan uzak durmalı. (Ne kadar da mutsuz görünüyor!) En iyisi birilerine haber vermeli. (Burada ne arıyor?) Hemen şimdi kömürlükten çıkmalı. (Çıkar

çıkmaz ebe sobeler!) İçeride yabancı bir adam var. (Dışarıda ebe var!)

Çocuk çıt çıkarmamaya gayret ederek, kapıya yakın bir yere oturdu. Gözlerini adamdan ayıramıyordu. Dışarıda ebe, sobelediği çocukların dinmeyen itirazlarına küfürlerle karşılık veriyordu. Ebenin ağzı öyle bozuktu ki, sobelenen çocuklardan birinin annesi dayanamayıp sokağa fırlamış, ebeyi akşama babasına şikâyet edeceğini söylemek için çocukların kavgasına karışmıştı. Bu hengâmenin ortasında, belli belirsiz tıpırtılar duyuluyordu kömürlükte. Sanki birisi dikkatli adımlarla çinko damın üzerinde yürüyordu; birisi... ya da bir kedi...

Bir müddet sonra, yabancı adam yavaş yavaş doğruldu. O kadar ağır hareket ediyordu ki, insan onun canlı olup olmadığından şüphe duyabilirdi. Belki de bu yolunu şaşırmış adam, patronlu kadın dergilerine baka baka dikilmiş bir kuklaydı. Kumaş yetmemiş olacak ki, dar geliyordu ceketi. Çocuğun, gördüklerini sakladığı çekmecede böyle bir kukla vardı. Lunaparkta gördüğü bir kukla. Sarı saçlı boyalı dudaklı oyuncak bebeklerin, taklalar atan elektrikli arabaların, rengârenk topaçların, fosforlu yoyoların, kuyruklu uçurtmaların, tek bir parçası eksilince artık işe yaramayan yap-bozların arasında ipliklerini sarkıtmış, sabırla bekleyen bir kukla. Üç top vermişlerdi eline. Topları atıp da düşürebildiği takdirde, kukla onun olacaktı. Düşürememişti.

Adamın gözleri o kuklanın gözlerinden çok daha güzeldi, zeytin yeşili. Hiç kıl yoktu yüzünde, belki de köseydi. Çocuk hiç kıpırdamadan, gözleri adamda, kulağı sokaktaki çocukların kavgasında öylece oturuyordu. Dışarıda ebe döne dolaşa hep aynı küfürleri basıyor; hep aynı yerlere saklanan çocuklar hep aynı yerlerde sobelenip, hep aynı biçimde mızıtıyordu. Artık sesi duyulmadığına göre, ebeyi paylamak için sokağa fırlayan kadın da evine dönmüş olmalıydı. Belli ki oyun sona eriyordu. Bu gidişle çok yakında çanak çömlek patlayacaktı. Birazdan dışarı çıkmalıydı.

"Benimle bir oyun oynar mısın? Sayı saymaca oyunu. Oynamak ister misin?"

Tıpkı gözleri gibi sesi de güzeldi.

"Şimdi seninle üçe kadar sayacağız," diye fısıldadı. "Sayı saymasını biliyorsun değil mi? Ne dersin, sayalım mı?"

Çocuk tabii ki saymayı biliyordu; kısa bir tereddütten sonra başı-

nı salladı. O zaman adam çocuğun yanağını okşadı. Elleri güzeldi, tıpkı gözleri ve sesi gibi.

"Aferin! Ben 'bir' dediğimde gözünü yumacaksın. 'İki' dediğimde açacaksın. Ben 'üç' demeden oyun bitmez. 'Üç' demeden kömürlükten çıkmak yok. Anlaştık mı?"

Dışarıda, çocuklar ona sesleniyordu. Aynı oyun yeniden başlayacak, başka biri ebe olacaktı. İsmi onu çağırıyordu. Çıkmalıydı.

"Biiir!" dedi adam. "Yum gözünü!"

Çocuk gözünü yumar yummaz karanlıkta kalmıştı. Dosdoğru karanlığın içine baktı ve orada rakamlardan Bir'i gördü. Alelade bir rakam değildi Bir. Fevkaladeydi. Gebe kadınlara benziyordu; sadece zaman meselesiydi tekliği. Yakında bir başka can çıkartacaktı canından ve onun neye benzediğini bilememenin endişesi daha şimdiden okunuyordu yüzünden. Çocuk, Bir'e bakınca korkuya kapıldı. Şimdi hemen, bir saniye daha beklemeden, aldığı karara gecikmeden, Bir'in doğum vakti gelmeden kaçmalıydı buradan. Kaçmak için evvela gözlerini açmalıydı ama ne yazık ki gözleri Bir'de takılı kalmıştı.

Eliyle elbisesini yokladı. Babaannenin aldığı elbise üzerinde olduğu için, hiç tanımadığı bu yabancı adamın karşısında çıplak kalmadığı için büyük bir rahatlama duydu. Kömürlüğün her tarafı kırık camlarla doluydu. Elbisesiz kaldığında cam parçalarının vücudunu kesmesinden korkuyordu. Ama en çok dikiş iğnelerinden korkuyordu. Babaanne onların yürüyebildiğini söylüyordu. Bir dikiş iğnesi, hırt diye insanın etine batar, sonra da damarlardan yürüye yürüye gidip kalbi delerdi.

"İkiii!" dedi adam. "Aç gözünü!"

Çocuk gözünü açar açmaz aydınlıkta kalmıştı. Dosdoğru aydınlığın içine baktı ve orada rakamlardan İki'yi gördü. Alelade bir rakam değildi İki. Fevkaladeydi. Tali bir yola benziyordu; anayolun güzergâhından çekip koparmıştı kendini. Başladığı yeri görmek kolay, sapağı aşikârdı ama menzili meçhul, nereye vardığını kestirmek ise imkânsızdı. Çocuk İki'ye bakınca dehşete kapıldı. Şimdi hemen, bir saniye daha beklemeden, aldığı karara gecikmeden, İki'nin nereye vardığını görmeden kaçmalıydı buradan. Üstelik artık gözleri kapalı da değildi ama ne yazık ki gözleri İki'de takılı kalmıştı. Ve İki'nin olduğu yerde, hep bir başkası vardı.

Başkası, pembe bir et parçasıydı. Etrafı kıvır kıvır, siyah siyah kıllarla kaplıydı. Kılların ortasından, susamış bir hayvanın dili gibi aşağı sarkmıştı. Et parçası seyredilmekten hoşlanıyor olmalıydı ki, çocuk ona baktıkça, o da vakur bir edayla başını kaldırıyordu. Yavaş yavaş değişiyordu. Büyüyor, genişliyor, koyulaşıyordu. Palazlanıyordu; damar damar. Kıymet Hanım Teyze'nin bacaklarındaki eflatun kablolara zerre kadar benzemiyordu bu damarlar.

Çocuk, onun böyle büyümeye devam ettiği takdirde yakında kömürlüğe sığmayacağını düşünmeye başlamıştı ki, et parçası pattadak durdu. Durdu ve beklemeye koyuldu. Dışarıda saklambaç oynayanlar da durmuş olmalıydı ki, çıt çıkmıyor, yaprak kıpırdamıyordu. Çocuk, bu ölgünlüğün derinlerinde bir yerlerde, bir çift gözbebeğinin olan biten her şeyi izlediğini hissediyordu. Ne kendisine, ne de yabancı adama ait olan; ne uzak, ne yakın... bir başka yerden bakan. Seyrediliyordu; kim ya da ne olduğunu bilemediği bir canlı tarafından. Üzerindeki gözlerin kaynağını bulmak isterdi istemesine de, oyunbozanlık edemiyor, bakışlarını et parçasından ayıramıyordu.

Tam o esnada adam yaklaşmaya başladı. Çocuksa kendi kendine, korkacak bir şey olmadığını söylüyordu. Nasıl olsa, bir sonraki rakam Üç'tü. Ve Üç hep İki'den sonra geldiğine göre, yakınlarda bir yerlerde olmalıydı. Çünkü o hiç gecikmezdi. Hatta öyle çabuk gelirdi ki, ebe İki'deyken hâlâ saklanmayı başaramayan, Üç'te muhtemelen açıkta kalmış olurdu. Demek ki az kalmıştı bu tatsız tuzsuz oyunun sona ermesine. Nihayet çıkıp gidebilecekti Üç dendiğinde. Kömürlükten çıkacak ve bir daha adımını atmayacaktı buraya. Bir daha asla oyun oynamayacaktı kömürlükteki yabancılarla. Çoktan pişman olmuştu olmasına da, azat edilmek için Üç'ü bekliyordu. Azıcık daha... Kurtulacaktı biraz sonra.

Oysa Üç'ten evvel, et parçası geldi. Geldi ve ağzından içeri girdi. Ağzında adım adım ilerledi. Çocuk donakalmıştı. Adamsa durmadan hırlıyordu. Hırıltılar çocuğa Elsa'yı hatırlatmıştı. Gıdısı okşandığında, Elsa da aynen böyle sesler çıkartırdı. Ama giderek hızlanıyordu hırıltılar. Çocuk şimdi de, karşı evde oturan emekli tarih öğretmenini hatırlamıştı. Emekli öğretmen astım hastasıydı. Ne vakit merdiven çıksa, o da aynen böyle hırlardı. Ama daha, daha da hızlanıyordu hırıltılar. Bir müddet sonra, hırıltılar öyle hızlanmış, öyle çoğalmışlardı

ki, çocuk artık onları neye benzetebileceğini kestiremiyordu. Pembe et parçası bir ileri, bir geri gidip geliyordu ağzının içinde ama çocuk artık onu görmüyordu. Artık hiçbir şey görmüyordu. Gözlerinin açık mı kapalı mı olduğunu bile bilmiyordu. Midesi bulanıyordu.

Derken, tam da midesi isyan bayrağını çekmişken ve ümidi kesilmek üzereyken; tam da az evvelki kıpırtısızlığına inat inatla hızlanmışken kâinat ve adamın hırıltıları boğuk iniltilere dönüşmüşken; miadını doldurdu bir rakam ve miadını dolduran her rakam gibi, o da bir sonraki rakama öykündü. İki, sona ermişti.

Et parçası ağzından çıktı. Geride bıraktığı boşluğa tuhaf bir sıvı aktı. Yapış yapıştı. Tadı berbattı. Çocuk daha fazla dayanamayıp, midesine kapıyı açtı. Kusmaya başladı. Et parçasının ağzına kustuğunu, o da dışarı kustu.

Artık acı sudan başka bir şey kusamadığını anladığında, ağlamamak için kendini zor tutarak başını kaldırdı. Dosdoğru yokluğun içine baktı ve Üç'ün yokluğunun, hem Bir'den hem İki'den ve hatta Üç'ün kendisinden bile beter olduğunu gördü. Çünkü adam gitmişti.

Gitmişti.

"*Üç*" demeden gitmişti.

Komşunun arka bahçesinde bir kömürlük vardı; çinko damlı, iki kapılı. İçinde bir çocuk mahsur kaldı.

Gözlerini yumsa da, açsa da fark etmiyordu artık. Gözlerini yumsa da, açsa da gördüğü tek şey kömürlük karasıydı. Herkes, her şey, aynı kör renge boyanmıştı. Kustuğu beyazlık, yediği vişneler, Kıymet Hanım Teyze'nin bacaklarındaki damarlar, hatta Abdullah'ın Kırmızı Caka'sı bile, kömürlük karasıydı.

~

"Hâlâ masal anlatmaktan bıkmadın mı? Çünkü ben bıktım. Anlıyor musun?"

Genç doktor sinirli sinirli dolaşıyordu. Nihayet yorulup, çocuğun karşısındaki koltuğa atarken kendini, "artık yeter!" diye inledi. Aynı anda bir çatırtı duyuldu. Kırılan kalp sesini andıran bir çatırtı. Doktor telaşla ayağa fırladı; dönüp, az evvel oturduğu yere baktı. Gözlüklerinin üzerine oturmuştu.

Kömürlük karası bir gölde yüzüyordu. Ilıktı göl. Üşümüyordu. Daha önce değil göl, su birikintisi bile yoktu burada. Demek ki, gölü kendi yaratmıştı. Bu da demekti ki, gölü gözyaşlarıyla yaratmıştı. "Meğer ne çok ağlamışım," diye mırıldandı. Bu kadar çok ağlamış olduğu için büyük bir rahatlama duydu. Belki de biraz daha ağlamayı başarırsa, gözyaşları her tarafı kaplayacak, kömürlüğün kapısı kendiliğinden aralanacaktı. İşte o zaman, hiçbir şey için kaygılanmadan, çıkışa doğru kulaç atacak, buradan kurtulacaktı. Ve kimse kalkıp da onu, "*Üç*"'ü beklememekle suçlayamayacaktı.

Tam kendini gölün akışına bırakacaktı ki, suratı asıldı burnundan gelen bir ihbar üzerine. Koklayınca anladı ki, göl zannettiği bir çiş birikintisiymiş. Meğer altına işemiş. Telaşla ellerini gözlerinde gezdirdi. Kupkuruydu işte. Ağlamamıştı, hem de hiç. Hiç ağlamamış olduğu için derin bir utanç duydu. Keskin bir acı saplandı midesine. İkibüklüm kıvranırken, gözetlendiği hissine kapıldı bir kez daha. Ama bu sefer, üzerindeki gözlerin kaynağını bulmaya kararlıydı. Buldu da. Tam karşısında duruyordu: Elsa!

Elsa, kömürlüğün camı kırık penceresinde oturmuş, sabit gözlerle çocuğu izlemekteydi. Gözlerinin çiğ yeşili küstah; küstahlığın gözleri çiğ yeşildi. Dünya kuruldu kurulalı oradaydı sanki; keşfetmediği tek bir sır, kaydetmediği tek bir günah kalmamıştı. Kömürlükte olan biten her şeyin şahidiydi. Çocuk, sinirden zangır zangır titreyerek ayağa kalktı. Yerde bulduğu kömür parçasını kaptığı gibi kediye fırlattı. Iskaladı.

Öfkeyle baktı Elsa'nın arkasından. Artık kömürlükte durmanın anlamı kalmamıştı. O orada, kendi rızasıyla kötülüğe dahil olduğunu, buna rağmen bir damla gözyaşı bile dökmediğini, yaptığı tek şeyin altına işemek olduğunu bilmenin utancıyla boş yere "*Üç*"ün gelmesini bekleyedursun, başından beri eksiksiz noksansız her şeyi gören gözler, gördüklerini hafızalarına kaydetmişti çoktan.

Elsa her şeyi görmüştü; görmemesi gereken her şeyi.

Oysa insan bir kabahat işlemişse, buna şahit olanlarla aynı yerde barınamaz artık. Göz göze gelemez şahitler ile kabahatliler. Kendileri unutmak istese bile olanları, birbirlerinin gözlerinde tazelenir hafızaları.

En iyisi bir an evvel gitmekti; tıpkı dallarını terk eden vişneler gibi. Kocamandı dünya. Kocaman olmalıydı. Doğu'da ya da Batı'da, yeterince uzakta, ne Elsa'nın göreceği, ne de Elsa'yı göreceği bir yer olmalıydı muhakkak.

Terk etmek istediği ev, tuzlanmış çağla yeşiliydi.
Tuzlanmış çağla yeşili ev, babaannenin eviydi.

~

"Şimdi senden bu resmi boyamanı istiyorum. İstediğin rengi kullanabilirsin. Ama bütün resmi boyamalısın. Boyanmadık tek bir yer bile kalmamalı. Hadi bakalım!"

Sehpanın üzerinde bir kutu pastel boya duruyordu. Çocuk şöyle bir baktı boyalara. Her renk, başka bir yiyeceği getiriyordu aklına. Boyalara baktıkça acıkıyordu. Ama bundan, dikkatle kendisini süzen doktora bahsetmedi.

Resimde bir aile vardı. Baba koltuktaydı; bacak bacak üstüne atmış gazete okuyordu. Anne ayaktaydı; ütü masasında ütü yapıyordu. Anneanne kanapedeydi; gözlüklerini takmış örgü örüyordu. Biri kız biri erkek iki küçük çocuk halının üzerindeydi; oyuncaklarını saçmış, oyun oynuyorlardı.

Çocuk, babanın terliklerinden annenin ütüsüne, anneannenin yün yumağından çocukların oyuncaklarına kadar resimdeki her şeyi tek tek boyadı. Terlikleri ıspanak yeşiline, ütüyü sumuhallebisi beyazına, yün yumağını elma şekeri kırmızısına, oyuncakları yumurta sarısına boyadı.

"Peki ya uçan balon?" dedi genç doktor. "Onu niye boyamadın?"

Çocuk afalladı. Resimde uçan balon filan yoktu. Bir evin içi gösteriliyordu sadece. Ama eğilip dikkatlice bakınca doktorun haklı olduğunu anladı. Ailenin oturduğu odanın penceresinden minnacık bir gökyüzü görülüyordu. Orada, bulutların arasında bir uçan balon vardı. Çocuk, bir yandan renk seçmeye çalışırken, bir yandan da uçup kaçmasın diye parmağıyla uçan balonun üzerine bastırdı. Aynı anda genç doktor eğilip çocuğun parmağına baktı. Etleri koparılmış, şeytan tırnakları yolunmuş parmak, görüldüğünü anlayınca korkuya kapıldı. Telaşla boyaların arasına saklandı.

Çocuğun yüzü sapsarı kesilmişti. Bunu daha önce nasıl düşünememişti ki? Sitem dolu gözlerle yukarı baktı. Kömürlüğün tavanında, daha önce farkına varmadığı kırık bir ampul asılıydı. Ne bu örümcek ağlarıyla dolu tavan, ne de üzerindeki çinko dam, Elsa'nın gördüklerini, Tanrı'dan saklayabilirdi.

Dimdik bir yokuş vardı cehennemde. Günahkârlar, çırılçıplak soyunup, günahlarıyla dolu küfelerini sırtladıktan sonra yokuşu tırmanmaya başlardı. Küfeler ağır, yokuş dik, yerler kaygandı. Hepsi kan ter içinde kalırdı. Ayakları kayardı. Gerisin geri yuvarlanırlardı. Küfelerindeki günahlar yerlere saçılırdı. Ama her günah kime ait olduğunu bilir, gidip kendi sahibinin ayağına yapışırdı. Yukarılara doğru daha da kayganlaşırdı yokuş. Ta aşağıda, yokuşun dibinde, cehennem ateşinin kazanları sıralanmıştı. Günahkârlar alevlerden kaçmak için yeniden yokuşu tırmanmaya başlardı. Ama yokuş silme buzdu; aşağısı ise safi ateş. Öyle diyordu babaanne. Öyle diyor ve ne zaman yokuş çıkmak zorunda kalsa, önceden durup, aşağı kaymamak için dualar okuyordu. Öyle diyor ve çocuğa yokuşlardan uzak durmasını tembihliyordu. Yokuşlar cehenneme açılıyordu. Cehennem, ismi kadar korkunçtu.

Korku dolu gözlerle kömürlüğün tavanına baktı. Medet umabileceği tek şey geceydi. Çünkü eğer geceyse, eğer yeterince karanlıksa, yani eğer yeterince kömürlük karasıysa bu kömürlük... Tanrı bir şey görmemiş olabilirdi. Ve eğer Tanrı tarafından görülmemişse, yokuşlardan aşağı yuvarlanmaz, cehennemi boylamazdı.

Ümit dolu gözlerle kömürlüğün tavanına baktı. Madem ki ampul kırık, kömürlük karanlıktı, geceden ne farkı vardı ki? Aklı karışmıştı. Keşke bulutların üzerine çıkmanın bir yolunu bulup, Tanrı'ya kömürlükte olanları görüp görmediğini sorabilseydi. Keşke Tanrı tarafından görülüp görülmediğini bilebilseydi.

~

Mutfağın arka kapısından eve girerken, babaannenin sesini işitti. Onu arıyorlardı; bahçede, sokaklarda, konu komşuda, Kırmızı Caka'nın altında, Uzak Kasap'ın önünde, yukarı mahallede... Belli ki saklambaç

biteli çok olmuş, yokluğu herkesi telaşlandırmıştı. Şimdi çoluk çocuk, konu komşu herkes onu arıyordu.

Banyoya gitti. Ağzını çalkaladı. Üstündeki elbiseyi çıkardı. Ağzını çalkaladı. Lifi köpürttü. Ağzını çalkaladı. Liflendi. Ağzını çalkaladı. Saçlarını şampuanladı. Ağzını çalkaladı. Saçlarını duruladı. Ağzını çalkaladı. Havluyla kurulandı. Ağzını çalkaladı. Saçlarını taradı. Ağzını çalkaladı. Temiz iç çamaşırları giydi. Ağzını çalkaladı. Dolabın üstünden bavulunu indirdi. Ağzını çalkaladı. Bavuldan en sevdiği şortunu çıkardı. Ağzını çalkaladı. Şortun üstüne bir de tişört uydurdu. Ağzını çalkaladı. Şapkalarından birini taktı. Ağzını çalkaladı. Yanına bir tane un kurabiyesi aldı. Ağzını çalkaladı. Artık yola çıkmaya hazırdı. Ağzını çalkaladı. Dış kapıyı açtı. Babaanne karşısındaydı.

Babaanne, saatlerdir bütün mahallede fellik fellik aradığı ve kaybolduğu takdirde ana babasına nasıl hesap vereceğini kestiremediği çocuğu karşısında görünce, sinirlerine hâkim olamadı. Okkalı bir tokat attı. Çocuk, düştüğü yerden kalktı. Elinden fırlayan un kurabiyesinin üzerine bastı. Banyoya gitti. Ağzını çalkaladı.

~

"Böyle yemek yemeye devam edersen ileride şişko bir kadın olacaksın. O zaman da kimse seni beğenmeyecek. Biliyorsun değil mi? Herkesin sana şişko demesini mi istiyorsun?"

Doktor gözlüklerini kırdığından beri, maviş gözlerini kısarak, kırpıştırarak bakıyordu çocuğa. Çocuk da saklı bir tebessümle bakıyordu ona.

~

Ağzını çalkaladı. Salona girdi.

Salona girdiğinde, mahallenin bütün kadınları oradaydı.

Genç yaşlı bütün kadınlar, ayakta durmak ayıpmışçasına koltuklara, sandalyelere, minderlere tıkış tıkış, kucak kucağa oturmuş; tanımadıkları bir ölünün, tatmadıkları bir ölümün yasını tutarcasına endişeyle birbirlerine sokulmuş, bekliyorlardı. Çocuk salonun tam ortasında durup, dikkatle baktı kadınlara. Çuval çuval patates, teneke te-

neke yağ, petek petek bal, fıçı fıçı turşu, kelle kelle şeker, hevenk hevenk soğan, küfe küfe meyve, paket paket bisküvi, kalıp kalıp peynir, kutu kutu çikolata, kavanoz kavanoz şokella gördü onlara bakınca. Acıktı; hem de çok.

O kadar acıktı ki, tahammül edemediği insanların tahammül edemediği bakışlarını tırtıkladıktan sonra, muşamba masa örtüsünün üzerindeki üzüm salkımlarını dişlemeye başladı. O kadar acıktı ki, kan toplayan tırnak gibi morarıp, üzerine abanan ölü ağırlığı yemeye koyuldu açlığı. Gene de ağzındaki berbat taddan kurtulamıyordu. Acilen başka şeyler yemeliydi.

Babaanne telaşlandı. Henüz yemek yapmamıştı. Oysa yedikleri dişinin kovuğunu bile doldurmayan açlık şimdi de fersiz gözlerini evin duvarlarına dikmişti. Madem ki tuzlanmış çağla yeşiliydi ev, tadı da güzel olabilirdi. Neyse ki açlığın duvarlara dadanmasına ramak kala, komşu kadınlardan biri bir koşu evine gidip, koca bir tencere yemekle döndü. Çocuk, tabağına konan yemeğin tadına bakar bakmaz irkildi. Komşu kadının pilavının tuzu da, yağı da haddinden fazlaydı.

Televizyonda Tom ve Jerry vardı, tencerede pirinç pilavı.

(Jerry çok acıkmıştı) Çok acıkmıştı. (Süt dolu kâseyi gözüne kestirdi) Tencereyi önüne çekti. (Ama kâsenin yanında Tom uyuyordu) Kapağı kaldırdı. (Tom'un gözleri aralandı) Tencere ağzına kadar doluydu. (Jerry son anda kedinin pençesinden kurtuldu)

"Bi tabak daha alabilir miyim?"

"Tabii yavrum. Sevdin mi pilavımı?"

(Jerry kılık değiştirdi) Kadınlardan biri bir sürahi ayran getirdi. (Dişi kedi kılığına girdi) Ayran köpük köpük kabarmıştı. (Süt dolu kâse sadece bir adım ötedeydi) Sürahiyi önüne çekti. (Tom, kâsenin başında nöbet tutuyordu) Kadınlar göz ucuyla onu izliyordu. (Süt bembeyazdı) Ayran bembeyazdı. (Tom pek nazikti) Herkes pek nazikti. (Dişi kedi kılığındaki Jerry kâsedeki sütü bir dikişte içti) Bir sürahi ayranı bir dikişte içti. (Tom dişi kediye âşık olmuştu) Kadınlar afallamıştı.

"Bi tabak daha alabilir miyim?"

(Jerry'nin kostümünden bir iplik sarkmıştı) Sanki bu sefer tabağına daha az pilav koymuşlardı. (Kostüm hızla sökülüyordu) Hızla yiyordu. (Tom kandırıldığını anladı) Tabak çarçabuk bitti. (Hırlaya-

rak, hâlâ kendini dişi kedi zanneden Jerry'nin üzerine atıldı) Elini tencereye daldırdı. (Jerry son anda kaçmayı başardı) Pirinç taneleri bir yere kaçamadı. (Jerry önde, Tom arkada koşturmaca başladı) Mıncıklaya mıncıklaya ezdiği pirinçleri, avuç avuç yemeye başladı. (Kedi de fare de nefes nefese kalmıştı) Soluğu tıkanmıştı. (Gene de dinmiyordu kovalamaca) Yedikçe acıkıyordu.

(Jerry kaçarken süt dolu kazanın içine düştü) Tencerenin içine eğilmişti. (Boğulmamak için, içine battığı sütü içmeye başladı) Avuç avuç yiyordu. (Bütün sütü içen Jerry o kadar şişmiş, o kadar şişmişti ki, ağzından hava kabarcıkları çıkıyordu) Midesi ağrımaya başlamıştı. (Jerry balon olup yükselmeye başladı) Ağırlaşmıştı. (Tom son anda fareyi kuyruğundan yakaladı) Gene de bırakmadı yemeyi. (İkisi birlikte gökyüzüne yükselmeye başladı) Artık tencerenin dibi görünüyordu. (Gökyüzünde bembeyaz bulutlar vardı) Dip kapkaraydı.

~

"Bakalım yeni gözlüklerimi beğenecek misin? Karım seçti. "

Genç doktor yeni gözlüklerini takıp gülümsedi. Yeni gözlükler koyu camlı, kemik çerçeveli ve dikdörtgendi. Bunları taktığında maviş gözleri görülmüyordu. Çocuğun suratı asıldı. Doktor ona bakarken gözlerini görememek kötüydü. Göremediği gözlerle konuşmak istemezdi. Bir şey söylemedi.

Bir daha hiçbir şey söylemedi.

~

Mide bir masal diyarıdır. Kırk gün kırk gece boyunca dolup taşan ziyafet sofralarında som altından kadehlerle kuş sütü ve devasa kazanlarla çorba dağıtılan, ırmaklarından semavi şaraplar akan, şelalelerinde ölümsüzlük iksiri çağlayan, dağlarının doruklarından sıhhat balı damlayan bir ebedi saadet diyarı. Kimsenin açlık nedir bilmediği, semirmiş tokluklar diyarı. Ve bunun ne kadar hoş olabileceğini anlamak için, mamasından aldığı her kaşıkta gülücükler dağıtan gürbüz bir bebeğin mutluluğunu görmek yeter.

Mide bir masal diyarıdır. Her kırkıncı günün sonunda kırkıncı

kapıdan çıkıveren ejderhanın ağzından püskürttüğü ateşle kül edip, ambarlarında tek bir buğday tanesi, sarnıçlarında tek bir su damlası bile bırakmadığı; yedişer senelik kuraklıkların bereketini kuruttuğu ve kara ormanlarında kötü kalpli büyücülerin kazan kazan maraz kaynattığı bir ezeli lanet diyarı. Kimsenin doymak nedir bilmediği, kemirgen açlıklar diyarı. Ve bunun ne kadar korkunç olabileceğini anlamak için, ölüm döşeğinde yediğini kusan yaşlı ve hasta bir adamın ızdırabını görmek yeter.

Mide bir masal diyarıdır.

Ve her masal diyarı gibi, arka bahçesinde sırlanır.

~

"Haftalardır bana hiçbir şey anlatmıyorsun. Eskiden masallar anlatırdın, artık onları da anlatmıyorsun. Ben... belki de benim tecrübesizliğim... bilemiyorum... Belki benden daha deneyimli bir hekim... yani artık bundan sonra..."

O günden sonra çocuk ve genç doktor birbirlerini görmediler.

~

Çocukluğun arka bahçesi vişne ekşisi tadındadır.

Hatırlamak, bayramlık elbiselerde leke bırakır.

Oysa her şeyi unutmak kabildir. İyidir unutmak, göz temizliğidir. İnsan unutunca ve unuttukça, bir kedi gibi kendi kabahatinin üzerini örtebilir. Yeter ki hafıza üşüsün. Ne zaman mevsimlerden kış, olanca beyazlığına rağmen kara diye anılacak kadar zorlu geçse, yakacak bulmak için kömürlüğe inmek gerekir. Kömürlüğün çıraları, odunları ve kömürleri, hatıralardan mürekkeptir. Kolay tutuşur hatıra çıraları; onlar tutuştukça, hafızanın kimbilir hangi vakitte, kimbilir nerede donakalmış damarlarına kan yürür. Çıralardan çıkan kesif duman göz yaşartır gerçi ama iyidir ağlamak. Ağladıkça temizlenir gözbebeği, arınır. Ağladıkça, kireç, katran ve balçık; çalı çırpı, börtü böcek ve toz toprak akıtır. Akıttığı kömür tozları, savatlanmış yollar çizer gümüşî teninin üzerinde. Geceyi andırır. Ve ne büyük bir teselli dir gece, nasıl da güzeldir. Güzelliğini nakşeder karanlığa, tıpkı bir

simkeş gibi sırma tellerini çeke çeke.

Çocukluğun arka bahçesi vişne ekşisi tadındadır.

Tadına bakanın dişleri kamaşır.

Oysa her şeyi unutmak kabil değildir. Göz dedikleri şu hayatta tekmil gördüklerini unutmayı becerebilir de, görüldüğünü bir türlü çıkaramaz aklından. Şahitler olmasa geçmişini unutabilir insan.

Şahitler varsa iş değişir. Çünkü onların her bakışı bir itham, varlıkları unutmaya engeldir.

Bu yüzden işte, bir türlü sayamıyordu birden üçe. Bir'i bir kenara kaldırmıştı, İki'yi bir kenara. Habire savruluyordu ikisinin arasında; eksiliyordu, toplamlarına varamadıkça.

pencere: 18. yüzyıl filozoflarından Leibniz'e göre, varlığın en küçük ve parçalanmaz birimleri olan monadların dışarıya bakabilecekleri pencereleri yoktur. Bu yüzden hiçbir monad başka bir monaddan etkilenmez. Her monad değişiminin nüvesini kendi içinde taşır. Monadlar birbirine benzeyebilir ama hiçbir zaman aynı olamazlar. Zira evrende birbirinin aynı olan iki şey yoktur.

Farkında bile değildi.
Acıyla baktım Be-Ce'nin gözlerine.

perde: Senelerdir perde satardı Beyoğlu'nda. En çok kadife ağır perdeleri sever, onlardan satmak isterdi. Ev hanımları pek rağbet etmezdi bunlara; dantelli, fırfırlı perdelerdi moda. Bir de jaluzi çıkmıştı son zamanlarda. Hepsinden vardı dükkânında. Satmayı reddettiği tek perde çeşidi, şu yeni çıkan şeffaf banyo perdeleriydi.

"Hiç olur mu?" diyordu çırağına. "Perde dediğin hiç şeffaf olur mu? Şeffaf olursa, perdeliği kalır mı?"

Acıyla baktım gözlerine; ne hissettiğini elevermeyen, baktığı her şeyden görmeye ve görülmeye dair malzemeler devşiren, görünenden ziyade görünmeyenle ilgilenen, sırf görünmeyene ulaşabilmek için görüneni deşmekten geri durmayan, gözlerden sakınmak yerine gözlerle uğraşan, gözlerin tacizini bile bile inadına kendini teşhir edebilen, görünüşüyle oynayıp seyircilerini yanıltmaya bayılan, gözlerle bir alıp veremediği olan, zamanın nizamını kabullenmeyen ve aslında hiçbir şeyi göründüğü gibi kabullenmeyen gözlerine... insanları hikâyeleriyle, hikâyeleri insanlarıyla birlikte ve her şeyi her şeyle bağlantılı bir halde ve parçaları bir bütünde, her bütünü kendi parçalanmışlığı içinde gören, yani başkalarının görmediklerini, yani beni başka hiç kimsenin görmediği gibi görebilen gözlerine... sanki aceleye gelmiş gibi iki incecik, iki kesik çizgi halinde çekilmiş ve sanki ne hissettiğini elevermemeye ahdetmiş, acı çikolata karası gözlerine... gördüğüm andan beri beni büyüleyen, şaşırtan, tedirgin eden ve yaşını hiçbir zaman kestiremediğim gözlerine... baktım acıyla.

pervane: Ateşi yakından görebilmek için kendini feda edermiş pervane.

Be-Ce'nin gözlerinde, görmeye alışık olmadığım bir şeyler vardı. Ve dünyaya bu gözlerden baktığı için tüm varlığı ve tüm varlığıyla bu kadar yabansıydı, bu kadar şaşırtıcı. Şimdiye değin bakışlarından rahatsız olmadığım tek insandı Be-Ce, gözlerimi gözlerinden alamadığım tek insandı. Beni görmesini, hem de daha, daha çok görmesini istediğim tek insandı.

Eğer benim kadar şişmansanız, gözlerden ırak olmanız mümkün değildir. İnsanlar gözlerini bir an bile üzerinizden ayırmaz. Gittiğiniz her yerde, yaptığınız her işte derhal dikkatleri çekersiniz. Benim gibiler, başkalarının gözlerinin yön tabelasıdır. Diyelim ki, kalabalık bir mekânda birisi birine birini gösterecek... işte böyle bir durumda, tarif etmenin en kolay yolu benim gibileri kullanmaktır. "Şu ilerdeki şişman kadın var ya, işte onun çaprazındaki kadın" ya da "şişman kadının hemen önünde duran adam"... gibi. Böyledir işte. Elimden bir şey gelmez. Bu durumda olan başkaları da vardır sanıyorum; mesela, hilkat garibesi kadar çirkin ve acayip, ya da peri kadar güzel ve müstesna olanlar da aynı dertten muzdariptir herhalde. Her neyse. İşin tuhaf yanı şu ki, benim kadar şişmansanız eğer, insanlar sizi hiç görmezler. Bakar ve seyrederler; birbirlerine gösterir ve aralarında konuşurlar. Seyirlik bir malzemeyimdir onların nezdinde. Bakışlarının beni rahatsız edebileceğini akıllarından bile geçirmezler. Sürekli seyrederler. Ama görmezler. Cüsseme bakmaktan fırsat bulup da gözlerimi görmezler. İçimi görmezler.

portre: Bir kimsenin genellikle belden yukarısını gösteren resim. (Fatih'in portresini arştr!)

Be-Ce böyle değildi. Onun gözleri bana böyle bakmıyordu. Gözlerinin fevkaladeliği daha ilk karşılaşmamızda dikkatimi çekmişti, yani o gün... tanıştığımız gün...

prizma: Işınları ayrıştıran ve saptıran saydam madde.

Be-Ce ile tanıştığım gün, vapurla karşıdan dönüyordum. Sabah erkenden yollara koyulup, gazete ilanlarında, en az iki beden inceltemedikleri müşterilerine paralarını iade edeceklerini okuduğum bir aerobik merkezini yakından görmeye gitmiştim. Bir sürü tombul kadınla tanışmıştım orada, ama gördüğüm kadarıyla içlerinde en kilolu ge-

ne bendim. Sonra incecik, tığ gibi aerobik hocamız gelip, "Bayanlar! Bu koca göbekleri hızla eriteceğiz. Var mısınız?" diye bağırmıştı. Biz de hep bir ağızdan neşeyle haykırmıştık. "Varıız!" Denemeye karar vermiş, kaydımı yaptırmıştım. Gerçi orası evime epeyce uzaktı ama bu sayede daha çok hareket etmeyi umuyordum. Dönüşte vapuru tercih etmiştim.

Bir elimde sahlep, bir elimde simit vapurun üst kısmında oturuyordum. Hava bir hayli rüzgârlı olduğu için, benden başka kimse yoktu vapurun bu kısmında. Halimden memnundum. Aerobik merkezindekiler daha ilk günden sıkı bir rejim listesi tutuşturmuşlardı elime. Sahlebimi yudumlayıp, simidimi kemirirken listeyi inceliyordum. Aniden o mekanik sesi duydum. Dönüp bakmadım hemen. Fark etmemiş gibi yaparsam eğer, geçip giderdi belki; geldiği yere dönerdi. Ama ses, kayıtsızlığıma meydan okurcasına adım adım yaklaştı. Arkamda, hemen arkamda birisi fotoğraf çekiyordu. Birisi benim fotoğrafımı çekiyordu.

Kafamı çevirdiğimde, bir fotoğraf makinesiyle burun buruna geldim. Makinenin arkasında, hayatımda gördüğüm en küçük insan duruyordu. Bankın üzerine çıkmıştı. Devasa objektifi çevire çevire görüntüyü ayarlamaya çalışıyor, arada kafasını çıkartıp bir de çıplak gözle bakıyordu. Son derece rahattı. Gören de sanırdı ki, bu şehrin vapur hatlarında cücelerin, yolcuların fotoğraflarını çekmesi âdettendi.

"Lütfen! Ben fotoğraf çektirmeyi sevmem."

rasathane: Müneccimbaşı Takiyeddin'in 1578 senesinde Tophane Bayırı'nda kurduğu rasathanenin içinde, her türlü astronomi aletinin yanı sıra, bir de astronomi ile ilgili kitaplardan oluşan genişçe bir kitaplık vardı. Rasathanenin kubbesi kurşunla kaplıydı. Râsıdlar ve muavinleri, gece gündüz kocaman bir masanın üzerinde çalışırdı. Masada kum saatleri, gönyeler, gök küreleri, yer küreleri, pergeller, kâğıt ruloları, hokkalar, cetveller, rasat aletleri vardı.

Önce Şeyhülislam Kadızade Ahmed Şemseddin Efendi gökleri rasat etmenin uğursuzluk getireceğini beyan etti. Ardından, 21 Ocak 1580' de, Sultan Üçüncü Murad'ın gönderdiği hatt-ı hümayun üzerine hareket geçen Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa, içindeki bütün gözlem araçları ve kitaplarla birlikte rasathaneyi bir gecede yerle bir etti.

Keşke böyle söylemeseydim. Daha kelimeler ağzımdan çıkar çıkmaz pişman olmuştum. Fotoğraf çektirmeyi sevmem demek, fo-

toğraflarımı sevmem demeye; fotoğraflarımı sevmem demekse, görünüşümü sevmem demeye geliyordu. İnce olsaydım, bir tüy gibi nazenin titreşirken rüzgârda, hınzırca bir şaka sayabilirdim fotoğrafımın çekilmesini. Gülüp geçerdim. Şişmanlar da gülüp geçebilirdi elbette, vurdumduymaz olabildikleri sürece. Bense, ne zayıflamayı başarabiliyordum, ne de vurdumduymaz olmayı.

renk körü: Bütün ya da bazı renkleri birbirinden ayırt etmeye engel olan görme bozukluğu.

Israr etmemişti. Fotoğraf makinesini kucağına alıp, az evvel üzerine çıktığı banka oturmuştu. Oturunca iyice ufacık kalmıştı. Bakakalmıştım ona. O kadar küçüktü ki... Boyu en fazla dizkapağımı geçiyor olmalıydı. Bacakları kısacık, ayakları ufacıktı; omuzları daracık, kulakları minnacıktı. Elleri ise kocamandı. Elleri cüssesine göre fazla büyüktü. Daha önce hiç cüce görmemiştim. Birden düşündüm de kimbilir kaç tane cüce vardı bu şehirde ama ben onları görmüyordum. Cüceler sokaklarda gezinip gelene geçene bakmıyor, süpermarketlerden alışveriş etmiyor, ortalıkta dolaşmıyorlardı. Bir cüceyi evinde otururken ya da gösteri yaparken düşünebiliyordum da, elinde çekirdek paketi, aylak aylak çekirdeklerini çitleyip piyasa yaparken düşünemiyordum mesela. Görünmez bir hâleyle kuşatılmıştı cüceler; tıpkı pek çok seyirlik insan gibi. Başkalarının gözlerine görünmek istemiyorlardı besbelli.

Birden ürperdim. Var oldukları halde var olmayan, seyirlik oldukları halde ortalıkta görünmeyen insanlar vardı bu şehirde; cüceler, sakatlar, şişkolar... göze tuhaf görünen bütün insanlar... Dışarının gözlerinden sakınan, evlerinin mahremiyetine sığınan, varlıkları mahrem olan insanlar... Ben de onlardan biriydim. Dışarıda bir türlü rahat edemedikçe, günbegün kendi içime kapanmış; kendi içime kapandıkça, dışarıda bir türlü rahat edemez olmuştum. Ben bu tecrit edilmişliği tercih etmiştim; ama bu tecrit edilmişliğin ne kadarını tercih etmiştim bilinmez.

Karşımda oturan cüce ise alabildiğine rahat görünüyordu. Gözlerimi ondan ayıramıyordum. Her daim başkalarının bakışlarından rahatsız olan ben, hayatımda ilk defa birini seyretmekten keyif alıyordum. Seyrettikçe, kalkıp gitmesinden, küsüp benden uzaklaşmasın-

dan endişe etmeye başlıyordum. Aslında galiba Be-Ce'yi gördüğüm an, onu bir daha görememekten korkmuştum.

"Kabalık etmek istemedim... benim bu tür şeylerle aram pek iyi değildir de."

röntgen: Et perdeyi ortadan kaldırarak insanın içini gösteren alet.

Başını kaldırıp, dosdoğru gözlerimin içine baktı. Gözlerini ilk o zaman gördüm işte; bana sıcacık gülümsediğinde. Çini mürekkebiyle çekilmiş iki incecik, iki kesik çizgiydi gözleri; acı çikolata karası renginde. Gülümsediği zaman daha da inceliyor, daha da küçülüyorlardı. Yüreğim ağzıma gelmişti. Böyle gülümsemeye devam ederse, tamamen silinecekti sanki gözleri.

Oysa boşuna kaygılanmıştım. Ne kadar gülümserse gülümsesin, hiçbir zaman gözlerini silecek raddede mutlu olamadığını zamanla anlayacaktım. Garip bir donukluğu vardı yüzünün, ilk bakışta hemen fark edilmeyen ama belli zamanlarda iyiden iyiye belirginleşen. Hatta bazen hiçbir şey anlatmıyordu yüzü; tamamen hissiz ve ifadesiz kalıyor, sanki her türlü duygudan azadeymiş gibi kendi saydam durgunluğunda öylece durarak ve sadece durarak bu âlemi kayıtsız bir nazarla seyrediyordu. Böyle zamanlarda gözleri, adeta buzlu bir camın ya da mumdan bir perdenin arkasından bakarcasına, ne hissettiğini ele vermiyordu. Ama ben bütün bunları çok sonra anlayacaktım. Tanıştığımız günden çok sonra.

rüya: 16. yüzyıl İstanbul'unda bir gece Şair Bâlı Efendi, genç yaşta ölen arkadaşı Piruza Ali'yi görür rüyasında. Piruza Ali bir kâğıda biraz toprak sararak uzatır. Şair Bâlı Efendi kâğıdı sarığının kıvrımına yerleştirir ve uyanır. Ertesi gün rüyasını etrafındakilere anlatırken gayri ihtiyari sarığına uzanır. İçi toprak dolu kâğıt parçası oradadır.

Fotoğraf makinesini boynundan çıkartıp, bana uzattı. Bir eliyle makineyi tutarken, bir eliyle bileğimi kavradı.

"Öyleyse bir de buradan bakmayı dene," dedi. "Bunu sevebilirsin. Hadi bak!"

sahne: Oyuncular sahnedeyken, seyirciler koltuklarına gömülüp, seyredilmenin nasıl bir şey olduğunu seyreder.

Baktım, hem de defalarca. Etrafımda gördüğüm her şeye bir de fotoğraf makinesinin arkasından baktım. Ve derken, onun bir fotoğrafını çektim, sonra bir daha ve bir daha... Vapur iskeleye yanaşana kadar hiç ara vermeden onun fotoğraflarını çektim. Gözlerini kaçırmadan dosdoğru bakıyordu bana; ona bakan bana, ona bakışıma. Öyle hoşuma gitmişti ki fotoğraflarını çekmek, elimden bırakamıyordum makineyi. Çantası film doluydu; bittikçe yenisini takıyor ve hiç itiraz etmiyordu her anını görüntülemeye çalışmama. Bir ara, o filmleri değiştirirken usulca sokuldum yanına. Kokusu çalındı burnuma. Tuhaf ama kokusu tatlı bir yiyeceği çağrıştırıyordu. Nefesi, saçları, elbiseleri,... tepeden tırnağa fındıklı gofret gibi kokuyordu.

"Bazen bana da böyle olur. Her şeyin fotoğrafını çekmek isterim. Görenle görülenin arasına aracı koymak iyi gelir bazen," dedi. "İşin ilginç yanı ne biliyor musun, Tanrının da aynı şeyi yaptığına inanıyoruz. O devamlı görüyor, biz de devamlı görülüyoruz değil mi? Ve Tanrı gördükleriyle arasına aracılar koyuyor. Peygamberler mesela ya da melekler... Azrail mesela ya da Cebrail... Bizlerse hem görülmekten korkuyoruz, hem de göremediklerimizden. Görünür olsun diye, alamet bekliyoruz. Mucizeleri de bu yüzden bu kadar önemsiyoruz. Mucize görmek istiyoruz. Aslında, bazen kendi kendime düşünüyorum da, sanki tüm varlığımızı ve tabii yokluğumuzu da, görmek ve görülmek üzerine kurmuşuz."

Sustu. İğreti bir gülümseme takıldı dudaklarına. Sonra yüzünü yüzüme yaklaştırdı ve adeta bir sır verircesine fısıldadı. "Biliyor musun, belki de en derin yaralarımızı gözlerden alıyoruz."

Şaşkınlıkla baktım ona.

saklambaç: Ebe birden üçe sayıncaya kadar, onun göremeyeceği bir yere saklanmış olmak gerekir.

O gün bütün gün beraber dolaştık.

O gün bütün gün beraber dolaşırken, ilk ve son defa yan yana görülürken, onun tek bir anını dahi kaçırmak istemedim. Adımlarını benimkilere uydurmaya çalışırken paytak paytak yürümesinin, bodur bacaklarının, orantısız ellerinin, her konuda anlatacak bir şeyler bulmasının, konuşmaya ve anlatmaya olan düşkünlüğünün, bir cümleye başlamadan önce kısılan gözlerinin, bir cümleyi bitirdikten sonra söy-

lediklerini el kol hareketleriyle tamamlamaya çalışmasının, kendinden çok daha uzun boylu çocuklar onu annelerine gösterdiğinde yahut birileri cüceliğini yüzüne vurduğunda hiç oralı olmayışının, insanların kabalıklarını yadırgamayışının, yalnızlığının, vurdumduymazlığının, dik başlılığının, acayipliğinin, tıpkı benim gibi seyirlik oluşunun, tıpkı onun gibi seyirlik oluşumun fotoğraflarını çektim o gün bütün gün.

samur: *zo.* (*martes zibellina*) Bir ev kedisinden biraz daha büyüktür. (Yaklaşık 50 cm. boyunda) Yalnız yaşar. Sincaplardan ağaç kozalaklarına, böceklere kadar her şeyi yer. Grinin, kahverenginin ve siyahın tonlarına bürünmüş tüyleri sık ve ipeksi olduğu için kürkü çok makbuldür. Ona "Altın Post" derler.

17. yüzyılın ikinci yarısından evvel samur, Ruslar'ı Sibirya'ya çeken mıknatıs olmuştur. Aynı yüzyılda bir samur avcısının dediği gibi, "bir samur yan yatıp arka ayaklarını kaldırarak ve ön ayaklarıyla gözlerini örterek ölümüne hazırlanır."

Belki yüzden fazla fotoğraf çektim. Yüzden fazla fotoğraf karesinden bakıp, Be-Ce'nin gündüzünün ve gecesinin neye benzediğini, uykusuz kaldığında ve uykudan yeni kalktığında nasıl olabileceğini, türlü türlü hallerini görmeye çalıştım. Coşkuyla anlattıklarını gözünün önünde canlandırıp gözünün önünde canlandırdıklarını coşkuyla anlatışını kâh öyle kâh böyle oluşunu dinmeyen merakını taşkınlığını dalgınlığını hırçınlığını seyrettim. Nihayet çantasındaki bütün filmleri bitirdiğimde, bileğimi kavradı.

"Acıkmadın mı? Ben çok acıktım."

O zaman aklım başıma geldi. Kimbilir kaç saattir dolaşıyorduk ve ben daha hiçbir şey yememiş, yemeyi aklımdan dahi geçirmemiştim. Mahcup gülümsedim.

Lokantaya girerken, Be-Ce önden yürüyüp bana kapıyı tuttu. Yan yana yeterince acayip görünmüyormuşuz gibi, bir de böyle dikkat çekici ve gülünç şeyler yapmasına anlam veremiyordum. Utana sıkıla geçtim kapıdan. İçeri girer girmez, bizi fark eden ilk kominin yanındaki komiyi dürtüklediğini gördüm. İşte başlıyordu. Tıpkı tahmin ettiğim gibiydi. Birer birer bütün başlar bize doğru çevriliyor, konuşmalar kesiliyor, fısıldaşmalar başlıyordu. Tek istediğim ilk boş

masaya oturmaktı, hem de bir an önce. Oysa Be-Ce hiçbir masayı beğenmiyor, herkesin bize baktığını bildiği halde ortalıkta dolanmaya devam ediyordu. O bir masa seçene kadar ben çoktan kıpkırmızı kesilmiş, ter içinde kalmıştım.

Be-Ce inanılmaz bir hızla bira üstüne bira içerken, ben de mümkün olduğunca yavaş ve nazik yiyordum midye tavamı. Başımı kaldırıp etrafa bakmaya çekiniyordum. Garsonların yüzüne bakmıyor, kimseyle göz göze gelmemeye gayret ediyordum. Bu arada Be-Ce dikkatle beni inceliyordu. Tedirginliğimin farkında olmalıydı. Ama bence tuhaf olan benim bu kadar tedirgin olmam değil, onun bu kadar rahat olabilmesiydi.

"Niye böyle tuhaf bir ismin var?" dedim nihayet bir parça rahatlayıp, konuşabildiğimde.

"Gerçek ismim değil tabii ki. Küçükken, mahalledeki çocuklar bana hep 'cüce büce, cüce büce' diye bağırırdı. İsmimi soranlara 'büce' diyordum ben de. Biliyor musun, gerçekten böyle bir isim olduğunu zannediyordum. Sonra büyüyünce, bana takılan ismin üzerinde biraz değişiklik yapmaya karar verdim. Ve işte böylece, 'büce' oldu 'Be-Ce'. Tuhaf olduğunun farkındayım ama... ben öyle alıştım ki, gerçek ismimle seslenseler dönüp bakmam bile. Be-Ce hoşuma gidiyor. Hem, alfabenin ikinci ve üçüncü harfi. Yan yana güzel duruyorlar. İki ve Üç'üm sanki. Bir'i arıyorum. Bir önceki rakamdan bir şeyler eksik kalmış, tamamlanmamış, ben de o yüzden böyle olmuşum sanki... Kendi kendime uyduruyorum işte. Ne oldu? Niye bu kadar şaşırdın? Çok mu saçma?"

Bir an sesim soluğum çıkmadı. Sanki içimde bir şey tık etmişti; ama bunun iyi mi yoksa kötü mü olduğunu bilemiyordum. Birden, neden böyle sinirlendiğimi kendi kendime bile açıklayamadan, "evet, bence çok saçma," diye kestirip attım.

"Olabilir! Ama rakamları hafife alma. Rakamların cinleri vardır, unutma. Rakamların cinleri, bellerinde fenerleri, ellerinde süpürgeleri, bit kadar her biri, dağdar edilmiş dilleri, mil çekilmiş gözleri..." Bu garip lafları peşpeşe sıralarken, bir yandan da parmaklarını kukla gibi oynatıp, yüzünü şekilden şekile sokuyordu. Hayretle onu seyrediyordum. Sürekli hareket halinde, kıpır kıpır olmasına rağmen tam olarak kavrayamadığım bir donukluğu, durağanlığı vardı yüzünün. Aniden

konuşmayı kesip, sıkıntıyla etrafına bakındı. "Hadi gidelim artık," dedi. "Gidelim de şu fotoğrafları basalım." Ne lafını tamamlamıştı, ne de birasını.

"Nereye?"

"Eve! Hayalifener Apartmanına."

sarık sandalı: Üçüncü Selim, ne zaman Boğaziçi kıyılarında dolaşmaya çıksa, ahali işini gücünü bırakıp yollara dökülürdü. En arkada, içoğlanlarını taşıyan altı sandalı takip eden sandal, "sarık sandalı" idi. Bu sandalın hizmetkârı, padişahın, paha biçilmez mücevherlerle işlenmiş bir şala sarılı olan sarığını tutardı. Sandal kıyıya yakın sulardan geçerken, hizmetkâr da, padişahın sarığını sağa sola sallardı.

Padişah sarığını görmekle değil, onun tarafından görülmekle tazelenirdi itimad. Her şeyi gören bir gözdü saltanat.

Önce ismini sevmiştim Hayalifener Apartmanının, görünce de kendisini. Apartman İstanbul'un iki yakasından birinde, mazbut ailelerle zındık bekârların iç içe oturduğu tarrakası bol bir semtte, çıkması zor inmesi zor bir yokuşun tepesindeydi. Ev en üst kattaydı ve anlaşılan asansör yoktu. Be-Ce önden zıplaya zıplaya çıktı basamakları; bense geriden, hırlaya hırlaya. O dimdik yokuşun ardından bir de bu merdivenleri çıkmak, bacaklarımdaki, sürtünmeden oluşmuş yaraları iyice azdırdığından, adım atmak giderek güçleşmişti. Canım acıyor, göğsüm tıkanıyordu. Neyse ki Be-Ce halime bakıp bir şey söylemedi, gereksiz sorularla beni bunaltmadı. Soru sormak yerine durmadan bir şeyler anlatıyordu; söylediklerine onay beklemeden vıdı vıdı konuşuyordu. Galiba anlattıklarından çok anlatışına kapılmıştım. O konuşurken, gözlerimi ondan ayıramıyordum.

"Ne zaman bir insanı merak etsem, onu ait olduğu kareden koparıp, en olmadık görüntüye yerleştirmeye çalışırım. Bunu yapmak, bana insanlar hakkında epey fikir verir. Diyelim bir kadın geliyor karşıdan. Genç, biraz da hoppa. Onu ait olduğu yerden alıp, zamanda ve mekânda ona en yabancı, en uzak kareye yerleştiririm ve bir de öyle seyrederim. Ya da keza bir erkek geliyor karşıdan. Genç, biraz da salpa. Onun için en olmadık kareyi bulmaya çalışırım. Oraya yerleştirince bambaşka görünür gözüme. İnsan ait olduğu resimde ya güçlü ya da zayıf, ya çirkin ya da güzel, ya biricik ya da sıradandır. Ama ait olmadığı bir resmin içinde sıfatlarını kaybediverir. Bir de bakarsın ki,

aslında o kadar güçlü değilmiş ya da o kadar zayıf. Ne o kadar çirkin ne de o kadar güzelmiş. Sen de dene. İnsanları en son ait olabilecekleri fotoğraf karelerine yerleştir ve bir de öyle bak onlara."

Sevgiyle baktım ona.

"Peki ya ben? Sence benim için en olmadık fotoğraf karesi hangisi?"

Sevgiyle baktı bana.

"Bulutların üstü herhalde. Senin kadar şişman biri için en olmadık yer, gökyüzü olmalı."

Başımı salladım. Âşık olmuştum.

Şems: Pembefiruşan hanından çıktığında Mevlana, karşısına dikilip demiş ki Şems ona: "Ey dünyanın sarrafı, gör beni!"

O andan itibaren bir daha ondan kopamadım. Hep ertelediğim zaman, bir türlü varamadığım diyardı Be-Ce. Senelerdir hep aynı sıkışmışlığın içinde dönüp dururken, bu halimle kimseyi sevemeyeceğime ve kimsenin beni sevemeyeceğine inanmışken, hiç beklemediğim bir anda, hiç beklemediğim bir yerden, bir kapı açılmıştı önümde. Eşikten geçmemle birlikte paldır küldür yuvarlanıvermiştim ucunu bucağını göremediğim bir sevda âlemine. Cüce sevgilimin dev gölgesi kesilebilirdim hiç tereddüt etmeden; onunla her yere gidebilir ve her yerden gidebilirdim, ötesini düşünmeden.

Oysa düşünmeliydim, düşünmeliydik. Çünkü biz birbirimize yakışmıyorduk. Hani şu, kısacık boylu oldukları için, tüm kilolarına rağmen hâlâ ufak ve tostoparlak görünen kadınlardan biri de değildim ki ben... Sadece enlemesine değil, boylamasına da normalin çok üzerinde olduğum için, Be-Ce ile yan yana durduğumuzda, hem kilolar, hem de boylar bakımından dehşetengiz bir tezat çıkıyordu ortaya. Yan yana iken öylesine iğreti duruyorduk ki, dışarı birlikte çıkmamız söz konusu bile olamazdı. Eskaza öteki sevgililer gibi sokaklarda elele dolaşmaya teşebbüs etsek, bizi her gören gülmekten fenalık geçirirdi herhalde. Yüzotuziki kiloluk gövdemin adımlarına ayak uydurmaya çalışırken seksen santimlik sevgilim, insanlar birbirlerine bizi gösterip, bizi seyredeceklerdi. Dudaklarındaki alaycı tebessümleri bastırma gereği duymadan, sevişip sevişmediğimizi geçireceklerdi akıllarından. Bir an bile gözlerini ayıramayacaklardı gözlerinin önündeki

görüntünün gülünçlüğünden. Şişko ile cücenin seyirlik tezatını belki de günlerce düşürmeyeceklerdi dillerinden.

Be-Ce de ben de, zaten öteden beri seyirliktik insanların gözünde. Ama şimdi bir araya geldiğimizde, hele bir de elele tutuşmaya kaltığımızda, sadece seyirlik olmakla kalmıyor, eğlencelik de oluyorduk. Ayrı ayrı iken acayip, yan yana durduğumuzda ise hem acayip hem de gülünç görünüyorduk. Biz, göze hitap etmiyorduk.

Bu yüzden işte, Hayalifener Apartmanı gibisi yoktu. Burada mahremdi hayat; başkalarının gözlerinden, gözlerin tacizinden muaftı. Gerçi komşu kadınların meraklı gözleri devamlı üzerimizdeydi ama bir kez evin içine girince, sakınacak bir şey kalmıyordu. Rahattım burada, huzurluydum. Ailemle birlikte oturduğum eve dönmeyi düşünmüyordum. Bizimkilerin beni ne kadar sevdiğini biliyordum bilmesine de, sevgilerinin içine merhamet karıştığını görmek istemiyordum. Benim için üzülmelerinden bıkmıştım artık. Senelerdir annem de babam da, ortada ters giden hiçbir şey yokmuş, mutlu bir aileymişiz gibi davranmaya çalışadursun, ben, onların dillerinin dışa vurmadığı üzüntüyü gözlerinden okumaktan bıkmıştım. Evden ayrılmak bana iyi gelecekti.

İşte böylece, eşyalarımı toplayıp, Hayalifener Apartmanına yerleşmiştim. Burada, hem gövdemin kapanından, hem de beni rahatsız eden bakışlardan kurtulabileceğimi hissediyordum. Değişiyordum. Hatta zaman zaman, nasıl göründüğümü düşünmediğim bile oluyordu. Senelerdir gövdemin gözlüklerinden kendime ve cümle âleme bakmaya alışmış olan ben, ara sıra da olsa gözlüklerimi çıkartabiliyordum. Üstelik, gövdemi atlayıp ve atlatıp, dosdoğru içime bakmayı başarabildiğimde, bilmediğim yanlarımı keşfediyordum. Be-Ce bana aşkla baktıkça, ben de kendimi ve cümle âlemi bambaşka gözlerle görmeyi öğreniyordum. Çoğu zaman, onun gözlerinden bakabilmek, neyi nasıl gördüğünü anlayabilmek için can atıyordum. Bu gözlerde ne merhamet vardı, ne yadırgama. Dünya yaşanılası, ben de sevilesiydim Be-Ce'nin gözlerinden baktıkça.

şişko: O kadar şişmanmış ki, ne zaman insan içine çıksa herkes işini gücünü bırakıp onu seyredermiş. O da gözlerden o kadar rahatsız olurmuş ki, gidip daha çok yemek yer, daha çok şişmanlarmış. (Şişko'nun çocukluğunu arştr.)

Oysa şimdi, Nazar Sözlüğü'nü okuduktan sonra, her şey başka türlü görünüyordu gözüme. Şimdi anlıyordum ki, ben bu sevimsiz sözlüğün, önce esin kaynağı, derken malzemesi, sonra da maddelerinden biri olmuştum. O rüzgârlı günde vapurda karşılaştığımızda, Be-Ce elinde fotoğraf makinesiyle ilginç bir görüntü aramaya çıkmış ve bana rastlamıştı. O günlerde muhtemelen, yaptığı en son işten de sıkıldığı için uğraşacak yeni bir meşgale arıyor ama tam olarak ne yapmak istediğini bilemiyordu. Aramaya çıkmıştı. Sonra... bana rastlamıştı. Yeni meşgalesi için aradığı ilhamı bende bulmuştu; daha doğrusu, benimle yaşayacağı göze yasak, gözden ırak ilişkide. Bir kez Nazar Sözlüğü'nü yazmaya başladıktan sonra da, ilham olmaktan çıkıp, malzemeye dönüşmüştüm; rüyalarım, anılarım ve kaygılarımla. Benimle ilgili gözlemlerini tamamlayıp aradığı parçaları bulduğunda, belki de Nazar Sözlüğü'nün en ilginç maddelerinden biri olacaktım. Çocukluğunu araştıracağı şişko bendim.

Be-Ce, yalnızca mucizelerde tatlı sularla tuzlu suların birbirine karışmadığını söyler ve mucizeleri sevmezdi. Onun istediği, benim ve başkalarının hikâyelerinden kırpık kırpık parçalar alıp, bunları birbirine karıştırmaktı. Bunu yaptığında, bunca farklı parçayı bir arada tutan tek bir iplik olacaktı: kendisi!

Ama onu esas çeken şey, insanların görünmeyen yanlarıydı. Be-Ce bilhassa görünmeyenlerle ilgileniyor, görünmezi görünür kılmak istiyordu. Tıpkı hikâyedeki şehzadenin karısı gibi kırkıncı kapının arkasını merak ediyordu. Önemli olan görünmeyenin kilidini kurcalamaktı. Bir kez kapıyı açıp içindekileri gördükten sonra, oralarda daha fazla oyalanması için sebep kalmıyordu. Şu hayatta yasak ya da saklı, bastırılmış ya da yok sayılmış... kısacası gözden ırak tutulmuş ne varsa, Be-Ce'nin ilgi alanına giriyordu. Bu yüzden, bir insana baktığı zaman onun gözden saklanmış parçalarını bulmaya çalışıyor; hatıraları, sırları, mahremi keşfetmekten büyük bir keyif alıyordu. Keşfini tamamladıktan sonra hevesini almış oluyor ve keşfedecek başka bir sır aramaya başlıyordu.

Şu aşamada hâlâ hakkımda bilmediği şeyler olduğu için, Nazar Sözlüğü'nün tamamlanmamış maddelerinden biri olarak duruyordum. Demek ki keşfini tamamlayana kadar benimle birlikte olmaya devam edecekti. Sonra... her zaman yaptığı gibi, bir kez alıp kullandığı mal-

zemeye bir daha dönüp bakmayacak, benden de çarçabuk bıkacaktı. Yeni bir madde, yeni bir meşgale ya da kimbilir, yeni bir hayat aramak için tekrar yola koyulacaktı.

taht-ı revan: Sultanın biricik kızı her Cuma sabahı taht-ı revanına kurulup sarayından çıkar, şehrin öbür ucundaki billûr hamama gidermiş. O sarayın kapısında belirmeden evvel, keskin kılıçlı muhafızlar yolunun üzerindeki bütün sokakları boşaltırmış. İnsanlar evlerine kaçışır, kapıları kilitler, pencereleri örter ve gözlerini sımsıkı yumarak; sandık odalarında, kilerlerde, kuytu köşelerde beklermiş sultanın kızını taşıyan taht-ı revanın geçip gitmesini. Kimse dışarı bakmaya cesaret edemezmiş çünkü sultanın kızını görmek gafletinde bulunanın oracıkta kellesi gidermiş.

Bir Cuma sabahı, şehrin en yavuz hırsızı, elinde, bir gün evvel Hintli bir tacirden aşırdığı merak-cevheriyle damlarda gezinirken, sultanın kızını taşıyan taht-ı revan sokağın başında belirmiş. Hırsız merakını zaptedemeyip, usulca aralamış gözkapaklarını.

Cellat kellesini uçurmadan evvel, meydanda toplanan halka dönüp bağırmış: "Yok yere korkuyorsunuz sultanın kızının güzelliğini görmekten. Taht-ı revan boş! Boş olmasaydı, onu bizden saklamaya çalışırlar mıydı hiç?"

O esnada herkes olanca dikkatiyle cezanın infazını seyrettiği için, kimse işitmemiş hırsızın son sözlerini.

Onun gözünde, ta başından beri Nazar Sözlüğü'nün bir maddesi olmayı içime sindiremiyordum. Bunca zaman boyunca, dışarının gözlerine direnen, her şeye rağmen kendi mahremiyetinde açılıp serpilen bir aşk yaşadığımızı sanıyordum. İtiraf etmeliyim ki, emsaline kolay kolay rastlanmayacak büyüklükte bir tutkuya atfediyordum bu ilişkiyi. Belki de ömrüm boyunca yaşayamadığım ne sevda varsa, hepsini bir dikişte, Be-Ce ile yaşamaya kalkmıştım. Oysa her şey çok basitti. Tıpkı onun gibi benim de bir alıp veremediğim vardı gözlerle; görmek ve görülmekle. Tıpkı onun kadar seyirliktim ben de. Ve neye benzediğini çoktandır ayrı ayrı bildiğimiz bu müzmin illet, katmer katmer açmıştı bir araya gelmemizle. Be-Ce'yi çeken de buydu. Ve hepsi buydu.

İşte böyle böyle, parçaları yerli yerine oturttuğumda, artık benimle niçin birlikte olduğunu biliyordum. Yani eğer ortada bir aşk varsa, artık bunun sebebini biliyordum. Oysa aşk dedikleri, solup kurumaya mahkûmdur, bir sebebi olduğu andan itibaren.

tebdil gezmek: Padişahlar şehr-i şehirin yılankavî sokaklarında tebdil gezerdi. Kimi zaman ihsanda bulunur, çoğu zaman ceza keserlerdi. İhsan da ceza da anında yerini bulsun diye, padişahların peşi sıra yürürdü tebdil hasekisi.

Sık sık tebdil gezen Üçüncü Mustafa, derviş kılığına girmeyi pek severdi. Karış karış şehri gezerdi; dışı derviş, içi padişah.

Bir gün, Çorum alaybeyi iken azledilip İstanbul'a gelen Feyzullah, tebdil gezen padişahı tanıdı. Ne kadar müşkül durumda olduğunu anlatıp yardım istedi. Karşılık görmedi. Bir başka sefer, Feyzullah, Üsküdar çarşısının orta yerinde gene padişaha rastladı ve gene onu tanıdı. Ve bu sefer kendini tutamayıp bağırdı: "Ya ekmeğimi ver, ya beni katlet!"

Üçüncü Mustafa dikkatlice baktı Feyzullah'a. Dervişin içindeki padişahı gören göz sakıncalı olabilirdi; hem de pek sakıncalı. Oracıkta tercihini yaptı. Ona ekmeğini vermedi.

Bu yüzden işte, acıyla bakıyordum Be-Ce'nin gözlerine. Eve gelip Nazar Sözlüğü'nü okuduğumu öğrendiğinde, önce üzüntümün ayırdına varmamış, ama dakikalar geçtikçe bendeki değişikliğin sebebini kavramaya başlamıştı. Ve şimdi, yüzü gene o hissiz ve ifadesiz haline büründüğü için, ne düşündüğünü kestiremez olmuştum. Gözleri gene buzlu bir camın ya da mumdan bir perdenin arkasına kaçmıştı; ne hissettiğini elevermiyordu. Kimbilir kaç zamandır hiç konuşmadan, hiç kıpırdamadan, karşılıklı öylece oturuyorduk. Ama onun suskunluğu o kadar alışılmadık bir şeydi ki, kulaklarımı tırmalıyordu. Derken, yavaş yavaş doğruldu. Yanıma gelip, bileğimi tuttu.

"İstersen bu gece tebdil gezelim!" dedi.

"Olur gezelim," dedim sesimin titremesine mâni olmadan. "Sen cüce kılığına gir bu sefer; ben de çok, çok şişman bir kadın olayım."

televizyon: Evimizde sürekli seyrettiğimiz televizyonun bir an için de olsa bizi evimizde seyredebileceği düşüncesi tedirgin edicidir.

Tartışacak bir şey yoktu. Tartışmadık biz de. Buraya gelirken getirdiğim bavulu aramaya başladım. Nereye kaldırdığımızı hatırlamıyordum. Ama Be-Ce'nin sesi beni durdurdu. "Sen kal," dedi. "Biliyorsun, ben zaten gidecektim."

Konuşacak bir şey yoktu. Konuşmadık biz de. Başımı çevirmedim. Ondan yana bakmadım. Gidişini görmeyi kaldırmadı yüreğim.

temaşa: Bakma hoşlanarak seyretme
(sahne-i temaşa: tiyatro sahnesi)

Aşk bir korsedir. Niye bu kadar kıymetli olduğunu anlayabilmek için haddinden fazla şişman olmak gerekir. Senebesene katman katman çoğalmış, vıcık vıcık yayılmış, pelte pelte yığılmış yağları sarıp sarmalar, hizaya sokar. Ve sonra da geçip karşısına kendi eserinin, seyrine bakar kudretinin. Aşk bir hayal taciridir. Kıyıda köşede kartlaşmış hayalleri çekip çıkartır, yıkayıp paklar, allayıp pullar ve terütaze sıfatıyla sahibine kakalar. Aşk insanı güzelleştirir. Görüntülerle oynar pervasızca; yani sıfatlarla, yani aynalarla. Küskünleri aynalarla barıştırır, yalnızları aynalarda çoğaltır.

Aşk bir korsedir. Gün gelir, hiç beklenmedik bir yerde, hiç beklenmedik bir anda, atıverir çıt çıtlarından biri yahut çözülüverir iplikleri. Neler olup bittiğini anlamaya vakit kalmadan, korsenin cenderesinden kurtulan yağlar sürüsepet dışarı çıkmıştır çoktan. O keşmekeşte, göz açıp kapayıncaya kadar eski haline dönüverir gövde. Aşk bir korsedir. Niçin bu kadar kısa sürdüğünü anlayabilmek için haddinden fazla şişman olmak gerekir.

Çünkü oyunbozanlık eden bir şeyler çıkar daima. Sarkmış bir iplik mesela; sarkmış ve apartman kapılarına takılmış ya da ait olduğu kostümün tamamen sökülmesine sebep olmuş. Balonda hava kaçıran delik, sürgitte anlık duraklık, dönemeçte dönememek gibi... yahut, onmadık yara, olmadık hayal, gözbebeğinde leke, tabakta kırıntı gibi... veya, kotarılmamış bir meşgale, tamamlanmamış bir madde, bitmemiş bir hikâye gibi... bazı şeyler hep mızıtır ve eksik kalır. Ne kadar kusarsak kusalım, yediğimiz pastadan geriye en az bir lokma kalır midemizin kuytusunda; ne kadar şişersek şişelim, kaç kazan süt içersek içelim, paçamıza yapışıp havalanmamıza müsaade etmeyen bir ağırlık gibi. Ve ne denli titiz olursak olalım, her göz temizliğinde halının altına saklanmış bir süprüntü kalır daima; unutmadığımız, unutturulmadığımız bir hatıra. Hep bir şeyler kalır. Bir şeyler hep eksik kalır.

theatrum mundi: İnanışa göre dünya, tek seyircisi olan kocaman bir tiyatroydu.

Peşine düşebilirdim Be-Ce'nin. Yegâneydi çünkü, değerdi ondan kopamamaya, yokluğuyla inatlaşmaya. Cüce kalbinin dev ritmini kovalayabilirdim şehrin sokaklarında. Benden çok daha çevik oldu-

ğunu bile bile, kimbilir ne vakte kadar yılmadan iz sürebilirdim avcısı tek, avı tek bu sürek avında; ya da...

... peşini bırakabilirdim Be-Ce'nin. Nazar Sözlüğü'nün tamamlanmamış maddelerinden biri olduğumu içime sindirip, bir daha onu hiç görmemeyi ve onun tarafından görülmemeyi kabulüm addedip, uzaklaşabilirdim buradan; cehenneme inen dik yokuşun tepesindeki cennetmekân Hayalifener Apartmanından.

Ama şimdi ben...

ultrason: Ultrasona yakalanan bebeğin bundan sonra her hareketi dikkatle izlenecektir.

... başka bir şey yapacaktım. Çünkü acıkmıştım!

Hem de öyle acıkmıştım ki, sanki hep aç bırakılmıştım. Sanki ömrü boyunca tıkınıp duran ben değildim. İri bir yalan, koca bir inkârdım. Başarısızdım. Ne kadar uğraşırsam uğraşayım, bir türlü zayıflayamıyor, gövdemin kıskacından kurtulamıyordum. Takıntılıydım. Şişmanlığımı bir an olsun aklımdan çıkartamıyordum. Yalnızdım. Kendi içime kapanmış, içime bakmaktan korkar olmuştum. Tedirgindim. Her daim bir şeylerden, ama belki de en çok kendimden tedirgindim. Öfkeliydim. İnsanların beni seyrederek gündelik hayatlarına renk, muhabbetlerine mevzu kattıklarını görünce sinirlerime hâkim olamıyordum. Huzursuzdum. Yatağını oyan delişmen bir nehir gibi ruhumu zedeliyordum. Mutsuzdum. Tıpkı midem gibi, mutsuzluğum da beslendikçe genişliyordu. Bütün bunların dışında olmak da mümkündü elbette; ama ben orada değildim. Ben şimdi açlığın göbeğindeydim.

Hiç bu kadar acıkmamıştım!

Kocaman açtım ağzımı. Ağzımı öyle kocaman açtım ki, bütün sularını içip bitirmemden korktu suküre; ıslak sunaklarında sedef pullu balıklarını kurban etti açlığım yatışsın diye. Bütün balıklarını yedim. Çok geçmeden, kılçık dağının zirvesinden öfkeyle haykırdım: "Bu kadar mı cömertliğin?" Endişeyle kabardı suları. Aldırmadım. "Hani inciye gebe istiridyelerin, uyuşuk ahtapotların, gudubet canavarların, şeker mi şeker deniz yıldızların, zalim girdapların, içlerinde hazineler saklayan gemi enkazların... hani nerdeler?"

Suküre telaşla bir balina yahnisi koydu önüme.

Ağzımı kocaman açtım. Öyle kocaman açtım ki ağzımı, dişimin kovuğuna gitmekten ürktü yerküre; meyveye durdu tüm ağaçlar toprağın altından sonsürat gelen emirle. Bütün meyvelerini bitirdim. Az sonra, ağaç köklerini kemire kemire açtığım uçurumun dibinden öfkeyle haykırdım: "Bu kadar mı cömertliğin?" Endişeyle kapandı köstebek yuvaları. Aldırmadım. "Hani zehirli olduklarını kendilerinin bile bilmediği mantarların, leziz ve semiz kayaların, sırma saçlı mısırların, bereketli tarlaların, kayıp define sandıkların, çılgın heyelanların... hani nerdeler?"

Yerküre telaşla bir bostan koydu önüme.

Doymamıştım. Kapanmıyordu ağzım. Dudaklarımın bir kenarında damla damla sular akarken, bir kenarında topak topak toprak birikiyordu. Ne su, ne de toprak dindirebilmişti açlığımı. Baktım ki olmayacak, ben de hava ile temas etmeye karar verdim.

Havagazını açtım.

Bunu niye yaptığımı bilmiyordum ama ne yaptığımın farkındaydım. Neler olabileceğinin de. Şimdiye değin ne zaman yeme krizine tutulsam, düşünmeden ne bulduysam yemiş, yediklerimde tad aramamıştım. Zaten obur ne yediğini görseydi, hiç ona "kör boğaz" denir miydi? Gene her zaman yaptıklarımı yapıyordum. Bu arada suküre ve yerküre derin bir nefes almış olmalıydılar onları rahat bırakıp, havaküreye dadandığımı görünce. Havagazı dolmaya başlamıştı içime. Şiştiğimi hissediyordum. Beynim uyuşuyordu. Uyuştukça beynim, siliniyordu bildiklerim, azalıyordu rakamlar. Azaldıkça rakamlar, batman batman yük kalkıyordu üzerimden; ha-fif-li-yor-dum. Gerisin geri dönüyordu zaman. Hem zaten mecbur değildi ki, sürekli bugünden yarına ve durmaksızın ileriye dümdüz akmaya. Zaman geriye doğru yalpaladıkça, her şeyin başka türlü olabileceğini fark ediyordu insan.

Her şey başka türlü olabilirdi. Demek ki her hikâye başka türlü nakledilebilirdi.

Tabii eğer her şeyin görülmesinin gerekmediği, baştan teslim edilseydi...

"İKİ!"

1868 - FRANSA

Madame de Marelle bir akşam yemeğinde durup dururken, malikâneyi yeniden döşemeye karar verdiğini söylemişti eşine. O andan itibaren de kolları sıvamıştı. Her gün sabahtan akşama kadar peşinde hizmetçilerle oda oda dolaşıyor, bazı eşyaların yerlerini değiştirirken, bazılarını da ortalıktan kaldırtıp yeni mobilyalara yer açıyordu. Bir gün sıra, tavanarasının hiç kullanılmayan odalarından birine geldi. İşte orada, bir sandığın dibinde, büyükçe bir kutu buldu. Üzerinde göz şeklinde bir kabartma parlıyordu. Kutu kilitliydi ve görünüşe bakılırsa anahtarı kayıptı.

"Ne var bunun içinde?" diye sordu kilidi kurcalarken.

"Bir resim efendim," dedi hizmetçilerden en yaşlı olanı. "Sadece bir resim."

"Peki anahtarı nerede?"

Aynı anda, kutuyu açmak için bir fikir gelmişti aklına. Her zaman saçlarını sımsıkı topuz yapmak için kullandığı ince, uzun saç tokasını başından çıkardı. Saçları omuzlarına döküldü. Tokanın sivri ucuyla kilidi kurcalamaya başladı. Ama yaşlı hizmetçi bundan son derece tedirgin olmuşa benziyordu. Fısıltıyla, "onu kutusundan çıkarmayın efendim," dedi. "Köylülerin söylediğine göre, resimdeki delikanlı o kadar güzelmiş ki, onu gören acı çekermiş. Bilhassa... bilhassa bakirelerin aklını çelermiş."

Madame de Marelle tereddüt etti. Biraz daha uğraşsa kilidi açabileceğini hissediyordu. Bahsi geçen delikanlıyı da, dillere destan güzelliğini de merak etmişti. Görmek istiyordu. Elinde saç tokasıyla bir an öylece kalakaldı. Yaşlı hizmetçi ne yapacağını anlamak için kaygılı gözlerle ona bakarken, o da adeta büyülenmişçesine kutuya bakıyor-

du. Sonra birden, kimbilir aklından ne geçirip, kutuyu elinden bıraktı. Açmaktan vazgeçmişti. Zaten yapacak o kadar çok işi vardı ki, son derece sevimsiz bulduğu bu odada daha fazla oyalanmak istemedi.

"Öyleyse gözümün önünden kaldırın onu," dedi dağılan saçlarını toplayıp, gene her zamanki gibi sımsıkı topuz yaparken. Topuzunu tamamladığında saç tokasını taktı, yüzüne sert bir ifade takındı ve odadan çıktı.

"Haklısınız efendim. Her zaman her şeyin görülmesi gerekmiyor. Bazı şeyler gözden ırak olmalı ve de öyle kalmalı!" diye arkasından mırıldandı yaşlı hizmetçi. Rahatlamış görünüyordu.

Madame de Marelle zamanla tamamen unuttu bu hadiseyi. Akıl çelen, acı çektiren peripeyker delikanlının suretini hiç merak etmedi ve hiç görmedi. Saçları pas rengi çocuklar doğurdu. Saçları pas rengi çocuklarını büyüttü. Malikânenin odalarında yeni isimler çınladıkça dalları ağırlıktan bükülen asil soyağaçlarında, la Belle Anabelle diye birine rastlanmadı.

Eğer Madame de Marelle görmemesi gerekeni görmekte ısrar etseydi, geçmişte işlenmiş bu kabahat yüzünden, korkunç güzelliğiyle seyirlik insanlar arasına katılacaktı Anabelle. Ama kutu hiç açılmadığına göre, böyle bir şey olmadı. Hiç doğmadı la belle Anabelle. Hiç olmadı böyle biri. Yoktu zaten. Ne denli güzel olursa olsun, sırf seyirlik diye seyrine bakılacak suret yoktu. Güzeller güzeli, porsukağacı ormanlarının yegâne perisi, menevişli hayat iksiri de olsa, hakkı vardı gözlerden ırak kalmaya. O olmayınca, vişne rengi çadırın seyircilerinin gözlerini daha, daha da açmaları gerekmedi. Hiç olmadı İki. Bir rakam eksildi.

"BİR!"

1648 - SİBİRYA

Timofei Ankidinov, o kocaman samurun bir sepetin içine girip kaybolduğunu görünce gözlerine inanamamıştı. Donma tehlikesi atlatan denizciyi kızakta bırakıp, merakla sepetin etrafında dolanmaya başladı.

"Belki de bakmasan daha iyi olur. Avcılar için bir tuzak olabilir. Ya da bir Sibirya laneti!" dedi denizci yattığı yerden. Batıl inançları pek bir adamdı. Sibirya'da akıl sır erdiremediği o kadar çok şeye tanık olmuştu ki, artık bu toprakların yerlilerinden çekiniyordu.

Timofei Ankidinov tereddüt etti. Sepetin kapağını kaldırdığında o kocaman samurun kıymetli kürkü onun olacaktı. Kimbilir belki en az onun kadar büyük daha pek çok samur vardı sepetin altında. Hatta Pogiça'ya açılan yolu bulmuş bile olabilirdi. Eğer öyleyse, yanında herkesi satın alabilecek bir servetle dönebilirdi memleketine. Elinde hançeri öylece duruyordu. Denizci ne yapacağını anlamak için kaygılı gözlerle ona bakarken, o da büyülenmişçesine sepete bakıyordu. Ama birden, aklından ne geçtiyse, bir adım geri çekildi. Vazgeçmişti. Sepeti açmayacak, içine bakmayacaktı. Zaten yeterince ürkütücü bulduğu bu yerde daha fazla oyalanmak istemedi.

"Öyleyse bir an önce gidelim buradan," dedi. Hançerini kınına soktu, kızağın başına geçti.

Tekrar yola koyulduklarında, denizci kısık ama kendinden emin bir sesle "Haklısın gidelim. Her şeyin görülmesi gerekmiyor. Bazı şeyler gözden ırak olmalı ve de öyle kalmalı!" diye mırıldanıyordu.

İki adam oradan uzaklaşırken, sepetin içinde iki ruh iç içe geçmekteydi. Nice sonra, sepet kendiliğinden açıldı. Henüz kıllanmaya başlamamış oğlan, samurun ruhundan bir parça almış, kendi ruhun-

dan bir parçayı da ona katmış bir halde dışarı çıktı. O artık, kabilenin yeni şamanıydı. Ölene değin ne vakit o günü hatırlasa, sepetin içindeyken, bilemediği bir sebepten ötürü, görülmekten ne denli korktuğunu hatırlayacak; gözlerin tılsımını asla hafife almayacaktı. O ve onun kanından gelenler, Sibirya'yı kemiren zillet soylarını kurutuncaya kadar asırlar boyu bir arada yaşadı. Şamanların kökleri gökte, dalları yerde kavî soyağacında, Samur-Kız'ın ismine hiç rastlanmadı.

Eğer Timofei Ankidinov görmemesi gerekeni görmekte ısrar etseydi, geçmişte işlenmiş bu kabahat yüzünden, korkunç çirkinliğiyle seyirlik insanlar arasına katılacaktı Samur-Kız. Ama kutu hiç açılmadığına göre, böyle bir şey olmadı. Hiç doğmadı Samur-Kız. Hiç olmadı böyle biri. Yoktu zaten. Ne denli çirkin olursa olsun, sırf seyirlik diye seyrine bakılacak suret yoktu. Çirkinler çirkini, hilkat garibesi, cibilliyet vebali de olsa, hakkı vardı gözlerden ırak kalmaya. O olmayınca, vişne rengi çadırın seyircilerinin gözlerini daha, daha da yummaları gerekmedi. Hiç olmadı Bir. Bir rakam eksildi.

~

Keramet Mumî Keşke Memiş Efendi, vişne rengi çadırın batıya bakan kapısından koşarak çıktı. Nefes nefeseydi. Her yere bakmıştı. Samur-Kız ortada yoktu. Nereye gitmiş olabileceğini düşünmek için bir an durdu, ama aynı anda beter bir şüphe düştü içine. Koştura koştura çadırın doğuya bakan kısmına gitti. Her yere baktı, her kuytuyu aradı. Korktuğu başına gelmişti. La Belle Anabelle de kayıptı.

O gün akşama kadar, en gözde iki oyuncusunun sırra kadem bastığını kimseye söylemedi. Söylemedi ama nasıl olsa birazdan hakikat ortaya çıkacaktı. Ve hakikat ortaya çıktığında, bu işi bırakmak zorunda kalacaktı. Zira güzeller güzeli ile çirkinler çirkini olmadan, vişne rengi çadırı bir gün bile ayakta tutmak mümkün olmayacaktı.

Üzüldü mü acaba? Hiç anlaşılamadı ki üzülüp üzülmediği. Gözleri her zamanki gibi bir sır perdesiydi. Ama fazla üzülmemiştir herhalde. Nasıl olsa donup kalacak değildi bu kalıpta. Sonsuzdu zaman, sınırsızdı mekân. Elbet eriyecekti bir gün; eriyip yeniden katılaşacak,

katılaşıp yeniden eriyecekti. Nasıl olsa bir başka zamanda, çok çok sonra ya da pek yakında; ve bir başka mekânda, çok çok uzakta ya da hemen burada, bir daha dönecekti bu dünyaya. Yeni bir isim, yeni bir meşgaleyle.

Nasıl olsa... bir daha... ve bir daha...

"SIFIR!"

1999 - İSTANBUL

"Kapıyı aç!"

Deminden beri kapıyı yumrukluyorlar. Kalkıp kapıyı açmalıyım ama halsizim, hem de çok. Kıpırdayamıyorum. Öyle aniden duruvermiş, donakalmış gibi değil, zaten ömrümde bir kez olsun hareket etmemişçesine kıpırdamıyor, kıpırdayamıyorum. Pelte gibiyim. Kesif bir sisin içindeyim. Kâh yumuyorum gözlerimi, kâh açıyorum. Fark etmiyor nasıl olsa. Göz gözü görmüyor burada.

"Daha ne bekliyorsunuz. Açmıyor işte. Kırın kapıyı. Kırın!"

Bu sesi tanır gibiyim. Komşu kadınlardan biri olmalı. Acaba hangisi? Bu sefer ne pişirdiler acaba, ne getiriyorlar bize? Gene bir börek ya da tatlı, pilav ya da mantı... Bağıranın, komşu kadınlardan hangisi olduğunu çıkaramıyorum.

unutmak: Göz temizliği.

Korkunç bir gürültüyle kırılıyor kapı. Kapının kırılmasıyla birlikte, sayamayacağım kadar çok sayıda komşu kadın, birbirlerini ite kaka, canhıraş feryatlarla içeri doluşup, üzerime atılıyor.

Aynı anda havalanıyorum.

veda: "Niçin dönüp baktın Tanrının gazabını çeken şehre?" diye karısına öfkeyle bağırdı Lut. "Neden baktın neyi geride bıraktığına? Söylesene, insan terk ettiği şeye neden dönüp bakar son bir defa?" Ama karısının taşlaşmış dudakları cevap veremedi bu zor sorulara.

Havagazının sayesinde öyle şişmişim ki yusyuvarlak, tostoparlak olmuşum. Bu halimle tıpkı kocaman bir Sıfır'a benziyorum; bütün

rakamlardan daha şişman olduğu halde, bütün rakamların arasında havadan hafif olan tek rakama. Seviniyorum. Madem ki saya saya Sıfır'a vardım, varmakla kalmayıp Sıfır oldum, artık rahatlıkla gökyüzüne yükselebilir, bulutların üzerine çıkabilirim.

Önce yerden sadece bir karış yükseliyor ayaklarım. Sonra biraz daha havalanıp, tavana yaklaşıyorum. Sanki suda yüzer gibi açıp kapıyorum kollarımı, bacaklarımı. Böyle yapa yapa, sağa sola hareket ederek, komşu kadınların ellerinden son anda sıyrılmayı başarıyorum. Çığlıkları bir an bile dinmiyor. Dengemi kaybetmemeye gayret ederek, teras kapısına yaklaşıyorum. Ayaklarım Be-Ce'nin sallanan sandalyesine değmediğine göre, artık yerden bir hayli yükselmiş olmalıyım. Kediyi görüyorum o an. Sırtındaki bütün tüyler kabarmış; bana bakıyor aşağıdan. El sallıyorum ona. Tıslıyor bana. Terasın kapısı her zamanki gibi ardına kadar açık. Perdeler, hayaletli ev filmlerinin perdelerine mahsus bir kıvraklıkla uçuşurken, aralarından sıyrılıp, açık havaya çıkıyorum. Evden dışarı çıkıyorum, daha önce hiç çıkmadığım gibi.

vitrin: Bir mağazanın sattıklarını teşhir etmek için kullandığı cam kısım.

Hayalifener Apartmanının çatısıyla aynı hizadayım şimdi. Ayaklarım, bir ileri bir geri sallanıyor boşlukta. Yokuşu çıkanlara bakıyorum ve yokuşu inenlere. Buzda kayanlara bakıyorum ve alevlere yuvarlananlara. Yükseldikçe, önce yokuşun, sonra semtin ve derken şehrin tamamını görebiliyorum. Ve şehir bambaşka görünüyor böyle yukarıdan bakınca. Haşlanmış tavuk gibi lif lif dağılıyor mahalleleri, börek gibi katlarının arasındakileri yutuyor apartmanları, kötü pişmiş bir pilavın taneleri gibi inatla birbirine tutunuyor insanları. Şehre bakıyorum ve hiç mi hiç acıkmadığımı fark ediyorum. Öylesine tok ki karnım, yaşadığımdan şüphe duyuyorum.

Yılankavî sokaklarda sandukalarını kaptırmış evliyalara, solgun yüzlü kiliselerin haçlarına, huzurlu avluların şadırvanlarına, geceleri sundurmalarında cinlerin söyleştiği salaş evlere, ne zaman birini yabancılasalar sustasına basılmış çakı gibi fırlayan sokak köpeklerine, süprüntülerin arasında nevalesini arayanlara bakıyorum gökyüzünden. Gecenin aymazlığında yüreğini çaldırmaktan ölesiye korktuğu için kapılarına sürgü üstüne sürgü çeken ve her sürgüde biraz daha

kendi içine kapanan, kendi ağırlığının üzerine abanan şehre bakıyorum. Bütün şehir çerden çöpten yapma bir kuş yuvası gibi görünüyor gözüme. İçinde yeni doğmuş milyonlarca kuş yavrusu var; hepsi de ölesiye aç. Ciyak ciyak bağırıyorlar gözleri açılmadığı için henüz neye benzediğini göremedikleri annelerine. Çiğ pembe gagalarından içeri atılan solucanlar, iki tiz çığlık arasında kısacık bir mola vermelerinden başka bir işe yaramıyor. Her gün aynı kalafat yerine çekilen emektar bir gemi gibi, her gece bu şirret açlığa çekiliyor şehir. Ve hiçbir zaman doymuyor.

Doğusu var bu şehrin ve Batısı. Ama insan bir kez havalanmayagörsün, bozuluveriyor pusulası; ne Doğu kalıyor ne de Batı. Şimdi sadece aşağısı ve yukarısı var benim için. Çünkü ben...

yabancı: Gözün daha evvel görmediği şey ya da kişi.

... ben nihayet uçan balon olmuştum.

yaldızcılık: 1. Yaldızcının sanatı
2. Bir şeyin kötü taraflarını örterek (örneğin, altın ya da gümüş tozlarıyla yaldızlamak suretiyle) onu, olduğundan daha güzel göstermek.

Havagazıyla şişirilmiş kocaman bir uçan balonum ben. Ve her uçan balon gibi ben de, bir yalnız-çocuk'un gözbebeklerinde havalanırım. Yalnız-çocuklar, öteki çocukların aksine, gözlerini sık sık kendilerine çevirirler. Kendilerine bakmadıkları zamanlarda, ekseriya, ya başları önlerinde, gözleri yerde dolaşırlar, ya da sırtüstü uzanıp gökyüzünü seyredalarlar. İşte bu sebepten, önce onlar fark edecektir beni. Ben gökyüzünde salındıkça, yeryüzünün muhtelif köşelerindeki yalnız-çocuklar işlerini güçlerini bırakıp, mıhlanmış gözlerle seyredecektir seyrimi. Belki beni hemencecik görecekler görmesine de, kendilerinden başka yalnız-çocuklar'ın da aynı anda beni seyretmekte olabileceğini düşünmeyecekler. Varsın düşünmesinler. Ne de olsa bu, tek kişilik bir seyirdir. Uçan balonun seyri sadece tek seyircisi olan bir gösteridir. Niçin böyle olduğu zamanla öğrenilir.

yalıngöz: Gözkapağı olmayan.

Evet, zamanla öğrenilir. Çünkü ömrü hayatında ilk defa bir uçan balon gören yalnız-çocuk öyle şaşırır, öyle heyecanlanır ki, onu he-

men başkalarına göstermeye kalkışır. Tek başına keşfettiği bu güzelliği başkalarına göstererek, yalnızlığını savuşturabileceğini zanneder. Ya eve dönüp birilerini dışarı çağırır, ya annesini kollarından çekiştirir ya da en yakındaki çocuklara seslenir. Ötekiler önce anlamazlar yalnız-çocuk'un ne dediğini; sonra, işaret ettiği noktaya bakarlar. Ama orada bir şey göremezler. Çünkü uçan balon, uçmuştur çoktan. Yoktur artık. Varmış da gitmiş gibi değil; sanki hiç var olmamışçasına yoktur. Yalnız-çocuk, uçan balonu göstermek için çağırdığı insanların yanında yarı mahcup, yarı kızgın kalakalır. Anlamıştır. Anlamıştır ki, bir uçan balondan gözümüzü ayırır ve sonra dönüp tekrar bakarsak, onu bıraktığımız yerde bulamayız. Demek ki, tam da gözünü ondan ayırdığı anda, ayırdığı noktada yok olmuştur uçan balon. Çünkü o, görüldüğü müddetçe var, görülmediği an yoktur.

Yalnız-çocuk bir daha bir uçan balon gördüğünde, onu kimseye göstermeye kalkışmayacaktır. Büyümüştür artık; tek başına keşfettiği bu seyir âleminin, tek başınalıktan kurtulmanın yolu olmadığını görecek kadar. O da bundan böyle sırlarını kendine saklar. Bir sonraki sefer, nefesini tutup, gözlerini ayırmadan izler uçan balonun yükselişini. Pır pır eder yüreği. Kimseye anlatamayacaktır gördüklerini. Zira tek muhatabı gözdür bir uçan balonun yükselişinin; görmek ve görülmektir. Dile getirildikçe aşınır; onu tarif etmeye yeltenen her kelime hızından bir şeyler eksiltir adeta. Sanki balon değil, sessiz bir ahittir gökyüzünde uçan. Balon uçar, çocuk bakar; çocuk bakar, balon uçar. Derken, gökyüzünün atlas kapısından geçiverir balon. Yok olur. Yalnız-çocuk bozulur. Çünkü hiç mi hiç ayırmamıştır gözlerini; bırakmamıştır hayali ipin ucunu, hayal ipinin ucunu. Gene de gitmiştir uçan balon. Görülmediği için değil, görüldüğü halde kaybolmuştur gözden. İşte o zaman yalnız-çocuk bir şeyi daha anlar. Anlar ki, her daim kendi sonunun peşi sıra gider zaman. Ve bu sebepten işte, eninde sonunda, her uçan balon patlar ve gün gelir, her sır kendini gammazlar.

yaşam: Yaşamı görmek için, ayna tutarız ağzımıza. Yaşamı göremesek bile, yaşadığımızı biliriz ayna buharlanınca.

İşte nihayet, hep olmak istediğim şey olabildim. Artık bir uçan balonum ben. Her uçan balon gibi ben de, bir yalnız-çocuk'un gözbebeklerinde havalanırım. Topu topu göz açıp kapayıncaya kadar sürdü-

rebilirim semavi seyrüseferimi. Ve her uçan balon gibi ben de, bir mucize sayılırım. Çünkü hem durmadan tıkınıp tıkabasa gaz yutmuşum, hem de hâlâ havadan hafif kalabiliyorum. Üstelik, istesem daha, daha da fazla yer, daha da fazla şişebilirim ama gene de zerre kadar ağırlaşmadan, gökyüzünde süzülebilirim. Bu halimle ben, bütün şişmanların özlemi, hep olmak istedikleri şeyim.

Öyle güzel ki uçmak... Öyle güzel ki tüyden hafif, uçurtmadan serseri, buhardan oynak, toz zerresinden kıvrak, kar tanesinden savruk olabilmek gökkubbede. Niyetim daha, daha da yükseklere çıkmak. Niyetim gıpgri gökyüzünde fersah fersah yükselip sapsarı güneşin gölgesine değerek, bembeyaz bulutların üzerine çıkıp bağdaş kurmak ve bir de oradan bakmak dünyaya. Çünkü bilmek istiyorum aşağıda olup biten her şey görülüyor mu buradan bakıldığında? Merak ediyorum arka bahçelerde sırlanmış sırlar, işlenmiş kabahatler, yarım kalmış oyunlar kaydediliyor mu satır satır, kelime kelime? Bilmek istiyorum bir mahremiyeti var mı insanoğlu-insankızının, insan olmanın? Ara sıra da olsa, gözlerden kaçabileceğimiz, görülmekten kurtulabileceğimiz gececil bir an, karanlık bir nokta, kadid bir boşluk, belirsiz bir yırtık, ufacık bir çatlak, önemsiz bir kaçak... hani sanki, bit ısırmış, kene yapışmış, tırtıl kemirmiş, sülük emmiş, güve yemiş, gökten düşen üç elmanın birinden kurt çıkıvermiş kadar küçük, küçücük bir mahremiyet var mı bu seyirlik dünyada.

Az kaldı. Bulutlar yakın. Birkaç karış daha yükseldiğimde, başım bulutlara değecek. Sonra biraz daha yükseleceğim ve işte o zaman, yani nihayet, merak ettiklerimin cevabını öğrenebileceğim. Birazdan göreceğim hakikati ya da hakikat birazdan görünür olacak.

yay: Ölüm mahkûmlarını öldüren kılıcı toprağa gömerlermiş bir müddet. Gördüklerini unutsun diye. Aynı işi yapan yay ise muhakkak kırılırmış. Gördüklerini unutmayı başaramadığı için en iyisi onu kırmakmış.

Aniden, bir çift pörtlek gözle göz göze geliyorum. Merakla bakıyor bana. Ne olduğumu, burada ne aradığımı, niye bu kadar tuhaf olduğumu anlamaya çalışıyor. Yadırgıyor beni. Buraya ait olmadığımın farkında. Ben bir yabancıyım bu katmanda. Burası en son ait olabileceğim fotoğraf karesi; o da bunun farkında. Pörtlek gözlerin sahibi yırtıcı bir kuş. Onu başka zaman, yani aşağıdan bakarken görsey-

dim, güzel bulabilirdim; ama şimdi, burada karşılaşınca, son derece çirkin görünüyor gözüme. Geçip gitmesini bekliyorum ama peşimden ayrılmıyor. Kesik kesik sesler çıkararak, durmadan gaklıyor. Sesi berbat, ürpertici. Ve aniden, bilmem neden, saldırıya geçiyor. Gagası sivri, gagası çiğ et pembesi, gagası delip geçiyor beni.

Bir uçan balonum ben. Sönüyorum şimdi. Havalandıkça hava kaçırıyorum. İçime aldığım havayı, içine karıştığım havaya veriyorum. Gövdem, üzerine inen sineklikten kıl payı kurtulup sersemlemiş bir sinek gibi vızırdaya vızırdaya, bir oraya bir buraya savruluyor havada. Eğer aşağıdan bana bakan bir yalnız-çocuk varsa şu anda, gözden kaybolmak üzere olduğumun farkındadır herhalde. Ama zaten bu kadar seyretmek yeter. Zaten daha fazla görülmek istemem. Çünkü mahremdir hayat. Ve mahrem olan her şey gibi, bazı bazı ırak kalabilmelidir gözden, gözlerden.

Daha fazla dayanamayacağım. Patlıyorum.

yılanın ayağı: "Şu hayatta yılanın ayağını görmeye bak. Yılanın ayağını gören muhakkak cennete gider," dedi nine torununa. "İyi de, yılanın ayağı yoktur ki," dedi torun ninesine. Kırgın gözlerle baktılar birbirlerine.

Patlıyorum. Daha fazla dayanamayacağım.

Zümrüdüanka: Gücünü ve güzelliğini hiç görülmemiş, ama hep görülmek istenmiş olmasından alan efsanevi kuş.

"Yetti be! Yola çıktığımızdan beri birkiüçbirkiüçbirkiüç... Ne bu ya? Fenalık geldi. Devamı yok mu bu rakamların? Bana bak, eğer doğru dürüst sayacaksan, tamam, say. Yok eğer böyle takılıp kalacaksan sus. Sus bakiiim!"

Derin bir sessizlik oluyor minibüste. Herkes put gibi durmuş, şaşkınlıkla bana bakıyor. Kimse kıpırdamıyor, gözünü dahi kırpmıyor. Bir an her şey donuyor. Her şey, tam da bütün gözler üzerime çevriliyken donup kalıyor. Kızardığımı hissediyorum. Ter basıyor. Şoförün gözleri dikiz aynasından bana bakıyor. Öndeki tek koltukta oturan genç adam, tamamen arkasına dönüp suratına abartılı bir hayret ifadesi takınmış, kollarını birbirine kavuşturup gözlerini üzerime dikmiş, öylece duruyor. Galiba niye böyle durup dururken bağırdığımı açıklamamı bekliyor. Arka sıradakilerin yüzlerini göremiyorum

ama bakışlarını hissedebiliyorum. İki ev hanımı, kelli felli emlâkçı ve mühim bir randevuya yetiştiği her halinden belli olan cam kenarındaki adam da dikkatle beni süzüyorlar. Benimle aynı sırada oturan liseli kızla, hele hele çocuğun annesiyle göz göze gelmemek için başımı hiç oynatmıyorum. Gene de gözucuyla görebiliyorum onları, bana baktıklarını.

Dikiz aynasının altında asılı olan lepiska saçlı oyuncak bebeğin tek gözünde kırmızı bir ışık yanıyor. Anlaşılan benim aniden bağırmamla, şoförün frene basması bir olmuş. Şimdi oyuncak bebeğin gözündeki kırmızı ışık da, minibüsteki herkes ve her şey gibi öylece durmuş bana bakıyor. Boncuk boncuk ter birikiyor alnımda. Bunalıyorum. Neyse ki bu dehşetengiz an fazla sürmüyor. Önce şoför toparlanıyor. Bir yandan, dikiz aynasından bana bakmaya devam ederek, minibüsü çalıştırıyor. Yola devam ediyoruz.

Şoförden sonra ilk toparlanan öndeki tek koltukta oturan genç adam oluyor. Açıklamamı beklemekten vazgeçip, önüne dönüyor. Kendi aralarında fısıldaşmaya başladıklarına bakılırsa, arkadaki ev hanımları da o ilk şaşkınlıklarını üzerlerinden atmış durumdalar. Bu esnada, yanımda oturan kadın da huzursuz huzursuz kıpırdamaya başlıyor. Çocuğunu kucağına bastırıp, benden mümkün olduğunca uzak tutmaya çalışıyor. Çocuğa gelince... Pörtlek-gözlü çocuk, ben bağırır bağırmaz, korkuyla annesine sarılıp, yüzünü annesinin paltosuna gömmüş ve öylece kalakalmıştı. Şimdi o da yavaş yavaş kafasını oradan çıkarıyor.

Kafasını çıkarıyor, bana bakıyor ve önce üzgün bir ses çıkartıp içini çekiyor, sonra dudaklarını sarkıtıp daha da üzgün bir ses çıkartıyor ve derken aniden, feryadı basıyor. Aynı anda, hem annesi, hem de minibüsteki bütün yolcular onu teselli etmek için atılıyor. Şimdi herkes hep bir ağızdan "ağlama canım, ağlayacak bir şey yok, geçti işte" gibi laflar sıralıyor. Bir ara şoför yan dönüp, tek eliyle direksiyonu tutarken, tek eliyle de suratına garip şekiller vermeye çalışarak çocuğu güldürmeye teşebbüs ediyor. Başaramayacağını anlayınca, tekrar önüne dönüp, dikiz aynasından bana kötü kötü bakıyor. Benimse tek yaptığım, şıpır şıpır terlemek.

Artık minibüsteki herkesin ondan yana olduğunu anlamış bulunan pörtlek-gözlü çocuk daha da beter ağlamaya başlıyor. Bağıra ça-

ğıra, hıçkıra hıçkıra, tepine tepine ağlıyor. O ağladıkça beynim zonkluyor, sinirden elim ayağım titriyor. Söylemiştim, şişmanlık beni sinirli biri yapıyor.

Müsait bir yerde iniyorum.

Yürümeye başlıyorum. Gövdemin itirazlarına aldırış etmeden ağır ağır yokuşu tırmanıyorum. Hava iyice kararmış, vakit bir hayli geç olmuş. Minibüsteki yolculuğun ne kadar sürdüğünü kestiremiyorum. Zaten artık zamanla uğraşmıyorum. Üşüyorum. Bu gece kar soğuğu var. Eve yaklaştıkça ortalıkta bir gariplik seziyorum. Ortalık... sanki, fazla hareketli. Bu saatlerde hep tenha olan sokaklar nedense kıpır kıpır, cıvıl cıvıl. Az ileride, bir sürü insan toplanmış. Sokağa bakan bütün evlerin ışıkları yanıyor, pencereleri ardına kadar açık. Konu komşu balkonlarda toplaşmış, camlardan sarkmış. Kalabalığın olduğu yere yaklaştıkça ciyak ciyak sesler çalınıyor kulağıma. Birileri koştura koştura yanımdan geçip o tarafa seyirtiyor. Orada her ne gösteriliyorsa, belli ki kimse gösteriyi kaçırmak istemiyor.

Seyirlik bir dünya bu.

Görmeye ve görülmeye dair.

Biraz sonra, meraklı kalabalığın içinde kendime bir yer bulabildiğimde, herkesin gördüğünü görüyorum ben de. Sokağın ortasında, sokak lambasının altında, pazen gecelikli, ponpon terlikli, elli yaşlarında bir kadın bağıra çağıra göbek atıyor. Hallerinden kadının yakın akrabaları oldukları anlaşılan birtakım pijamalı gecelikli insanlar, çimdire çimdire çekiştire çekiştire yalvar yakar eve sokmaya çalışıyorlar kadını. *"Eve girsin de istediği kadar bağırsın çağırsın. Eve girsin ki, konu komşu görmesin. Başkalarının duyması mühim değil, yeter ki görmesinler."*

Aile fertleri kadını çekiştire çekiştire kalabalığın gözü önünden uzaklaştırmaya çalışıyor. Kalabalık ise, ne görebilirse kâr saydığından, soluğunu tutmuş pürdikkat seyrediyor.

Soluğumu tutup, pürdikkat seyrediyorum.

METİS EDEBİYAT

Ayşegül Devecioğlu

KUŞ DİLİNE ÖYKÜNEN

Belki de kuş, şu "biliyor musun, duyuyor musun," diye tutturduğu kuş söylüyordu Gülay'a, her şeyi. "Üsküdar'a gidelim kuşu" adını takmıştı Yavuz ona; dalga geçmek için... Gülay kuşun mors alfabesine benzeyen sesini, Yavuz'a defalarca dinletmişti. Hiçbir şey anlayamamıştı bu sesten. Ama, Gülay'ın kara gözlerine bakınca, kendisinden çok daha fazla şeyin farkında olduğunu hissedebiliyordu.

Belki de bütün bu olan bitenler, yalnızca sezgiyle anlaşılabilecek şeylerdi; bugüne kadar kitaplarda yazmayan, henüz insan dilinde söylenmeyen şeyler. Otuz-kırk sene sonra sosyologlar bu döneme bakıp yorumlar yapacak, isimler koyacaklardı. "Ölenler," diyeceklerdi, "hepsi genç insanlardı. Çok genç insanlardı. Öyle gençlerdi ki, o kadar gençlerdi ki..."

METİS EDEBİYAT

Engin Geçtan

TREN

"İnsanlık tarihi boyunca yaşamış ve artık hayatta olmayan herkes trenin dışındaydı, mağara adamından çağdaş görünümlülere kadar. Çoğu ileri yaştaydı, daha az sayıda da olsa çocuklar vardı aralarında. Hayatta iken kendilerine özgü renkleri, ifadeleri, titreşimleri olmuş olmalı, şimdi ise küçüğüyle yaşlısıyla hepsi birbirinin aynı gibi. Göz göze gelmiyor, birbirleriyle konuşmuyorlar, yolculuğun başlangıcında bizim halimiz gibi. Sonra onu gördüm korkudan ürpererek, eflatun kadını. Ölüler arasında inanılmaz bir hızla oradan oraya hareket ediyor, onları trene geri göndermeye çalışıyordu. Meydanı ve görünebilen ötesini beyaz entarili kalabalık kaplamış, şehrin kendi ahalisi artık görünmez olmuştu, insanlık tarihinin tüm ölmüşleri bu şehrin ve onun ötesindeki dünyanın neresine sığabilirlerdi ki?"